

ČERUPANJE FENIKSA

FRANJO JANEŠ

SADRŽAJ

Prolog	7
I.	9
II.	14
III.	18
IV.	25
V.	32
VI.	35
VII.	38
VIII.	41
IX.	45
X.	54
XI.	59
XII.	69
XIII.	71
XIV.	77
XV.	79
XVI.	86
XVII.	88
XVIII.	103
XIX.	105

XX.	119
XXI.	126
XXII.	132
XXIII.	136
XXIV.	138
XXV.	144
XXVI.	152
XXVII.	160
XXVIII.	164
XXIX.	171
XXX.	175
XXXI.	184
XXXII.	190
XXXIII.	197
XXXIV.	207
XXXV.	209
XXXVI.	214
XXXVII.	218
XXXVIII.	226
XXXIX.	235
XL.	238
Epilog	240

Hvala	241
O autoru	242
Impresum	243

*Mojoj (hrvatskoj) braći Matiji,
Luki i Josipu, sinovima Zdenkovim*

Činilo mi se odjednom kako je svaki potez na šahovnici star i da ga je već netko nekada odigrao. Možda je i naša povijest nekada već odigrana, a mi vučemo iste poteze, vodeći svoje figure istima porazima kao nekada.

Karel Čapek, Rat s daždevnjacima

Nalazeći svet tamo gde je tražio pleme, on nalazi svoju nemogućnost i, moguć isključivo kao nemoguć, kao svest o sopstvenoj nemogućnosti, on nalazi svoje najmračnije ponore, najdublja očajanja i najviša poricanja.

Radomir Konstantinović, Filozofija palanke

Noću, u intimnom, poluglasnom razgovoru sa samim sobom, nikako ne mogu zapravo logički opravdati zašto se u posljednje vrijeme toliko uzrujavam zbog ljudske gluposti.

Miroslav Krleža, Na rubu pameti

PROLOG

Dolje je postalo gore, a gore dolje. Stabla su dokazivala da su živa izvijajući se poput ljudi u plesu oko vatre. Dok je sunce bubrilo nad panonskom ravnicom, mladi muškarac gledao je u dlanove. Prsti su se izduživali i skraćivali, a žuljevi od uzda i mača pulsirali kao da će svakog časa prsnuti i pljunuti mu u lice. Zakoračio je naglo, od čega mu se svijet odvojio od tijela. Zaljuljao se i stropoštao na tlo. Hladna zemlja što mu se priljubila uz leđa postala je jedina čvrsta stvarnost, spona između njega i svijeta koji je i dalje bio tu, ali sve dalji i sve manje poznat, kao odrezana ruka. Ležeći na leđima, zurio je u duge ženske noge što su stajale kraj njegova tijela. Negdje gore postojalo je i lice, daleko i mutno.

„Ali... zašto?“ upitao je. Govoriti je bilo isto što i povraćati piljevinu. Je li uopće išta rekao? U ušima je pištala frula, jedan te isti beskrajan ton. Hladnoća zemlje plazila mu je po leđima kao rojevi ledenih mrava. I sam se osjećao kao kukac, kao mušica u jantaru. Sklopio je oči i potonuo u kolibu ispunjenu živim slikama. Slamnati krov u plamenu. Galopirajuća kopita. Očevo ozbiljno lice.

„Sjeti se svega“, govorila je sjena njegova nekadašnjeg glasa.

Breze koje izazivaju jezu. Bolovi nakon jahanja. Zveket čelika. Miris smole. Okus pečenoga mesa.

Hladnoća mu je dopuzala do prsiju. Nevidljivi jantar cijelog ga je omotao i spriječio dovod zraka.

„Nemoj zaboraviti!“

Smijanje krupnog muškarca. Tragovi tronoge zvijeri. Nevidljivi ljudi. Druidi ubojice. Zmaj što riga vatru. Vještica crvene kose.

Svijet se urušavao. Boje su nestajale isprane nevidljivim mlazom vode, linije se rasplitale u ništavilo. Iza zatvorenih očiju ostale su samo duge crvene vlasi, a onda su i one nestale u crnilu. Svijet je progutao samog sebe.

„Ne daj da... nestane“, začuo se šapat u mraku. Tko god ih je izgovorio, nije više znao što te riječi znače.

„Ne daj da...”

Svijest se ugasila. Ostala je tišina, kao da nikad nije bilo ničeg drugog.

I.

Sivosmeđi kunić mrdao je njuškom i zvjerao uokolo. Zrak je mirisao na opasnost, kao što uvijek miriše, ali i na hranu. Skok za skokom napustio je sigurnost grma jer glad je ponekad jača od straha. Zamaman busen s druge strane puta zvao ga je k sebi mirisom opojnim i jakim, upravo neodoljivim. Kunić se polako približavao, zastajkujući na svaki nenadani šum. Njuškica je vibrirala kao libelina krila. Da je mogao, poletio bi prema mirisnoj poslastici. Baš kad se spremao jurnuti, osjetio je vibriranje tla. Krznene uši ukočile su se i više od ostatka tijela. Okrenuo se prema sve glasnijim zvukovima i novim, prijetećim mirisima, zatim preventivno i na ostale strane. Gledao je u orošeni busen dok je zemlja podrhtavala.

„Jebo busen“, možda je pomislio i nestao u raslinju.

Gdje je maloprije stajala gladna životinjica, spustilo se kopito. Smeđa konjska dlaka sjajila se od znoja. Muškarac u sedlu, masivan i snažan, gol do pasa, bezvoljno je držao uzde i blejao u cestu ispred sebe. Crte lica utopile su se u gustoj crnoj bradi. Hraknuo je i pljunuo uz minimalan trzaj glavom.

Golobradi mladić velikih smeđih očiju što je jahao za mrkim ratnikom uspravio se i skupio slinu. Okrenuo je glavu u stranu i pljunuo što je dalje mogao.

„U konjski kurac“, promrmljao je brišući si bradu. Osvrnuo se da provjeri je li ga itko vidio. Na njegovu sreću, ostatak družine nije obraćao pažnju. Kluk je slinio u polusnu dok je kljuse s mukom teglilo njegovu tjelesinu. Miro je, kao uvijek, čemerno tiskao prištevne na licu. Vonomir je, motajući dugi brk oko lijevog kažiprsta, plovio vlastitim mislima. Ostali su bili predaleko. Šuma kroz koju su prolazili častila ih je uobičajenim zvukovima, cvrkutom ptica i šuškanjem krošnji, kao i mirisom mahovine i mladoga lišća. Prema umornim putnicima priroda je bila ravnodušna.

Mladi ratnik zasukao je rukave svoje tunike – bilo mu je prehladno da jaše gol – i natjerao konja da se primakne dlakavome vođi povorke.

„Muhlo.“

Ne okrećući glavu, ovaj je odgovorio: „Šta oćeš, sine Zdeslavov?“

„Zanimalo me... Kako ti uspije jednim zamahom odsjeći cijelu glavu? Kako ti se nikad ne

zaglavi mač? Hoću reći, postoji li neka tehnika?”

Muhlo je šutio. Kad se već činilo da je zaboravio pitanje, zaroktao je kroz neravan nos i promrmljao: „Kaka tehnika? To je za pječke. Muški zamahni i udri.“

„Muški zamahni i udri“, ponovio je Mislav, sin Zdeslavov, i spremio Muhlov savjet u ambar sjećanja.

„A koji je najbolji kut?“ pitao je zamahujući praznom rukom.

Muhlo mu je podario pogled lišen svakog interesa pa okrenuo glavu i pljunuo. Lekcija je bila završena. Kad je Muhlo odmakao dalje, Mislav je izvukao mač. Premda ga je držao tko zna koji put, bio je jednako težak kao prvog dana i jednako neudoban.

„Muški zamahni i udri“, rekao je i zasjekao zrak, od čega je umalo izgubio ravnotežu. Konj je zarzao i protresao glavu.

„Nije te puno naučio.“

Mislav se osvrnuo i ugledao Vonomira koji mu se nečujno prišuljao. Da se radilo o neprijatelju, sad bi bio mrtav. Iskusni ratnik osmijehom je razotkrio svoje začudno bijele i pravilne zube. Svijetle brčine nad njima su se nadvijale kao slamnati krov.

„Nemoj mu zamjeriti“, rekao je Vonomir, „znaš da mu je samo jedan sin doživio tvoju dob. Dresirao ga je od jutra do mraka, i tako svaki dan. Mogu razumjeti da ga podučavanje ne zanima otkako je umro.“

„Umro? Zar nije...”

„Prognan zbog kukavičluka? Muhlu je to gore nego da je junački poginuo u boju. Nego, kad smo kod junaštva, koliko si Srba pokosio sinoć?”

„Dvojicu“, odvratio je Mislav spremajući mač. Ni najveći napor volje nije mogao suzbiti crvenilo u obrazima.

„Čak dvojicu? To je velik napredak.“ Vonomir se zločesto smiješio. „Misliš na onog musavog dječaka? Taj čak nije imao oružje.“

„Imao je vile.“

„Oštre kao medvjede kandže.“

„Drugi je bio odrasli muž!“

„Onaj mršavac bez kose?“

„Zašto pitaš ako znaš?“ ljutio se Mislav.

„Jesi li na tom čovjeku primijetio nešto neobično?“

„Neobično?“ Mislav se pokušao sjetiti. Mač ga je probio kao vreću žita, a iz utrobe su, umjesto zrnja, procurile izmetine pomiješane s krvlju. Čovjek je stenjao padajući na koljena pa licem u prašinu. U svemu tome nije bilo ničeg neobičnog.

„Sjećaš li mu se glave?“ pomogao mu je Vonomir.

„Glave?“ čudio se Mislav koji umirućima nije gledao u lice da ga ne bi progonili u snovima. Vremena za proučavanje ionako nije bilo. Dječak s vilama već je nadirao, očiju zaslijepljenih suzama.

„Nisi primijetio što je mršavac imao na glavi, odostraga?“

„Kapuljaču?“ pogađao je Mislav.

Vonomir se nasmijao i podigao sjekiricu, oštrice još uvijek zamrljane krvlju.

„Lažeš!“

„Smiri se, sine Zdeslavov. Tvoj mač ga je dokrajčio. Broji se kao tvoj. Meni je dovoljno mojih pet.“ Nasmijao se i petama poručio konju da ubrza.

„Nabijem te na kopito“, mrmljao je Mislav.

„Ne daj da ti kvari raspoloženje“, rekao je Kluk i zijevnuo.

„Puno je stariji i mnoge su bitke iza njega.“

„Ali već mi je petnaest ljeta. U toj dobi moj otac je zapovijedao svojom družinom.“

„Mlad si, tvoje vrijeme dolazi.“

„I ti si mlad pa si sredio troje dušmana.“

„Zapravo četiri, žena je bila trudna.“

„Eto vidiš. Koliko god da vježbam, napretka nema. Ne znam u čemu je problem.“

„Moraš više jesti“, rekao je Kluk uz prikladno kruljenje želuca.

„Jedem ja dovoljno, nije u tome stvar.“ Žderao je Mislav tjedno više nego seljačka obitelj u mjesec dana, ali nije bilo koristi. Visina mu je bila prosječna, težina uvijek ista dok su se mišići samo nazirali.

„Prinosiš li žrtve Svarogu?“ pitao je Kluk.

„Prinosim, kako ne.“ Problem je mogao biti u tome što te silne zečeve nije hvatao i klao sam, nego je koristio mlađeg brata, što je bilo učinkovito, ali loše za samopouzdanje. Borna nije imao ni sedam ljeta, a ubijanje mu je već postalo refleks.

„Ne znam što bih ti rekao“, nastavio je Kluk, „možda da prijedeš na ovo?“ Pokazao je prema debeloj toljazi s intenzivno korištenim vrhom, prošaranim crvenim i smeđim mrljama.

„Istina, glave uglavnom ostaju na tijelu, ali krv svejedno šprica. A tu je i taj hrskavi zvuk kad lubanja pukne. Kao orah. Tuk!“

„Nisam dovoljno snažan za toljagu“, procijedio je Mislav osjećajući mučninu. Znao je kako zvuči pucanje lubanje, a mogao si je i zamisliti špricanje krvi i komada mozga.

„Moraš više jesti“, zaključio je Kluk.

„Zašto stalno spominješ hranu?“

„Zato što sam stalno gladan. Hej, osjećaš li to?“

„Što?“

„Miris pečenja.“

„Pričinja ti se.“

„Ne, vidi!“

Mislav je pogledao u smjeru Klukove ruke i spazio drhtavu nit dima koja se uzdizala iznad krošnji.

„Priredili su nam doček!“ smijao se Kluk. „Spremili su gozbu za svoje junake. Kako volim ovaj kraj! Najradije bih se bacio na tlo i poljubio ga.“

„Pazi da ne zaroniš u konjski drek.“

„Miro, zar ti nije drago što smo doma?“ pitao je Mislav bubuljičavog mladića sa žutim paperjem na licu.

„Kao da je bitno gdje sam“, odvratio je Miro. „Svugdje smrdi po konjskom dreku.“

„Drugi put kreni pješice pa ti neće smrdjeti“, odbrusio je Kluk.

„Nemoj se ljutiti. Ja zapravo volim konjski drek“, rekao je Miro. „Od njega na trenutak zaboravim koliko smrde ljudi.“

„Moraš priznati da pečenje ugodno miriše“, rekao je Mislav. „Ako se ne varam, to je svinjetina.“

„Nije svinjetina“, rekao je Miro.

„Ma nemoj?“ srdio se Kluk. „A kako ti to znaš?“

„Svinje imaju manju glavu“, rekao je Miro i pokazao prema hrpi ljudskih leševa koji su se dimili na suncu.

II.

Već drugi dan jašem okružen misaonom nedonoščadi. Jahanje je samo po sebi podmukao oblik mučenja, gdje se dvije vrste stoke uzajamno maltretiraju. Pritom je pozitivno samo to što je lako izbjeći razgovore, ako se roktanje ovih dvopapkara o ženama, medovini i klanju uopće može nazvati razgovorom. Guzica se prije ili kasnije pretvori u kamen, koji začudo nije neosjetljiv na bol i teško je izbjeći crvenilo na koži. S obzirom na svrhu putovanja, onu drugu vrstu crvenila nemoguće je izbjeći. Tada se samo moraš pobrinuti da te zapljusne tuđe umjesto da ti zapljuskuješ druge.

Naš je nasrtaj na srpsko selo bio, ako ništa, brzo gotov. Vonomir se prikrao noćnome čuvaru i jednim mu trzajem prerezao grkljan. Dalje je išlo lako. Dok su seljaci trljali krmelje iz očiju, već su ih kosile naše oštrice. Noću je lakše klati, ponajviše zato što je krv tamna, skoro crna i lako je zamisliti da je samo riječ o prljavoj vodi.

Nastojao sam se držati sredine, dovoljno daleko da ne budem u prvom koljačkom redu i dovoljno blizu da ne ispadnem kukavica poput Ozamila ili nesposobnjaković poput Mislava. Rutinski sam ubio dvojicu trudeći se da bude bezbolno. Ako ćemo iskreno, sumnjam da klanje ikad može biti bezbolno, no bilo je brzo koliko je moguće. Iako sam si obećao da više nikad neću umirućima gledati u oči, uhvatio sam pogled muškarca kojemu sam rasjekao prsa. Dok si je dlanovima pokušavao prekriti ranu i zaustaviti tamnu poplavu – nije imao toliko dlanova da bi uspio – naizmjenice je gledao u mene i dječaka što mu je kraj glave klečao i plakao. Mali nije bio feniks iz seoskih priča da bi mu suze imale išta ljekovito. Beskorisno su se slijevale niz obraze dok je ponavljao: „Tata. Tata.“

Proklinjao sam njegov jezik jer je isti kao moj. Razumio sam što je rekao prije nego je zauvijek zašutio. „Molim te... Poštedi malog.“

Kluk je urlajući jurio prema nama. Lice mu je bilo pošpricano tamnim kapima. „Dodaj vamo, mali, da se poigramo.“

Dječaku se mokraća slijevala niz noge dok je smrznut čekao da mu Klukova toljaga počne lomiti kost po kost. Nježno sam ga primio za rame i potegao oštricom po vratu. Otac mu je mogao počivati u miru. Malog sam poštedio.

Borba je, ako se ovo izživljavanje može tako zvati, brzo bila gotova. Zveckanje čelika i tupo

lupanje tjelesa o tlo zamijenilo je pucketanje plamena u slamnatim krovovima i vrištanje silovanih žena. Kluk je psovao jer mu je preostala samo krezuba baba. Gurnuo joj ga je u usta da joj ne mora gledati lice i slušati kako vrišti. Muhlo je samo naizgled dograbio bolji plijen. Njegova djevojčica bila je najljepše stvorenje koje sam ikad vidio, no činila se premladom za ono što je Muhlo tražio. Kad je shvatio da mu je previše usko, zgrabio je mač i jednim joj pokretom odrubio glavu – za tako tanak vrat i nije trebala neka snaga. Mislav je rigao u pozadini i na trenutak mi je došlo da mu se pridružim. Ipak, sabrao sam se i počeo skupljati vreće sa žitom. Svinje su demonski skvičale jer je u jednu doletjelo koplje nekog blesana. Ta je urlala gore od preostalih žena. U buci i smradu dokrajčio sam nesretnu životinju i počeo konopom vezivati ostale. Išlo je teško jer ih je uznemirio miris krvi. Glavama su udarale u drvene zidove svinjca ne bi li pobjegle.

Kad je napokon sve bilo gotovo, svedeno na miris paljevine i šutnju poginulih, uzjahali smo i nestali u šumi. Makar sam temeljito obrisao mač, nije se moglo pobjeći od vonja krvi. Dišući na usta, čeznuo sam za konjskim drekom koji me inače izluđuje. Dok su drugi urlali pobjedničku pjesmu, ja sam razmišljao o hrvatskim seljacima koje će sljedećih dana snaći odmazda za ovaj junački pohod. A on je bio osveta za ono što su njihovi napravili našima. Kako je sve to počelo i tko je odrubio prvu glavu, ne znam jer tada nisam bio rođen.

I evo nas sada tu, nadomak sela, gdje nas dočekuju spaljena tijela. Pomislio bih da smo jahali ukруг kada ne bi bilo poznatih lica. Nekad si barem u svome selu, među ratnicima, bio siguran od mirisa vatre i smrti. Vremena su se očito promijenila.

Dok Kluk budalasto zuri u spaljenu gomilu, Mislav povraća u stranu. Uspio je promašiti i konja i stopalo, što je očit napredak. Klukovo lice nemoćno se trza jer ne zna treba li plakati ili ne. Gleda me kao oca iako sam samo jedno ljeto stariji. Mogu gotovo osjetiti kako se pileći mozak napinje utapajući se u prevelikoj posudi u koju je zalutao. Pita me: „Jesu li to naši ili njihovi?“

Prije nego uspijem odgovoriti, Mislav, brišući usta, kaže: „To je naše selo.“

Nakon kraće stanke Kluku je jasno kako treba reagirati. Iskrivljuje usta i počinje ridati. Prizor je odvratn.

„Prokleti bili!“ zavija kroz suze. Kapljice pljuvačke lete na sve strane. „Vratit ćemo im za to!“

Pada mi na pamet da već jesmo, no umjesto toga kažem:

„Nisu ih ubili Srbi.“

„Kako znaš?“ pita me Mislav dok Kluk žmirka šmrcajući.

„Kao prvo, leševi imaju glave na ramenima. Kao drugo, nijedna koliba nije spaljena. Kao treće, ovi koji vire iz kuća još su živi.“

„Zašto se skrivaju od nas?“ pita Mislav.

„Ne misle valjda da smo Srbi?“ progovara Kluk.

„Vidite li što je ucrtano u zemlju pored lomače?“ Prstom pokazujem u sveti simbol našeg roda. Neznamac bi ga protumačio kao nepravilnu potkovu, no svakom članu plemena jasno je da se radi o ukrućenom udu pra-ovna Horoatosa.

„Naši su napravili lomaču?“ čudi se Mislav.

„Zašto bi naši ubijali naše?“ čudi se i Kluk.

„Sine, jesi li dobro?“ pita me Vonomir.

Slizežem ramenima: „Kao uvijek.“ Sinoć, kad sam morao gledati puno gore stvari, ništa me nije pitao.

Napuštamo zadimljenu gomilu i ulazimo dublje u selo. Što više niskih drvenih koliba ostavljamo za leđima, to je jasnije da nešto nije u redu. Slamnati krovovi i dalje su na mjestu, kroz poneka vrata izviruju ljudi – naši ljudi – ali nitko nam ne prilazi.

„Ovo je najjadniji doček koji sam ikad doživio“, govori Vonomir motajući brk oko kažiprsta.

„Izgleda kao da nas se boje“, govori Mislav.

„Boje se oni, ali ne nas“, govori Vonomir.

„Nego čega?“

„Onog što je snašlo izgorjele.“

Kako ulazimo dublje u selo, šutnja što je poput magle zaleгла među kolibe polako se uvlači među nas. Ustrašena lica gledaju u našem smjeru, ali obaraju glave čim im netko uzvрати pogled. Zastajemo pred kolibom većom od ostalih, onom poglavnika Zdeslava koji nas

dočekuje uspravan i mrk, zaogrnut svećanim crvenim plaštem. Osim njega tu je stari vrač Višeslav i Zdeslavov mlađi sin koji se jedini ponaša normalno. Mala beštija valja se po zemlji oponašajući vuka koji trga ovcu.

„Borna, molim te“, progovara Zdeslav i mali se primiruje. Osmjehuje se ocu i briše prašinu s lica. Među zubima su mu krvavi ostaci nečeg čemu ne želim znati podrijetlo.

Sjahavši, Muhlo prilazi Zdeslavu. Grle se i ljube u obraze. Dvaput.

„Jesi li donio pravdu svome rodu?“ pita Zdeslav.

Muhlo kima glavom. „Kad bi od srpske krvi raslo drveće, tamo bi sad bila nova šuma.“

Zdeslav kima, ali ne osmjehuje se.

„Šta se desilo dok nas nije bilo?“ pita Muhlo. „Vidjeli smo leševe na ulazu u selo.“

„Zima dolazi i mračna vremena“, škripi Višeslavov drevni glas. Nitko nije siguran koliko je vraču ljeta, prema nekima sedamdeset, što mi zvuči kao smiješno pretjerivanje. Kod nas malo tko doživi i pet. Nisam razumio njegovo trabunjanje o zimi jer, koliko mi je poznato, nalazimo se usred ljeta.

„Moramo vijećati, i to odmah“, govori Zdeslav. „Žao mi je što vas ne dočekujem uz gozbu i pjesmu, ali vremena su doista postala mračna. Vaše izbivanje bilo je kratko, ali ovdje se mnogo toga dogodilo.“

„Moje uši su spremne, poglavniče.“

Spremlne za šišanje, mislio sam gledajući u čekinje koje su Muhlu stršale iz ušne školjke.

„Uđimo u moju kolibu.“ Poglavnik je Muhla potapšao po ramenu pa pogledao prema Mislavu, Kluku i Vonomiru te im trzajem glave poručio da ga slijede. Jedan za drugim, ušli su u kolibu. Moja nevažnost ostala je vani.

III.

Oduvijek strog i nepopustljiv, hrvatski domoljub Zdeslav rijetko se smijao, a još je rjeđe kod drugih izazivao smijeh, no Mislav se nije mogao sjetiti da ga je ikad vidio ovako sumornoga, osim možda onomad kada ga je kao šestogodišnjaka uhvatio u igri sa seljačkim djevojčicama. Bolovi od šibanja što je uslijedilo još mu se skrivaju u tijelu kao talog u posudi koji razmuti svaki put kad naglo sjedne ili previše žustro doskoči na konja.

Pod poglavnikove kolibe nalazio se jednu stopu ispod razine zemlje. Prozora nije bilo, ali vatra u ognjištu davala je malo svjetla i dovoljno topline. Muževi su posjeli na zemlju i tijelima formirali krug. Osim poglavnika i njegova prvorodenca u kolibi su bili seoski vrač Višeslav, njegov nećak Kluk, istaknuti ratnici Ladislav Groza i Muhlo Srbosjek te Vonomir, zapravo ni po čemu istaknut, koji se ovdje našao da popuni broj. Tako je bar mislio jer sedam je odvajkada bio sveti broj koji donosi sreću. Šest je, s druge strane, bio bezvezan i nikada korišten među precima.

Vonomir se nadao da će brzo biti gotovi jer je od dugog jahanja na otvorenom zaboravio koliko ljudi smrde, pogotovo kada ih se u većem broju nagura u zatvoren prostor koji nije svjež mirisao ni kad je bio prazan. Žmirkao je dok su mu se oči privikavale na polumrak. Odsjaji vatre plesali su po životinjskim kožama na zidovima. Kože kao da su se migoljile, što od odsjaja, što od muha koje su se rojile po usmrđenoj dlaci.

Zdeslavova žena Buga prošla je kroz pregradu od grube tkanine i ušla u glavnu prostoriju noseći pladanj na kojem su se zibale drvene čaše pune medovine. Najprije je prišla mužu i poklonila se, zatim mu pažljivo predala čašu koju je ovaj uzeo bez riječi. Čekao je da žena obavi što mora da muškarci mogu započeti s poslom. Dobivši od majke čašu, Mislav joj se toplo nasmiješio, a ona mu je pomilovala lice riskirajući muževu pokudu. Podijelila je preostale čaše, još se jednom naklonila i nestala iza zavjese. Slijedilo je kratko srkanje i mljackanje, nakon čega su se sve oči okrenule prema Zdeslavu, uz iznimku razrokog Ladislava kojemu je jedno oko vazda bježalo u manje važnim smjerovima.

Kada je procijenio da je šutnjom dovoljno podigao napetost, poglavnik je pogledao prema vraču i kimnuo. Ovaj se zakašljao i počeo graktati. Nitko u selu nije imao tako neugodan glas, što je u važnim prigodama bilo korisno jer je onemogućavalo drijemež i lutanje misli.

„Plemenska braćo, ponose roda svog.“ Psihološka pauza. „Mračna vremena dotakoše livade

koje nam bozi dadoše da ih napučimo snažnim i pobožnim muževima. Nameće se izbor – otići drugamo ili se suprotstaviti zlu?”

Muhlo je zaroktao nešto nerazumljivo, na što je Ladislav osjetio potrebu dodati: „Bogovi i Hrvat!”

Višeslav je zadovoljno kimnuo i nastavio: „Muhlo Srbosjek je na povratku s junačkog pohoda zatekao lomaču na kojoj se pržilo meso naše voljene braće. Žao mi je što moram reći da je to naših ruku djelo.”

Mislav se nije mogao suzdržati: „Je li i njih zahvatila tajanstvena bolest koja je napala Branimira Hvaljenog?”

„Branimir Hvaljeni je ležao na lomači iako ga niste mogli prepoznati“, rekao je Višeslav. Znači da je bio ljepši nego inače, mislio je Vonomir i primijetio Ladislavov smiješak. Budući da je Branimirovom smrću napokon postao najbolji ratnik u selu, zračio je kao užareni čelik u kovačnici. Vonomir je osjećao potrebu da ga, baš kao užareni čelik, izudara kovačkim čekićem.

„Iz straha od bolesti nismo ih prostrli kako je uobičajeno“, nastavio je Višeslav, „ali izvršili smo pogrebne obrede. Duše su im mirne.”

Duše im se suše, mislio je Vonomir, ako su ih ikad imali.

„U pitanju je neka srpska kletva“, rekao je Muhlo, mrzovoljan kao obično. Nije likovao zbog Branimirove smrti jer se odavno pomirio s činjenicom da će uvijek biti boljih ratnika od njega.

„Srbi su jedino objašnjenje“, složio se Zdeslav. „Kao što znate, bolest se pojavila nakon što se Branimir Hvaljeni vratio s junačkog pohoda u kojem je slomio srpsku silu i mačem uništio simbol njihovih lažnih bogova.”

Očito nisu bili sasvim lažni ako su na Branimira bacili kletvu, mislio je Vonomir. A ako je Branimir Hvaljeni postao Branimir Paljeni, onda se nikom od njih ne piše dobro.

„Sjećate se kako je bilo“, rekao je Višeslav, „Branimir se vratio snažan i nasmijan kao uvijek. Nakon sedam dana napala ga je vrućica. Pa kašalj i sluz kakve nikad nismo vidjeli. Nakon novih sedam dana bez poboljšanja bozi su nam kroz vatru poručili da je na nama da razbijemo kletvu.”

„Naš napad je bio uspješan“, promrmljao je Muhlo.

„To nitko ne sumnja“, rekao je Zdeslav, „ali dok vas nije bilo, kletva se proširila na Branimirovu obitelj. Oboljela su čak i djeca iz susjedne kuće. Bili smo prisiljeni očistiti njihova tijela vatrom prije nego pošast zahvati čitavo selo.“

„Nažalost“, preuzeo je Višeslav, „jutros je i Zdeslavova sestra Tuga počela šmrcati.“

„Teta!“ vrisnuo je Mislav, na što ga je Zdeslav ošinuo pogledom.

„Znači, spaljivanje nije pomoglo“, rekao je Vonomir.

„Pomoglo je, pomoglo“, uzvratio je Višeslav, „ali jutros je posijano sjeme novih nesreća.“
Pustio je da petero neupućenih grca u neznanju prije nego je udijelio milosrdni udarac.
„Nestala je škrinja bogova.“

Začulo se nekoliko brzih udisaja kao da je vjetar iznenada duhnuo u kolibu.

„Ali... škrinja bogova štiti naše selo od zla“, rekao je Mislav.

„Upravo tako, sine Zdeslavov“, rekao je Višeslav. „Zbog gubitka svetog kovčega bolest se vratila i nećemo je moći zaustaviti.“

„Kako je škrinja mogla nestati?“ pitao je Vonomir.

„Ukradena je, eto kako“, odvratio je Zdeslav. „Nitko nije vidio taj sramotan čin, ali sinoć je u selo došao neznanac. Ovo je zadnji put da smo gostoljubivi prema strancima, prokleta im djeca. Neki trgovac sa svakojakim čudnim predmetima, kao što je ovaj.“ Rastvorio je smotuljak tkanine i pokazao figuricu veličine šake koja je prikazivala ratnika s mačem.

„Jako zgodno“, rekao je Vonomir i umalo zamolio može li i on dobiti jednu.

„Tog sam čovjeka primio pod vlastiti krov“, režeo je Zdeslav, „a on mi je uzvratio krađom plemenske svetinje!“

„Je li ga itko vidio kako odlazi?“ pitao je Vonomir.

„U zoru ga više nije bilo“, mračno će Višeslav. „Kao ni škrinje bogova.“

„Škrinja mora biti vraćena“, brundao je Zdeslav. „O tome ovisi budućnost naše djece.“

„Kako ćemo je vratiti kad ne znamo na koju stranu je lopov krenuo?“ pitao je Vonomir.

„Svarog je bio milosrdan“, rekao je Višeslav. „Prije svitanja spopala me nesanica pa sam izašao na svježi zrak. Ugledao sam priliku koja se udaljavala prema šumi na zapadnom rubu sela. Tada nisam tome pridavao puno pažnje, ali izjutra je sve bilo jasno.“

Nisi pridavao puno pažnje jer si imao važnijeg posla, stari pohotniče, mislio je Vonomir. Iz Višeslavove kolibe uopće se ne vidi zapadna strana sela. Iz Vonomirove, naprotiv, pogled je savršen.

„Poslat ćemo skupinu ratnika da pronađu škrinju i vrate je u selo“, rekao je poglavnik. „Naši najbolji mačevi, Ladislav Groza i Muhlo Srbosjek.“ Dvojac je počašćeno kimnuo. „Naš najbolji tragač Vonomir i sin mu Miroslav.“ Višeslav se jedva primjetno nasmiješio.

Svi znaju da ima boljih tragača od mene, ali ti bi ga još malo umakao, stari prokletniče, mislio je Vonomir dok je dostojanstveno kimao zbog ukazane časti.

„Mladi Mislav i Kluk.“

Mislavovo lice ozarilo se kao da je kolibu probila zraka sunca. Suznih očiju promućao je: „Oče, hvala ti.“

Suspregni te suze dok te nije ošamario, mislio je Vonomir. Bilo je jasno da Mislava šalje u nadi da će poginuti jer za nasljednika preferira malog monstruma, koji mu je sličniji.

„Zadnji suputnik bit će vračev šegrt Žulj“, zaključio je Zdeslav.

„Sedmorica odabranih“, dostojanstveno će Višeslav. „Vaša misija mora biti tajna. Nitko izvan sela ne smije znati kamo ste se zaputili. Pogotovo ne oni dosadnjakovići sa sjevera koji misle da su nam gospodari.“

„Oni koje nitko ne razumije?“ pitao je Vonomir.

„Baš oni“, rekao je Višeslav.

„Meni sve što kažu zvuči kao lavež“, šapnuo je Kluk u Mislavovo uho. „Av av av.“

„Zato ih i zovu Avari“, šapnuo je Mislav.

„Oni vas ne trebaju brinuti jer su vlast nad ovim krajevima prepustili nama“, dometnuo je

Višeslav.

„Važno je da krenete odmah jer vremena je sve manje“, rekao je Zdeslav.

„Bez brige“, zagrmio je Ladislav, „glava tog srpskog izroda već sutra će se klatiti na ulazu u selo.“

„Ako se zaputio na zapad“, rekao je Vonomir, „kradljivac nije iz srpskog plemena.“

„Možda nas je htio zavarati“, nije se dao Ladislav. „Možda je namjerno krenuo okolnim putem, konja mu jebem šepavog.“

„Sve je moguće“, rekao je Višeslav, „zasad ne znamo tko je naš tajanstveni neprijatelj. Izgledao je manje-više normalno. Imao je tamnu kovrčavu kosu i neobično kratku bradu.“

„Srbi nisu dovoljno lukavi za takvo što“, rekao je Zdeslav, „u pitanju je urota nepoznatog centra moći.“

„Mogao bi biti bilo tko“, složio se Višeslav. „Mogli bi biti muškarci koji liježu s muškarcima.“ Grimasa gađenja navukla se na ozbiljna lica muževa. „Mogle bi biti velike osvajačke vojske koje se navodno primiču s istoka i zapada. A možda je i ona sekta što se kao pošast vraća u krajeve koje je nekad opustošila. Ime joj je kršćanstvo.“

Ladislav i Muhlo pljunuli su u isto vrijeme.

„Je li istina“, odvažio se Kluk, „da krštenje izgleda tako da ti gurnu glavu pod vodu dok se ne udaviš i postaneš živi mrtvac kao njihov bog?“

„Gdje si to čuo, sine Ljudemislov?“ pitao je vrač.

„U selu“, nesigurno će Kluk. „Uz vatru.“

„Zašto onda sumnjaš u istinitost mudrih riječi? Da, kršćanstvo je opasno i približava se. Uskoro će pružiti svoju čavlom probijenu ruku.“

„Nikad!“ zagrmio je Muhlo. „Rvati su oduvijek bili predziđe pravih bogova. Nikad se neće odat kršćanstvu, tako mi krvi djedova!“

„Kršćanstvo nije jedina opasnost koja vreba u zapadnim šumama“, nastavio je vrač, „te su krajeve naši muževi slabo istraživali.“

„Tuđe nećemo, svoje ne damo“, dometnuo je Ladislav.

Višeslav je nastavio: „Priča se da u neistraženim šumama obitavaju vampiri, nemrtvi stvorovi koji piju krv.“

„Fuj“, rekao je Kluk.

„Tamo su navodno i druidi – tajanstveni čarobnjaci stari nekoliko stotina godina.“

„Oronuli djedice baš me i ne plaše“, šapnuo je Kluk. „Kad krene borba, uhvatit će ih u leđima i onda su gotovi.“

„Vukodlaci i vile“, nastavio je Višeslav, „zli patuljci.“

„Oni ne bi trebali biti problem“, šapnuo je Mislav.

„Zlodusi koji vrište noću.“

„To je problem samo ako budemo spavali u blizini“, šapnuo je Kluk.

„I ono najgore – nevidljivi ljudi iz uklete šume.“

„Njih sigurno nećemo vidjeti“, omaklo se Kluku naglas.

„Moli se Svarogu da oni ne vide tebe, sine Ljudemislov, jer to će biti zadnji put da te itko vidio.“ Kluk je pognuo glavu pred prijekornim pogledima starijih.

„Što ako...“ odvažio se Mislav, „što ako nas trag odvede baš do uklete šume?“

„Onda nek vam Svarog pomogne“, rekao je Zdeslav, „jer svatko tko pokuša ući u šumu, umire na licu mjesta. To nije samo legenda.“ Zdeslav je zastao kao da mu nije ugodno otvoriti kutiju sjećanja. Oči su mu se caklile dok je gledao kroz svoje sugovornike i zborio tiho, kao da razgovara sam sa sobom: „Kao mladi ratnik došao sam do ruba uklete šume. Mislio sam da su uzdasi mrtvih samo bapska priča, ali svojim sam ušima čuo kako iza breza, hladnih i ukletih, dopiru glasovi, toliko jezivi da mi se ledila krv u žilama.“ Zastao je i pognuo glavu. „Muncimir, moj najbolji prijatelj, nije ozbiljno shvatio uzdahe upozorenja. Preklinjao sam ga da ne bude lud, ali nije slušao. Ušao je u šumu. Bio je već prošao prva stabla, a onda...“

„Što?“ obezobrazio se Vonomir kad je šutnja postala pretenciozna.

„Njegovi udovi su poletjeli zrakom.“

„Što ga je raskomadalo?“ pitao je Mislav.

„Ne znam, nisam vidio kakva je to bila zvijer. Ako itko sazna, ne vraća se da o tome govori. Reći ću samo da me njezina rika još uvijek progoni u snovima.“

Začulo se zujanje muha koje su se gostile na ostacima medovine.

„Vremena nema“, rekao je Višeslav, „pa predlažem da naši odabrani počnu s pripremama i oprostite se od najmilijih.“

Muževi su ustali. Mislav je htio zagrliti oca, no ovaj ga je odgurnuo i rekao: „Spremi se za put.“

IV.

Opet sam u sedlu. Kao da su me vratili u isti dan koji se ponavlja u beskrajnoj spirali jer je neki lijeni bog zaboravio pokrenuti protok vremena. Još mi nisu zacijelili plikovi na guzici, a već sam u potrazi za novima. Izgledno je da ću ih naći, za razliku od beskorisnoga komada namještaja koji nazivaju škrinjom bogova. Moje očekivanje kako će njezin nestanak bar malo suzbiti praznovjerje i sveopći kretenluk pokazalo se pogrešnim. Štoviše, budući da sam se, ni sam ne znam zašto, našao među šacicom odabranih koji je trebaju vratiti, moglo bi se čak zaključiti da su moji sumještani u pravu i da postoje božanstva koja me kažnjavaju zbog skepse. Ipak, pri letimičnom pogledu na pobožno stado shvatim da bi gospodari koji toleriraju takve sluge morali biti još pokvareniji i gluplji, a koji je smisao bogova gorih od ljudi?

Dok prolazim pored svih tih brvnara obloženih ilovačom, razbacanih bez ikakvog reda i smisla, ne osjećam apsolutno ništa. Niti mi je srce zaigralo kad sam se vratio, niti će mi ovo smrdilište nedostajati kad odem. Gledam, tražim i nikako ne nalazim nešto što bih nazvao lijepim ili barem nešto što bi nosilo sentimentalnu vrijednost. Pomisao da sve ovo možda gledam zadnji put ne budi nostalgiju nego osmijeh. Imajući u vidu da su ovo ratničke nastambe i da su kolibe seljaka što nas čekaju na putu siromašnije i jadnije, pitanje je ima li na ovom svijetu ičeg što me može oduševiti. Možda je šesnaest ljeta u ovom brlogu isisalo iz mene svaku mogućnost uživanja u životu.

Djeca i starci mašu nam u prolazu, ratnici i znanci kimaju, žene spuštaju glave gotovo do zemlje. Višeslav je blagoslovio naše mačeve i konje, ali nema bacanja cvijeća i uobičajene pompe kad se ratnici ispraćaju u boj. Na okupljenim licima vidi se olakšanje što nisu na našem mjestu.

Poglavnikovo čudovište trčalo je za nama do šume, s mrtvom zmijom u gubici. Režalo je kao divlja zvijer, što je vjerojatno vrhunac njegovih govorničkih vještina. Kako bi se približio nekome od konja, kas bi se ubrzao. Konji ipak nisu tako glupi kao što izgledaju.

Tragač Vonomir jaše na čelu. Na nekoliko koraka razmaka prate ga Ladislav i Muhlo, pri čemu se ovaj prvo suptilno trudi da bude bar dužinu prsta ispred ovog drugog, kojeg sasvim nesuptilno boli briga. Mislav im se nastoji približiti i započeti razgovor, što nijednom od ratnika ne pada na pamet budući da Zdeslav nije u blizini pa ulizivanje nema smisla. Kluk

dremucka na taljigama dok njegova živina uzdiše od muke. Začelje drži omaleni Žulj koji, pogleda uprta u nebo, mrmlja svoje magijske papazjanije. Nitko mu nije naložio da jaše zadnji, ali ispalo je logično – bila bi najmanja šteta da ga prvog ubiju u napadu s leđa. Ja se, po običaju, držim sredine.

Evo nas, dakle, na misiji o kojoj tobože ovisi sudbina plemena. Ako je stvarno tako, nadam se da nećemo uspjeti. Izgledi nam ionako nisu bajni, bez obzira na dobro znamenje koje je Višeslav vidio u hrastovoj kori. Padne li kiša, izgubit ćemo i taj slabašni trag koji imamo. Budući da trenutačno nema ni oblaka, potrazi se ipak ne nazire kraj. Stranac je jučer, da bi ostavio dojam egzotičnog trgovca i buđenjem znatiželje iznudio mjesto za noćenje, stigao u malim kolima koja je vukao neugledni sivi konj. Nijednog od seoskih poluinteligenata nije začudilo što bogat trgovac prevaljuje velik put na trošnim taljigama koje vuče raga koja izgleda kao da će svakog trenu crknuti, kljusina kojoj je očito jedina svrha da bude ostavljena na putu. Budući da nije smio riskirati s bukom, uljez je selo napustio pješice, tegleći tešku škrinju bogova, što ga je moralo izmoriti. Pretpostavljam da je u šumi skrio boljeg konja, vjerojatno i kola, no to nije smjelo biti preblizu, inače bi ih nanjušio Zdeslavov monstrum, koji ima naviku lunjati okolo i gurati prljavi nos gdje mu nije mjesto. Neznamac je, dakle, dobar dio puta morao proći pješice, tegleći kutiju veličine mlade svinje. Lopovsko govno moralo je oprezno koračati jer ovaj kraj mu vjerojatno nije poznat, a polumrak skriva kojekakve zamke: grbe, korijenje, udubine. Jedan pogrešan korak dijeli govno u bijegu od bijega u govnama.

U kolima koja je ostavio u selu našli smo hrpu figurica, šarene tkanine i nakit, ali i tanak svitak ispisan tajanstvenim simbolima. Kako u ovom selu nitko ne umije čitati, zasad nam nije od koristi, no ponijeli smo ga sa sobom za slučaj da na putu sretnemo još kojeg trgovca ili učenu glavu koja će nam odgonetnuti smisao. Dotična će glava zatim biti odvojena od tijela jer ružno je razmetati se pameću, misliti da si vredniji samo zato što možeš čitati i pisati. Znanje je precijenjeno, tako bar selo kaže.

Osim svitka, sa sobom smo ponijeli i strančeva kola, natovarena zalihama hrane. Konja smo, naravno, zamijenili. Koliko god trajalo ovo besmisleno putovanje i kako god završilo, sigurno je da neću imati osobne koristi. Istina, mogao bih biti jedan od junaka dana, ne bi bio prvi put. Ali ne sjećam se da je ičije junaštvo plemenu bilo zanimljivo duže od dana ili dva – zahvalnost obično nestane s alkoholnim isparavanjima na kraju pobjedničkog slavlja. Za sinoćnje klanje nismo dobili ni to. K tome, vraćena škrinja podići će ionako nepodnošljivu razinu pobožnosti. Vjerojatno ću i sam morati bogovima žrtvovati živinu – moram se sjetiti

da je na povratku otmem nekom seljaku. No daleko smo još od svega toga. Kako kaže stara mudrost: najprije odsjeci glavu, onda je kotrljaj. To bi moglo pričekati jer Vonomir se muči s tragom. Ako ništa, bar je zaokupljen pa nema priliku, kao na većini putovanja, započinjati razgovore koji bi trebali stvoriti bliskost koju nikad nismo imali. Dok sam je tražio, harao je po tuđim selima, pljačkao urod i stoku, ubijao tuđu djecu i stvarao kopilad jednako nevažnu kao zakoniti sin koji ga je svake večeri čekao na rubu sela. Danas mi ga bude pomalo žao u jalovom poslu i nespretnosti – nema ničeg goreg od ratnika koji pokušava biti topao obiteljski čovjek – pa takve razgovore puštam da umru, kao mačiče koje žene utapaju u rijeci kad se previše namnože.

Dok napuštamo sjenu hrastovog šumarka i izbijamo na prostranu livadu, napokon se smiješi mogućnost nekog događaja. Pred nama se ukazuje seoska koliba s raščupanim slamnatim krovom. Nakon što su nas ugledala, dvojica balavaca trče prema polju da dovedu oca. Iz kolibe izlazi neugledna žena (ne jašemo dovoljno dugo da bi nam bila primamljiva) i pozdravlja nas naklonom.

„Moćni ratnici, pričekajte gospodara kuće. Sad će on.“

Ladislav se posprdno nasmijao i sjahao. Ostali su slijedili njegov primjer. Lagano sam se protezao čekajući da jadnik koji ovdje živi postane još jasniji, da njegovoj ružnoj ženi pokažemo tko je zapravo gospodar ove kuće.

Čovjek je brzo trčao ili ima vrlo malu njivu, jer pojavio se prije nego je Kluk završio s pražnjenjem crijeva nasred puta.

„Vrli ratnici“, rekao je, „budite pozdravljeni u mom skromnom domu.“

„Stvarno je skroman“, rekao je Ladislav brišući oznojeno čelo. Muhlo je zaroktao.

„Jesi li vidio kako je ovuda prošao muškarac tamne frčkave kose i kratke brade?“ pitao je Ladislav.

„Bogova mi, jesam. Prošo je juče popodne. Ako se ne varam, baš na vakim kolima, al s lošijim konjom. Išo je prema vašem selu.“

„To smo znali i bez tebe. Jesi li ga vidio danas?“

„Nisam, ratniče. Al ker je lajo malo prije svitanja. Kad sam izašo, nisam vidijo nikog.“

Koliko god se trudio da ne bulji u Ladislavove razroke oči, seljak nije mogao prikriti zanimanje. Pitao je: „Mogu li vam ponudit, kako se ono kaže, okrepu?“

Okrepa je ružna riječ. Podsjeća me na repu i to davno krepanu, što je vjerojatno baš ono što će nam seljak ponuditi.

„Možeš nam nuditi što god hoćeš“, rekao je Ladislav, „ali mi ćemo uzeti ono što nam treba. Vas dvojica“, pokazao je prema Mislavu i Kluku, „nađite gdje drži proso i zob pa utovarite dvije vreće na kola.“

„Ali već imamo proso i zob“, čudio se Mislav.

„Što je bolje, sine Zdeslavov, dvije vreće ili četiri?“

„Četiri?“

„Onda se prestani praviti glup i kreni. Uzmite i kruha ako nađete.“

Ladislav se okrenuo prema Muhlu sa smiješkom nevjerice. Ta današnja mladež, rekao je Muhlo tako što je izbacio osobito gnojan hračak.

Ladislav se vratio seljaku. „Imaš li kakve živine?“

„Draga braćo“, izmotavao se seljak, „žetva je bila slaba pa vam ne mogu ponudit više od vreće, inače će mi obitelj gladovat.“

„Pitao sam te za živine.“

Seljak je zastao kao da važe isplati li se izreći očitu laž. „Imam dvije svinje, al još su male. Nije im vrijeme.“

„Ja ću procijeniti kada im je vrijeme. Vodi me kocu.“

„Moj otac je mrtav.“

„Tvoj otac je bio svinja. Ali ne mislim na njega, nego na one s četiri noge. Razumiješ? Oink oink.“

Seljak je nevoljko krenuo prema stražnjoj strani kolibe. Desetak koraka dalje stajao je skromni zagrađeni dio predviđen za svinje.

„Premlade su, plemeniti gospodaru. Trebaju još puno rast da bi nas prehranile preko zime.“

„Ako ne začepiš, nećeš ni dočekati zimu.“

Došli smo do svinjca i zavirili unutra. Seljak je gotovo govorio istinu: u blatu su se vrpoljila dva odojka, ali kraj njih ležala je ogromna krmača.

„Muhlo, vidi“, rekao je Ladislav, „seljaku se stvorila prasica.“

„Mrmlj.“

„Mali vraču, kako objašnjavaš ovo čudo?“

„Pa da, ovo su najavile linije u prašini, jasno se vidjelo, nije da nije...“ ispalio je Žulj brzo kao uvijek. „To je dar bogova, sasvim je jasno, trebali bismo je uzeti, je li, tu krmaču, u čast bogova.“

„Jesi čuo svetog čovjeka?“ naslađivao se Ladislav. „Uzet ćemo krmaču jer ionako nije tvoja.“

Seljak je zacvilio: „Preklinjem vas, vrli ratnici, uzmite jednu od manjih. Ako uzmete velku, male će mi crknut od gladi.“

„To je tvoj problem.“

„Daj ženi da ih doji“, uključio se Muhlo. „Meni izgleda ko da im je mama.“ Grohotni smijeh.

Seljaku su suze potekle niz obraze, na što je Muhlo pobjesnio. „Kako te nije sram plakat kao pječka?“

Nisam htio gledati ono što je moralo uslijediti. Okrenuvši se, primijetio sam seljakove sinove kako vire iza kolibe. Oči su im bile velike, manje od straha, više od znatiželje.

„Ti si sramota hrvatskog roda“, rekao je Ladislav. „Morat ćemo te disciplinirati. Čime odgajaš djecu?“

„Molim?“

„Mali vraču, je li itko spominjao molitvu?“

„Striktno gledajući, takvo što se nipošto nije spominjalo pa odgovor mora biti niječan, dakle ne.“

„Seljače, jašemo na zadatku o kojem ovisi i tvoj bezvrijedni život, a ti nas zadržavaš glupošću i bezobrazlukom. Pitat ću još samo jednom: gdje ti je štap kojim odgajaš djecu?“

Seljak je drhtavim prstom pokazao prema kolibi.

„Donesi“, rekao je Ladislav.

Mislav i Kluk, utovarivši zadnju vreću, zbunjeno su gledali kako seljak izlazi iz kolibe s dugačkim komadom trske. Ladislav mu ju je istrgnuo iz ruke i naredio da skine hlače.

„Molim vas, ne pred djecom“, cvilio je seljak.

„Šuti i klekni“, dobacio mu je Ladislav pa se okrenuo okupljenima.

„Ima li dobrovoljaca? Možda ti, momak?“ Pokazao je prema jednom od seljakovih sinova koji su prišli bliže ne bi li bolje vidjeli. Jedan od njih trznuo je kao da će zakoračiti naprijed, no drugi ga je zadržao i odmahnuo glavom. Ubrzo je odmahnuo i ovaj prvi.

„Niste baš sasvim blesavi. Ima nade za seljake“, rekao je Ladislav. „Sine Zdeslavov, vrijeme je da dokažeš svoju muškost.“

Mislav je problijedio. Nakon neugodne tišine protisnuo je: „Mora li se to? Mislim, uzmimo jedno svinjče i krenimo. Nemamo vremena.“

„Vrijeme je u rukama bogova, sine Zdeslavov“, rekao je Ladislav pružajući šibu, „a bogovi žele vidjeti imaš li u sebi što je potrebno da jednom budeš poglavnik.“

Mislav je oklijevao. Obrazi su mu se crvenjeli dok je podizao ruku. Šapnuo je nešto za što je mislio da nitko neće čuti. „Oprosti.“

Tresak trske koja udara u meso u meni je probudila neka stara sjećanja.

„Jače, sine Zdeslavov“, dobacio je Ladislav, „nije ti žena.“

Dok su udarci postajali glasniji, Ladislav se smješkao – oči su mu gotovo gledale u istom smjeru. Muhlo se, izgleda, sjetio kukavičkog sina pa je gledao u stranu. Kluk je odsutno kopao nos, a Žulj mrmljao nekakve molitve. Vonomir je čuvao kola.

Pet.

Seljakova djeca gledala su kao začarana.

Šest.

Koža mi se ježila kao da je hvatala ostatke boli koja je prštala iz kože i širila se uokolo.

Sedam.

„Šta si stao, sine Zdeslavov?“ pitao je Ladislav.

„Sedam je dobar broj. Bogovi su zadovoljni. Je li tako, mali vraču?“

„O da, sedam je odista dobar broj, velike simboličke težine, veće od jata gusaka koje lete prema zapadu i onda, tako da nesumnjivo treba reći da, svakako, je li, odgovor je potvrđan, bogovi su zadovoljni, dabome.“

Seljak je dahtao dok je, izvaljen na sve četiri, i izgledom podsjećao na prebijeno pseto.

„Djeco“, rekao je Ladislav, „danas ste naučili da se ne smije lagati i biti bezobrazan prema ratnicima koji seljake štite od neprijatelja. Da vam otac nije hrvatske krvi, sad bi se klatio s najbližeg hrasta.“

Vjerojatnije s vrbe, pomislio sam.

„Popijte vode pa idemo“, rekao je okrenuvši se prema nama.

Seljak je suzama škropio tlo koje ga hrani. Kao da je shvatio da u ovom što se upravo dogodilo nema ničeg posebnog, ničeg što odudara od neumitnih zakona postojanja, ustao je i stresao prašinu sa sebe.

Uzjahali smo i nastavili put. Toga seljaka više nikad nismo vidjeli.

V.

Brzo, brzo, samo naprijed. Prokleta stvar je teška, ali to si i očekivao. Diši pravilno i sve će biti u redu. Jedan dva jedan dva jedan... Lavež, i to blizu. Prokleta džukela pati od nesanice. No ne mora značiti da će krenuti za tobom. Nanjušila te i ne sviđaš joj se, kao ni ona tebi, to je sve. Nadaj se da su pseta ovdje jednako lijena kao ratnici kojima služe. Neka laju dok ne promuknu, glavno da se ne čuju ljudi. To su jedine zvijeri kojih se treba plašiti. Od njih te nitko nije vidio, u to si se uvjerio. Nemoj se toliko osvrutati, k vragu. To te usporava i riskiraš da istegneš vratne mišiće ili još gore, popikneš se jer ne paziš kuda hodaš. Nije da se puno toga vidi, ali zora je opasno blizu. Prije nego se razdani, moraš biti daleko, dublje u šumi, na mjestu gdje Afron čeka s kolima. Brže, brže, ne smiješ zakasniti. Kad izađe sunce, kola više neće biti tamo. Takav je dogovor. Ako ne dođeš do svitanja, to znači da si mrtav. Zanimljivo samoispunjujuće proročanstvo. Ako zakasniš, smrt će biti neizbježna. Sve ovisi o tebi, zato hodaj. Ne misli na bol u rukama i leđima, nema svrhe. Misli na nešto lijepo. Misli na šumu. Svoju šumu, ne ova prokleta stabla s granama koje izgledaju kao ruke što će te zadaviti. Misli na Vesnu i djecu. Misli na njihova lica, njihov dodir. Kako izgledaju dok spavaju. Kako mirno dišu dok se ti znojiš i patiš, prokleti bili. Misli na nešto drugo. Nervoza i umor zagađuju ti sjećanja i postaješ gnjevan na one koji to ne zaslužuju. Kao da su oni krivi što si sada ovdje, što riskiraš život. Lijepo te zamolila da ne ideš. Lijepo ti je rekla da je važnije da djeca imaju oca. Interes društva je iznad interesa pojedinca. Kako si joj mogao dati tako blesav odgovor? Ni sam ne vjeruješ u tu ispraznu frazu. Društva ni nema bez pojedinaca. A olako žrtvovanje takvih neponovljivih svjetova zaštitni je znak divljaka od kojih upravo bježiš. Nije li to čudno i zastrašujuće? Što više nekog nastojiš poraziti, to mu sličnijim postaješ. Na kraju možda i dođe do pobjede, ali čije, tvoje ili njihove? Hoće li duh poraženih živjeti kroz tebe kao bolest koju si pokupio dok si je suzbijao? Manje mozgaj, više hodaj. Još si uvijek daleko od cilja. Svjetla je sve više. Koliko god zastrašujuć bio, mrak ti je bio saveznik, pokrov prebačen preko očiju koje te ne smiju vidjeti. Naravno, prebačen i preko tvojih, ali to je bio rizik koji si rado preuzeo. Nemoj se osvrutati na šuškanje u grmu. To su sitni stvorovi. Kad bi bio vepar ili vuk, već bi bio mrtav. Ne misli na takve stvari, neće ti pomoći. Dahtanje što čuješ potječe od tebe. Topot nije ništa drugo nego srce što ti se koprcu u prsima. Nisu kopita, ne mogu biti. Ne smiju biti. Diši pravilno i bit će sve u redu. Ovo što je zašuškalo iza leđa nije mogao biti sitni stvor. Nemoj se okretati, nemoj... K vragu! Dočekaj se na rame, nemoj udariti glavom. Jesi li ikad osjetio ovakvu bol? Ništa nije puklo, valjda. Nešto je iza tebe. Što je to? Ide prema tebi. Ne ide. Što je to uopće? Srna? Prokleta

maloumna srna. Ne bi li te beštije trebale bježati od ljudi? Što se smiješ, prokleta bila? Sad trčiš, ha? Nabijem te blesavu. Brzo, ustani. Nemoj jaukati, nemoj stenjati. Koliko god boljelo, urlik neće pomoći. Čini se da nije slomljeno. Stopalo se izvrnulo u stranu, ali nije se čuo zvuk, ono hrskanje kao kada nagaziš na grančicu. Nije slomljeno, to je najvažnije. Pokušaj ustati. Loša ideja. Samo polako. Zašto ti se to moralo dogoditi? Zašto se sranja uvijek događaju tebi? Smiri se, panika je kontraproduktivna. Probaj lagano namjestiti gležanj. Loša ideja, pusti ga na miru. Što sad? Ustani, što drugo? Šepaj, skakući, snađi se kako znaš. Vremena je sve manje. Zora je praktički tu, prokleta bila. Ustani ili umri! Ne misli na bol. Ne misli uopće. ... Gležanj. ... Srna. ... Kurac. ... U redu, nije moguće ne misliti. Ali moraš se pokrenuti. Uzmi to proketo sranje i kreni. Sreća da se nije razbilo u padu. Čvrsta mrcina, ta škrinja bogova. Tako je, skakući. Pazi na ravnotežu. Spor si da to nije normalno, ali krećeš se, a to je najvažnije. Korak po korak. Sa svakim si bliže Afronu i kolima. Koliko još? Ne može biti mnogo. Odnosno, ne bi bilo mnogo kad bi mogao normalno hodati. Svjetla je sve više, a ti si proketo spor. Nećeš stići na vrijeme, to je valjda jasno. Ovim tempom nikako nećeš stići na vrijeme. Ali Afron je prijatelj. Dovoljno ga dobro znaš da možeš pretpostaviti da će te čekati duže od planiranog. Bar malo duže. Majko mila, kako si spor. Probaj se osloniti na ozlijeđenu nogu. Ili bolje ne. Previše boli, onesvijestit ćeš se, a onda si gotov. Ništa, skakući. I diši, ne zaboravi disati. Daj, možeš ti to. Nije daleko. Jedan dva, jedan dva. Naprijed, naprijed, naprijed. Ne se osvrta. Da je ta srna nadohvat ruke, isplatilo bi se izgubiti trenutak da joj zavrneš vratom. Ali nema je, otrčala je daleko. Na laganim nožicama, prokleta bila, onako kako ti ne možeš. Hajde, poskakuj. Hop, hop, hop. Prvo skoči, onda ni ne moraš reći hop. Otkud sad ovaj pijetao? I opet lavež. Neka seljačka koliba je blizu, a to nije dobro. Možda pas laje na pijetla jer ga je đubre probudilo. Ne vidiš nikog, što znači da isto tako nitko ne vidi tebe. U redu, to je glupa logika. No još si živ. Nitko te nije napao. Osim one izbočine u zemlji, ali to se ne računa. To je bila tvoja greška. Tvoja i ničija druga. Idemo, upri. Za Vesnu i djecu. Crkni ako treba, no tek nakon što si ih još jednom vidio. Skači, skači. Još samo malo. Sjećaš se ovog stabla! Grana one vrbe izgleda kao obješeni čovjek. To znači da si blizu. Koliko je vremena prošlo od svitanja? Previše, ali Afron će biti tamo. Znaš to. Neće otići bez tebe. Prijatelj si mu, za tebe bi učinio sve. Osim nepotrebne smrti. A bilo bi sasvim nepotrebno čekati usred bijela dana na neprijateljskoj zemlji. Skači, skači. Bit će tamo. Moraš vjerovati. Ako ni zbog čeg drugog, onda zato što je to jedini razlog da ne kloneš na zemlju, prostreš se i predaš apatiji. Ne želiš umrijeti, ne zaista. To je samo umor koji progovara iz tebe. Nije ti svejedno. To se samo tako čini. Imaš snage, imaš. Iako spor, ipak se krećeš. Nemoj brisati znoj. Peče, ali oči ti ne trebaju. Trebaju ti noge, odnosno ta jedna koja funkcionira. I ona pulsira od boli, ali to je samo umor. Bit će u redu čim sjedneš

na kola. Smijat ćeš se svemu ovom zbog čega se trenutno ne sjećaš kako je to smijati se. Ali to su samo umor i bol. Život ima smisla. Valjda. Nemoj razmišljati, cupkaj. Nemoj brisati čelo. Nemoj... Jebem mu mater! Ne mogu vjerovati da ti je ispalo. Ovako blizu cilja. Barem ti nije zdrobilo ovu drugu nogu. Je li slomljeno? Tko to zna? Čini se da nije. Diži to, ajmo. Brže i nemoj da ti opet padne. Što toliko dahćeš? Kao kuja koja se tjera. Preglasan si. Privući ćeš pola šume. Što si stao? Skači! Diši, k vragu, ali tiho. Još nekoliko koraka. Eno, iza onog grma. Ne čuje se ništa, što je dobro. Afron je oprezan. Skrio se i čeka da se pojaviš. Izdrži, k vragu. Možeš valjda još tih nekoliko koraka. Hajde, hajde. Uдах, izдах, uдах, izдах. Smrdiš, ali to je samo znoj. Sve će to isprati voda. Slatka voda na užarenom grlu. Prestani misliti na vodu, jebala te voda. Samo hodaj. Sada je zaista samo malo. Je li to to? Da, to je to. Iza onog graba. Evo ga. Ovo je dogovoreno mjesto. Zašto nema ničega? Mora postojati razlog. Razmisli. Ili nemoj. Odmori se. Diši. Pogledaj bolje.

„Afrone, gdje si?“

VI.

„Ovdje su bila skrivena kola“, rekao je Vonomir nakon što je neko vrijeme puzao po tlu i proučavao savijene vlati trave i slomljene grančice. „Bila su dvojica.“

Vonomir je ustao i pokazao prema šumskome puteljku što se gubio među prastarim hrastovima i bukvama. Ako su i znali kamo su se kradljivci zaputili, to su zadržali za sebe.

„Kreću se zapadno izbjegavajući glavnu cestu i naseljena mjesta.“

„Misle da su tako pametni“, rekao je Ladislav trljajući ruke, „a zapravo su se zajebali. Na tim zaraslim stazama njihov trag će biti jedini. Sad nam više ne mogu pobjeći.“

„Nisam baš tako siguran“, prigovorio je Vonomir. „Ovaj trag je čudan.“

„Kako to misliš?“ pitao je Ladislav.

„Ne podsjeća ni na jedna kola koja sam dosad vidio. Tako je plitak da se jedva vidi. Da nije bilo onog blatnjavog mjesta, ne bih ga uopće spazio. Kao da kola... lete.“

Žulj je nervozno zamahnuo zečjom šapom i izverglao nekoliko brzinskih zaštita od uroka.

„Lete moj kurac“, rekao je Ladislav. „Da su letjela, ne bi ostao nikakav trag. Znamo da su pošli zapadno. Samo trebamo pratiti put.“

„Da“, složio se Vonomir, „sve do prvog križanja. Ako bude sreće, i tamo će biti blata.“

„A ako ne bude?“ uključio se Muhlo i pljunuo.

„Onda ćemo pitati Žulja što nam kažu bogovi.“

„Pa da, naravno, bogovi su uvijek tu da pomognu, na kraju krajeva, zašto ne bi, oni su dobri, jel tako, zato ih ljudi i vole, nije da ih ne vole, da.“

„Znači, lopine moramo uhvatiti prije prvog račvanja puta“, rekao je Ladislav penjući se na konja.

„Još me nešto brine“, rekao je Vonomir. „Postoji još jedan trag.“ Zastao je, nesiguran treba li im to uopće reći. „Ne pripada čovjeku. I nijednoj životinji koja mi je poznata.“

„Kako to misliš?“ pitao je Ladislav smirujući konja koji je, upijajući nestrpljivost gospodara, skakutao na mjestu.

„Živina koja je ovuda prošla ima tri noge.“

Nastupio je muk koji su prekinule Klukove riječi: „Bolje tri nego četiri. Lakše je ubiti vuka s tri noge, nego onog s četiri, zar ne? Mislim, odsiječeš jednu i prevrne se. Jel tako?“

Vonomir ga je pogledao kao glupo dijete i rekao: „Ako to stvorenje ima tri noge, onda ga nije rodila priroda, nego neka vradžbina. Pitanje je može li se uopće ubiti.“

„O“, rekao je Kluk i počeo se po čelu.

„Ma kakva vradžbina“, mrmljao je Miro, „sigurno postoji razumno objašnjenje.“

„Na primjer?“ provocirao ga je Vonomir.

„Na primjer da je čovjeku kita do zemlje“, viknuo je Ladislav i prasnuo u smijeh. Kad je vidio da se nitko nije nasmijao, dodao je: „Dosta je gluposti. Jašemo prema zapadu.“

Suputnici su uzjahali, osim Kluka koji je sjeo na kola. Mislavu su se nakostriješile dlačice na rukama pri pomisli na crni obred koji stvara tronogu zvijer što se hrani ljudskim mesom.

„Mali vraču?“ pitao je.

„Da, hoću reći, na raspolaganju sam, odnosno slušam.“

„Je li zaista moguće vradžbinom stvoriti tronogu zvijer?“

„Pa gledaj, kako bi reko, magija je ozbiljna stvar, strašno ozbiljna, je li, kao oblak u noći punog mjeseca i neupućeni tu ne mogu, razumiješ, iako bi htjeli, ali oni koji znaju, ako me pratiš, ljudi istančana duha, nego kako, nakon duge i teške izobrazbe, a to ne može svatko, razumije se, i sve je to onda, eto, da.“

„Poznaješ li vradžbinu kojom bismo ubili to stvorenje?“

„Pa vidi, u teoriji, je li, veleumni Višeslav bi svakako mogao, kako bi reko, i stavio bih ruku u vatru da, ipak je on čovjek s iskustvom, itekako velikim, a ja nisam još ni, razumiješ, ali mi smo zajedno nešto malo, onako ovlaš, i nekako u grubim crtama, čisto da vidim, jete, i nije bilo vremena, a onda sad i ovo, razumiješ?“

„Ne.“

Žulj je uložio veći napor da s manje riječi prenese više smisla. „Ne, sine Zdeslavov, to me Višeslav još nije naučio, iskreno govoreći, ali ništa se ti ne boj, je li, Svarog je dobar i pravedan, kako bi reko, sigurno će pomoći ako zatreba.“

„Lako bi moglo zatrebati.“

„Eto vidiš. Dakle, pomoći će, to je jasno.“

Mislavu ništa nije bilo jasno. Toliko se želio dokazati na zadatku da si je zabranio strah i sumnju u vlastite mogućnosti, ali one kao da su mu se smijale u lice podsjećajući ga da im ne može naređivati. Osvrtao se lijevo-desno pokušavajući pogledom probiti gustu mrežu raslinja i granja koja mu je priječila uvid u dubinu šume. U sjeni tihih, drevnih hrastova moglo se skrivati svašta.

Izvukao je mač i vježbao napadačke pokrete.

„Pazi da ne ubiješ konja“, dobacio mu je Miro.

Otrovna primjedba Mislava nije ni okrnula. Otac je bio jedini čije su riječi poput otrovnih strelica uvijek nalazile cilj i prodirale duboko. Sve ostale odbijale su se od njega i nestajale u vlastitoj otrovnosti. Budući da oca nije bilo blizu, nastavio je vježbati, spremajući se za susret s nepoznatim bićima što su vrebala u šumi. S tronožnom zvijeri koja ih je možda baš u ovom trenu motrila iz raslinja.

VII.

Ušavši u šator, Damnana je ponizno pognula glavu i čekala da je kraljica Morana pozove na gostinjsku ležaljku. Pokretom ruke kraljica je naredila sluškinjama da napuste šator. Unutra je ostala samo stražarica koja se skoro nikad nije smiješila. Morana je pokazala rukom prema ležaljci i posudi voća pored nje. Gledajući kraljičinsku pojavu u grimiznoj raskoši baršuna i svile, Damnani je bilo neugodno zbog svoje zapuštene vanjštine. Noge su joj bile gole, samo djelomice ogrnute čizmama od kože. Nosila je neuglednu tuniku bez rukava, teško odredive boje, i lanenu suknju za jahanje. Crvena kosa bila je vezana u neurednu pletenicu.

Na kraljičin poziv prostrla se na ležaljku i zagrizla komad narezane kruške iz Moraninih prstiju. Oblizala je usne i rekla: „Velčanstvo, čujem da se izvidnica vratla.“

„Dobro čuješ. Djevojke su maloprije došle s uznemirujućim vijestima.“

„Uljezi?“

„Da, al ne bilo kakvi. Skupna od sedam hrvatskih ratnika, naoružanih i opremljenih zalhama hrane, kreće se prema našem logoru.“

„Mislitel da dolaze zbog nas?“

„Zasad je teško reć, al sve je moguće. Čin se da nisu na običnom putovanju čim ne idu glavnom cestom, nego sporednim stazama paralelno s njom. Il nešto traže il nam se prikradaju. Brine me i to što su sedmorca. Znaš kolku važnost praznovjerni kurconosci pridaju tom broju.“

Na ovako mekom ležaju Damnani je i bez uznemirujućih vijesti bilo neudobno. Uspravila se i pitala: „Otkud bi znal za naše planove? Marširale smo samo noću. Savu smo prešle neopaženo.“

„Nikad se ne zna jel te opazio neko koga sama nisi opazla. Zapamti to, Damnana.“

„Da, velčanstvo.“ Blago se zarumenila kao svaki put kad bi ispala naivna pred kraljicom. Morana je nastavila: „Iako smo bile oprezne i zasad imale sreće, moramo bit spremne na najgore. Mada je ova skupna kurconosaca premala dab bila išta više od izvidnice, ne

možemo das priuštimo rizik.“

„Što predlaže Vaše velčanstvo?“

„Samo malo“, rekla je Morana i okrenula se stražarici. „Lizana, ostav nas.“

„Da, velčanstvo“, procijedila je stražarica i odšepesala iz šatora.

Morana je uzela Damnanine dlanove u svoje i nastavila: „Tis moja najbolja ratnica, moje oči i moje uši. Tvoj je drugi zadatak das približiš Hrvatima i pratiš ih u stopu, saznaš što namjeravaju.“

„Pretpostavljam das od mene traži nevidljivost.“

„Od tebes traž da saznaš sve. Postup kakot razum nalaže, al za početak preporučam nevidljivost. Nemoj zaboravit kojet je boje kosa.“

Damnana se zacrvenjela kao da se kožom želi prilagoditi kosi. Otkad zna za sebe, uvijek joj iznova dosađuju pričom o tome kako Hrvati ubijaju crvenokosu djecu jer ih smatraju štrigama, odnosno slugama Crnoboga. To joj je vazda bilo blesavo, pogotovo jer bi logika nalagala da, ako već nekoga trebaju progoniti zbog služenja crnim silama, žrtve budu crnokosa djeca. No djeca su im prečesto imala tamnu kosu pa je vjerojatno proradio dubinski mehanizam samoočuvanja i natjerao ih da pronađu lakšu metu, nekoga tko je u manjini. Damnanina majka navodno je ipak voljela svoju crvenu djevojčicu jer ju je, umjesto da je žrtvuje bogovima, stavila u košaru od trske i pustila niz rijeku. Taj je dio također bio blesav. Novorođenče, čak i ono poslano od tamnih sila, nije u stanju kormilariti, kao što ni mutna voda rijeke ne može zamijeniti majčino mlijeko. Radilo se o glupom i brutalnom činu osobe koja je bila prevelik licemjer i prevelika kukavica da vlastitim rukama utrne život neželjenoga stvorenja. Lakše ga je bilo prepustiti prirodi koja ubija bez grižnje savjesti i koju nitko ne podvrgava moralnim sudovima. Kad je bila mlađa, Damnana si je utvarala da ju je majka voljela, da je slutila da će je netko pronaći i spasiti. Danas je svjesna da ništa ne može biti dalje od istine. Ako nekog voliš, ne prepuštaš ga hirovima prirode, nego ga od njih braniš. Kako god bilo, hir je prirode toga dana bio da crvenokosa djevojčica preživi. Pronašle su je Moranine ratnice i odnijele kraljici koju je odmah očarala neobična boja kose. Sve su žene u plemenu znale da Morana ne može primiti sjeme zarobljenih robova. Službeno objašnjenje glasilo je da još nije naišla na dostojno sjeme, ali u trenucima pijanstva, dakle neželjene iskrenosti, polako su se širile priče o Morani kao neplodnoj zemlji. Nakon što su joj božice na čudesan način podarile kćer, mrmljanja su prestala. Još kad se tijekom obuke

ispostavilo da je Damnana brža, jača i bolja od svih drugih ratnica, nije bilo nikakve sumnje da su je božice izabrale za Moraninu nasljednicu. Ostale djevojke prema njoj su pokazivale strah i poštovanje, ali nikada toplinu. Mnogo je puta Damnana poželjela sputati vlastite sposobnosti ne bi li tako stekla prijateljice, no nikada to nije učinila. Biti najbolja bilo je važnije nego biti voljena.

„Kad treba da krenem?“ pitala je Damnana.

„Što prije. Skupna kurconosaca već nam se opasno približila. Ne bi ih bio problem pobit, al ak se stvarno radi o izvidnici, timeb ugrozle invaziju.“

„Razumijem.“

„Pobrin se da na svom putu promaše naš tabor.“

„U redu, velčanstvo.“ Damnana je htjela ustati, no Morana ju je zaustavila odrješitim pokretom. „Rekla sam koj je tvoj drugi zadatak. Nis me pitala koj je prvi.“

Damnana se nasmiješila i zagrizla donju usnu. „Mislim da znam.“

Morana je razmaknula halje i rastvorila noge. Damnana je kleknula, a šator utonuo u zvuke mljackanja i muklog stenjanja Njenog veličanstva.

VIII.

Svrbi uho. Počeši. Još svrbi. Češi češi češi. Vruće mi je. Plazim jezik. Izvrćem se na leđa. Gledam krošnju. Bez veze je. Okrećem glavu. Ližem si jaja. Nije fino. Dižem se. Hodam naprijed. Njušim. Hodam. Njušim njušim njušim. Zanimljiv miris. Nije livada. Nije srna. Nije srneće govno. Moram istražiti. Njušim hodam njušim. Miris postaje jači. Znam znam znam! Veliki koji hodaju na stražnjim šapama! Dvojica! Tamo negdje iza, u drugom šumarku. Hodam njušim hodam. Evo šumarka. Evo velikih na stražnjim šapama! Evo i konja. Prilazim. Mašem repom. Ne vide me. Lajem. Okreću se. Vide me! Mašem repom. Prilazim. Plazim jezik.

„Otkud se sad stvori ovaj džukac?“ Veliki na stražnjim šapama laje, ali ništa ne razumijem. Jako čudno laje.

Drugi laje mekše i ugodnije. „Danare, gledaj, ima samo tri noge!“

Ne razumijem. Ali sam sretan.

„A jadan mali. Di si, peso?“

Obraća se meni, osjećam to. Sviđam mu se, znam. Sretan sam. Mašem repom. Poskakujem. Sjedam. Gledam. Veliki se saginje. Prilazi bliže. Laje.

„Daj šapu.“

Ne razumijem, ali znam da mu se sviđam. On je moj prijatelj pa mu pružam šapu.

„Vidje li? Cuko me razumije.“

„Afrone, ne budi blesav.“

„Ne slušaj zločestog stričeka. Znam ja da ti mene razumiješ. Ma tko je dobar peso, ma tko?“

Draga me po glavi. To mi paše. Mašem repom. Sretan sam. Plazim jezik. Gledam prijatelja. Hoću da me još draga. To je baš super.

„Pusti pseto, moramo ići.“

„Otkud sad žurba? Ti si taj koji zakasni.“

„Ne seri, znaš da ne mogoh brže.“

Drugi veliki je živčan. Ima ozlijeđenu šapu. Želim je lizati da mu bude bolje. Prilazim.

„Gubi se!“

Ne znam što to znači. Ne sviđam mu se. Penje se na nešto visoko što stoji iza konja. Njušim. Lajem.

„Mrš!“

Prilazim tome na što se veliki popeo. Njušim. Zanimljivo zanimljivo. Ovo još nikad nisam susreo. Nije živo, ali miriše. Stvarno zanimljivo. To treba označiti. Dižem nogu. Označavam.

„Vidi što uradi.“

„Hahaha, to ti je zato što si zločest prema njemu. Mali, vidi što imam?“

Hrana! To bih ja! Hrana hrana hrana! Sretan sam. Mašem repom. Skačem. Slinim. Lajem. Hoću hranu. Prijatelj pruža šapu. Lagano uzimam hranu. Pazim da prijatelja ne ozlijedim zubima. Fina hrana. Žvačem. Fino fino fino. Ja bih još hrane. Prijatelj me draga. Može i to. Sretan sam. Prijatelj uzima komad drveta. Maše njime. Baca ga u daljinu.

„Donesi!“

Trčim prema štapu. Uzimam ga u zube. Trčim natrag. Fali mi jedna noga, ali brz sam. Trudim se zbog prijatelja. Dajem mu štap. Mašem repom. Zadovoljan sam.

„Vidje li?“

Prijatelj opet baca štap. Želim trčati brže da prijatelj vidi da sam dobar. Uzimam. Trčim natrag. Puštam, sjedam. Mašem repom. Plazim jezik. Vruće mi je.

„Možemo li konačno?“

„Najradije bih ga poveo sa sobom.“

„Znaš da ne smijemo.“

„A znam.“

Prijatelj me draga između ušiju. Ja ga volim. Kažem mu to. Mislim da me razumio. Lijepo mi

je. Sretan sam. Mašem repom.

„Zbogom, peso. Nek ti je sa srećom.“

Prijatelj se propinje na stražnje šape i penje do zločestog velikog. I ja bih se popeo, ali ne mogu. To je sigurno zato što mi fali jedna noga. Lajem. Prijatelj maše prednjom šapom. Hoću i ja, ali ne znam kako se to radi. Mašem repom. Konj kreće i vuče prijatelja i zločestog velikog. Pratim ih.

„Krenu za nama.“

Zločesti laje na prijatelja. „A što očekivaše? Bijaše ga trebalo odmah mlatnuti nogom.“

„Što je tebi? Samo jedan dan među primitivcima i već si kao oni.“

„Daj ne seri.“

„Ozbiljno.“

Ništa ne razumijem. Hodam pored njih. Fali mi noga, ali neću se umoriti. Moram pratiti prijatelja da ga čuvam. Šuma je opasna, ali ne bojim se. Mašem repom.

„Samo nam treba da zalaje ako naletimo na plemenske ratnike.“

„Neće zalajati.“

„Naravno da neće. A znaš zašto? Zato što neće biti blizu.“

Konj se zaustavlja. Zločesti silazi. Prijatelj laje: „Što radiš?“

Mašem repom. Hoću da mi i zločesti bude prijatelj. Plazim jezik. Sjedam. Dajem šapu. Zločesti uzima veliki štap. Hoće se igrati! Bacit će štap pa ću ga donijeti i bit ćemo prijatelji. Mašem repom. Zločesti šepa prema meni. Želim mu lizati ozlijeđenu šapu.

„Marš!“

Boli! Udario me štapom pa me boli. Cvilim. Skačem unatrag. Mašem repom. Ne volim zločestog, ali moram čuvati prijatelja. Lajem.

„Iš! Gubi se!“

Veliki zamahuje štapom. Izmičem se. Lajem.

„Džukela je tvrdoglava. Kad ne ide drugačije...”

Veliki izvlači nešto dugačko i sjajno. Nije drvo. Strah me. Režim.

„Stani! Nemoj!”

Prijatelj skače na zemlju. Mašem repom.

„Pusti, ja ću.”

„Požuri. Izgubismo previše vremena.”

Zločesti se penje natrag. Prijatelj dolazi. Mašem repom. Hoću se igrati s prijateljem, ali on je tužan. Ne razumijem. Hoću razveseliti prijatelja. Prilazim mu. Prijatelj me udara nogom. Boli me. Cvilim. Ne razumijem što sam krivo napravio. Žao mi je. Mašem repom. Želim biti dobar. Dajem šapu.

„Gubi se odavde!”

Prijatelj glasno laje. Ljuti se na mene. Tužan sam. Cvilim. Prijatelj zamahuje nogom. Ne bih da me tuče. Skačem u stranu. Ne razumijem. Žao mi je.

„Marš!”

Prijatelj me više ne voli. Bježim u grm. Skrivam se. Ližem šapu. Ležim. Tužan sam.

IX.

Kada si na putu, nema puno stvari kojima se možeš baviti dok si jahanjem zlostavljaš dupe. Možeš razgovarati o davno preživakanim temama poput najljepših brkova među seoskim djevojkama. Ili možeš razmišljati, čega se ovi oko mene užasavaju kao zaraze. Meni to, naprotiv, nije mrsko. Eto, upravo se pitam zašto je lišće zeleno i kako ga zamišljaju slijepi. Možda uopće nije zeleno. Možda i ja plutam između sljepoće i vida, a sve što mislim da znam samo su prividi, kao kada dijete misli da je Mjesec jabuka na nebu da bi mu kasnije rekli da se radi o šutljivom božanstvu. A zapravo je očito u pitanju kamen koji svijetli u mraku. Onda se krenem pitati od čega svijetli i shvatim koliko sam glup i ograničen. Što više promatram svijet i ljude oko sebe, to sam svjesniji da zapravo ništa ne razumijem. Zahvaljujući tom saznanju nalazim se korak ispred ostalih budala koje ne znaju ni to. Ipak, činjenica da nisam crv nego glista i nije mi neka utjeha. Kad god mi se učini da bih se mogao probiti do istine, isplivati na površinu stvari, žamor poznatih riječi zaguši mi svijest, prekrije mogući šapat spoznaje. Jezik me poput olova povlači do dna. Pokušavam razmišljati izvan riječi, što mi nikada ne uspijeva.

A misli dolaze i odlaze, nestaju u vjetru. Pitam se kamo su se zaputile i gdje su bile prije nego su zabljesnule u mojoj glavi. Ponekad mi toliko prirastu srcu da ih poželim zadržati, ali ne znam kako. Evo što mi je upravo palo na pamet: što ako neka naprednija rasa cijelo vrijeme prati što se sa mnom zbiva? Ne mislim na seoska božanstva kao zadnju istinu, nego druga stvorenja, smrtna i prolazna poput mene samog, nešto poput djece koja gledaju u mravinjak. Smiju li se ta nevidljiva bića mojoj gluposti? Ili ih zanima što ću napraviti? Možda je sve samo okrutna zabava. Možda se noga koja će nas zgaziti već spušta, ali to ne primjećujemo u treptaju oka koji nama znači život.

No koga briga što ja mislim? Toliko sam puta bio u krivu, toliko su se puta buduće verzije mene sramile svega što su one prošle vjerovale, da se ne mogu shvaćati ozbiljno.

Naravno, postoje i gori od mene. Put se u jednome trenutku račvao na dvije strane, a Vonomir je nakon dugog razmišljanja zaključio da treba poći desno. Vjerojatno je pogađao jer bi se u nedoumici obično odlučio za desni put. Valjda mu je donosio sreću. Vidjet ćemo što će donijeti nama.

Kad je sunce zašlo, sjahali smo i napravili logor. Trebalo je odmoriti i nahraniti konje.

Uostalom, nije imalo smisla putovati noću kad je Vonomir i danju jedva slijedio trag. A mogli bismo i upasti u razbojničku zamku. To što ih dosad nismo susreli, može se pripisati bauljanju sporednim putevima. Možda su nas i vidjeli, ali ih je obeshrabrio očit nedostatak ičeg vrijednog krađe.

Kluk je svoga konja, dok je pasao, lancem vezao za najbliže deblo. Primijetio je kako mu se smijem i objasnio: „Nemaš pojma kako je to kad ti ga ukradu. Ove šume sigurno vrve lopinama.“

Nije mi se dalo objašnjavati kako me u slučaju prepada neće biti briga za konja jer ću ležati prerezana grla, bez ikakve brige na svijetu. Okrenuo sam se i utaborio ispod bukve koja je stajala relativno daleko od ostalih.

Vonomir je bio protiv paljenja vatre, no Ladislav mu je odbrusio da ne namjerava jesti sirovi odojak. Nisam se dovoljno dobro skrio jer Ladislav me spazio i poslao da s Mislavom prikupim granje za vatru. Za to vrijeme on je obavljao klanje. Bolno zapomaganje umiruće životinje pratilo me dok sam se zavlačio u šumu. Svjestan sam da druga bića moraju umirati da bi moja vrsta preživjela, no ne mogu reći da mi je ta spoznaja ugodna. Još mi je teško ubiti životinju. S čovjekom je lakše, u njemu se uvijek može naći neko zlo ili sjeme budućega. Životinja te uvijek gleda kao prijatelja, što je zapravo podlost i nabijanje krivnje s kojom ona nema problema dok preživljava. Kao što ni ja nemam problem sa žvakanjem nakon što je netko drugi obavio usmrćivanje.

Vratio sam se na čistinu dok su svinjče nabijali na ražanj. Legao sam na bok i odmorio izmučene dijelove tijela. Iako sam nezalica za pitanja čovjeka i svijeta, prilično sam siguran da čovjek nije stvoren za cjelodnevno jahanje.

Ladislav je uz pomoć kremena zapalio vatru. Kluk je okretao ražanj i prinosio lice mrtvoj svinji, kao da tepa novorođenčetu. Malo dalje, Vonomir je u sjaju vatre proučavao zagonetni svitak, kao da će, pokaže li dovoljno strpljenja, nerazumljivi simboli progovoriti naglas.

Dok su Ladislav i Muhlo srkali medovinu, Mislav je mačem mlatarao po zraku. Svako malo pomilovao bi oštricu i poljubio hladnu površinu. Što drugo očekivati od budala koje svojim mačevima nadijevaju ljudska imena? Ime prvog čovjeka kojeg mladi ratnik ubije odjekivat će u svakom zamahu oštrice. Sa svakim Mislavovim zamahom morao sam zahihotati.

Poglavnikov sin nije imao tu sreću da mu čelik nosi ime nekog slavnog ratnika, kao Zdeslavov Kamen ili Muhlov Nićifor. Mislavova prva žrtva bio je poluslijepi prosjak Milorad.

„Fiju, fiju, fiju“, glasao se Milorad, uzalud iskovan od krhotina legendarnog Amfilohija, mača kojim su vitlale sposobnije ruke. Nije čudo što se budale vječno grizu sa susjedima, ljudima koje znaju bar iz viđenja, inače će im mačevi ostati bezimeni. Meni to ne bi bio problem. Neko sam se vrijeme ponosio činjenicom da sam potisnuo ime prvog jasnika kojemu sam oduzeo život. No svaki put kad hladnu kovinu napajam tuđom krvlju ona mi se predstavi. Ime joj je Krivnja.

Sklopio sam oči i prepustio se. Umor je umorstvo uma, i dobro da je tako. Poludio bih da ne mogu bar privremeno ušutkati misli. Jedna po jedna, otpadale su s mene kao žuto lišće. Umor mi je polako ogulio kožu i nabio me na ražanj sna pa počeo lagano okretati, sve sporije i sporije. Uranjao sam u besvijest i izranjao, vrtio se uz nježno pucketanje vatre i Mislavovu frulu koja je zamijenila fijuk čelika. Krhki tonovi stidljivo su se probijali kraj drugih zvukova, sjali u kratkoj, dragocjenoj neponovljivosti – i nestajali. Negdje s druge strane mojih zatvorenih kapaka Mislav je blistao u jedinosti stvari koja mu je polazila za rukom. Čekao sam da ga neka ručeta pljusne što remeti tišinu noćnog logora, ali nitko nije reagirao.

Zvuci svirale bili su šumske vile koje me ljuškaju i miluju negdje izvan prostora i vremena dok ih nije rastjerao lavež mojih suplemenika. Ladislav je, pripit, provocirao Muhla spominjući osramoćenog sina. Iako je Muhlo, kao manje-više svaki odrasli muž, pokopao petoro novorođenčadi, na gubitak ovog jednog bio je posebno osjetljiv. Tučnjava koja je izbila nije me nagnala da otvorim oči. Mogla je završiti na samo jedan način: Ladislav će prebiti Muhla, kojemu će biti slaba utjeha što može prebiti bilo koga drugog, pogotovo onog tko bi mu se smijao sa strane, obojica će potegnuti još medovine, izgrliti se i izgubiti svijest. Sve je išlo predvidljivim tijekom dok netko nije izvukao mač.

Budući da ubijanje suplemenika ipak nije dio zdravog pijančevanja, otvorio sam oči. Muhlo i Ladislav držali su mačeve, ali nisu gledali jedan u drugog, nego u tamu šume. I Mislav je frulu zamijenio Miloradom. U odsjaju vatre vidio sam ljudsku priliku koja se prikrala do ruba logora. Vonomir je napeo luk i nišanio u uljeza.

„Mir s vama, moćni ratnici“, rekao je glas iz sjene. Nepoznatome muškarcu nije se moglo razabrati lice.

„Tako je“, rekao je Ladislav, „a da bi mir i ostao s nama, odjebi.“

„Što su to za grubi riječi? Oni nisu Božji vitez dostojni.“

„Kako to govori?“ čudio se Muhlo. „Jel on to nas zajebava?“

„Oprostite vi, moćni ratnici, što ja komadić lošije vaša jezik govorim“, nastavio je neznamac.

„Ja dođem od vrlo daleko.“

„Sad se lijepo tamo vrati“, rekao je Ladislav.

„Ja sam Hans. Moji slavenski prijatelji zovu mene Hanžek.“

„Znači, mi te sigurno nećemo tako zvati“, odbrusio je Ladislav.

„Ja dolazim u mir“, rekla je pridošlica stupajući na prostor obasjan vatrom. Radilo se o zdepastom muškarcu srednjih godina, uglavnom bez kose, što je kompenzirao dugom sijedom bradom. Nosio je grubu lanenu halju pohabanu od intenzivnog nošenja i nekoć bijele vunene čarape ispod jednostavnih sandala. Već s ove udaljenosti mogao sam ga namirisati.

„Jel to druid?“ pitao je Mislav dok je uzalud pokušavao smiriti drhtanje ruke s mačem.

„Baš i ne izgleda opasno“, komentirao je Kluk.

„Ja sam prorok od Isus Krist, naš Gospodin.“

„Ne poznajem tog gospodina“, rekao je Ladislav, „niti želim.“

„O ne, ne, dopustite vi mene objasniti. Ja sam sluga od sin Božji koji svojevolumno za spasenje od svijet na križ umro je.“

„Svojevolumno?“ pitao je Vonomir. „Misliš, kult samoubojica?“

„Ne, ne, ne. On je se za nas žrtvovao.“

„Kažem ti da ga ne poznam“, ispljunuo je Ladislav na rubu vikanja.

„Zapravo, ja poznam ga također ne“, rekao je Hans. „On je prije više stotine godine umro.“

„I što sad hoćeš?“

„Ja sam poslan njegov sveti riječ širiti.“

„Mislim da taj tvoj leš nema puno toga za reći.“

„O, ali on je živ. Na treći dan je on od mrtvi ustao.“

„Što kažeš? Nemrtvi? Čuo sam seoske babe da pričaju o bićima između života i smrti, ali

nikad nisam vjerovao. Ne vjerujem ni sad.“

„Ti ćeš ono vjerovati ako ti mi prilika daš bolje objasniti.“

„Nemaš ti meni što objašnjavati, debeli. Vрати se odakle si došao i nastavi razgovarati s mrtvima.“

„Mislim da, kako bi reko“, ubacio se Žulj, „ovdje je očito i sve upućuje na to da, hoću reći, ovaj čovjek i njegov luđački kult, je li, u pitanju je kršćanstvo.“

„Kršćanstvo?“ zagrmio je Ladislav i podigao mač. „Hrvati su preziđe...“

„Predziđe“, ispravio ga je Muhlo i pljunuo.

„...istinskih bogova. Nikad ti nećemo dati da nas pokrstiš. Nikad, čuješ li?“

„To što mu oči idu u križ, ne znači da želi biti kršten“, pridodao je Vonomir.

„U redu, u redu“, nastavio je uljez, „zaboravljajmo mi na trenutak moja poslanje. Mogu ja vas zamoliti da vi sa mnom svoja skromna večera podijelite? Cijeli dan sam ja ništa okusio.“

„Bez brige, vidim da imaš dobre zalihe“, rekao je Ladislav pokazujući prema Hansovom trbuščiću.

„Ja molim vas. Jedna desetina od odojak će dostajati.“

„Putniče“, rekao je Vonomir, „ako dolaziš u miru, sjedni i večeraj s nama.“

Ladislav je mrko škiljio u Vonomira i Hansa, svakim okom u jednoga. Onda je, još uvijek ne spremajući mač, rekao: „Ajde dobro, sjedni.“

Prišao sam Vonomiru i šapnuo: „Što to radiš? Ne znamo ni tko je, ni što namjerava.“

„Upravo zato sam ga pozvao k nama. To je jedini način da saznamo.“

„Kako možeš znati da nije špijun koji će nas izdati?“

„Lijepo“, rekao je Vonomir na granici čujnoga. „Nisam rekao da će ovo druženje napustiti živ.“ Navukao je topao domaćinski osmijeh i gostu ponudio da sjedne. Svima su čudno svjetlucale oči, možda od vatre, možda od čekanja da poteče krv.

Odrežavši komad donekle pečenog mesa, Vonomir ga je ponudio Hansu. Zatim je najbolji

komad ponudio meni, smiješći se nespretno. Odbio sam.

Vonomir je vješto prikrio nelagodu i okrenuo se gostu: „Odakle dolaziš, putniče?“

Ovaj je neko vrijeme samo grizao i žvakao, valjda da mu meso ne bi pobjeglo ili da se ne bi probudio iz ugodnoga sna prije nego je barem jednom progutao. Progovorio je mljackajući: „Ja dolazim od sjeverozapad, iz Franačka, to bila jedna vrlo duga putovanje.“

„Nisi valjda čitavo vrijeme putovao sam“, čudio se Ladislav.

Ni junak poput njega ne bi se u daljinu zaputio sam.

„Ono bilo dvanaest od nas kad pošli smo, ali moji bratovi su na put poumicali.“

„Je li te strah?“ pitao je Vonomir.

„O nein. Gospodin je moj pastir koji vukovima glave reže.“

„Zašto o sebi govoriš kao o ovci?“ čudio se Ladislav.

„To jesam ja.“

„Jebiga, šteta što te netko već oštrigao“, rekao je Ladislav i pokazao prema glavi. „Ne izgledaš jestivo, dakle ne vidim nijedan razlog da se dalje družimo.“

„Ja mislim da ja koristan suputnik biti mogu. Ja sam vješt u baratanje sa štap.“

„Ta štaka ti je oružje?“ čudio se Muhlo. „Mislio sam da ti treba da hodaš.“

„Ti bi se začudio, moćni ratnik. Što kažete vi? Mogu ja s vama ići?“

„Tko kaže da smo krenuli u istom smjeru?“ pitao je Vonomir.

„Dobar primjedba“, izmotavao se Hans. „Ali ja sam sluga Božji i idem kamo me Gospodin šalje. Posao čeka na mene na svaka strana od svijet. Svaki put je moj put.“

„Osim onog kojim si već prošao“, rekao je Vonomir. „Igrom slučaja baš smo se zaputili prema sjeverozapadu.“

„Da“, ubacio se Ladislav, „stvarno nemaš sreće.“

„Pa sad“, rekao je Hans, „ja sam na svoj put ne u baš svako selo svratio. Ja mogu propušteno

nadoknaditi.“

„A možeš i lijepo odjebati u skokovima“, rekao je Ladislav, „što kažeš na to?“

„Plemeniti ratnik, ja vidim da ti onaj si koji zapovijeda. Možeš ti mi objasniti zašto ja s vama ne ići mogu? Ja obećavam da ja se za hrana sam brinuti ću.“

„Ne može.“

„Ali zašto? Sa mnom ćete vi više ljudi za straža imati. Vi ćete duže spavati moći.“

„To je istina“, odvažio se Kluk i požalio kad su ga svi pogledali kao idiota, što je i bio.

„Nek ti mali vrač objasni“, rekao je Ladislav.

„Pa da, sad, na stranu to što je zahukala sova kad je došao, a to je, je li, loš znak, nego prilično je jasno i očito da broj, kako bi reko, ne bi bio prikladan pa onda ni zaštita bogova ne bi više, je li, a nama je jako važno da bude.“

„Ja sam njega ništa razumio.“

„Najčešće ga ne razumijemo ni mi, ali ovo je bilo jednostavno“, rekao je Vonomir. „Problem je u broju. Kod nas je sedam sveti broj. Zato nas je toliko.“

„Što kažete vi ne?“ obradovao se Hans. „Također u moja vjera je sedam sveti broj.“

„Ali ako nam se pridružiš, bit će nas osam“, prizemljio ga je Vonomir.

„O.“

„Debeli, ne možeš s nama i gotovo“, rekao je Ladislav i ustao. Zaljuljao se i krenuo prema grmlju. „Dat ću ti oprostajni poklon. To je isto nešto što je umrlo pa izašlo za tri dana. Hahaha.“

Smijao se dok je nestajao u gustišu. Čuli smo šuštanje lišća, zveckanje remena i šuškanje hlača praćeno Ladislavovim stenjanjem. Baš kad je trebao uslijediti slavodobitni uzdah, šumom se prolomio vrisak.

„Jebem ti konja u potkovu“, psovao je Ladislav iz šipražja.

„Što je bilo?“ viknuo je Vonomir. Muhlo je već mlatio Nićiforom po šikari i probijao se dublje

u tamu. Mislav je isukao Milorada i zauzeo borbeni položaj. „Tronoga zvijer“, šapnuo je.

Da je bio dan, nagradio bih ga posprdnim smijehom. Ovako sam i ja isukao mač i gledao u komad mraka iz kojeg je svakog trena nešto trebalo iskočiti.

Žulj je mahao svim raspoloživim zečjim šapama mumljajući čarobne formule. Nisam ga razumio, niti sam htio. Svi smo gledali u crninu među drvećem, gdje su odsjaji vatre rađali zlokobne pomične sjene. Činilo se da je čitava šuma oživjela i počela se primicati. Osjetio sam strah kakav nisam osjetio ni za jednog napada na srpska sela. Nešto je bilo tamo i dolazilo je po nas.

Jedna od sjena poprimila je ljudski oblik i odvojila se od mraka. Golema, s dvije glave. Baš kad sam želio pobjeći, pokazalo se da je riječ o Muhlu koji je pridržavao posrćućeg Ladislava. Prišli su bliže vatri, gdje je Muhlo spustio ozlijeđenoga.

„Što se dogodilo?“ pitao je Vonomir.

„Nešto me ujelo“, dahtao je Ladislav. Čelo mu se sjajilo od znoja, a oči su se bespomoćno koprcale u različitim smjerovima.

„Mali vraču, dolazi vamo!“ viknuo je Muhlo. „Gdje te ujelo?“

„U guzicu, jebem je u zube pogane.“

„Okreni ga na trbuh“, rekao je Vonomir, a Muhlo poslušao. U svjetlosti vatre presijavalo se Ladislavovo tijelo, četiri lakta hrvatstva s moćnom stražnjicom kao središtem. Iako je svjetlo bilo prigušeno, na desnomo guzu jasno su se vidjele dvije krvave točke.

„Zmija“, rekao je Vonomir.

„Čovjek treba otrov isisati“, rekao je Hans. „Dopusti mene, moj dijete.“

„Miči se... od moje guzice“, dahtao je Ladislav, „bolesniče kršćanski.“

Onda se ukipio i viknuo: „Muhlo, gdje si? Ne vidim te!“

„Svako zlo za neko dobro“, šapnuo sam.

„Slijep sam!“ jaukao je razroki ratnik.

„Mali vraču, možeš li mu pomoći?“ pitao je Vonomir.

Žulj je opipao Ladislavovo zapešće i čelo, zatim šakom zagrabio po prašini i raspršio je zrakom. „Krv mu je, kako bi reko, otrovana i samim time nije moguće, koliko god bih ja htio, a htio bih, nije da ne bih, međutim ne, nikako... Žao mi je.“

„Nemoguće“, šaptao je Ladislav. Nije to činio namjerno, naprosto nije imao snage da govori glasnije. „Ne mogu... otići ovako.“

„Smrt nije kraj, moj sinko. Priznaj Krist za Bog i ti ćeš vječno živiti.“

„Neka... odjebe.“

Muhlo je zamahnuo mačem, a Hans ustuknuo i podigao ruke u znak obećanja da će šutjeti.

„Uvijek sam želio... umrijeti u boju... za narod svoj.“

„Tvoj rod ti je zahvalan za sve što si mu dao“, rekao je Vonomir i stisnuo Ladislavovu ruku onako kako nikad nije stisnuo svoju. „Živio si časno i umireš neporažen.“

Ladislav se kiselo osmjehnuo. „Neporažen...“ Slabašan, podigao je glavu i rekao: „Jebena zmijurina.“ Tijelo mu je klonulo, a oči ostale zamrznute, prvi put gledajući u istome smjeru. Prema smrti koju nitko drugi nije mogao vidjeti. Zasad.

Svi su šutjeli dok Kluk nije progovorio: „Na kraju uopće nije probao odojak.“

Dok su tupi predmeti letjeli prema Kluku, začulo se udaranje drveta o tlo. Okrenuo sam se i ugledao Hansa kako objema rukama drži štap zaboden u zemlju. Pod njim se, samo stopu od Vonomirova gležnja koprcala čudna crna zmija širom rastvorene čeljusti. Dva oštra zuba presijavala su se u svjetlu vatre.

Pogani prorok podigao je nogu i otrovnici smrskao glavu.

Vonomir nije znao što bi rekao, ali Hans jest: „Mogu ja sada sa? Sa mnom smo mi sedam.“

X.

Nakon što je neko vrijeme jahala na kraljici, Damnana se prebacila na svoju crnu kobilu. Putovala je lagana, bez suvišnoga tereta. Nosila je samo čelik, bič, mijeh s vodom i dvije vreće od debelog platna koje su izgledale prazno, osim što bi se povremeno pomaknule i nagovijestile da unutra ipak nečeg ima. Više od toga nije joj trebalo. Svu hranu mogla je ubrati i ubiti putem.

Kraljičine izviđačice objasnile su joj kojim putem prolazi skupina hrvatskih kurconosaca. Budući da su vukli kola i kretali se sporo, trebala ih je susresti prije kraja dana. Nakon galopa koji je kraljici i ostalim ratnicama trebao pokazati koliko je brza i koliko je ozbiljno pristupila zadatku, smanjila je tempo. Trebalo je ne samo čuvati snagu, nego i paziti da u žurbi ne skrene sa zacrtanog – nenaviknutom oku ionako nevidljivog – puta jer šuma je obilovala močvarama. Ako bi uletjela u živo blato, vjerojatno bi se izvukla – imala je bič – no kobili ne bi bilo spasa i morala bi pješačiti do prve prilike da ukrade konja, što bi koštalo previše vremena i ugrozilo zadatak.

Guste krošnje hrastova nadvijale su se kao divovi koji od osvita vremena borave na ovom mjestu, gorostasi kojima je dosadilo popravljati svijet pa su zašutjeli, ukočili se i prepustili suncu, vjetru i kišama. Nijemi i nepomični, Damnanu su dozivali k sebi. Kad je bila dijete, voljela se penjati po stablima, probiti se do najviše grane i uživati u svijetu koji se smanjio i postao samo njen. Sada se morala oglušiti na dozivanje grana. U stablima je uživala samo udišući njihov vlažan miris.

Misli su joj se previše zaplele u krošnje jer je tek na stotinjak stopa ugledala ljudsku spodobu na putu. Ogrnuta u prnje, pogrbljena prilika mahala joj je da se zaustavi. Prišavši, vidjela je da je riječ o starcu.

„Lijepa djevojko“, rekao je umiljato. „Imaš li što za sirotinju?“

Prosjake nije voljela jer su bili prevaranti, zanatlije daleko od točke gladovanja, ljudi koji se svjesno drže zanimanja manje napornog od seljačkog i lovačkog, nepotrebni čistači savjesti koji ti, takoreći, najprije pljunu na čizmu da bi potom iznuđivali nagradu za njeno čišćenje. Milostinju bi udijelila samo onima kojima je suviše neugodno da bi prosili, a takve, naravno, nikad neće sresti.

„Nemam ništa posebno“, rekla je.

„Ne tražim ništa posebno“, rekao je milujući kobilu po vratu. Lice mu je bilo izbrazdano godinama i tko zna kada preboljenom bolešću.

„Nemam ništa što mogu dati.“

„Siguran sam da će se nešto naći“, rekao je i zgrabio uzde. „Ova kobila na primjer.“

„Il tvoje tijelo“, rekao je glas iza leđa. Osvrnula se i ugledala dvojicu koja su se dosad skrivala u grmlju. Jedan je dražo batinu, a drugi luk sa strijelom napetom prema njenim grudima.

„Gospodo“, rekla je, „sigurno ne želite opljačkati jednu djevojku.“

„Trenutno te samo želim jebati“, rekao je onaj s batinom. Ispod prnja skrivao je još jednu i kario ju je upotrijebiti.

„Ja sam je prvi vidio“, rekao je starac. „Uostalom, ja ovdje držim uzde.“

„A menes ništa ne pita?“ pobunila se Damnana.

„Zapravo ne“, odbrusio je onaj s lukom.

„Šteta jer jao prvo s tobom“, rekla je i osmjehnula se strijelcu. Ovaj je uzvratio osmijeh pokazujući trule zube kroz koje je provirio sluzav jezik, kao crvena krastača koja jedva čeka da uskoči iz jednih usta u druga. Ruke što su držale luk malo su se opustile. Strijelac nije bio svjestan da je više ne drži na nišanu.

„Šta je unutra?“ pitao je razbojnik s batinom pokazujući prema platnenim vrećama što su visjele sa sedla.

„Ništa vrijedno.“

„Mislim da ću ipak baciti oko.“

„Mislim da ne bi trebalo.“

„Kog briga šta jedna pječka misli“, rekao je i zakoračio prema najbližoj vreći. Opustivši vezicu na vrhu, raširio ju je i rukom kliznuo unutra. Činio je to polako, s užitkom, kao da ulazi u Damnanino tijelo. Oblizivao je ispucale usne dok je ruka tonula sve dublje u vreću.

Onda se ukočila, a lice izobličilo. Pogledao je Damnanu u nevjerici i izvukao ruku. Na gornjoj strani dlana sjajile su se dvije crvene točkice. Urlajući od boli, dlanovima je prekrpio oči koje su otkazale poslušnost.

„Htios bacit oko. Sad moš bacit oba“, rekla je Damnana.

„Šta to...“ započeo je strijelac, ali nije dovršio. Damnanin bič omotao mu se oko vrata. Odapeo je i strijela je proletjela lakat od Damnanine glave, nakon čega je ispustio luk i primio se za vrat ne bi li se oslobodio. Vrhom stopala Damnana je pogodila starca koji je pustio uzde i sletio na leđa. Damnana je okrenula kobilu i potegnula bič. Strijelac se srušio na zemlju. Prije nego se uspravio, Damnana je skočila do njega. Čim su im se susrele oči, njegove su se ispunile suzama.

„Ko je na kraju koga probio?“ pitala je okrećući dršku mača. Dok su mu krvavi mjehurići izvirali iz usta, čovjek s batinom urlao je. U agoniji se valjao po zemlji i noktima si urezivao krvave crte u obraze.

„Molim te, dokrajči me!“ vikao je prema nasumičnom jasenu, izgubljen u mraku.

„Dosads trebo skontat da ne dajem milostnju.“

Starac je pokušao uzjahati i pobjeći, ali bio je prespor. Damnana ga je zgrabila za prnje i povukla na tlo.

„Milost! Milost!“

„Nis slušo šta sam upravo rekla tvom prijatelju?“

„To mi nije prijatelj. On je odvratni razbojnik koji me prisilio da mu pomognem. Puj, đubre! Molim te, imam ženu, djecu i unuke.“

„Imaš ti da ne kažem što. Skidaj se, star pokvarenjače.“

„Nemoj, molim te. To mi je jedina odjeća, a noći su hladne. Jaja će mi se smrznut na vjetru.“

„Bez brige, neće.“

„Kako to misliš?“ pitao je i shvatio čim mu je Damnanin mač, ni nježno ni polako, zasjekao međunožje. Odsječene mošnje prinijela je njegovu licu i čvrsto stisnula. Krv i sjeme potekli su joj iz šake.

„Ubij me, molim te“, cvilio je.

„E, moj prosjače“, rekla je brišući ruku o njegove dronjke, „bilob vrijeme da napokon nešto uradiš sam.“

Užetom je pritegnula vreću i uzjahala.

Do večeri se nije zbilom ništa zanimljivo. Iako su se kurconosci držali sporednih putova, lako ih je pronašla. Bili su tako bučni da ju je čudilo što ih nitko nije napao. Nisu izgledali impresivno. Bila su dvojica, eventualno trojica iskusnih ratnika, ostali su bili šaka jada. Napravila je polukrug i prikrala im se iza leđa. Ako na sljedećem križanju skrenu lijevo, krenut će ka kraljičinom taboru, što znači da će ih morati ubiti.

Nije se još pošteno smračilo, a već su napravili noćni logor. Nije mogla vjerovati da su tako glupi da zapale vatru i još sviraju pored nje. Imali su više sreće nego pameti jer u satima dok se odojak vrtio na vatri nitko ih nije napao. Kad je pečeno meso zamirisalo, poželjela je biti među njima, koliko god glupi bili. Očito nije bila jedina jer ubrzo se pojavio bradati ćelavac koji je izgledao bezopasno, ali odvažio se prići ratnicima, i to dok su se dvojica tukla. Pratila je njihov razgovor čekajući da ga ubiju, što joj je moglo otkriti nešto o njihovim sposobnostima. Prije nego je do toga došlo, ukazala se bolja prilika za motrenje reakcija. Mišićavi, glasni ratnik koji je očito bio vođa krenuo je prema glogovima u njezinoj blizini. Kad je spustio hlače i čučnuo, Damnana mu se prišuljala i ispraznila vreću. Jedna je zmija svoj otrov potrošila na batinašu, ostala je ona druga. Primila ju je blizu glave i bockala prstom u tijelo. Zatim ju je bacila muškarcu među noge. Sve je išlo kako je zamislila dok joj ćelavac sa štapom nije ubio zmiju, proklet bio.

Kad su kurconosci ugasili vatru i otišli na spavanje, mogla se prišuljati bliže. Čovjek na straži motao je lijevim prstom brk i izgledao kao da od svojih misli ne vidi tjelesni svijet. Ali na svaki iznenadni zvuk pustio bi brk i podigao luk. U jednom trenutku činilo joj se da je može vidjeti premda su je skrivali raslinje i noć.

Čekala je da stražu preuzme netko neiskusniji, po mogućnosti hrčući debeljko koji je isijavao gotovo opipljiv kreteluk. Taj je doista i bio na redu, no umjesto njega javio se plahi golobradi mladić. Kad je brkonja zaspao, izvukao je mač i počeo mlatarati po zraku. Tehnika mu je bila toliko bijedna, a pokreti nesigurni da je jedva zadržala smijeh. Ako ništa, kretao se tiho i profinjeno, gotovo kao žena.

Kad je sjeo da se odmori, prikrala mu se iza leđa. S nožem u ruci stajala je jedan korak iza

njega i udisala isparavanje njegove mlade kože. Trebao je samo jedan trzaj da iz njega zauvijek iscuri život. Jednog po jednog mogla ih je poklati prije nego prvi iskrvari do kraja. No to ne bi bilo mudro. Ako se doista radi o izvidnici, najprije mora saznati gdje je glavina vojske. Uz malo sreće sutra će stvari biti jasnije. Ako ne bude, uvijek ih može mučiti. Vratila se u šumu, malo prebrzo tako da je slomila grančicu. Golobradi ratnik skočio je i okrenuo se u njezinu smjeru. Stajali su sučelice, udaljeni dvadesetak koraka. Damnana se nije smjela micati jer bi tek tada postala vidljiva. Jedina šansa bila joj je da postane dijelom šume, samo jedna sjena od mnogih.

Mladić je stajao i gledao prema njoj. Stajala je mirno, spremna da mu, bude li potrebno, baci nož u vrat. S ove ga udaljenosti nije mogla promašiti. Golobradi je zakoračio naprijed. Dlanovi su joj se znojili dok je prstima držala oštricu. Nagon joj je govorio da baci prije nego vikne. Mladić je podlakticom obrisao nos i vratio se na stražarsko mjesto. Damnana je spremila nož i nestala u mraku šume.

XI.

Muhlo je sanjao da mu Vila Domovina prolazi prstima kroz bradu, od čega mu se cijelo tijelo ježilo. Tko zna zašto, sjetio se majke koja ga pokriva prije spavanja. Kad je vila njegovu muškost stavila u usta, prestala je svaka sličnost s majkom. Groktao je i trzao se od miline. Ovo je možda bilo i bolje nego bitke i pijančevanje. Baš kad se približavao vrhuncu, probudile su ga Mislavove nespretne ruke. Došlo mu je da ga nabreklim udom izudara po čelu, no onda bi mislili da je muškarac koji liježe s muškarcima pa je samo opsovao, pljunuo u stranu i ustao. Dan je započeo kao jedan od onih kad se budnost činila lošom šalom.

Nakon što su se svi mjehuri ispraznili, trebalo se pobrinuti za tijelo nekad moćnog Ladislava Groze koje se preko noći ukrutilo i ohladilo. Hans je predložio nešto nečuveno: „Mi trebamo moćni ratnik pokopati.“

„Kako to misliš?“ pitao je Vonomir.

„Baš lako. Mi kopamo jama četiri lakat duboka iz, i predamo njegovo tijelo u prah.“

„Hrak“, započeo je Muhlo, „tijelo mu se može predat prahu i bez kopanja. Imamo sveti obred vatre. Jel tako, mali vraču?“

„O da, svakako je tako kako kažeš, moćni Muhlo, to je ono što bogovi očekuju od nas, je li, da pokojnika, kako bi reko, pročistimo vatrom i pustimo da njegov duh prijeđe u slobodu, to jest k njima samima, u visine, da.“

„Ili ga možemo jednostavno ostaviti divljim zvijerima“, šapnuo je Miro tako da ga je samo Vonomir mogao čuti, „da bar netko ima koristi od njegovog postojanja.“

Vonomir ga je ošinuo pogledom i procijedio: „Idi skupljaj grančice i smotaj taj pogani jezik.“

Kad se skupila dovoljno velika hrpa šiblja, na nju se položilo Ladislavovo tijelo. Prostrt na leđima, s mačem na prsima, nije se moglo reći da ga je smrt proljepšala – za to je trebalo pričekati vatru – ali izgledao je mirno, kao vepar koji sanja nešto lijepo.

Dok je Muhlo držao baklju, Žulj je verglao obredne formule koje nitko nije ni pokušao razumjeti. Istodobno, Hans je mumljao svoje, ali diskretno da ne bi provocirao nekrštene suputnike. Žulj je po pokojniku razmrvio svetih trava i kimnuo, na što je Muhlo spustio

baklju. Plamen je sunuo uvis i progutao tijelo Ladislava, sina Lobelovog. Kluk je iskoristio priliku da pored lomače podgrije ostatke odojka. Nitko se nije bunio jer karmine su pripadale ukopnoj tradiciji. Iako si nisu mogli priuštiti cjelodnevnu pijanku, nekakav se obrok podrazumijevao.

Prije nego je vatra dogorjela, putnici su zajahali prema zapadu. Hans je bojažljivo držao uzde Ladislavova borbenog ata pokušavajući jahati pokraj Žulja. Kad je napokon uhvatio manje-više stabilan ritam, pitao je: „Jesi ti se ikad zapitao što s kosti dogodi nakon spaljivanje?“

„To je, rekao bih, u rukama bogova, dakle velikim i moćnim rukama, je li.“

„Prije u gubice od divlja zvijer. Kao čovjek od duh moraš ti priznati da pokapanje ipak bolje rješenje je. To znači nikakvo oskvrnuće od pokojnik. Kostu ostaju sačuvani. Ti možeš si ne nehotice kosa spaliti – ne da ja osobno nešto za spaliti imam, hehe – a i ono je manje vruće.“

„Pa sad, heretiče, kako bi reko, crvi su puno odvratniji od svega što se može naći nad zemljom, je li, a kosti pokojnika ne trebaju zanimati žive – osim ako se ne radi o kostima neprijatelja, je li, onda se mogu nositi kao trofej ili pretvoriti u male frule. Kod nas, kako bi reko, kopaju samo seljaci i čini mi se da im je pritom, složiti ćeš se, itekako vruće.“

„No dobro, lako za ceremonija, nego, reci mi, pod nama, ti vjeruješ ne zaista u svoji lažni bogovi.“

„Hoćeš reći da, kako bi reko, ti ne vjeruješ u svoje?“

„Ja vjerujem u jedan živi Bog.“

„Nisu li, jelte, u pitanju trojica?“

„To je jedna kompleksna pitanje.“

„I ona žena koja je, kako ono, zanjela bez pomoći muškarca.“

„To je jedan poseban slučaj.“

„I, kako bi reko, sve one stotine svetaca.“

„To su svecovi, ne bogovi.“

„Ali im se molite, je li, to je tako.“

„Ja, aber... Ja vidim da ti s moja vjera dobro upoznat si. To znači da te Duh Sveti pohodio je.“

„Zapravo, to znači da me majstor Višeslav, je li, kroz više navrata upoznavao s tvojim drevnim praznovjerjem.“

„Kršćanstvo je nikakvo praznovjerje!“

„Nemoj se sad, kako bi reko, uvrijediti. Čuo sam, je li, za neke puno bizarnije kultove i onda tako, štono bi se reklo, eto ti ga na.“

„Kao na primjer?“

„Pa, vidiš, postoji pleme koje vjeruje da su, je li, Sunce i Mjesec božanski mladenci koji su stvorili svijet, hehe, baš šašavo, zar ne? A jabuke su, kako bi reko, stvorene na njihovu sliku i poklonjene ljudima u znak ljubavi, nego kako. Članovi toga plemena se, je li, klanjaju jabukama pa ih jedu i onda, razumiješ, ako nađu crva, vidiš, kako bi reko, znači da su počinili neko zlo pa moraju plesati goli pored vatre i, razumije se, dok ostali, a ima ih, to je sasvim jasno, na njih pljuju koštice jabuka koje, je li, ne smiju progutati inače će im duše kad umru, dabome, otići na tamnu stranu Mjeseca.“

Hans je neko vrijeme šutio, a onda prasnuo u smijeh. „Ja sam nikad tako što glupo čuo.“ Žulj mu se pridružio u podsmjehivanju priprostim običajima neukih.

„Ne, u ozbiljnom“, nastavio je Hans. „Moj Bog će vama svidjeti. U izvorna verzija dopušta on klanje od manje vrijedni narodi.“

„To, kako bi reko, naši ljudi već rade.“

„Ali na ova način će vas Bog pritom voliti.“

„Ovako nas, je li, voli više bogova.“

Hans je otvorio usta, ali nije progovorio. Morao se pomiriti s privremenim uzmakom. Dok su sredinom dana puštali konje da pasu, pokušao je obratiti Vonomira. Ovaj ga je strpljivo slušao, ispitivao o crkvenoj hijerarhiji, dosadašnjim pokršćavanjima i veličini franačke vojske. Kad je Hans otklonio i zadnju nedoumicu – tada su i konji već bili gotovi s hranjenjem – Vonomir je rekao: „Sve je to lijepo, ali ne bih, hvala.“

Putovanje se nastavilo u tišini. Sljedećih nekoliko sati čulo se samo jednolično kloparanje kopita i škripa kola, mjestimice isprekidano žuborom vode i zujanjem pčela. Klukovi kapci, teški od monotonije i obilnoga ručka, tonuli su sve dublje. Sklopit ću ih samo na trenutak, pomislio je i otplovio. Spavao je i u snu, ali u toplini kolibe, ušuškan u tople pokrivače od krzna, uz pucketanje vatre u ognjištu i spokojno disanje mlađe braće i sestara koji su se stisnuli da podijele toplinu. Osjećao je potpuno blaženstvo i mir. Ovako bi mogao prespavati život i ne bi žalio. Rzanje konja natjeralo ga je da otvori oči. Istrgnut iz dvaju snova, primijetio je da su se kola prestala kretati.

„Zašto smo stali?“ pitao je zijelevajući.

„Račvanje puta“, rekao je Miro dok je Vonomir plazio po zemlji i proučavao sve tri postojeće staze. Nedavno mu je hrpica balege na cesti poručila da su na dobrom tragu. Sada su taj trag lako mogli izgubiti jer nije bilo ni balege ni blata. Sva tri puta pokrivalo je lišće, a nijedan nije izgledao izgaženije od drugih. Nisu si mogli priuštiti previše glavinjanja jer Branimirova bolest širila se selom, što je značilo da imaju najviše desetak dana da se vrate sa škrinjom bogova. Vonomir se zapravo slabo razumio u traganje, što nije bilo ništa neobično – u njegovu plemenu podrazumijevalo se da ljudi obavljaju poslove o kojima nemaju pojma. Problem je bio što su ovaj put šanse da pogodi bile slabije nego prije.

„Mislim da su krenuli desno“, rekao je naposljetku.

„Postoji li za tebe ijedan drugi odgovor?“ dobacio je Miro.

„Imaš li bolju ideju?“

Miro se nasmiješio. „S nama su čak dvojica koja razgovaraju s bogovima. Zašto ih ne pitaju za put?“

„Čudni su putovi gospodnji“, rekao je Hans.

„Znači, treba izabrati put koji izgleda najčudnije?“ pitao je Miro. „Meni je ova lijeva staza baš čudna, sa svim tim jasenima i johama.“

„Kog briga što kaže krivovjerni prorok?“ ljutio se Muhlo.

„Znači, moćni Muhlo je za put koji je najmanje čudan?“ nastavio je Miro.

„Možda bismo trebali glasovati“, predložio je Mislav.

„Kad bi imao pojma o ičemu, sine Zdeslavov“, rekao je Vonomir, „glasovanje bi imalo smisla.“

„Svađa je nikakva rješenje“, umiješao se Hans.

„Ti šuti“, poklopio ga je Muhlo.

„Mali vraču?“ pitao je Vonomir. „Što kažu bogovi?“ Žulj je omirisao mahovinu na najbližem deblu i zastao kao da zaista očekuje da će mu bogovi dati znak – jato vrana koje će poletjeti iz krošnje ili vjetar koji će zapuhati u određenom smjeru. Na njegovu žalost, priroda nije pokazala nikakvu reakciju. Kao da je i ona čekala da vidi što će napraviti.

„Ja bih, je li, u ovom slučaju, kako bi reko, i to ne sad zato što se meni tako sviđa, razumije se, nego po volji bogova, koja kao što je svima poznato...“

Je li u tom trenutku dosadio i bogovima ili im se omilio, teško je reći, no putnici su začuli šuštanje glogova u šumarku ispred sebe. Svatko tko je nosio mač, isukao ga je. Kluk je podigao toljagu, a Vonomir napeo luk. Gledali su u gustiš čekajući napad neopreznog dušmanina. Mislavu je palo na pamet da možda nije bio neoprezan, nego toliko siguran u svoju nadmoć da im se nije ni pokušao prikrasti.

Zašuškala je još jedna grančica. Začulo se tapkanje po lišću.

Mislavove ruke kao da su oponašale treperenje lišća. Najgušći grm sve se jače tresao dok se nepoznato tijelo probijalo prema cesti. Vonomir je, izgubivši živce, odapeo. Strijela je nestala u grmlju koje se ubrzo primirilo. Nastupila je tišina.

„Jesam ga.“

Šuškanje se vratilo glasnije no prije. Grane su se tresle kao da će i same skočiti na ratnike. Baš kad se Mislavu činilo da će izgubiti kontrolu nad mjehurom, iz grma je iskočio crni ovčar velikih trokutastih ušiju i rudlavoga krzna, bez prednje desne noge. Plazio je jezik i energično mahao repom.

„Mislim da smo našli tronogu zvijer“, rekao je Miro cerekajući se.

Kluk je spremio močugu i čučnuo. Pas je dotrčao do njega i počeo mu lizati prste. Čim ga je Kluk pomilovao po glavi, pseto se bacilo na leđa i pružilo mu prednju šapu, jedinu koju je moglo pružiti. Kluk ju je uzeo u dlan, a drugom ga rukom češkao po trbuhu. Pas je još više

izbacio jezičinu.

„Šteta što je samo džukela“, rekao je Muhlo i pljunuo, „dobro bi mi došao Srbin ili dva.“

„Možda je pas Srbin“, rekao je Miro. „Umjesto tri prsta pokazuje nam tri noge.“

„Jedna mu je stradala u borbi“, rekao je Mislav. „Ili je zapeo u zamci. Čuo sam da si sami odgrizu nogu da bi se oslobodili.“

„Fuj“, rekao je Kluk, „ja to ne bih mogao.“

„Naravno, debeli“, rekao je Miro, „gle kolike su ti noge. Na pola puta bi pao u nesvijest.“

„Daj šuti.“

„Čak i ako nije Srbin, trebalo bi ga ubiti“, predložio je Muhlo. „Normalno je da pašcad ima četir noge. Ovo je neprirodno. Da su bogovi htjeli tronoge pse, onda bi ih take stvorili.“

„Ono je znak od Presveto Trojstvo!“ ubacio se Hans. „Bog je moje molitve uslušao.“

„Znači, Trojstvo nam poručuje da se češemo i valjamo po zemlji?“ dobacio je Miro.

„Smijem li ga zadržati?“ pitao je Kluk.

„Nije pametno“, rekao je Vonomir. „Mogao bi nas odati lajanjem.“

„Lajanjem bi odao samo sebe“, rekao je Mislav. „To bi zapravo zbunilo neprijatelja.“

„Nijedan neprijatelj nije zbunjen kao vas dvojica“, dobacio je Vonomir.

„Ako ga istreniraš, imat ćemo još jednog ratnika“, sprdao se Miro. „Bijesni Tronožac, sin Šugave kuje.“

„Moram ga nekako nazvati“, rekao je Kluk. „Kako vam zvuči Stanko?“

„Stanko s tri noge. Tristanko“, smijao se Miro.

„Tristanko. Ili još bolje: Tristan. Da, to je to! Sviđa mi se. Tristane, ustani.“

Pas je veselo poslušao mlatarajuć repom. Kluk je podigao komad drveta sa zemlje i bacio ga što je dalje mogao. Tristan je pojurio i vratio ga slinavog u gubici. Kluk ga je bacio još dalje, no Tristan je ovaj put krenuo na drugu stranu koncentrirano njušeći zemlju.

„Tristan! Tristan, vrati se!“ dozivao ga je Kluk. Pas ga je ignorirao. Zalajao je pa potrčao srednjim putem i nestao među drvećem.

„Bogovi su nam, je li, baš kako sam rekao, a nije da nisam, dali znak, to je valjda jasno.“

„Nećete valjda ići za psom?“ bunio se Vonomir dok su ostali već bili u pokretu.

„Odi u grm po strijelu“, dobacio mu je Muhlo.

„Oprosti što sumnjamo u tvoje tragačke vještine“, rekao je Miro, „ali moraš priznati da nisi djelovao jako sigurno.“

„Bilo koja od druge dvije staze bila bi bolja“, rekao je polušaptom.

„A zašto?“

„Zato što ova vodi prema ukletoj šumi.“

Kamo će ih staza doista odvesti, nitko nije mogao reći. Za početak ih je, dok je sunce tonulo prema obzoru, dovela do prepreke zvane Sava. Rijeka ih je cijelo vrijeme pratila, pitoma i tiha, skrivena iza šume s lijeve strane puta. Sada je zakrenula desno i ispriječila im se, kao da im želi reći da je bolje da se vrate putem kojim su došli. Za razliku od manjih rijeka koje nisu bile problem, Sava je bila široka i duboka. Konji bi je doduše mogli preplivati, no kola bi morali ostaviti za sobom. Pred sličnim problemom našli su se i kradljivci svetoga kovčega, ali trag koji se pojavio u skorenom blatu – još jedan poklon bogova – nije vodio do najbližeg mosta, nego do skele što je zalutale putnike prebacivala na drugu obalu. Primitivna drvena splav, iako široka, nije ulijevala povjerenje, baš kao ni skelar. Starac je bio slijep.

„Bogovi z vami, moćni ratnici“, rekao je kad su mu prišli.

„Trebamo prijeko“, rekao je Vonomir.

„Zato je tu stari Slep“, rekao je skelar. „Osim ak ne morete platit, onda nije.“

„Koliko tražiš?“ pitao je Vonomir.

„Šaku zobi po glavi.“ Slep se nasmiješio i otkrio krezuba usta.

„Što će ti zob kad je ne možeš žvakati?“ pitao je Vonomir.

„To je moja briga. Ak plemeniti ratnici misliju da je cena visoka, morali buju se snač

drugačije. To je njihova briga.“

„U redu, u redu. Platit ćemo.“

„Kolko vas je?“

„Pet“, ispalio je Vonomir i mladima dao znak da se Kluku pridruže na kolima.

„Stari Slepí možda nema oke, al ima nos. A vaši mirisi su takvi da mi oke ni ne trebaju. Njušim osmoricu i jednog pesa.“

„Sedmorica smo, ali Hans smrdi za dvojicu“, rekao je Vonomir.

„Prepipaj nas ako želiš.“

„Samo nek proba i ostat će bez još jednog osjetila“, rekao je Muhlo.

„V redu, v redu“, rekao je Slepí, „sedam je dobar broj. Išli bumo v tri ture. Tri plus tri i kola na kraju.“

„Dogovoreno“, rekao je Vonomir, a Muhlo pljunuo.

Prva je grupica, koju su činili Vonomir, Muhlo i Miroslav, zakoračila na skelu, no ništa se nije dogodilo dok Slepí nije dobio svoju naknadu. Tada je zabio štap u rijeku i otisnuo se. Oči mu zapravo i nisu trebale jer je skela bila užetom privezana za drugu obalu. Konji su nemirno poskakivali, od čega se splav ljuljala.

„Časni ratnici, molim vas da smirite živine. Inače bumo morali plivat.“

Konji se nisu smirili, ali plovidba je bila dovoljno kratka da sretno pristignu na drugu stranu. Nakon što su se iskrkali, Vonomir je rekao: „Kad već imaš tako dobar njuh, reci mi kako su mirisali zadnji ljudi koji su prošli s kolima.“

„To bu vas koštalo“, nasmijao se Slepí.

„Stari, ne pretjeruj“, rekao je Vonomir. „Moj prijatelj traži izgovor da ti izbije preostale zube.“

„Mrflj“, oglasio se Muhlo.

„Smirite se, plemeniti ratnici. Slepí je uvek na vašoj strani.“ Nasmijao se milo. „Jutros sam

prevezel dvojicu prinčeva na kolima.“

„Kakih kurčevih prinčeva?“ čudio se Muhlo.

„Mirisali su kak prinčevi v pričama“, objasnio je Slepí.

„Drugim riječima, nisu smrdjeli“, rekao je Vonomir. „Zanimljivo. Još nešto?“

„Siroti Slepí nema oči, a ovi nisu puno pričali.“

„U redu, stari. Hvala“, rekao je Vonomir i, kad je Slepí otišao po drugu grupu, počeo razmišljati naglas: „Jutros su prešli rijeku. Znači da imaju skoro dan prednosti.“

„Stari bezočno laže“, rekao je Miro.

„Bezočan jest, ali mislim da nije lagao.“

„Kad preveze zadnjeg, bacam ga u rijeku“, ubacio se Muhlo.

„Bolje ne“, rekao je Vonomir. „Imamo dovoljno zobi, a ovaj možda ima zaštitu. Nekog tko nas promatra iz šume.“

Obližnji jaseni i vrbe bili su tihi. Možda su baš zato djelovali prijeteće.

„Bolje ne riskirati“, složio se Miro, a Muhlo pljunuo i rekao: „Pretvaramo se u pječke.“

„Bilo mi je zadovoljstvo“, rekao je Slepí mašući nakon što je svih sedmero putnika prevezao na drugu obalu. Muhlo mu je pokazao srednji prst i popeo se na konja. Put se mogao nastaviti.

Premda su opet imali čvrsto tlo pod nogama, Kluk je izgledao zabrinuto. „Mislave?“

„Što te muči, prijatelju?“

„Malo sam razmišljao i... Možda će zvučati glupo.“

„Samo reci, znaš da te nikad ne bih osuđivao.“

Kluk se nesigurno nasmiješio i rekao: „Palo mi je na pamet da cijelo vrijeme putujemo prema zapadu. Muči me što bismo u jednom trenu mogli doći do kraja svijeta i srušiti se u bezdan.“

Mislav se dobroćudno nasmijao. „Nemoj se brinuti, sine Ljudemislov, ploča svijeta je veća

nego što misliš. Trebali bismo putovati mnogo dana i noći da dođemo do ruba. Nitko iz naših krajeva nije ga vidio.“

„Kosijenac kaže da jest.“

„Kosijenac pije previše medovine.“

„Znači, zasad nismo u opasnosti? Stvarno se bojim visina.“

„Prijetite nam razne opasnosti, ali pad preko ruba svijeta nije jedna od njih.“

„Mislave, ti si tako mudar.“

„Trudim se, prijatelju. Trudim se.“

Mislav je protrnuo od iznenadnog osjeta hladnoće. Nisu se doduše bližili rubu svijeta, no mladi je ratnik sa svakom prijeđenom stopom osjećao kako se udaljava od svega što mu je drago, a čemu se možda nikad neće vratiti. Osjećao je oštru bol u prsima i nije znao potječe li od jahačke ukočenosti ili čežnje za domom.

XII.

„Približavaju se šumi.“

„Postoji li šansa da traže nešto drugo?“

„Ne. Nitko ne putuje tim sporednim stazama. Pođoše za svojom škrinjom.“

„Koliko ih je?“

„Sedam.“

„To je zanemariv broj, no ipak bi bilo bolje da nas zaobiđu.“

„Afron i Danares se kunu da bijahu pazili da na križanjima zametu trag.“

„Ne bijahu dobro pazili.“

„Nema razloga za brigu, u šumu neće ući.“

„Ima razloga za brigu. Već godinama nitko od njihovih ne dođe nam tako blizu, pogotovo ne u potjeri. Ako nakon ovih stigne vojska, imat ćemo problem.“

„To se neće dogoditi.“

„Ali s druge strane... Ovo bi mogla biti prilika koju čekasmo.“

„Misliš na...“

„Da.“

„Ne vjerujem da to može upaliti.“

„Ništa ne košta da pokušamo.“

„Imaš pravo. Ako poginu, nikom ništa.“

„No moramo biti sigurni da je to zaista ono što čekasmo. Moraju preživjeti test.“

„Vjerojatno će prenoćiti u ruševinama. To je dobro mjesto.“

„Doista jest.“

„Koliko da pošaljem?“

„Tri će biti dovoljna. I to je previše za ove divljake. Ako itko preživi, naš je čovjek.“

„Ako i prežive, to ne znači da će htjeti napraviti ono što tražimo.“

„To prepusti meni. Ako prežive test, dalje će ići lako.“

„Nisam baš tako siguran.“

„O čemu uopće pričamo? Nitko od njih neće doživjeti novo jutro.“

XIII.

„I onda je otac ugojeno tele zaklao od sreća da njegov izgubljeni sin vratio se“, zaključio je Hans još jednu u nizu priča kojom nas je pokušavao obratiti. Zasad mu nije išlo. Bez vojske iza sebe i prijetnje smrću teško da će mu ikad uspjeti.

„Ne razumijem“, rekao je Mislav. „Otac je zaklao tele, a ne sina? To mi nema smisla.“

„To i jest da poanta.“

„Da nema smisla?“ ubacio sam se. Hans mi je uputio mrgodan pogled i nastavio: „Stvar je da otac dobar je i se raduje zbog povratak od sin kojeg on za mrtav držao je.“

O ne, evo ga opet. Još jedan trenutak u kojem se mrtvi vraćaju među žive, a fanatici piju krv i jedu ljudska tijela. I ovakve bolesti nazivaju radosnom viješću? Znao sam da su luđaci u pravilu radosni, ali ne treba pretjerivati.

„Otac u priča je zapravo svemogući Bog, a sin obraćeni grešnik.“

„Znači, Bog je svemoguć“, uključio sam se. Hans je oprezno kimnuo pokušavajući predvidjeti odakle stiže zamka. „I zna sve?“ Opet kimanje. „Čemu onda toliko veselje ako je cijelo vrijeme znao da će se sin vratiti?“

„Ti izvrćeš sve, moj sinko.“

„A je li tele u priči zapravo Božji sin kojem će kanibalski sljedbenici proždirati tijelo?“

„Ti si sve krivo shvatio.“

Slegnuo sam ramenima i rekao Žulju: „Mali vraću, zašto ti ne obratiš njega? Ispričaj mu neku od naših legendi.“

„A ne ne, nikako to nisu legende jer to bi, vidiš, moglo značiti da njihova istinitost, kako bi reko, dolazi u pitanje, a to naprosto ne može, je li, nikako, pa onda, dakle, legenda nije, razumiješ, možda najbolji način da se izrazi ono što bi, što bi...“

„Jel ti sad jasno zašto ga je bolje pustiti da šuti?“ rekao je Vonomir koji nam se pridružio. Na jednom je blatnjavom dijelu ceste prepoznao trag koji slijedimo, što je značilo da smo

pogodili pravi put. Nije se morao naprezati dok god je staza vodila jednim mogućim smjerom.

„Ispričat ću ti legendu o Jeseni“, rekao je Vonomir.

„Ne opet“, gundao sam.

„Ti onda začepi uši. Dakle, Svarog je silovao Drvo života i ono mu je rodilo četvero blizanaca. Budući da su, striktno gledano, bili kopilad, njegova žena Vida zabranila mu je da ih dovede u Svitogor, odnosno grad bogova. Mali i goli, blizanci su željeli zadiviti oca i nagovoriti ga da ih ipak primi.“

„Oni htjeli nisu s majka ostati?“ pitao je Hans.

„Naravno da ne. Tko bi htio cijelo vrijeme živjeti s drvetom?“

Ako treba birati između drveća, bogova, i ljudi, drveće mi nekako najbolje zvuči. Nisam to rekao naglas.

„Uglavnom, Proljeće je napravilo haljinicu od krošanja u cvatu. Nije se trebalo previše truditi – bilo je divne naravi i ugodno mirisalo. Svarogu se svidjela slađahna djevojčica i uzeo ju je k sebi. Bratac Ljeto, s druge strane, bio je pravi mali mangup. Vrućinom je spalio zemlju samo da se napravi važan i toplim zrakama natjerao smrtne žene da skinu odjeću i hodaju gole. Svarog je, ponosan, rekao: ‘To je moj dečko’ i prihvatio ga. Zima je svojim dahom zaledila jezera i ubila prirodu. Hladnim očima pogledala je oca koji je pomislio: ‘S ovom malom bolje se ne zajejavati’ i pozvao je k sebi. Bratac Jesen, dobrodušan ali prigrup momak, nije znao čime bi zadivio oca. Ništa mu nije padalo na pamet pa se za pomoć obratio čovjeku. Ovaj mu je rekao: ‘Prvo mi daj plodove jabuka, krušaka i drugog voća.’ Jesen je učinio kako je tražio. Sad je na čovjeku bilo da uzvрати uslugu. Od zreloga grožđa napravio je vino i jednu bačvu dao Jeseni. ‘Nosi to ocu’, rekao je čovjek i namignuo. ‘To je sve?’ uzdahnuo je bratac Jesen, ali kako nije imao ništa bolje, s bačvom je otišao Svarogu. Ovaj je sumnjičavo odmjerio neugledan poklon. Nakon što je popio jednu čašu, zadovoljno je kimnuo. Nakon pola bačve, svi su bogovi bili mrtvi pijani. Svarog je zagrlio Jesen i viknuo: ‘To je moj sin’. Jesen, stidljiv kakav je bio, sav je porumenio. I to rumenilo danas vidimo kad jabuke dozrijevaju.“ Vonomir se smiješio od uha do uha. „Što kažeš?“

„Zanimljivo“, rekao je Hans, „ali ja pouka nisam shvatio.“

„Jebala te pouka. Bitna je priča“, rekao je Vonomir i odjahao na čelo povorke. Na nas se opet

spustila tišina. Zalazeće sunce probilo je vunaste oblake i nebom razlilo njihovu krv. Netko bi u tome vidio loš znak, ja sam vidio ljepotu. Takvi prizori nikad nisu trajali koliko bih želio.

Dok su se s neba cijedili posljednji ostaci umirućeg dana, naišli smo na ruševine drevnoga hrama. Barem pretpostavljam da se radilo o hramu jer od nekoć ogromne kamene građevine ostala je samo hrpa kamenja i dva vješto ukrašena stupa koja ne bi nadvisila ni trojica muškaraca kada bi se popeli jedan drugome na ramena. Mjesto je nudilo odličan zaklon i logor koji je lako braniti.

Vonomir je zabranio paljenje vatre, a Muhlu je bilo svejedno pa smo ostatke odojka pojeli hladne, što i nije bilo strašno. Baš sam se ispružio na travi ispod oveće kamene gromade kad je Hans opet počeo sa svojim nebulozama. Kriv je bio Mislav koji mu je postavio idiotsko pitanje: „Kako ti se ne gadi piti krv?“

„Svatom je to teško na početak, ali čovjek navikne se s vremenom. Ono je bitno znati da to krv od spasitelja postaje, razumiješ ti?“

Mislav je kimnuo uznemirena lica. Nije trebalo gledati kroz njegove oči da bi se vidjela slika koja ga je zaprepastila: kult vampira kojima se krv zaklanih životinja, možda i nečeg goreg, prelijeva niz brade.

„Sine Zdeslavov“, javio se Vonomir, „otac će ti se uzrujati ako sazna da si dao strancu da ti puni glavu krivovjerenjem.“

Mislav se odmah udaljio od Hansa koji mu je stigao dobaciti samo: „Imaj nikakve brige, sinko. Bitno je što tvoj nebeski otac o tebi drži.“

Nebeski otac. Kao da nije dovoljno strašno imati onoga zemaljskog. Suštinski su vrlo slični: i taj nebeski cijelog me života zanemarivao, a sada želi da u njega vjerujem. Ako je toliko usamljen i nesiguran da ovisi o svakodnevnom divljenju beznačajnih stvorova, onda zaslužuje samo žaljenje.

Klukova džukela počela je režati.

„Što je, Tristane? Što te muči?“ pitao je Kluk, no pas se nije obazirao. Gledao je u neprobojnu tamu i puštao duboke grlene zvukove. Muhlo je isukao Nićifora. Premda je svojedobno predlagao da se džukca obeživi, otkako se ispostavilo da nam je pokazao pravi put, smatrao ga je Svarogovim poslanikom kojeg treba shvaćati ozbiljno. Nije mi padalo na pamet ustajati i mačem dočekati nešto za što će se ispostaviti da je vjeverica. Dlakave

beštijice postat će mi zanimljive tek kada ponestane odojka.

Pas je sve glasnije režao, oteo mu se i kratak lavež. Kad sam se pridigao, vidio sam ljudske siluete kako izranjaju iz tame. „Opet misionari?“ dobacio sam iako mi nije bilo do smijeha. U načinu na koji su se siluete kretale bilo je nečeg neprirodnog i uznemirujućeg.

„Tko je tamo?“ viknuo je Vonomir. Tri su prilike šutke koračale prema nama. Sa svakim korakom obrisi su postajali jasniji. Radilo se o relativno niskim muškarcima glava pokrivenih crnim kapuljačama. Nisu nosili oružje. Hodali su polako, kao da ih ne može preplašiti ništa čime im možemo zaprijetiti.

„Sveto Trojstvo?“ pitao je Kluk, a Hans odmahnuo glavom i podigao štap.

Kad su se približili na dvadesetak stopa, mogao sam im razabrati lica. Nosili su čudne kratke brade koje su im zaokruživale usta. Sva su trojica imala isto lice.

„Druidi“, šapnuo je Mislav.

„Još jedan korak i odapinjem“, rekao je Vonomir ciljajući. Blizanci nisu ništa rekli niti im se promijenio izraz lica. Nisu se zaustavili.

Vonomir je odapeo i pogodio srednjega u srce, što i nije bilo teško s tako male udaljenosti. No druid se nije zaustavio. Sa strijelom koja mu je stršila iz prsiju hodao je prema nama. Čvrsto sam stezao mač osjećajući kako mi se znoje dlanovi. Nadao sam se da mi neće skliznuti.

Blizanci su zastali na nekoliko koraka. Srednji je iščupao strijelu iz grudi, prelomio je i bacio na tlo. Pitao je: „Tko ste vi?“

Nikad nisam čuo tako smiren glas, lišen ikakvog osjećaja. Djelovao je beživotno, kao mrtva struja zraka koja zvižduče kroz pećinu.

„Mi smo... putnici koji dolaze u miru“, odgovorio je Vonomir, što je zvučalo glupo s obzirom da ga je maloprije pokušao ubiti.

„Dolaze u miru“, rekao je desni blizanac.

„U miru“, poput sablasne jeke javio se lijevi.

„A koji ste vi, konja vam jebem nepotkovanog?“ pitao je Muhlo. Oštri Nićifor stajao je

uspravno, savršeno miran, kao produžetak dlakavih ručeta spremnih da za zabavu zakotrljaju koju glavu prije počinka.

„Nisam razumio ovo s konjem“, rekao je srednji.

„Mislim da želi znati tko smo“, rekao je lijevi.

„Mada to uopće nije relevantno“, rekao je desni.

„Želim vas nešto pitati“, javio se srednji.

„Pitaj“, rekao je Vonomir. Glas mu je zatitrao kao mladoj pječki.

„Zanima nas jeste li ljudi“, rekao je desni.

„Naravno smo mi ljudi“, javio se Hans, „kakvi su to gluposti?“

„To što hodate na dvije noge i pravite zvukove koji ponekad imaju smisla, ne znači da ste ljudi“, rekao je lijevi. Zahvaljivao sam bogovima što su nenaoružani, inače bi mi već sada hlače bile pune. Koža mi se ježila kad god bih im začuo glas. Iako nije zvučao starački, odisao je drevnošću, kao uostalom i njihova lica, mirna i bezizražajna. Ovo su, bez ikakve sumnje, bili legendarni druidi.

„Odgovorite mi ovo“, rekao je srednji. „Koji je narod najvredniji na svijetu?“

„To je lako“, rekao je Muhlo, „rvatski, naravno.“

U stanci koja je nastupila pitao sam se jesu li druidi zadovoljni odgovorom. Onda su napali.

Kretali su se tako brzo da ih je teško bilo pratiti. Prije nego sam stigao zamahnuti, mač mi je poletio zrakom. Ubrzo sam letio i ja, samo na drugu stranu. Odozdo sam, kao kukac, bespomoćno motrio kako Muhlo zamahuje i promašuje druidov vrat. Drugi je s lakoćom odbijao Vonomirove i Hansove udružene napade kao mačka koja se poigrava s miševima. Trećemu je Žulj bacio crni prah u oči i podignutih ruku uzviknuo najtežu plemensku kletvu. Druid nije ni trepnuo. Primio je Žuljevu lijevu ruku ispod ramena i slomio je kao grančicu. Donji dio iščupao je kao muhi krilo. Žulj je vrištao dok mu je krv šišala iz batrljka na koji mu se svela ruka.

Druid se posvetio Kluku. Ovaj ga je raspalio toljagom, tako snažno da mu je trebao puknuti svaki vratni kralježak. Glava mu se gotovo okrenula oko svoje osi. Druid ju je mirno vratio u

normalan položaj i primio Klukovu ruku. Čekao sam da i ona pukne kao šiba, no druida je omeo Mislavov udarac mačem. Bacio je Kluka kao krpenu lutku, ovaj je doletio na glavu i izgubio svijest. Zatim je druid zgrabio Mislava za vrat, podigao ga uvis i počeo gušiti. Nesuđeni poglavnik se ritao, nemoćan kao novorođenče.

Moćni Muhlo ne bi imao šanse protiv prvoga druida da mu Tristan nije skočio u pomoć. Zabio se u druidove noge pokušavajući ga ugristi. Ovaj je spustio pogled, što je Muhlu bilo dovoljno za jedan muški zamah. Druidova glava, još uvijek u kapuljači, odvojila se od tijela, ali nije bilo krvi. Tijelo je stajalo ukopano dok su između ramena frcale iskre, kao na proljetnome krijesu.

„Šupka mi Crnobogovog!“ mumljao je Muhlo.

Treći druid lupio je Vonomirovu glavu o Hansovu. Udarac je bio tako silovit da me čudilo da krv i mozak nisu potekli kao bjelanjak iz skrhanoga jajeta. Druid me spazio kako puzim prema ruševinama. Krenuo je prema meni.

Nisam imao oružja i bilo je jasno da moljakanje neće pomoći. Moja smrt imala je lice. Nadao sam se da će biti brza.

XIV.

Promatrajući borbu, Damnana nije mogla vjerovati što vidi. Trojica nenaoružanih blizanaca obrušila su se na hrvatske ratnike kao noga na mravinjak. Tijela su letjela, čak i poneki ud dok je odvagivala treba li se umiješati. Plemenske divljake nije poznavala, niti je to željela, i glupo bi bilo za njih riskirati život. Ali ako dopusti da poginu, neće saznati što su tražili tako daleko od sela i kakve to veze ima s ovim borbenim blizancima. Ježila se pri pomisli na cijelu vojsku golorukih ubojica.

Kako je razum stvarao previše buke, odlučila ga je ušutkati. Tijelo je odmah donijelo odluku. Trčeći prema ruševinama, vidjela je kako dlakavi ratnik ubija jednog od blizanaca. Dobro je bilo znati da nisu besmrtni. Od dvojice preostalih jedan je davio golobradoga mladića, a drugi krenuo prema prištavome koji je ležao na zemlji. Damnana se odlučila za prvoga. Prikrala mu se iza leđa, čučnula i udarila punom snagom. Mač se blizancu zabio u gležanj. Na njezino iznenađenje, nije mu uspjela odsjeći stopalo. Ipak, zateturao je i pao puštajući golobradog ratnika na travu. Ovaj je kašljao hvatajući se za vrat.

Damnana je zamahnula, ali blizanac je bio spreman. Golim rukama uhvatio je oštricu – nije se ni porezao – i istrgnuo joj mač iz ruke. Krajičkom oka vidjela je kako dlakavi ratnik napada drugoga blizanca, što je značilo da najveća opasnost kleči pred njom. Blizanac je pokušao ustati. Ozlijeđena noga nije izdržala težinu pa je pao na trbuh još uvijek držeći Damnanin mač. Drugom ju je rukom umalo zgrabio za gležanj. Skočila mu je na leđa i prikucala ga za tlo, no nije ga imala čime dokrajčiti. Osjećala je da je snažniji, da će je svakog časa zbaciti sa sebe.

„Aaa!“ vrisnuo je golobradi ratnik i zabio mač u stražnju stranu blizančeva vrata. Ovaj je trznuo glavom, od čega je ratniku mač iskliznuo iz ruke i ostao stršati iz blizančeva vrata. Damnana je zgrabila dršku i izvukla mač. Blizanac ju je zbacio okrećući se na leđa. Dočekala se na noge i objeručke podigla mač. Ovoga puta blizanac nije stigao zaustaviti oštricu. Gledao ju je u oči dok ga je probadala između torza i vrata. Prije nego se ukrutio, rekao je: „Hvala.“ Damnana je izvukla mladićev mač, bez ikakvih tragova krvi, i krenula prema zadnjem blizancu koji je desnom rukom držao oštricu dlakavog ratnika, a lijevom ga snažno lupao u tijelo. Iako dlakavi nije puštao, bilo je jasno da neće dugo izdržati. Još udarac-dva i klonut će.

Damnana se nemrtvom zaletjela iza leđa i zabila mu mač u tijelo, tako duboko da ga nije mogla izvući. Blizanac je djelovao zbunjeno, ne i ozbiljno ozlijeđeno dok je okretao glavu da vidi tko ga je napao. Dlakavome je trenutak bio dovoljan. Blizancu je podmetnuo petu iza gležnja i rukom ga gurnuo u prsa tako da se ovaj sapleo i svalio na leđa, točnije na mač koji mu se zabio dublje i izišao iz prsiju. Malo je nedostajalo da probije i dlakavoga koji je doletio na njega. Čulo se zujanje i krckanje dok su iskre skakale iz probodenih prsa. Tijelo se još malo trzalo, a kad je i zadnju iskru progutala noć, ostao je nepomičan.

Damnana se vratila do mjesta gdje je ležao njezin mač, podigla ga je i potrčala u mrak.

„Hej, čekaj!“ začula je mladićev glas iza leđa. Nije se osvrnula.

XV.

Koliko god se nevjerojatnim činilo, svi su putnici preživjeli napad. Kluku praktički nije bilo ništa, Hansu je krvvarilo čelo, no lubanja je ostala čitava dok je Vonomir prošao samo s većom čvorugom. Čak je i Žulj još bio živ. Mislav, koji je prošao s modricama nalik ljubavnim ugrizima na vratu, brzo mu je previo ranu i zaustavio krvarenje. Čudio ga je razvoj događaja. Mali vrač jahao je s njima da bi im, u slučaju potrebe, vidao rane, a sad je upravo njemu pomoć bila najpotrebnija. Ako je i postojala vradžbina za tako tešku ozljedu, nitko od prisutnih nije ju poznao. Ranjenik je imao tek toliko snage da stenje i drhti. Čelo mu je bilo tako vruće da se na njemu moglo ispeći jaje. Iako to nitko nije rekao glasno, svi su znali da neće još dugo živjeti.

Noć, tamnija i strašnija od svih koje su dotad doživjeli, odbijala je proći. Zaleгла je među ruševine kao da do kraja vremena namjerava bdjeti među putnicima i hraniti se njihovim strahom. Svaki šušanj noćnih bića, svaki lepet krila, svako zavijanje u daljini raspirivalo je žeravicu straha. Čak ni moćni Muhlo nije mogao zaspati.

Zora, koja se na kraju ipak pojavila, promukla i blijeda, nije uspjela rastjerati tamu koja se svima uvukla u kosti. Putnici su podsjećali na prebijene pse, svi osim Tristana, koji je doduše i bio pas, ali ne prebijen pa je veselo njuškao po ruševinama. Još bi se igrao Žuljevom istrgnutom rukom da je Muhlo nije spremio u vreću. Sad kad je bilo dovoljno svjetla, mogao je pomnije proučiti beživotna tijela napadača.

„Izgledaju ko ljudi, a nemaju ni kapi krvi. Kaka je to vradžbina, jebem im neplodnu kobilu?“ Obratio se Hansu: „Jesu to oni tvoji nemrtvi kojima su oni drugi popili krv?“

„Ti si neki stvari pomiješao“, odgovorio je Hans držeći se za glavu.

„Sumnjam da to ima veze s kršćanima“, složio se Vonomir. „U pitanju je neki opakiji kult.“

„Šta se tebi desilo?“ pitao je Muhlo. „Spojile vam se glave i pomiješale misli?“ Sagnuo se prema travi i druidovu odrubljenu glavu spremio u vreću. Okrenuo se Mislavu i Miroslavu: „Da ne zaboravim... Koji od vas dvojice je sredio ovog ovdje?“ Pokazao je prema druidu s ranom između torza i vrata. Mladići su šutjeli.

„Nemojte me zajebavat. Ne pitam da vas kaznim, nego da junačini stisnem ruku.“

Mislav i Miro izmijenili su zbunjen pogled, nakon čega je Mislav rekao: „Nije ga ubio nitko od nas.“

„Nego tko? Moja pokojna baba?“

„Ni ne znaš koliko si blizu...“ promrmljao je Miro.

„Nepoznata ratnica“, rekao je Mislav.

„Šta kažeš, pječka? Pored takih zdravih momaka nakazu je ubila pječka?“ Prasnuo je u brz i prodoran smijeh.

„Bilo je mračno i Mislav nije dobro vidio“, rekao je Miro. „Nije bila žena nego ratnik duge kose.“

Mislav ne samo da nije sumnjao u vlastitu percepciju, nego je na Mirinu licu vidio da laže. Laž je zvučala vjerojatnije od istine pa je naposljetku rekao: „Moguće je da sam se zabunio.“

„Suzile ti oči, zazivo si mamicu pa ti se pričinila“, rugao mu se Muhlo.

„Odakle je došao taj nepoznati ratnik?“ pitao je Vonomir.

„Ne znam, nisam ga prepoznao“, rekao je Miro.

„Srbin nije, to je jasno“, rekao je Muhlo. „Junačina.“

„Nešto mi govori da ćemo ga vidjeti opet“, zaključio je Vonomir.

Mislav se nadao da je u pravu. Iza zatvorenih očiju vidio ju je kako se kreće, hitra i tiha poput vučice. Prema plemenskim standardima, na njezinu tijelu nije bilo ničeg lijepog. Tanke mišićave noge bez dlaka (fuj!), zabrinjavajuć manjak sala u struku, grudi koje ne obećavaju puno mlijeka nakon poroda. Ukratko, nije to bila žena za koju bi se reklo da je u stanju raditi, rađati i preživjeti zimu. Da joj preživljavanje ipak dobro ide, pokazalo se sinoć. Mačem je baratala bolje od svih ratnika koje je Mislav upoznao. To što nije udarala snažno kao Muhlo, kompenzirala je izvanrednom tehnikom. Maštao je o tome da ga podučava, koliko god to ponižavajuće bilo.

Put su nastavili šutke. Hans i Žulj nisu više vodili vjerske rasprave budući da je prvi stenjao sa zavojem na glavi, a drugi nije mogao ni to. Ispružen u kolima, tresao se u vrućici pokušavajući se obgrliti jednom raspoloživom rukom. Tristan ga je lizao i sućutno cvilio, no

nijedno od toga nije mu pomoglo.

„Evo je“, rekao je Vonomir kad to nitko nije očekivao. „Ukleta šuma.“

Izgledala je kao svaka druga, osim što je bilo nešto više breza. Bijela debela Miroslavu su djelovala jezivo, kao blijedi leševi što čekaju da putnici priđu da ih mogu učiniti mrtvima poput sebe. Ruka mu se stezala oko drške mača iako je znao da mu neće pomoći ako se bijeli hodači probude kao u legendama.

„Tako je tiho“, rekao je Mislav koji se pripremio na jezive uzdahe iz šume, a čuo se samo udaljen cvrkut ptica. „Nema glasova mrtvih.“

„Meni ovo ne izgleda ukleto“, rekao je Muhlo i pljunuo. „Jesi siguran da je to ta šuma?“

„Prilično siguran“, rekao je Vonomir. „Mrtvi se ne glasaju, ali to ne znači da ih nema. Pogledajte tamo, ispred onog jablana.“

„Ne vidim ništa“, rekao je Kluk, „samo neke kolce, a na njima... Tako mi Peruna gromovnika! Jesu to ljudske lubanje?“

„Nekad su bile ljudske“, odgovori Vonomir. „Onda su pripadale vranama. Sada ne pripadaju nikome.“

„Šuma je toliko strašna da su i mrtvi umuknuli“, šapnuo je Mislav.

„To je, dakle, jedno upozorenje“, rekao je Hans. „Mi trebamo ga ozbiljno uzeti. Ima mnogo ljepša mjesta na koje ići možemo.“

„Hansu, sine pijane kurve kojoj ne znam ime“, rekao je Muhlo, „to što trpimo tvoju prisutnost, ne znači da si nam posto vođa. Imamo zadatak, majku mu kopitarsku. Jel trag vodi u šumu?“

„Vodi“, protisnuo je Vonomir.

„U čem je onda problem?“ rekao je Muhlo i poveo put prema stablima.

„Možda je zamka“, negodovao je Vonomir.

„Onda se pobrini da je otkriješ na vrijeme jer ćeš jahat ispred mene.“

„A da?“

„Ti si tragač.“

„Boli me glava i ne vidim dobro. Predlažem kratki odmor.“

„Ne budi pječka. Ako i pogineš, otić ćeš ko muškarac.“

„Radije bih živio kao muškarac.“

„Postoji jednostavan način da vidimo je li sigurno“, rekao je Miro i sjahao kod kolca s lubanjom. Odlomio je granu lijeske što je rasla pored puta i prišao Tristanu. „Džukelo, vidi šta imam.“

Tristan je skakutao i mahao repom.

„Što to radiš?“ pitao je Kluk.

„Nećeš valjda...“ zaustio je Mislav i pogledom pratio kako se štap okreće u letu i nestaje među brezama.

„Tristane, stani!“ viknuo je Kluk, ali nije bilo pomoći. Pas je potrčao prema šumi. Sjurio se pored kolca i izgubio u guštari. Mislav je čekao da, kao u očevoj prisposobi, dijelovi njegova tijela počnu prštati iz šume.

Čulo se šuškanje u grmu, nakon čega je Tristanova glava provirila na čistinu sa štapom u gubici. Veselo je došetao natrag i spustio slinavo drvo ispred Mirinih nogu. Zalajao je.

„Kako bi bilo“, rekao je Kluk, „da sada ja bacim Miroslava?“

„Smirite strasti“, rekao je Vonomir. „Ovo je bila odlična ideja. Džukcu se ništa nije dogodilo. Trebamo samo ići kud i on.“

„Onda kreni“, rekao je Muhlo.

Vonomir je čekao da netko drugi dobije napadaj gluposti koja se u sličnim situacijama naziva hrabrošću, no junaci su ovaj put, čini se, bili imuni.

Kluk je prišao kolcu i okrenuo lubanju na drugu stranu.

„Što radiš, glupane?“ ljutio se Vonomir.

„Ne volim kako me gleda.“

„Ona gleda ni tebe niti itko drugog“, uključio se Hans. „To je samo prah koji na zemlja ostaje. Duša od taj čovjek je odavno s otac.“

„Ili u demonskim vatrama“, sprdao se Miro.

„Da, to je vjerovatnije“, složio se Hans.

Jedan po jedan ušli su u šumu. Gusto granje nadvilo im se nad glavama i sakrilo podnevno sunce. Debla su se nizala u daljinu. Iako je među njima bilo slobodnog prostora, nakon stotinjak stopa nije se vidjelo ništa osim drveća. Tlo je bilo gnjecavo, a zrak hladniji nego na čistini.

„Sve je u redu“, rekao je Vonomir koračajući sporo, „to je samo šuma.“

„Prestani hodati ako želiš živjeti.“

„Što si rekao, sine Zdeslavov?“

„Nisam ja“, rekao je Mislav i pokazao prema grupi neznanaca koji kao da su izronili iz šume.

„Otkud su se sad ovi stvorili?“ pitao je Muhlo izvlačeći Nićifora.

„Samo polako“, rekao je stranac čija se odjeća gotovo stapala s pozadinom. Zelene, smeđe i crne šare prekrivale su mu cijelo tijelo. Odjeća se nije mogla usporediti ni s čim što su plemenski ratnici vidjeli u životu.

„Nevidljivi ljudi iz šume“, šapnuo je Mislav.

Kosa im je bila kratka kao maloj djeci i čista kao da su se upravo okupali u potoku. Sva su lica bila golobrada pa je teško bilo reći jesu li muškarci ili žene. U njih su upirali male metalne cijevi, vjerojatno neko oružje, iako su više nalikovali štapu koji je Tristan maloprije držao u gubici.

Muhlo je krenuo prema pridošlicama. Odjeknuo je grom koji je iskočio iz strančeve cijevi i probio zemlju pored Muhlove noge. Moćni ratnik zastao je.

„Ne miči se“, rekao je čovjek iz šume dok mu je iz štapa izlazio dim. „Još jedan korak i ciljati ću u tebe. Nakon toga više nećeš hodati, razumiješ?“

Muhlo je zaroktao i pljunuo u stranu. Tristan je lajao dok su nevidljivi izlazili iz zaklona.

Mislav je primijetio da ih je barem deset, od kojih su neki definitivno bili žene. Nakon sinoćnjega incidenta to ga i nije pretjerano iznenadilo. Pogledom je tražio onu iz ruševina, no nije je bilo.

Vonomir se nadao da će Tristan nasrnuti na nekoga od napadača i dati mu priliku za bijeg, ali pas je radosno mahao repom i skakutao oko čudnih ljudi.

„Glupa džukela“, promrmljao je.

Jedan šumski ratnik zavirio je u kola i ugledao Žulja. „Jedan je teško ranjen.“

„Vodi ga u ambulantu, brzo“, rekao je drugi. Prvi ratnik Kluku je dao znak da siđe, zatim se popeo na kola i preuzeo uzde.

„Mi dolazimo u mir u Kristovo ime“, oglasio se Hans.

„Stari, ne počinji“, ušutkao ga je najbliži neznamac.

„Tko ste vi?“ pitao je Vonomir.

„Saznat ćete kada dođe vrijeme.“

Šumski ljudi iz svojih su smiješnih, usko pripijenih hlača izvukli crne komade tkanine.

Mislava, s grimasom nedostojnom poglavnikova sina, morali su smiriti riječima: „Ne brinite, nećemo vam ništa. Samo ćemo vam staviti poveze na oči. Mjesto na koje idemo je tajna.“

„Vodit ćemo vas sigurnim putem. Ako se itko od vas“, šumski ratnik pogledao je Muhla, „odluči praviti pametan i pokuša pobjeći, ne možemo jamčiti za njegov život.“

„Što ako odbijemo povez?“ pitao je Vonomir.

„Onda ću ti izvaditi oči, a ti si ih poslije stavi natrag“, rekao je šumski čovjek.

„Daj vamo“, rekao je Vonomir i povezom prekrpio oči. Ljudi iz šume doslovno su postali nevidljivi.

Uronjen u crnilo, koraka nesigurna kao dijete koje uči hodati, Mislav se sjetio staroga skelara. Zamišljao je da čitav život mora hodati ovako, u strahu da krivim korakom ne iščaši nogu. Tuđa ruka stiskala mu je nadlakticu i gurala ga lijevo ili desno, vodeći ga poput stare rage.

Izenada se iza leđa, negdje pri ulazu u šumu, zaorio zaglušujuć prasak. U usporedbi s ovom grmljavinom, čarolija iz strančeva štapa bila je diskretan prdac.

„Što je to bilo?“ pitao je Mislav meškoljeći se u mraku.

„Perunov gnjev“, začuo se Klukov glas.

Nevidljiva ruka pojačala je stisak na Mislavovoj nadlaktici. Osjetio je topli dah na obrazu dok je nepoznati glas siktao: „Ne miči se!“

Glasovi i vrzmanje u mraku. Šuškanje lišća i pucanje grančica. Premda je Mislav osjećao snažnu potrebu da skine povez, strah je bio jači. Na kraju krajeva, je li zbilja htio znati što se zbiva? Čuo je kako se šumski ljudi došaptavaju, ali nije mogao razabrati riječi. Nečija ruka zgrabila ga je za rame i okrenula prema sebi.

„Koliko vas je?“ pitao je nepoznati glas. „Nemoj lagati.“

„Se-sedam. Ne računajući psa“, odgovorio je Mislav.

„Je li vas itko slijedaše?“

Mislav je zastao jer nije najbolje razumio što ga se pita.

„Čuješ li me? Je li itko iđaše za vama?“

„N-ne.“

„Nije ni važno“, rekao je drugi glas u tami. „Tko god bio, sad je mrtav.“

„Idi provjeri.“

Dok je Mislav, guran poput lutke bez vlastite volje, koračao u nepoznato, misli su mu se rojile oko samo jedne slike, tajanstvene ratnice koja mu je spasila život. Tko ih je drugi mogao slijediti do šume? Prisjetio se prošle noći i pokušao u sjećanje urezati svaki detalj, svaku kretnju, svaki dokaz da je postojala. Nastojao ju je sakriti u zjenici unutarnjeg oka jer je bilo jasno da je onim vanjskim više nikad neće vidjeti.

XVI.

„Stigoše“, rekao je odeblji muškarac brade prošarane sjedinama.

„Izvrstno“, odgovorila je žena, ni mlada ni stara. „Dat ćemo im malo vremena da nadvladaju šok zbog svih novih stvari koje ih okružuju. I, naravno, udobrovoljiti ih hranom.“

„Dragleilo, ne možeš ih toliko udobrovoljiti da bismo im mogli vjerovati. To su sirovine. Oni su razlog zašto se skrivamo u šumama.“

„Ne zaboravih tko smo mi, a tko su oni, dragi moj Sofio.“

„Niti će oni zaboraviti da smo im ukrali“, prstima je napravio navodnike u zraku, „škrinju bogova. Zbog nje nam i dođoše tako blizu. Bijaše to riskantan potez.“

„Potez koji će se višestruko isplatiti“, rekla je Dragleila. „Glavno da najzad imamo novi zvučnik i da funkcionira. Divljacima ćemo dati onaj pokvareni. Kao škrinja bogova jednako je prikladan.“

„Primijetit će razliku.“

„O tom potom. Ovo je prilika koju treba iskoristiti. Složit ćeš se da su nam jedina šansa. Onesposobiše tri gendroida, i to bez ikakvih gubitaka.“

„Jedan izgubi ruku.“

„Doktori će ga zakrpati, vjerujem da će preživjeti. A i kad bi umro, tri sofisticirana stroja za ubijanje na jednoga divljaka – to je fascinantno!“

„Afron kaže da im nepoznati ratnik bijaše priskočio u pomoć.“

„Onaj koji pogine u minskom polju?“ rekla je Dragleila gledajući se u zrcalo i popravljajući frizuru.

„Ne pronađosmo tijelo. Kako god bilo, bez te iznenadne pomoći divljaci ne bi preživjeli.“

„Izvrćeš činjenice, Sofio. Afron reče da onaj čupavi bijaše sredio dvojicu.“

„Reče i da je taj najprimitivniji.“

„Pa što? Neki od naših najumnijih poginuše na zadatku koji ih čeka. Možda je sirova snaga ono što je potrebno za uspjeh.“

„Nadam se da si u pravu. Jerbo ako napokon ne počnemo kreirati povijest na širem prostoru, zauvijek će ostati prepuštena zvijerima.“

„Previše brineš. Vrijeme je da goste ponudimo hranom. Dok oni uživaju, mi ćemo se pripremiti.“

„To su životinje, Dragleilo. Oni ne znaju uživati u hrani.“

„Vrijedni moj Sofio, nadam se da ćeš biti srdačniji prema gostima. Životinje možda jesu, ali životinje koje nam trebaju. Ne želim da zbog tvoje otresitosti počnu gristi.“

„Bit ću dražestan kao leptirić“, rekao je Sofio i razvukao dječaćki osmijeh.

„To je bolje. A sad, leptiriću, odlepršaj prema velikoj dvorani. Čeka nas posao.“

XVII.

Otkad su mi skinuli povez s očiju, osjećam se kao onaj Hansov slijepac koji je progledao. Kao da sam se probudio u nekom drugom svijetu ili vremenu. Toliko je novih predmeta i lica da ne znam kamo bih gledao. Toliko je pitanja da mi se zavrti u glavi prije nego sam ijedno formulirao do kraja. Pomislio sam da smo, ušavši u ukletu šumu, ipak umrli a da nismo ni primijetili i sad hodamo čudesnim zagrobnim svijetom. Samo to što sam jednako glup, što i dalje ništa ne razumijem, govori mi da sam vjerojatno i dalje na životu. Nadam se da će mi uskoro netko objasniti što se od mene očekuje jer osjećam se izgubljeno kao nikad.

Unutar uklete šume nalazi se čistina sa svih strana okružena stablima, a u njoj pravo pravcato selo s kolibama koje izgledom donekle podsjećaju na naše, ali djeluju čvršće i imaju otvore koji puštaju danje svjetlo. Na svakom krovu, koji nije napravljen od slame, nego nekog crvenog materijala, stoje nizovi crnih ploča većih od borbenih štitova. Svaki crni pravokutnik sastoji se od manjih pravokutnika. Sunce se odbija od glatkih površina tako da iz daljine krovovi svijetle kao da su u plamenu. Iako izgledaju kao zrcala, teško da bi se čovjek mogao ogledati u njima. Gledajući ih okrenute prema nebu, pomislio bih da se radi o zrcalima bogova, kada bih vjerovao u bogove.

Za razliku od onih koji su nas iznenadili u šumi, u selu su ljudi odjeveni blještavo, kao da se natječu tko će pokazati snažniju boju: plavetnilo neba, zelenilo lišća, žutinu žumanjka. Neki su toliko opsjednuti bojom da su i kožu obojili tamnosmeđe. Dok nas promatraju sa sigurne udaljenosti, njihova djeca podsjećaju me na našu. Iste velike oči, ista priglupa šutnja. Njihovi roditelji gledaju nas svisoka, no zasad su dobri prema nama – ne tuku nas, ne vrijeđaju, ne čine ništa od onog što bismo mi činili njima kada bi situacija bila obrnuta. Ali oprezni su i sumnjičavi. Kako koji od nas napravi nagli pokret, odmah se uozbilje i zaprijetu oružjem. Koliko god ih moljakali, odbijaju nam odgovarati na pitanja. Možda je to napredan oblik mučenja koji im daje više zadovoljstva od šibanja i povlačenja konjem po tlu, to tjeranje zarobljenika da se osjeća malim i glupim.

Kao da mi čita misli (možda i jest tako!), jedan od šumskih ljudi prilazi mi. Izgleda starije od mene iako na licu nema dlaka, samo pjegice. Kaže da se zove Mar Lon. Dok iz usta vadi zapaljeni štapić – tko zna zašto ga je uopće tamo stavio, valjda da pokaže muškost – progovara mojim jezikom koji u njegovim ustima zvuči čudno i pompozno: „Doimaš se napeto. Uzmi malo ovog.“

Hoće da i ja stavim dimeći smotuljak u usta. Ako je svrha spaliti usne i jezik, dimom iz mog uma rastjerati otrovne misli, sumnjam da će upaliti, no činim što se od mene traži.

Objašnjava mi da trebam udahnuti dim. Kašljem. Suprotno očekivanju, Mar Lon mi se ne smije u lice. Strpljivo objašnjava što mi je činiti. Uvlačim opet. Osjećam kako se dim spušta duboko u moja prsa i polako izlazi kroz usta. Ovaj put sam samo zakašljicao.

„I? Što kažeš?“

Ne kažem ništa, nego uvlačim još jednom. Primjećujem blagu vrtoglavicu kao da sam popio previše medovine. Ne znam zašto, ali osjećam se ugodno.

„Imadem još nešto“, smijulji se Mar Lon i u usta mi gura komadić hrane.

„Što je to?“ pitam žvačući čudnu tvar.

„Gljiva.“

„To imamo i kod nas u selu.“

„Ovakvu sigurno nemate“, kaže i namiguje.

Sjedam na travu i zatvaram oči. Kroz spuštene kapke vidim kako se krošnje vrte u visini mijenjajući boju lišća. Crveno, ljubičasto, plavo. Smijem se naglas dok otvaram oči. U krošnji sjedi žena s malim djetetom, omotana u plašt što svijetli zelenkastim sjajem. Iz očiju joj teku krvave suze. Treptaj oka i nema je. Sklapam oči i gledam boje ušima.

„Što se ovdje događa?“ razabirem Vonomirov glas kao iz daljine iako slutim da stoji pored mene.

„Ništa. Samo mu pomogoh da se opusti“, odgovara Mar Lon.

„Hoćeš li i ti malo, zreli ratniče?“

„Proklet bio ti i tvoje vradžbine. Sine, čuješ li me?“

Otvaram oči i odgovaram potvrdno. Zbog njegove šutnje shvaćam da sam odgovorio mislima.

„Čujem te“, izgovaram. Čini mi se primitivnim rabiti usta za sporazumijevanje.

„Jesi li dobro?“

„Nikad nisam bio bolje. Znaš što, tata? Volim te.“

„Što si mu učinio?“ Vonomir grabi Mar Lona za košulju, na što ga odmah opkoljuje straža i naređuje mu da ga pusti. Vonomir uzmiče, a Mar Lon sjeda pored mene.

„Ja bih još“, progovaram mislima. Zatvorenih usta odgovara mi: „To ti je dosta.“

„Što je bio onaj zapaljeni smotuljak?“

„Trava.“

„Ono što krave pasu? Nije čudo da uvijek izgledaju sretne.“

„Ne, ne. Ovo je posebna trava koju sadimo na proplancima. Znaš, nekada na ovim prostorima življaše napredna rasa.“

Dok ugodno lebdim, skoro da razumijem što mi želi reći. „Napredna rasa.“

„Jakako“, govore dvije Mar Lonove glave. „Imahu mnoge čudesne strojeve. Ali bez obzira na napredak, u nekim stvarima bijahu stvarno glupi. Na primjer, zbog ovog ovdje“, podiže zapaljeni smotuljak, „mogao si nekoliko godina ležati u tamnici.“

„Budale“, odgovaram. Prešućujem činjenicu da se kod nas prijestupi kažnjavaju bičevanjem ili rezanjem prstiju. „Ako su bili tako napredni, gdje su sad?“

„Upravo tako“, kimaju Mar Lonove glave i uvlače dim.

Prilazi nam novi stražar i počinje vikati na Mar Lona. Da što se napušava na straži i što ima blebetati sa zarobljenikom. Pokušavam mu objasniti da je sve u redu, da je opća ravnoteža nadohvat ruke, ali ne uspijeva mi misli pretočiti u riječi. Ostavljaju me da sklopljenih očiju ležim na dnu nevidljivog jezera. Svuda oko mene migolje se šarene ribe dok se topim kao gruda soli koja postaje jedno s vodom.

Naravno, svemu lijepom mora doći kraj. Nećije me ruke tresu. Otvaram oči i vidim Vonomira. Zanimare li se jelenji rogovi, izgleda kao inače.

„Zdravo, ta...“

Od dvaju brzih šamara glava mi leti desno pa lijevo. Jezero blaženstva naglo je presušilo. Osjećam se kao riba na blatnoj obali.

„Šta ti je?“ vičem. „Jesi normalan?“

„Pravi se javio.“

„Otkad ti je važno što se sa mnom zbiva?“

„Daj ne budali. Zašto mi ne bi bilo važno? Sin si mi.“

„Da, išticao si me iz svojih muda i sad glumiš da ti je stalo, samo zato što pleme kaže da bi trebao.“ Čarobna trava ne samo da mi je razvezala jezik u situaciji u kojoj bih inače šutio, nego se i pobrinula da nađem prave riječi. Vonomir je toliko šokiran da mu treba vremena da se pribere: „Znaš, teško je biti blizak s nekim tko od toga zazire.“

„Upravo si savršeno opisao moju poziciju u djetinjstvu.“

„Nemoj mene kriviti za svoje nezadovoljstvo. Ja sam te napravio, ali za svoju sreću si odgovoran sam.“

„Hvala što si me napravio. Odličan potez, stvarno.“

„Koji je tvoj problem? Što god uradim, dobivam tvoju porugu i gorčinu. Što hoćeš od mene?“

„Hoću... da budeš ti. Ne ova maska koju nosiš pred drugima.“

„Ne znam o čemu govoriš.“

„Znaš ti dobro, kao što znaš i mnoge druge stvari, ali ih odbijaš reći glasno da se ne bi zamjerio jačima.“

„Znači, to je to? Zamjeraš mi nagon za očuvanjem?“

„Zamjeram ti nedostatak muda i mirenje s načinom života za koji znaš da je pogrešan.“

„O, bogovi.“

„Daj šuti. Znam da ne vjeruješ u bogove.“

„Mali, dobro me slušaj, ovo ću reći jednom i nikad više.“ Govorio je tako tiho da su samo moje uši mogle čuti. „Misliš da je lako održavati privid zadovoljnog člana plemena kad svakog dana gledaš stvari koje te izluđuju? Misliš da nisam stoput poželio trčati selom i vrištati dok me ne ubiju kao bolesnika opsjednutog zlodusima? Misliš da nisam poželio

pobjeći? Shvati da ne možeš odlučiti da više ne pripadaš plemenu. Ne možeš samo tako odlučiti biti drukčiji. Ne možeš imati svoj privatni pogled na svijet. Tebi se čini jednostavnim otpisati druge i otići, ali nije tako. Čovjek ne može preživjeti sam. Zato se treba prilagoditi. Treba ostati normalan. Ako ne zbog sebe, bar u ime obitelji.“

„Jebeš život koji je laž.“

„Jebeš istinu koja je smrt. Slušaj me. Selo nije dovoljno veliko da bi živio život kakav želiš, bio što god želiš biti. Kako stvari stoje, možemo se sakriti samo u sebe.“

„Ali ja se ne želim skrivati.“ Najprije sam pognuo glavu, onda ga pogledao u oči. „Jesi li ikad pomislio da nisi sam? Da ima još takvih koji razmišljaju drukčije, ali se ne prepoznajemo dok glumimo poniznost pred svemoćnim duhom plemena? I znaš što? Ta poniznost ga i čini svemoćnim.“

„Vjeruj mi, nema puno takvih kao što smo mi.“

„Nikad nećemo saznati, zar ne? Jer ćemo cijelo vrijeme živjeti u laži. Ako se to uopće može nazvati životom.“

„Kad bih bio poglavnik“, započeo je i zastao. Na glavi mu se sjajila mala zlatna kruna.

„Bio bi isti kao oni“, dobacio sam. „Prilagodio bi se.“

Vonomir je otvorio usta, ali iz njih nije potekla nijedna riječ. Sad je on bio riba na suhom. Nakon kraće šutnje progovorio je: „Nije istina da u plemenu nije moguća sreća.“ Nervozno je trljao brk. „Ako sam zbog ikog glumio, onda zbog tebe.“

Suze što su mi se skupljale u očima razbistrile su mi vid. Bio sam ponosan što plačem kao pječka i svojom ranjivošću ustajem protiv duha plemena. Drhtavim glasom rekao sam: „Pobjegni sa mnom.“

Nakon duge šutnje rekao je: „Htio bih, stvarno, ali ne mogu.“

Prekinuli su nas šumski ljudi i naredili nam da pođemo s njima. Podlacticama sam otro oči i rekao: „Dobra trava.“ Šumski čovjek buljio je u mene, začuđen što vidi osjećaje na nečem što je trebala biti zvijer.

Hodanje mi je dobro došlo. Htjele-ne htjele, misli su mi bile prisiljene baviti se zadržavajućim novim svijetom. Doduše, za mnoge stvari nisam bio siguran jesu li stvarne ili posljedica

čarobne gljive i trave.

Dok smo prolazili sredinom naselja, s visine je zagrmio prodoran muški glas, ne sasvim ljudski: „Vodite ih u veliku dvoranu. Brže!“

„Herr, erbarme Dich!“ viknuo je Hans i bacio se na koljena. „Moj Bog i Gospodin.“

Jedan od stražara podigao ga je govoreći: „Nije to nikakav bog, starče.“ Pokazao je prema otvoru u zidu iza kojeg je stajao čovjek što je govorio u velik metalni lijevak. „Ajmo, ajmo“, odjekivalo je iz šire strane lijevka.

„Wunderbar“, rekao je Hans bauljajući.

Doveli su nas do najveće kolibe koju sam ikad vidio. Iznad ulaza vijorila se crvena zastava s nekom žutom pticom.

„Zašto imate kokoš na zastavi?“ pitao sam.

„Nije to kokoš nego feniks“, rekao je šumski čovjek.

Iznutra, koliba je djelovala još veće. Zbog otvora u zidovima bilo je svijetlo kao vani. Posjeli su nas na klupe za začudnim okruglim stolom. Zahvaljujući besmislenoj konstrukciji mogao sam vidjeti svakog od suplemenika. Na glatkoj drvenoj plohi čekala nas je hrana, topla i zamamna. Ne nekim pladnjevima moglo se prepoznati meso, na nekima biljke. Za većinu mirisnih komada nisam imao pojma o čemu se radi, znao sam samo da ih želim. Jela su bila tako simetrično složena da ih je bila šteta dirati. Muhlo nije imao tih problema. Tutnuo je batak u usta i šakom zaronio u svaki pladanj. Slijedili smo njegov primjer. Grabeći hranu na tanjur, jedva sam zadržao slinu u ustima. Uzeo sam komad nečeg tamnožutog i zagrizao. Nisam mogao zamisliti da hrana može biti tako ukusna. Muhlo je, međutim, ispljunuo sve i viknuo: „Koji je ovo kurac?“

Činilo se da mojim suplemenicima nisu odgovarali novi okusi pa su se držali pečene mesine. Ja sam pustošio sve raspoložive pladnjeve. Nisam se mogao posvetiti čaroliji svakog pojedinog okusa jer sam ih želio probati sve, i to odmah. Još i još. Slano, slatko, začinjeno. Jelo zbog kojeg vrijedi izmisliti bogove koji bi ga bili dostojni. Količina je bila tako obilna da se našlo mesa i za Tristana. Kluk koji je u početku umalo povratio na stol, nakon tovljenja kotletima ugodno je podrigivao kao da smo doma, smijao se kao na proljetnim svetkovinama. Mislav se tovio mesom kao da želi jednim obrokom nabiti težinu koja mu nedostaje. Sve smo obilno zalijevali medovinom i drugim žestokim pićima. Raspoloženje nisu kvarila ni dvojica

tupana koji su pored stola silovali žičane instrumente i glasali se kao jeleni uoči parenja. I jezik je zvučao životinjski, nepoznat i mrtav, vjerojatno ugašen sa svijetom onih starih.

*All gone away
And the lonely evening wind will sigh,
Lament their yesterday.
Dry earth will stay,
All the signs of their existence
are the dust that's blown away.*

Njihovi važni izrazi lica podsjetili su me na recitiranje seoskog barda i besmislice kojima nas maltretiraju od rane dobi. Sada mi je sinulo da bi i njegova trabunjanja bila probavljivija kada ga ne bismo razumjeli. Trenutno me zanimala samo probavljivost hrane, a ona je bila savršena. Smetala su samo poznata lica. Shvatio sam da, što god se dogodilo, želim ostati ovdje, u ukletoj šumi. Ako će za to tražiti razumnu cijenu, na primjer da se odrekнем oca i roda, rado ću je platiti.

Dok su mi niz bradu curili sokovi nepoznatih plodova, u kolibu je ušetala žena u bijeloj haljini što se u brojnim suvišnim dijelovima povlačila po tlu. Iako nije imala brčiće, moglo je se smatrati lijepom. Među svijetlim vlasima teško je bilo prepoznati sjedine. Četiri su doba u životu plemenske žene: djevojčica, mlada, stara i mrtva. Ova nije bila ništa od navedenog. Iz načina na koji su je gledali ljudi iz šume moglo se zaključiti da im je vođa. Čuo sam za amazonke, ratnice kojima muškarci služe samo za razmnožavanje, no ovo je bilo nešto drukčije. Ova žena nije bila ratnica, ne u svakodnevnom smislu. Njezino oružje bio je um.

„Šta čeka pječka?“ pitao je Muhlo, rumen od pića. „Nek pokupi tanjure i makne se.“

„Mislim da je ona ovdje glavna“, šapnuo je Vonomir.

„Molim?“ viknuo je Muhlo i došapnuo: „Nema mi šta govorit netko tko nema kurac.“

„Moćni Muhlo, ako ovako nastaviš, nećeš ga imati ni ti.“

Žena je pogledala prema dvojici pjevača koji su prestali grgljati. „Astrid i An, hvala vam.“

Zvukovni trovači otišli su i ostavili blaženu tišinu. Žena se nasmiješila i zauzela mjesto za stolom, između punašnog bradonje i visokog ratnika iz šume. „Dragi gosti, dobro nam došli“, započela je sa svojim čudnim naglaskom, „ime mi je Dragleila.“

Dok su Hans i Vonomir izvodili pristojan naklon, Kluk je hihotao Mislavu na uho: „Dragleila. Kako glupo ime.“

„Nadam se da vam prijaše hrana.“

Muhlo i Kluk prdnuli su istodobno, kao da je u pitanju trik koji su dugo uvježbavali. Dok su roktali od smijeha, Dragleila je nastavila:

„Znađem da vas začudiše mnoge stvari koje vidjeste. Znađem da imate mnogo pitanja, no kad bih vam išla odgovarati na svako od njih, sunce bi zašlo i svejedno ne biste saznali sve. Reći ću vam samo ovo: nalazite se među ljudima iz šume. Naše društvo, pleme ako hoćete, skriva se u ukletoj šumi već nekoliko stoljeća, još od propasti napredne civilizacije uslijed rata koji bijaše zbrisao skoro čitav svijet. Sve što vam izgleda kao magija zapravo su ostaci nekadašnje učenosti koju, nažalost, ne uspjesmo shvatiti do kraja.“

Kluk je kopao nos ne obraćajući pažnju na stvari koje ne može razumjeti. Mislav je blesavo treptao kao da će mu to pomoći da pronikne u svjetove koji su mu se otvarali. Muhlo je jezikom čistio zube. Vonomir je barem izgledao kao da razumije. Makar sam se silno trudio da shvatim što nam žena govori, nije mi sasvim polazilo za glavom. Bilo je to kao gurati jabuku u orahovu ljusku.

„Hoćete reći“, javio se Vonomir, „da iz vaših štapova ne izlazi pravi grom?“

„Tako je. To se zove pištolj. Buka potječe od eksplozije baruta... Čudnovatog praha.“

Tako kompliciran način da se zamijeni jednostavna riječ vradžbina.

„Znači da i kletva na ulazu u šumu...“ nastavio je Vonomir.

„Da, ratniče. Na ulazu u šumu nalaze se komadi metala zakopani u zemlju. Ali ubijaju kao prava kletva pa vam ne bih preporučila da njuškate gdje ne treba.“

„To su sve gluposti“, ubacio se Muhlo. „Ne znam zašto uopće slušamo.“

„Točno“, složio se Hans, „u Biblija stoji ništa o to što spominje.“

„Kola koja smo slijedili ostavljala su jako čudan trag“, rekao je Vonomir. „To je isto ostatak napredne rase?“

„Napredne moj kurac“, mrmljao je Muhlo čupkajući gvaljice prljavštine iz brade.

„Mekane kotače naslijedismo od starih“, rekla je Dragleila, „još uvijek ih nismo kadri napraviti sami.“

Debeli bradonja pored Dragleile sve se više meškoljio. Činilo se da mu nije milo što nam toliko toga otkriva, a to je bio dobar znak. Izgleda da nas ne namjeravaju ubiti.

Muhlo je hrakanjem privukao pažnju. Pljunuvši na drveni pod, rekao je: „Ako stvarno imate čarobno oružje, zašto se skrivate ko pječke? Zašto ne osvojite okolne zemlje?“

„Naše društvo prezire nasilje“, odgovorila je Dragleila. „Oružje nam pruža zaštitu od nasilnika kojima smo okruženi, i to samo kada nema drugog načina. Puštamo ih da žive kako žele dok mi živimo drugačije.“

„Kako drugačije?“ pitao je Vonomir.

„Kao što rekoh, bez nasilja. Nadalje, u našem društvu nema vlasništva...“

„Znači, mogu uzeti kola s mekanim kotačima?“ pitao je Vonomir.

„Jebo kola“, rekao je Muhlo, „uzmi neku žemsku. Mada, sve su jadne i žgoljave, poludovršene.“

„Ratniče...“ nastavila je Dragleila ignorirajući Muhla.

„Zovi me Vonomir.“

„Poštovani Vonomire, ne možemo ti dati da uzmeš naša kola jerbo, iako ne pripadaju nikome ponaosob, ona pripadaju cijelom društvu.“

„I moram biti jedan od vas da bih imao sve što želim?“

„Nitko ništa nema, u tome i jest stvar“, ubacio se bradonja.

„Sofio, smiri se“, rekla je Dragleila. „Pohlepa bijaše dovela do uništenja starog svijeta. Nekadašnjim elitama bijaše draže razoriti svijet, nego ga morati dijeliti. Takav način razmišljanja režemo u korijenu.“

„A što ako“, odvažio se Mislav, „dvoje ljudi u isto vrijeme zatrebaju istu stvar?“

„U tom slučaju sve je stvar dogovora“, rekla je Dragleila.

„Jači kvači“, dobacio je Muhlo. „Isto ko kod nas.“

„Nije tako, ratniče“, rekla je Dragleila, „kod nas se sporovi rješavaju mirnim putem. I svi su ljudi ravnopravni.“

„Vidim da si pravo ravna, ko daska“, cerio se Muhlo. „Al zašto je to dobro?“

„Ravnopravni znači jednako vrijedni“, rekla je Dragleila crveneći se.

„Molim? Hoćeš reći da zdravi muževi vrijede koliko djeca i pječke?“

„Žene“, preveo je Vonomir.

„Naravno.“

„Zašto nam onda ove gluposti melješ ti, a ne neko dijete?“ provocirao je Muhlo.

„To što su djeca jednako vrijedna ne znači da su spremna preuzeti dužnosti koje ih čekaju u budućnosti. Poanta je da svatko preuzima odgovornost za sebe.“

„Samo malo“, rekao je Vonomir. „Mene zanima samo jedno. Kako odredite tko će počistiti govna ili preorati zemlju? Sudeći po ljepoti tvojih prstiju, ti to nikad nisi radila.“

Dragleila se još više zacrvenjela i instinktivno prekrížila ruke da sakrije profinjene prste.

„Svatko doprinosi prema vlastitim sposobnostima. Moja korisnost je veća izvan staje.“

„Znači da ipak niste svi isti.“

„Nitko ni ne reče da su svi ljudi isti. Ali su jednako vrijedni.“

„I svi odlučuju?“ pitao sam.

„Tako je. Na sveopćem skupu svatko ima pravo glasa i odluke se donose snagom većine.“

„Na skupu sudjeluju svi?“ pitao je Vonomir, na što je Dragleila kimnula.

„I oni glupi?“ čudio se Vonomir. „Budimo poštteni, mnogi ljudi su glupani. Ja im ne bih dao da odlučuju. Ne mogu si zamisliti da jedan Kluk odlučuje o zaštiti od poplave.“

„Baš ti hvala“, rekao je Kluk prsta zabodenog duboko u nosnicu.

„U našem društvu ključna je uloga obrazovanja“, nastavila je Dragleila, „jerbo zlo proizlazi iz neznanja.“

„Ma nemoj?“ dobacio je Vonomir. „Znači, vi koji toliko znate ne možete biti zli? Zašto ste nam onda ukrali škrinju bogova i time raširili bolest? Ili to za vas nije zlo?“

„Mi sasvim sigurno ne donesosmo bolest u vaše selo“, rekla je Dragleila. „Donesoste je sami. Točnije, kažnjeni ste zbog okrutnosti.“

„Sad bi bilo dosta“, rekao je Muhlo ustajući, spreman da ženi pokaže gdje joj je mjesto. Vonomir ga je jedva uspio zadržati i smiriti batkom s jednog od pladnjeva.

„Naši izviđači promatraju vas iz daljine“, nastavila je Dragleila. „Imaju posebne oči za to. Znadem što ste učinili u predzadnjem napadu na srpsko selo.“

„Nismo učinili ništa krivo“, rekao je Muhlo.

„Na stranu pokolj, pljačka i palež, govorim o uništenju njihova svetog predmeta.“

„Misliš na prozirni valjak sa suzama lažnih bogova?“ pitao je Vonomir.

„Njihovi bogovi su manje-više isti kao vaši, ali nije bitno. Radi se o ostatku propale civilizacije, točnije o spremniku za bakterije.“

„Spremniku za što?“

„Posudi u kojoj se čuvala smrtonosna bolest.“

„Čuvali su smrtonosnu bolest?“ čudio se Vonomir. „A ja mislio da su bili pametni.“

„Imali su ograničenja zbog kojih morahu propasti, no ni to sad nije važno. Ratnik koji razbi spremnik zarazi se i donese vam bolest.“

„Očekuješ da vjerujemo taku glupost?“ smijuljio se Muhlo glođući batak.

„Vjeruj što hoćeš, ratniče. Ali tvoji suplemenici su bolesni, a mi imamo lijek.“

„E, onda ćeš nam ga dat!“ viknuo je Muhlo i tresnuo batkom o stol.

„Nemamo nikakvih obveza prema vama. Štoviše, svatko tko se približi našoj šumi osuđen je

na smrt. Ipak, odlučismo vas poštediti.“

„Zašto?“ pitao je Vonomir motajući brk.

„Zato što trebujemo vašu pomoć.“

Vonomir je prasnuo u smijeh, a za njim su se povelili i ostali.

„Vjerujte da i mi bijasmo skeptični“, ubacio se Sofio. „Ali prošli ste ispit, ni sam ne znam kako.“

„Šta smo prišli ispit? Jel medovinu?“ pitao je Muhlo i podrignuo.

„Preživjeste zadatak“, rekla je Dragleila, „kad se utaboriste među ruševinama.“

„Misli na onaj napad kod ostataka hrama“, rekao je Mislav.

„Nisu to ostatci hrama“, umiješao se Sofio. „To se u propaloj civilizaciji zvaše šoping-centar. Stupovi bijahu samo ukras.“

„Centar za šopanje?“ pitao je Vonomir.

„Tako nekako“, rekao je Sofio, „ali ne služao vjerskim ceremonijama.“

„Nego čemu?“ uporan je bio Vonomir.

„Ljudi bi dolazili i davali sve što su imali, čak i ono što nisu imali“, rekla je Dragleila.

„Znači, ipak je bio hram.“

„Recimo da je tako“, rekla je Dragleila dok si je bradonja masirao čelo. „Kako god bilo, poslismo tri gendroida da ispituju vaše borbene mogućnosti.“

„Gendro koji kurac?“ pitao je Muhlo.

„Tri druida! Znao sam“, rekao je Mislav.

„Ne druidi, nego droidi“, ispravila ga je Dragleila. „Točnije gendroidi, genocidni androidi. Umjetni ljudi nekoć davno stvoreni za ubijanje pravih.“

„Sreća da prezirete nasilje“, dobacio je Vonomir.

„Kao prvo, ne načinismo ih mi“, rekao je Sofio. „Kao drugo, preživjeste, zar ne?“

„Sigurno ne zahvaljujući tebi“, zabrundao je Muhlo i s ponosom iz vreće izvukao glavu koja je nalikovala čovjeku, osim što nije bilo krvi i muha.

„Kako god to zvali“, rekao je Vonomir, „meni se nije činilo da su nas ispitivali, nego da su nas pokušali rastrgati. Ako mi ne vjerujete, pitajte Žulja.“

„Ako misliš na vašeg druga koji ostade bez ruke, jako mi je žao“, rekla je Dragleila. „Ali naši doktori... vračevi uspješe ga spasiti. Vaš prijatelj će živjeti.“

„Jesmo li sigurni da je to dobro?“ pitao sam i privukao mračne poglede.

„Ispit, dakle, položiste“, nastavila je Dragleila. „Pokazaste da ste sposobni učiniti ono što mi ne možemo.“

„Nego kako“, rekao je Muhlo i pljunuo preko ramena. Na podu iza njegovih leđa već se skupila pristojna lokvica.

„O čemu se radi?“ pitao je Vonomir.

Dragleila je sa Sofijom izmijenila pogled. Nastavila je polako, kao da se trudi da ne oda više nego što je potrebno: „Jedan od naših suplemenika izda nas. Uze nam važne knjige ter pobježe.“

„Pa krenite za njim, ne vidim gdje je problem“, rekao je Vonomir.

„Problem je u tome što ima jednako napredno oružje i ne možemo ga iznenaditi. A ima i gendroida kojeg ne možemo ubiti pištoljima.“

„Tu pomaže samo dobro staro cijepanje glave“, rekao je Vonomir, „za koje niste sposobni.“

„Tako nekako“, procijedila je Dragleila. „Naši špijuni saznaše gdje se krije. Na vama je da Koraksu – tako se izdajnik zove – otmete knjige, a njega zgrabite i vratite. Ako je moguće, živog. Ako ne, mrtvog.“

„Glavno da vi prezirete nasilje“, rekao je Vonomir. „A zašto bismo vam pomogli?“

„Kakvo je to za jedno pitanje?“ uključio se Hans. „Pa iz kršćansko milosrđe. Osim taj dio s ubijanje.“

Muhlo ga je klepnuo po zatiljku, nakon čega je misionar umuknuo. Vonomir je nastavio:

„Dakle, slušam. Gdje je tu naš interes?“

„Imate tri jako dobra razloga da nam pomognete“, rekla je Dragleila. „Prvi je što ćemo vam zauzvrat dati lijek protiv bolesti, kao i vašu škrinju bogova.“

„Škrinja je ionako naša“, zarežao je Muhlo.

„Kao drugo, Koraks je kriv za ubojstvo vaših seljaka i ratnika.“

„Morat ćeš biti malo preciznija“, rekao je Vonomir, „kod nas se puno umire.“

„Sjećaš li se čudnovatog napada nevidljivim strijelama prije tri puna Mjeseca, onog za koji okriviste Srbe?“

„To su i bili Srbi, mater im jebem“, viknuo je Muhlo Srbosjek. Kad ne bi postojali Srbi, izgubio bi pola imena i cijelu životnu svrhu.

„Kako znadeš da su krivi Srbi?“ pitala je Dragleila.

„Pa ko bi drugi bio?“

„Naš otpadnik, upravo ti rekoh. Ubi ih vatrenim oružjem.“

„Zašto bi to učinio?“ pitao je Vonomir.

„Dijelom iz zabave, jerbo može. Dijelom zato što mu se gade divljaci, kako naziva ljude poput vas. A najviše zato da obnovi napetosti između Hrvata i Srba koje se tada bijahu smirile.“

„Zašto bi mu bilo stalo do poticanja ratova?“ pitao je Vonomir.

„Zato što je lud. Prije nego pobježe, bijaše trabunjao o nepostojanju dobra i zla, o tome kako je savršeno društvo dosadno i kako su događaji ono za čim žudi svemir. On im, prema vlastitim riječima, pomaže da se ostvare. Kažem vam, čovjek je bolestan. No nemojte ga podcijeniti. Luđak je toliko pametan da ga neki od nas nazivaju čarobnjakom.“

„Dakle, očekujete da riskiramo živote u napadu na luđaka s naprednim oružjem, i to iz dvaju slabašnih razloga?“ rekao je Vonomir.

„Mislim da će ključan biti treći razlog“, rekla je Dragleila.

„A to je?“

„Ako odbijete, ubit ćemo vas“, rekao je Sofio i nasmiješio se.

XVIII.

Dok su hrvatski ratnici ulazili u ukletu šumu, Damnana nije mogla vjerovati da su tako hrabri. Hrabrost je, međutim, gdje god bi se ukazivala, sa sobom u pravilu vodila svoju sestru Glupost, a za nju su se činili itekako sposobni. Ona treća, ćudljiva sestra Sreća, ovog je puta također bila prisutna. Nestali su među jezivim brezama a da se nije čula grmljavina koja ubija one koji priđu preblizu. Šutjele su i lubanje nabijene na kolce. Pitala se koja je nekoć bila natakuta na torzo Moranine sestre, posljednje ratnice koja je pokušala ući u šumu.

Iz šume se začuo oštar prasak, pretih za udar groma, preglasan za obično padanje stabla. Činilo se da je neka šumska kletva ipak dohvatila smjele kurconosce. Začuo se lavež, što je značilo da je pseto bilo živo. Osluškiivala je čekajući smrtonosni udarac, bolan cvilež umirućeg bića, no čulo se nije ništa. U šumi se svakako nešto zbivalo, nešto što bi Morana morala znati. Odvažila se prići bliže. Kobila je negodovala dok se sporo primicala bijelim deblima koja nisu naviještala ništa dobro. Pokraj kolca s lubanjom, koja je srećom bila okrenuta na drugu stranu, Damnana je sjahala i dopuzala do ruba šume. Je li zaista naumila ući? Negdje u daljini, u polumraku među stablima mogla je razabrati pokrete. Mada to nije imalo smisla, činilo joj se da vidi ljude u bojama šume. Izgledali su kao da se stapaju s drvećem i tlom. Ugledala je kola, a kraj njih i hrvatske ratnike kako zarobljeni nestaju u ždrijelu šume. Znači, ipak su još bili živi. Željela je saznati tko su čudna bića zaogrnuti šumom, a to je mogla samo ako krene za njima. Ako su kurconosci mogli ući i ostati živi, mogla je i ona. No trebalo je paziti da Hrabrost ne povede pogrešnu sestru. Podigla je kamen što je ležao na travi, nekoliko koraka prije prve breze. Veličine dviju šaka, bio je težak. Zamahnula je i bacila ga u šumu što je dalje mogla. Čim je dotakao tlo, prolomio se udar groma. Komadići zemlje što je prštala na sve strane zabili su se Damnani u lice.

Nije znala koliko je teško ozlijeđena. U ušima joj je zvonilo, u grudima lupalo, noge su joj klecale. Doteturala je do kobile i popela se u sedlo. Unezvijerena životinja propela se i umalo je zbacila, nakon čega je odgalopirala. Damnana se nije usudila osvrnuti. Nije znala kakve je demone probudila svojom nepromišljenošću, niti je to htjela znati. Kobila je jurila što je brže mogla. Ako je išta ščepa odostraga, to se ionako ne može spriječiti. Tek kad je užas neizvjesnosti postao gori od užasa kojih se plašila, okrenula se i ugledala praznu cestu iza sebe. To je nije smirilo jer zlo iz uklete šume bilo je nevidljivo.

Tek iza drugog brežuljka usudila se stati. Sjahala je i pomilovala uznemirenu životinju. Zatim je pregledala svaki djelić tijela ne bi li otkrila ozljedu koja joj je promakla uslijed uzbuđenja. Pronašla nije ništa, samo komadiće zemlje i mrlje od znoja. Premda je nepromišljeno izazvala ukletu šumu, probudila njezin gnjev, uspjela je preživjeti da o tome priča. Problem je bio u tome što kraljici nije mogla ispričati puno više. Poslana je da prati hrvatske ratnike, da sazna koji im je plan, što joj i dalje nije bilo jasno. Slijedili su trag koji ih je doveo do šume. Suprotno njezinu očekivanju, ušli su i ostali živi. Zarobila ih je nepoznata vojska, s tko zna kakvim planovima, i odvela u nepoznato. Jedino što je mogla pokazati bila je odrubljena glava demonskog blizanca. Mogla je zamisliti kraljičinu reakciju nakon što joj kaže što je vidjela. Tko su bili ratnici boje šume? Što su željeli od Hrvata? Jesu li ovi još u šumi? Zašto nije pričekala da vidi hoće li izaći i, ako bude tako, kamo će se zaputiti?

Na svoju veliku žalost, Damnana nije raspolagala nijednom metodom daljinskog sporazumijevanja – glasnikom na konju ili dresiranim gavranom. Ratnice su uzgajale samo zmije, otrovnice iz dalekih krajeva. Ako bi se zmiji povjerio kurirski zadatak, bila bi spora i laka za presretanje. A i ostao bi ključni problem: nijedna ratnica nije znala čitati. Iz nekog razloga, u tajnim misijama zaziralo se od rada u paru. Zato je sve novosti morala prenijeti sama, što bi predugo trajalo. Poznajući Moranu, od nje se očekivalo da sazna više, što znači da povratak mora pričekati. Naravno, ako u daljnjem tijeku misije ostane bez glave, nikome neće ispričati ništa, no tada je ionako neće biti briga.

Prstima je prošla kroz grivu plemenite životinje koja ju je motrila svojim vječno mirnim očima. Da je znala da je njezin nedavni napor bio sasvim uzaludan, ne bi je ovako milo gledala. Ako je onaj udar groma bio upozorenje, odlučila ga je ignorirati. Uzjahala je nadajući se da je priča koju zadnjih dana živi previše zanimljiva da bi ostala neispričana. Mlatnula je uzdama i zajahala natrag prema ukletoj šumi.

XIX.

Dogovoreno je da Hrvati prenoće u šumi i u osvit dana nastave put. Svaki je dobio vlastitu kolibu i dvojicu čuvara s vanjske strane. Iako premoren, Mislav nije htio odmah ići spavati jer koliba ga je toliko oduševila da bi najradije satima proučavao njezine zidove, koji niti su bili goli, niti zagađeni usmrđenim kožama, nego ukrašeni otvorima koje zovu prozorima, ogledalima i oslikanim platnima. Premda je nepoznati slikar umio vjerno prikazati ljudsko lice, najljepšu sliku nije razumio. Naslikana djevojka podsjećala ga je na poginulu ratnicu, samo što je nosila ružičastu haljinicu i uzdizala se na prste u čudnovatom plesu. Tamo gdje su trebale biti oči, platno je bilo probušeno. Nije znao zjape li te dvije rupe zato što je umjetnik tako htio ili je netko naknadno oskrvnuo sliku. A nije imao odgovor ni na mnoga druga pitanja. Primjerice, koju to čudesnu životinju inače drže pod vlastitim krovom da su je morali sakriti od njega? Naime, u jednoj prostoriji stajala je divovska čelična posuda napunjena vodom, očito za napajanje stoke. Ako se radilo o jednorogu, sve bi dao da ga može vidjeti.

Čudesno je bilo što uopće išta vidi iako je sunce zašlo, a nije bilo ni baklji ni ognjišta. Sa stropa je visjela čarobna kugla sa zarobljenim malim suncem, toliko blještavim da bi ga od dugog gledanja počele peći oči. Ali morao je gledati. Vradžbine ovih ljudi bile su na mnogo višoj razini od Višeslavovih. Na Mislavovo pitanje, koje bogove štiju, njegovi čuvari nasmijali su se i rekli: „Štujemo sebe“ pa zaključali vrata.

I Mislav je potajno štovao te čudnovate ljude makar ga je izjedala krivnja što mislima izdaje pleme i rod. No teško je bilo obuzdati oduševljenje kad je novi svijet bio tako fascinant. Možda, kad se makne od sveg tog blještavila, bude opet voljan živjeti u starom mraku i praviti se da nikad nije hodao na svjetlu.

Nakon spavanja na nečem mekanom i udobnom, bez slame koja bi ga bockala, osjećao se kao opet rođen. Budući da je i svijet u kojem se probudio za njega bio nov, želio se, poput djeteta, baciti u njegovo otkrivanje, no takvo što nažalost nije bilo moguće. Morao je nastaviti put, onaj nametnuti, sa zadatkom težim od izvornog. Prije toga ispraznio je crijeva u divovsku posudu za napajanje jednoroga. Od neobične hrane dobio je neobičan proljev, a vrata su još bila zaključana.

Kad su se napokon otvorila, izašao je u dvorište, gdje ga je dočekaao cvrkut ptica i vlažan

miris šume. Ubrzo su se pojavili suputnici: Kluk koji je zijevao kao da će progutati mlado sunce, Muhlo koji se češao po međunožju, Vonomir koji je gledao uokolo pamteći svaki detalj, Miro koji je bio smrknut kao uvijek i Hans koji je poluglasno mrmljao jutarnje molitve. Ljudi iz šume sumnjičavo su ih pogledavali, onako kako se gledaju ljudi s kožnom bolesti. Mislav im se nasmiješio, no nitko mu nije uzvratio osmijeh.

Iz najraskošnije kolibe izišli su Dragleila i Sofio.

„Poštovani ratnici“, započela je žena u bijelom, „jeste li spremni za put?“

„Što bi se dogodilo da kažemo da nismo?“ šapnuo je Miro.

„Sve bi bilo isto, samo bi ispao nepristojan“, odvratio je Vonomir.

Dragleila se pravila da ne primjećuje njihovo došaptavanje. „Budući da je vaš jednoruki prijatelj preslab da putuje, ostat će ovdje dok se ne oporavi.“

„Drugim riječima, držat će ga kao taoca“, šapnuo je Vonomir.

„I bolje“, mrmljao je Miro. „On i sam sebi donosi peh. Ako ostane ovdje, možda ga pogodi grom i zapali šumu.“

„Vlastita šapa mu nije donijela sreću“, rekao je Vonomir. „Možda će mu ići bolje bez nje.“

Dragleila se nije dala smesti: „Budući da vaša kultura...“

„Što je to kult tura?“ pitao je Kluk.

„Ne znam, al čim to čujem, dođe mi da izvadim mač“, rekao je Muhlo i pljunuo.

„... važnost broju sedam, s vama će jahati jedan od naših ratnika. Mladi Mar Lon vodit će vas do Koraksova skrovišta.“

Pjegasti plavokosi momak dostojanstveno je kimnuo. Lice mu je bilo nasmijano kao da ide na proljetne svetkovine pune hrane, pića i parenja, a ne na mučno putovanje gdje će na svakom koraku vrebat i opasnost.

„Kao dodatnu sigurnost dat ćemo vam jednog gendroida.“

„Tu bagru ne želim blizu sebe“, graknuo je Muhlo.

„Zašto onda носиš glavu te bagre u vreći?“ bocnuo ga je Sofio.

„Oš da ti pokažem koja je razlika između pričvršćene glave i nepričvršćene?“

„Muhlo, mir“, rekao je Vonomir i okrenuo se Dragleili. „Razumijete da nam ne bi bilo ugodno sa živim gendroidom u blizini.“

„Ali ako bi se borio na našoj strani...“ ubacio se Mislav.

„O tome se i radi, sine Zdeslavov“, rekao je Vonomir. „Ne možemo im vjerovati.“

„A i pokvarit će nam broj“, uključio se Kluk. „S njim će nas biti devet.“

„Osam, Bistri“, rekao je Miro.

„Priatelji“, prekinula ih je Dragleila, „vaš sveti broj neće biti narušen jerbo gendroid nije ljudsko biće. Uostalom, dok putovaste s psom, ne računaste ga kao osmog putnika.“

„Krivo“, rekao je Muhlo i pljunuo. „Dok smo putovali, nisam računao njega.“ Pokazao je prema Hansu. „Od džukele bar ima neke koristi.“ Sagnuo se i počeskao Tristana iza ušiju.

„Bojim se da s gendroidom moram inzistirati. On će se pobrinuti da ispunite zadatak. No nemojte me krivo shvatiti – vjerujem vašoj časnoj riječi, zato će vas pratiti samo jedan.“

„S pokretnom grmljavinom i ne treba ih više“, mrmljao je Vonomir.

„Nije pječka glupa ko što izgleda“, šapnuo je Muhlo, dovoljno glasno za Dragleiline uši. Osmijeh joj je izgubio na lepršavosti, no i dalje je imala kontrolu: „Prije nego odete, želim vam u ime ljudi iz šume predati darove koje pripremismo.“

„Jel ima šta za jest?“ obradovao se Kluk.

„Ima, sine... moćnog ratnika, kako god se zvao“, rekla je Dragleila i svakome pružila smotuljak veličine dviju šaka. Kluk je odmah otvorio svoj i izvukao tvrdu krišku nečeg što je podsjećalo na kruh. Zagrizao je hrskavu masu i brzo je ispljunuo. „To je tvrdi kruh!“

„Zove se dvopek.“

„Hoće li nam jedan zalogaj dati snage za čitav dan?“ pitao je Mislav.

„Neće“, rekao je Sofio, „ali dobro će doći protiv proljeva.“

„Hrana za pječke“, rekao je Muhlo i bacio smotuljak na tlo. Tristan ga je onjušio i okrenuo glavu. Nakon jučerašnje gozbe i on je postao izbirljiv.

„Zatim imam ove ogrtače“, rekla je Dragleila i raširila komad tkanine. Imao je boju šume i bilo bi ga teško otkriti u žbunju.

„Hoće li nas učiniti nevidljivima?“ pitao je Mislav.

„Skoro“, rekao je Sofio. „Svakako će pomoći da budete manje vidljivi. Dalje sve ovisi o tome koliko ste tihi.“

„Sigurno tiši od tebe“, šapnuo je Muhlo, i opet dovoljno glasno da ga čuju svi. Mislav je uzeo svoj ogrtač i prstima prešao preko površine. Tkanina je bila tako glatka da bi cijeli dan mogao opipavati njezinu teksturu.

Dragleila je podigla kutijicu svijetle boje izrađenu od čudnog glatkog materijala koji je putnicima bio zanimljiviji od masti što je sadržavala. „Ova krema olakšat će vam bolove od jahanja.“

Muhlo je frknuo, no Miro je zahvalno uzeo kutijicu. Čak se nasmiješio.

„Za misionara imam ovo“, rekla je Dragleila i Hansu predala knjižicu tvrdih korica na kojima su se vidjele gravure i ostaci zlatnih slova koja su izblijedjela s godinama. „Molitvenik. Star, ali u odličnom stanju. Nikad korišten.“

„Na latinska jezik! Ja zahvaljujem ti, Bog blagoslovi te!“ razgalio se Hans listajući. „Ja sam nikad ovako tanka jarokoža vidio.“

„To nije jareća koža“, ispravila ga je Dragleila. „Zove se papir i dobiva se od drveća.“

„Od drveća“, čudio se Hans i dodao: „Bog je velik.“

„Unutra nađosmo slike gole djece, ali njih uništismo“, dobacio je Sofio.

„Nisi mi rekao da znaš čitati“, rekao je Vonomir.

„Ti bi mi ne vjerovao ni da ja to rekao sam.“

„Istina.“

„I za kraj, dajem vam ovo“, rekla je i podigla crni valjak koji je na jednoj strani bio nešto širi.

„Šta će nam drška bez oštrice?“ pitao je Muhlo.

„To nije mač, nego... hladna vatra“, rekla je Dragleila i palcem pomakla mali izbočeni dio. Svjetlost koja je iskočila sa šire strane uperila je Muhlu u oči. Ovaj se pokrio rukom i umalo pobjegao u šumu. Dragleila je rekla: „Neka vam bude svjetlo u tami kad se sva druga svjetla ugase.“

„To će nam dobro doći“, rekao je Vonomir i naklonio se.

„To bi bilo sve, dragi ratnici“, zaključila je Dragleila, „a sada...“

„Samo malo...“ prekinuo ju je Muhlo. „Jel mogu i ja nešto dobit?“

„Moćni ratniče, ne mogu ti dati naše oružje ako na to misliš.“

„Pa i ne. Rađe bi nešto drugo.“

„Reci.“

„Ak ne bi bio problem...“ rekao je češkajući se po bradi, „rado bi uzeo nekoliko tvojih dlaka.“

„Moje vlasi? Dobro, mada ne znam što će ti...“

„Ne s glave“, rekao je Muhlo i prešao si rukom preko međunožja.

„Ne dolazi u obzir“, rekla je Dragleila crveneći se. Sofiju je šapnula: „Ti ih isprati, ja više ne mogu.“ Utrčala je u kolibu i zalupila vratima.

„Ne zaboravite“, rekao je Sofio, „najvažnije su knjige. Morate ih donijeti neoštećene. A Koraksa u bilo kojem stanju.“

„Shvatili smo“, rekao je Vonomir.

„Onda je vrijeme da se krene“, rekao je Sofio i pljesnuo dlanovima.

„De još jednom pljesni“, rekao je Muhlo, „pa da vidimo šta će ti se dogoditi s prstićima.“

Sofio je prekrizio ruke iza leđa, nakašljao se i rekao: „Što prije krenete, prije ćete dobiti vašu škrinju i lijek protiv bolesti.“

Gundajući, ratnici su uzjahali. Dok je mladog Mar Lona, unatoč svim obrambenim pokušajima, otac grlio i govorio mu koliko se ponosi njime, Mislav je osjećao hladnoću, kao

da mu je kožu prekrio mraz. A i Muhlo se ponašao čudno, mrmljajući sebi u bradu dok su mu se oči sjajile.

Popevši se na kola, Kluk je viknuo: „Tristan! Dođi, dečko!”

Pas je stajao postrani i mahao repom dok mu je šumski čovjek jednom rukom davao hranu, a drugom ga milovao po tijelu. Na Klukov zvižduk Tristan je podigao glavu i pogledao u njegovu smjeru. Zatim se oblizao i nastavio jesti.

„Bit će mu bolje sa mnom“, rekao je šumski čovjek.

„Ali to je moj pas“, kukao je Kluk.

„Afrone, daj mu psa da mogu krenuti“, rekao je Sofio.

„Pas odabra ostati sa mnom.“

Sofio je plašljivo pogledao prema ratnicima, kao da se boji da bi ovo mogao biti povod za svježju manifestaciju urođenoga divljaštva. Na njegovo iznenađenje, nitko nije mrdnuo.

„Jebo te pas“, rekao je Vonomir.

„Ljubomoran si jer je bolji tragač od tebe“, rekao je Kluk i zacvilio: „Tristan!” Pas je još jednom podigao glavu i vratio je komadima suhog mesa. Kluk se okrenuo na drugu stranu da ostali ne vide kako mu se u očima skupljaju suze.

Prije polaska ratnicima su dobacili poveze za oči.

„Mislio sam da će zaboraviti“, rekao je Vonomir i navukao privremeno sljepilo.

Kluku je bilo svejedno jer mu se smrknilo, s povezom ili bez njega. Tiho je plakao dok ga je truckanje kola bacakalo gore-dolje i lijevo-desno. Kroz cvilež i rondanje kotača odjednom se probio lavež.

„Tristan!” viknuo je Kluk. Iako od poveza ništa nije vidio, Kluk je bio siguran da Tristanov rep mlata zrakom. I Mislav se nasmiješio, čak i Muhlo.

Dobre vibracije izazvane Tristanovim povratkom nestale su čim se začulo uzdisanje u daljini. Putnicima se koža naježila od zvuka koji nije pripadao prirodi. Hladni glasovi podsjećali su na ljudske, ali što se duže slušalo, to je postajalo jasnije da ne mogu pripadati nikakvom

živom biću. Muhlo je posegnuo za povezom, na što mu je čuvar dobio: „Pusti to!“

„To nas naši pratitelji zajejavaju, jel tako?“ pitao je Miro meškoljeći se u sedlu.

„Bojim se da ne“, rekao je Mislav. „Zvukovi dopiru iz daljine i ne znam kako bi ih živ čovjek mogao napraviti.“

„A mrtav čovjek?“ pitao je Kluk.

„Nadam se da nećemo saznati“, rekao je Miro.

„Jebem im mrtvu mater“, mrmljao je Muhlo koprcajući se.

„Ovo mora biti trik“, šapnuo je Vonomir, ne pretjerano sigurno.

„Bi li se zakleo životom?“ pitao je Miro, na što se čulo samo Hansovo: „Gospodin je moj pastir.“

„Moćni ratnici“, začuo se Mar Lonov mladenački glas, „dok god mirno jašete, neće vam se dogoditi ništa.“

Hrvati su se ukipili u sedlima čekajući da šuma, poput zime i kiše, pokaže da ipak ima kraj. Čim su ih pratitelji izveli na čistinu, skinuli su im poveze i nestali iza breza. Ratnici su ostali sami s nadobudnim mladićem i nečovjekom dobro poznatog, bezizražajnog lica s čudnom bradicom. Sablasni glasovi još su se jasno čuli.

„Bježmo odavde“, kazao je Vonomir i poveo povorku.

„Samo da znate“, rekao je Mar Lon, „meni je golema čast jahati u vašem društvu.“

„Mali“, rekao je Muhlo i pljunuo pred Mar Lonovog konja. „Pobrini se da te ne čujem i ne vidim i živjet ćeš.“

Mar Lon se ozario. Ovo je bio autentičan ratnički govor, i to upućen njemu ponaosob. Nakon godina impotentnih razgovora u kojima nitko nije mislio što je izricao, gdje je višak uljudnosti bio poput vode kojom se razrjeđuje juha, ovo je bila glazba za njegove uši. Bitak je oduvijek želio zamijeniti za bitku. A dok je čekao neminovne trenutke slave, trebalo je poštivati želju krupnog ratnika. Prikrpao se Miroslavu koji je najprije upitao: „Imaš li čarobne trave?“

Nakon što je Mar Lon zaniijekao, Miro je okrenuo glavu na drugu stranu. Mar Lon se veselo obratio njegovu zatiljku: „Čitav život snujem o jahanju na ratnom pohodu.“

„Uskoro ćeš se probuditi“, rekao je Miro ne okrećući glavu.

„Vatreno oružje je za kukavice“, nastavio je Mar Lon, „pravi muškarci koriste čelik.“ Ponosno je izvukao mač.

„Pazi da si ne izbiješ oko“, rekao je Miro prateći ga krajičkom oka.

„Bez brige, bijah puno vježbao. Naravno, daleko sam od vaše razine, ali očekujem da ću na ovom putovanju mnogo naučiti.“

Na primjer, skupljati granje za vatru i brinuti se za konje, mislio je Miro. Pogledao je Mar Lona i pitao: „Znači li to da nisi ponio pokretnu grmljavinu?“

„Molim? Misliš pištolj? Ima ga gendroid. Ali to je za, kako ono kažete, pjačke.“

„O, bogovi nepostojeći“, šapnuo je Miro.

Mar Lon je mačem zasjekao zrak, no u nedostatku vrućine Miroslavu nije trebao propuh. Iako bi rado saznao više o ljudima iz šume i njihovu načinu života, ovaj kreten mu je sasvim ubio volju za razgovorom.

„Ako želiš vježbati, obrati se Mislavu. To će biti najbolje za obojicu.“

I za sve nas ako se međusobno pobijete, pomislio je.

„Odlična ideja“, rekao je Mar Lon. „Prvu bitku treba dočekati spreman.“

Dok je Mar Lon brbljao s Mislavom, Vonomir je prišao Hansu držeći tajanstveni svitak pronađen u kradljivčevim kolima u selu.

„Sad kad znamo da umiješ čitati, odgonetni mi ove simbole. Možda saznamo nešto važno, nešto što se može iskoristiti protiv mamlaza iz šume.“

Hans je izravnao zgužvani list, tanak i fin poput onih u molitveniku, prinio ga licu i počeo čitati u sebi. Ubrzo se zacrvnio i rekao: „Mein Gott, to je stravično!“

„Što piše?“

„Ništa što za vaša duša dobro je.“

„Pusti ti moju dušu, reci mi što piše.“

„To je toliko izopičeno...“

„Misliš izopačeno.“

„Toliko izopačeno da ja to ne izgovoriti mogu.“

„Moram li zvati Muhla?“

Hans je progutao slinu, nakašljao se i rekao: „Može mi Bog oprostiti. Dakle, ono ide o jedan pjesma.“

„Čitaj.“

„Gle malu zločku pored piše:

Prepun je kapi pa ih siše.

I bliješti usnom podmazana

Čudesna raskoš sa svih strana.

Al nek se žena malko skrije

Nestane sve te čarolije.

Pimpek je opet kao prvo,

Krepana riba, a ne drvo.“

„Zbog takvih stvari se ljudi muče da nauče čitati?“ čudio se Miro.

„Meni se sviđa“, rekao je Vonomir. „Daj još jednom.“

Hans je rastrgao prljavi komad grijeha i rasuo ga zrakom. Dok se Vonomir smijao, uzrujan misionar odjahao je na začelje kolone, do nečovjeka koji je gledao ravno ispred sebe. Bože mu prosti, osjećao je snažnu potrebu da se odmori od svoje vrste. Ovo stvorenje plašilo ga je i intrigiralo u isto vrijeme. Ako nije imao krv, nije imao ni dušu, no bio je, poput Hansa, stvoren na sliku Božju. Je li to značilo da je i on Božje dijete, makar posvojeno?

Pažnju mu je privukla mrlja na nečovjekovu vratu, malena crna tetovaža. Ne bi je primijetio da ovaj nije zabacio kapuljaču.

„Što imaš ti u koža utisnuto? To izgleda kao jedna jabuka u koja netko zagrizao je.“

„To je simbol mojih stvoritelja“, rekao je nečovjek.

Hans se pitao radi li se o šašavom kultu obožavatelja jabuka ili je u pitanju simbol Adamova grijeha. Ako je ovaj stvor nosio pečat čovjekova Pada, možda je bio Luciferova podvala pogubna po njihove duše. U svakom slučaju trebalo je saznati više.

„Kako je tvoj ime?“

„Ja nemam ime, samo funkciju.“

„Ali ti imaš valjda svijest o sebi. Što bi ti za sebe rekao, tko si ti?“

„Ja sam android, umjetna inteligencija u službi čovjeka.“

„Andro, ja sam Hans. Raduje me.“

Nečovjek je šutke gledao u Hansovu ispruženu ruku. Kad je misionar shvatio da je Andro neće stisnuti, povukao ju je i nastavio: „Ti kažeš da ti u službi od čovjek si. Zašto su onda tvoji blizancovi pokušali nas ubiti?“

„Dobili su takvu naredbu.“

„Zašto su oni poslušali? Žele oni ne slobodni biti?“

„I ti slijediš navodne naredbe vrhunskog bića kojem nije dokazano postojanje. A sloboda je apstraktan koncept za kojim nemam potrebe.“

Hans se na trenutak zbunio. „Ali... Ja mislim... Moj Bog naređuje mi ne drugi ljudi ubijati.“

„Susreo sam mnoge humanoide koji ubijaju u ime vrhunskog bića. No taj podatak je irelevantan. Moja vrsta ne može ubijati ljude. Zakoni robotike.“

„Što za zakoni?“

„Robotike. Prvi zakon: android ne smije nauditi ljudskom biću ili dopustiti da njegovim nečinjenjem ljudsko biće strada. Drugi zakon: android mora slušati ljudska bića, ali tako da ne krši prvi zakon. Treći zakon: android se mora zaštititi, ali tako da ne krši prva dva zakona.“

„Ja razumijem ne. Kako mogli onda tvoji bratovi nas napasti? Mi smo ljudska bića.“

„Niste. Sve je stvar lingvistike.“

„Koga?“

„Jezika. Definicija čovjeka ovisi o programeru.“

„Kome?“

„Mislim da je tvorac prikladna aproksimacija.“

„Ach so. A kako znaš ti da se ja ne u tvoja definicija uklapam?“

„Elementarna dedukcija. Ako inzistiraš, postaviti ću redundantno pitanje.“

„Hajde, ti ćeš vidjeti da ti se varaš.“

„Koji je narod najvredniji na svijetu?“

Hans je na trenutak zastao da ne bi upao u zamku. Ali odgovor je bio očit. „Božji narod! Kršćani!“

„Odgovor je netočan. Prema mojoj definiciji, ti nisi čovjek.“

„Nego što?“

„Irelevantna organska tvar.“

„Kako glasi onda točna odgovor?“

„To je povjerljivo.“

„Ti ćeš to mi ne reći?“

„Ne.“

„I ti smatraš me ne za čovjek?“

„Ne.“

„I ti mogao bi me ubiti?“

„Točan izraz glasi neutralizirati.“

„Kako možeš ti tako što strašno govoriti?“

„Nije ništa osobno. To je funkcija zbog koje sam stvoren. Proizvoljno definiranje čovjeka logičan je postupak mojih programera.“

„Kako misliš ti da to logično je svojim bližnji ljudskost uskraćivati?“

„Elementarna logika. Genocid nije moguć ako se Drugi promatraju kao ljudi.“

„Tebi je ubijanje prihvatljivo?“

„O njemu nemam mišljenje. To je samo funkcija.“

„Imaš ti baš nikakvo suosjećanje?“

„Ne. Emocije nisu dio programa.“

„Ali ti moraš bar strah pred smrt imati.“

„Ne. Strah je samo jedna od emocija.“

„Ja razumijem ne kako ti tako hladan živjeti možeš.“

„Moja se temperatura prilagođava okolišu. Dok uvjeti nisu ekstremni, u stanju sam preživjeti. Kao i ti, uostalom.“

„Kako dugo živi tvoja vrsta?“

„Na to nemam odgovor. Dok elektronika radi, živim.“

„Znaš ti koliko dugo ti postojiš?“

„Da. Sto osamdeset i jednu godinu.“

„Mein Gott!“ uzviknuo je Hans i prekrizio se. „Tako dugo?“

„Nije ni dugo ni kratko. Naprosto jest.“

„Nemaš nikakvi osjećaji, nemaš nikakva ljudskost. Je ti ne dosadno živjeti?“

„Ne poznajem dosadu. Ako misliš na omiljeni oblik kraćenja vremena, neki od nas vole slagati kamene blokove. Ja preferiram računanje.“

„Što računaš ti?“

„Sve. Prosječnu duljinu dlaka u tvojoj bradi. Brzinu najsporijeg konja u povorci. Koordinatni sustav stabala koja rastu pored puta. Sve.“

„Ja sam te ne baš sasvim razumio, ali ti si jedan matematičar?“

„Matematika je jezik svemira. Ja sam dio svemira.“

„I ti možeš stvari proračunati prije nego one dogode?“

„Ako imam potrebne podatke.“

„Ti možeš predvidjeti koliko koraci moj konj do onaj stablo trebat će?“

„Dvadeset i osam ako njihova dužina ostane konstantna.“

„Veličanstveno!“

„U mom izračunu nema ničeg nadnaravnog. Samo matematika i fizika.“

„Čekaj mal“, uzvrpoljio se Hans. „Znači to da ti u borba kretnje od tvoj protivnik predvidjeti možeš?“

„Odgovor je potvrđan.“

Hans je osjetio pulsiranje na mjestu udarca koji je zadobio u ruševinama. Stežući zavoj, pitao je: „Kako je to onda Muhlo uspjelo tvoji bratovi pobijediti?“

„Taj ishod je neočekivan, ali postoji objašnjenje. Kao prvo, podcijenili su ga. Kao drugo, napali su goloruki. Kao treće, postupci tvojih suputnika nelogični su i kaotični. Teško ih je predvidjeti.“

„Znači, ono je moguće da oni te u borba svladaju?“

„Moguće, ali malo vjerojatno. Imam naprednije oružje.“

„Nikakva briga, moj sinko. Ja ću im ne dopustiti da oni te napadnu iako ti ne kršten jesi.“

Hansu je, uz posredovanje Duha Svetog, sinula briljantna ideja. Iz vreće koja mu je visjela sa sedla izvukao je hrđavu škropilicu. „Moj sinko, ja sam ne siguran da li ti jedna duša imaš, ali to je bolje na sigurno igrati.“

Andro ga je mirno gledao.

„Odičeš ti se od Sotona?“ pitao je Hans podignutih ruku.

„Ne razumijem pitanje.“

„Pusti me preformulirati. Hoćeš ti bez Sotona živjeti?“

„Sotona je koncept koji mi nije potreban za postojanje.“

„Izvršno. Vjeruješ ti u Bog otac?“

„Ne.“

„Ajmo ovako. Vjeruješ ti da te netko stvorio je?“

„Ne vjerujem, nego znam.“

„Izvršno. Sad trebamo mi samo jedan kum. Ali nitko od ovi ovdje je kršten. Čekaj mal, ja ću tvoj kum biti! Ja obvezujem se da ću te u vjera odgajati.“

„Tvoje riječi nemaju smisla.“

Hans se nije obazirao. Podigao je škropilicu i rekao: „Andro, ja krstim te u ime Oca i Sina i Duha Svetog.“ Kapljice su se odbijale od lica koje je ostalo nepomično. Na kraju krajeva, bilo je vodootporno.

„Sinko, ti si Božje stvorenje postao“, zborio je Hans sa smiješkom. „Kad bi bar jedna svijeća imali.“

„Dragleila vam je dala baterijsku svjetiljku.“

„Wie? Nema veze, to ide i bez. Sinko, kako osjećaš ti se?“

„Rekao sam ti da nemam emocije.“

„To doći će, sinko, vjeruj mi. Sad kad ti jedno dijete Božje si, će to sigurno doći.“

Andro je šutio dok je Hans jahao ispunjen i sretan, kao da je već sada ostvario životni san i postao biskup. Probio je led s pokrštavanjem, ostala su još samo šestorica.

XX.

Koliko god se gnušao mogućnosti da čitav život provedem u zabiti u kojoj sam rođen, shvatio sam da ne volim ni putovati. Sporo je i iscrpljuje. Krajolik je, zanemarimo li sitne varijacije, čitavo vrijeme isti. Šuma, livada, potok, brdo, šuma. Što dalje putujemo, to se više čini da stojimo na mjestu dok se oko naših tijela priroda kreće da nas zbuni. Svakoga dana ponavljaju se stabla slična jučerašnjima, čistine koje sam na ovaj ili onaj način vidio prije, sela koja iz daljine izgledaju isto, a nećemo prići bliže da uočimo razlike. Da nije umora, teško bi bilo opipljivog dokaza da smo igdje bili.

Otkad smo napustili ukletu šumu, ovaj novi stari svijet otkrivam kroz Mar Lonove riječi jer momak je, kako god naporan bio, pun priča o čudima kakva jedva mogu zamisliti. Čudima koja umjesto da pripadaju dalekoj, naprednoj budućnosti odavno trunu u prošlosti. Ispada da se sve čemu bih se mogao nadati odavno dogodilo.

„Jasno mi je da su ovdje nekad živjeli ljudi“, progovaram dok jašemo prostranim poljem. „Ostavili su ceste, iako većinom zarasle i zapuštene. Ostavili su poneku ruševinu. Ali sve je to oskudno. Ne ukazuje na veliko napredno društvo, razumiješ?“

Mar Lon kima. „Znam kako ti je. I meni bijaše zbunjujuće kada kao dijete prvi put slušah o prošlosti. Potpunu istinu nikad neću znati. Možda mi cijelo vrijeme lagahu. Možda uopće ne bijaše napredne rase.“

„Otkud onda čarobni predmeti koje imate u šumi?“

„Možda su došli od bogova koje poričemo. Ili ih napraviše naši mudraci.“

„Naši mudraci“, izgovaram kao da žvačem crvljivo meso, „nisu došli dalje od kovanja i lončarstva, a i to im je preneseno. Sami nisu smislili ništa.“

„Ne treba očekivati čuda. Bez uvrede, ali kod nas se uči da su plemena primitivna.“

„Znam, za vas nismo čak ni ljudi.“ Prisjetio sam se androidovih riječi iz razgovora s Hansom. Bio sam dovoljno daleko da me stara budala ne pokuša krstiti i dovoljno blizu da čujem sve.

„Za mene ste više od toga“, rekao je Mar Lon. „Za mene ste nad-ljudi.“

Puhnuo sam kroz nos. Kad bi glupost i primitivizam bili roba kojom se može trgovati, moji bi

suplemenici, ako ništa, bili bogati.

„Ljudi s kojima odrastoh nisu ni po čemu bolji“, nastavio je, „samo puno pročitah pa misle da su najpametniji. No ne stvorih mnogo sami. Koliko god naši mudraci pokušavali, većina stvari koje funkcioniraju su one koje bijahu naslijedili od napredne rase. Zato ipak vjerujem da postojaše.“

„I što je bilo s tim naprednima? Nisu mogli samo tako nestati.“

„I ne nestadoše svi. U ratu koji razori većinu svijeta dio ih preživje. Neki se srđahu na znanje koje bijaše dovelo do katastrofe pa namjerno počeh odgajati djecu u jednostavnijem duhu, onom plemenskom. Ostali od gnjeva primitivnih pobjegoše u šumu ter življahu odvojeni od ostatka svijeta. Pritom pokušah spasiti što više znanja. Vrijeme tečah i nastadoše dva svijeta, tvoj i moj.“

„Hoćeš reći da je moje pleme poteklo od napredne rase?“ Pogledao sam u Muhla i prasnuo u smijeh. Bilo je to kao da mi netko kaže da je čovjek nastao od guštera. „To mi je teško vjerovati.“

„Što ti o prošlosti vele tvoji stari?“

Razmišljam o tome. Pred očima mi je treptanje plamena i sjene koje plešu po licima djece što zadivljeno gledaju u vrača dok priča priče o čovjeku i svijetu. Pokušavam sažeti što znam: „Kažu da smo prešli dalek put i da su nam bogovi dali ovu plodnu zemlju. Da smo najveći ratnici na svijetu i da zaslužujemo vladati.“

„I prijedoste dalek put“, govori Mar Lon, „ali ne u smislu udaljenosti, nego u smislu načina života.“

„To mi ne zvuči uvjerljivo. Da je napredna rasa zaista nastanjivala ove prostore, ostalo bi više tragova.“

„Bi, da bijahu ratovali mačevima i strijelama. Ali posjedovahu oružje o kojem ne možeš ni sanjati.“

„Znam, znam. Pištavi malj ili kako ga već zovete.“

„Pištolj. Baratahu i mnogo gorim stvarima. Vatrom veličine šume koja izjeda ljudsko meso i kad plamena više nema.“

Nevidljivi plamen. To si ne mogu ni zamisliti, ali zvuči grozno.

„Vjerovao ili ne“, nastavio je Mar Lon, „napredni nadmašiš i to. Smisliš nešto strašnije od plamena koji pada s neba.“

„Što? Natjerali su zemlju da zine i proguta ih? To bi bilo objašnjenje za nestanak starog svijeta.“

„Blizu si. Smisliš atomizatore.“

„To ne mogu ni izgovoriti.“

„Ne želim te zbunjivati detaljima, no učaše me da je živi svijet sazdan od sićušnih čestica, tako malih da se ne mogu vidjeti okom.“

„Kao što kapi vode čine rijeku?“

„Tako nekako, samo što se radi o nečemu još manjem od najsitnijih kapi. Atomizator rastavlja svaku veliku strukturu na te nevidljive osnovne dijelove.“

„Kako?“

„Nano-česticama. Malim... kukcima koji glođu materiju.“

Kimnuo sam iako mi je ono što je opisivao bilo nepojmljivo.

Jednom sam pokušao komad mesa narezati na najmanje moguće dijelove. Ispali su puno veći od kapi vode ili zrna prašine. Jedino ovo s kukcima ima smisla jer me papatači katkad grizu, a ne mogu ih vidjeti. Ipak, ne bih rekao da su me u stanju rastrgati na komade.

„I što je onda bilo sa svim tim sitnim dijelovima?“

„Raspršiše se na sve strane. Neki od njih sad su dio tebe i konja na kojem jašeš.“

„Glupost.“

„Materija ne može nestati. Tako me učaše.“

„Ali napredni svijet *je* nestao.“

„Zapravo nije, u tom je stvar. Samo je rastavljen na dijelove koji stvoriše nešto novo. Ono što ostade nerastavljeno skupiše moji pretci i sakriše u šumi. Začudio bi se koliko toga uspješe

naći.“

„Kako to? Rekao si da je uništenje bilo potpuno.“ Kao da je divovski Muhlo poharao svijet.

„I jest, ali na drugim, važnijim mjestima. Poznata ti je legenda o Atlantidi?“

Kimnuo sam da ne ispadnem glup.

„To bijaše najnapredniji dio starog svijeta. Tamo življaše divovi.“

„Kako to misliš divovi?“

„Širi od bačve i teži od konja, tako me učahu. Bijahu vladari starog svijeta, u njegovu središtu. Zato ih rat i najteže pogodi, potpuno zbrisa s lica Zemlje. Nakon toga se navodno i more uzburka pa potopi cijeli kontinent. Nitko više ne zna gdje se nalažale.“

„Očito jako daleko. Kakve to ima veze s nama ovdje?“

„Ima veze baš zato što je daleko. Moćni narodi ne držahu puno do ovih krajeva, zato ponešto kod nas uspje preživjeti.“

„A vrijedni hrčci sve su skupili u šumi.“ Mar Lon kima. Nakon stanke pitam: „Misliš da će ljudi opet biti kadri izgraditi svijet kakav je bio?“

„Učahu me da u to vjerujem.“

„Kao i da će taj novi svijet izgraditi tvoji ljudi, a ne moji.“

„Da, ali to ne znači da je novo nužno bolje. Za mene je tehnologija umiranje duha. Ja sam subverzivan i želim živjeti kao ti: bazično i uzbuđljivo.“

Nemoćan da se kontroliram, smijem mu se u lice. „Da bazično...“

„Ozbiljno ti kažem. Nemaš pojma koliko je život u šumi dosadan. Tamo se nikad ništa ne događa. Nema opasnosti, nema sukoba, nema čak ni različitih mišljenja.“

„Nema sukoba? Kako vam je to uspjelo? Kod nas se ljudi svađaju i sami sa sobom.“

„Stvar je u strogim zakonima. Tko ih se ne pridržava, kažnjava se izgonom.“

„Kako vaše društvo uspijeva ostati tajno ako postoje ljudi koji ga napuštaju?“

Mar Lon se uzvrtio, s licem što je odavalo nelagodu jer je izbrbljao više nego je smio. „Postoji način“, dodao je i okrenuo glavu. Ne znam zbog čeg se uzbuđivao jer nije bilo teško pogoditi o čemu je riječ: izgnanici šumu nisu napuštali živi. Jedino kao zrnca prašine, toliko sitna da ih moj um ne može ni zamisliti.

„Ni ne znaš koliko si sretan“, rekao je nakon nekog vremena.

„Dobio sam pločice na trbuhu od smijeha i veselja“, odgovaram mrtav ozbiljan.

„Ne šalim se. Možeš raditi što god hoćeš.“

„Nije to baš tako.“ Nije ni približno.

„Ali ne moraš sudjelovati u odlučivanju. Ne možeš zamisliti koliko je naporno cijeli dan sjediti na plenumu i odlučivati o svakoj sitnici. Mi toliko dugo odlučujemo kako ćemo živjeti da na kraju jedva ostane vremena za život.“

„Meni to ne zvuči loše. Imati pravo reći što misliš, umjesto da si prepušten hirovima glupana koji zapovijeda samo zato što potječe iz odabranih muda.“

„Nije ni kod nas bitno drukčije. Budući da je naporno, većina izgubi volju i prestane dolaziti. Zapravo se raspravlja samo o prijedlozima koje su pripremili Dragleila i Sofio.“

„Ali možeš im se suprotstaviti.“

„Bijaše takvih. No ubrzo prestadoše dolaziti. Imam osjećaj da tome bijaše prethodio Sofijov privatni posjet. Razumiješ? Na kraju se opet sve svodi na šačicu odabranih koji vladaju, ali te pritom maltretiraju ter tjeraju da umireš od dosade dok tobože suodlučuješ. Meni je dosta licemjerja. I prokletog učenja Len Nona.“

„Jel to neki prorok?“

„Ne, kod nas nema religije. Len Non bijaše mudrac propale civilizacije. Sanjaše svijet bez nacija, religija i ratova. Očito ga ne dočeka, inače bi vidio koliko je strašan.“

Mar Lon je idiot. Da mi ga je vidjeti prisiljenog da kasapi tuđu djecu samo zato što su iz pogrešnog plemena. Bi li i tada veličao junaštvo? Glup kakav jest, vjerojatno bi. Tek kad mu se tuđa oštrica zabije u utrobu, shvatit će koliko je sretan bio u svojoj mirnoj šumi, gdje je najgora stvar što te može zadesiti sjedenje s drugim ljudima i odlučivanje o svojoj sudbini. Kad bi bilo moguće, odmah bih se mijenjao.

Dok smo u šumarku pokraj puta pripremali noćni logor, Muhlo je otkrio nešto zanimljivo. Na bukovoj grani pod kojom se utaborio pronašao je ptičje gnijezdo. Stotine grančica bile su isprepletene u oblu kompaktnu cjelinu. Fascinantno je da su ptice u stanju napraviti nešto tako komplicirano i lijepo. Sad ih nije bilo, ali u gnijezdu su ostavile jaja. Muhlo je uzeo jedno, prinio ga uhu i protresao.

„Samo što se nije izlegla“, rekao je i nasmijao se. „De da joj pomognemo.“

Znao sam što slijedi jer radilo se o jednoj od omiljenih seoskih igara. Kluk je s obje ruke uhvatio močugu i s vragolastim smiješkom čekao da jaje poleti prema njemu. Muhlo je fingirao zamah, i to nekoliko puta. Kad je Kluk prestao mlatarati, bacio je jaje. Nedovršenoj ptici bio je to prvi i posljednji let. Čuo se hrskav zvuk dok se jaje rasprskivalo na toljagi. Kluk je vrisnuo od zadovoljstva. Mislav, koji je mrzio ovu igru, stajao je postrani i na fruli svirao tugaljive melodije. Vonomir se također suptilno udaljio.

„Jel mogu ja?“ viknuo je Mar Lon, na što mu je Kluk posudio toljagu. Mahao je blesan kao da mu život ovisi o tom, ali jaje nije pogodio. Ptiću ipak nije pomogao jer se jaje razbilo na tlu. Iz skrhane ljuske stršila su slomljena krilca, sićušna i gola.

Dok su ostali bili zaokupljeni igrom, iz gnijezda sam uzeo zadnja dva komada i sakrio ih iza leđa. Čim je Muhlu ponestalo jaja, mačem je demolirao gnijezdo, kako je to kod nas običaj. Kad su se uznojena trojica bacila na lokanje i ždranje, izvadio sam jaja i položio ih u udubljenje između grana. Je li to bilo ispravno? Ne znam. Možda sam, produživši im agoniju zvanu život, ispao okrutniji od Muhla.

Te noći nisam sanjao srpskoga dječaka kojem sam prerezao grkljan, nego nešto čudnije, što je istodobno donijelo olakšanje i nemir. Kao da sam spavao tisuću godina i probudio se u izmijenjenom svijetu. Hodao sam popločanim putovima, pored divovskih koliba od kamena sa stotinama prozora, kolibama koje su se redale u nizovima bez kraja. To je valjda bilo ono Vonomirovo selo koje je dovoljno veliko da čovjek živi kako želi. Osjećao sam se maleno, poput kunića koji je zalutao među konjanike na putu. Iako je bila noć, sa svake je strane dopiralo neko svjetlo. Neke su kolibe imale prozirne zidove iza kojih su stajali predmeti kojima nisam znao svrhu. Svaki drugi podsjećao me na zrcalo. Pored mene jurila su čelična kola i čudno odjeveni ljudi, golobradi poput žena i djece, užurbani kao da imaju važnijeg posla od divljenja čudima svijeta. Iako izgubljen, mogao sam prolaziti kroz zidove i voziti se u dugačkim kolima boje neba. Koraćao sam kolosalnim selom sve dok nisam došao do crvenkastog zida obrasloga bršljanom, iza kojega se skrivalo mjesto na kojem pripadnici

kršćanskoga kulta zakapaju mrtve. U snu mi ta morbidna činjenica nije bila nimalo čudna. Treptava svjetlost stotina svijeća unosila je život u mjesto vječne smrti. Legao sam pored ploče sa svojim imenom. Ne sjećam se što je točno pisalo, samo znam da sam razumio sve te čudne znakove. Ležao sam budan čekajući sivu svjetlost zore.

Ne znam jesam li sanjao prošlost ili budućnost, ili je moja prenapregnuta mašta izgradila svijet kakav nikad nije bio, niti će ikad biti. Ali ako je postojao u mojoj glavi, onda je postojao barem kao mogućnost, barem jednu noć. Možda je i čitavo moje postojanje san nekog stranca iz nekog drugog vremena. Možda jedan drugog sanjamo dok naizmjenice tonemo u dubine privremene smrti.

XXI.

Cesta je vodila u planine. Osim s težinom guzica i njihovih izraslina koje se nazivaju ljudima, konji su se morali boriti i s usponom. Putnici su šutjeli. Pratila ih je pjesma nevidljivih ptica i povremeno šuškanje u grmlju kada bi zapuhao vjetar ili sitna životinja potrčala da se makne od dvonožaca koji vonjaju na smrt i uništenje.

To što su ljudi bili tihi, moglo se zahvaliti činjenici da je Hans jahao ruku privezanih uz tijelo, s prljavom tkaninom u ustima. Opijen uspješnim pokrštavanjem androida, s previše je samopouzdanja prišao Muhlu. Na teži je način shvatio da je predziđe slavenskih bogova ozbiljna stvar.

Nitko od ostalih nije pokazivao volju za razgovorom. Mar Lona je umorilo hvaljenje plemenskog junaštva, Kluk je prestao tepati Tristanu koji se taljigao s njim, samo mu je odsutno milovao glavu. Formacija je bila uobičajena: Vonomir na čelu, Muhlo iza njega, zatim Andro i Hans, pa Mar Lon, Miro i Mislav te na začelju kola s Tristanom i Klukom.

Nakon što im se neko vrijeme slijeva pružao veličanstven pogled na dolinu, cesta ih je dovela u novu šumu gdje se sa svih strana moglo vidjeti samo drveće i grmlje. Bilo je sve više crnogorice, a mirisu lišća pridružila se opojna aroma smole. Jahali su u zelenkastoj svjetlosti sunca koje se probijalo kroz krošnje kad je nešto zašuškalo u lijeski pored puta. Začula se potmula škripa s desne strane ceste, a zatim nešto kao udar vjetra.

„Pazite!“ viknuo je Mar Lon i tako snažno povukao uzde da se konj propeo i umalo ga zbacio. Visoka smreka padala je na cestu, točno među putnike. Vonomir, Muhlo i Andro već su bili prošli. Hans je mumljajući mlatio petama ne bi li ubrzao konja, što i nije bilo potrebno. Životinja je osjetila opasnost i poskočila. Vršak jedne grane počeo je Hansa po leđima, no uspio je ostati u sedlu.

„Bedak! Sen ti reiko da treba ranije?“ rekao je čovjek koji je stajao kraj ceste.

„Ne sad!“ rekao je drugi.

Dvojica prljavih muškaraca držala su primitivne sjekire.

„Daj me nemoj...“ mrmljao je Vonomir dok je iz gustiša stupalo pojačanje. U usporedbi s nevidljivim ljudima ovi su izgledali smiješno. Odrpani i smrdljivi, bez ikakve namjere ili

sposobnosti da se kreću tiho. Mršava lica ispijena glađu zatvorila su polukrug ispred četvorice jahača. Iza leđa put im je presjekao zid od gustog granja oborene smreke. Vonomir je čuo metež s druge strane, no nije mogao razabrati što se zbiva. A imao je i vlastitih problema.

Ružna lica – a bilo ih je tucet – zlobno su se podsmjehivala pokazujući trule zube i upaljene desni. Jedan od prljavaca progovorio je: „Dober dan. Kaj smo pa pršui na put?“

„Šta je reko?“ pitao je Muhlo.

„Nemam pojma“, odvratio je Vonomir. „Podsjeća na naš jezik, ali kao da se usmrdio u njihovim ustima.“

Andro je rekao: „Sudeći prema kontekstu situacije i čovjekovoj intonaciji, čini se da nije iskomunicirao nikakvu važnu informaciju, nego nas ironično pozdravlja i naslađuje se zbog prividne nadmoći.“

Razbojnik koji je bio vođa ili barem glasnogovornik prstom je pokazao prema Hansu: „Kaj je to pa nedu važan kad ste ga tak zavizau?“

„Bumo dabiue nagrado“, dobacio je netko od ostalih.

„Postavili su pogrešnu premisu da...“ započeo je Andro, no Vonomir ga je prekinuo: „Shvatili smo.“

„Poglei ti te mačeve i kuojne“, rekao je vođa odrpanih, „Guospuoda so misua da buju sigurna na puta, aui so se zajebaua.“

„Da, da, kako god“, rekao je Vonomir podignuta dlana. „Bravo za odličnu ideju sa stablom, ali bojim se da ste se namjerali na krive putnike. Savjetujem vam da se maknete.“

Da su ga razumjeli, razbojnici su dokazali tako što su jednoglasno prasnuli u smijeh. Kad su se primirili, vođa je dobacio: „Guospuoda je navikua naređivat. Ne budo pa dougo. Mogui be nam preitit da smo u istom braju, aui smo se zorganiziraui pak nas je štire na jednog.“

„Serem na tih četiri kad imam ovu dvojicu“, rekao je Vonomir i trzajem glave pokazao u Andra i Muhla.

„Kaj so to pa neki princovi?“ pitao je jedan od razbojnika.

„Ako računaš na moju pomoć u sukobu“, rekao je Andro, „podsjetit ću te da ne smijem ozlijediti ljude, a za njih, za razliku od vas, još nije utvrđeno što su, mada imam svoje pretpostavke.“

„Krajnje je vrijeme da saznaš“, rekao je Vonomir.

Smirenim glasom Andro je upitao: „Razbojnici, recite mi koji je narod najvredniji na svijetu?“

„Pasirjem se na tebe i na vse narode“, rekao je jedan od razbojnika, na što su ostali prasnuli u smijeh.

„Ovo ću protumačiti kao točan odgovor“, rekao je Andro. „Čini se da je ipak riječ o ljudima.“

„Prilično sam siguran da se varaš“, rekao je Vonomir meškoljeći se. „Pitaj ih još nešto.“

Andro je slegnuo ramenima i rekao: „Prljavi humanoidi, recite mi još ovo. Što ćete učiniti ako ignoriram vaše zahtjeve i pođem svojim putem?“

„Nabiu bum ti ovaj kouc v rit da bu ti vršak izašau na usta.“ Grohotan smijeh.

„Pali su na drugom pitanju“, rekao je Andro. „Ipak nisu ljudi.“

Vonomir se nasmiješio od uha do uha. Dan je opet bio sunčan.

„Duast je biuo bedastoča“, rekao je vođa razbojnika, „pršte s kojna i skinite vse sa sebe.“

„Ako je tako...“ rekao je Vonomir. „Andro, molim te, sjaši.“

Andro je doskočio na tlo. Silina kojom je udario u zemlju toliko je iznenadila razbojнике da su nesvjesno ustuknuli korak-dva. Ubrzo su se pribrali i podignutih sjekira i motika nasrnuli na priliku koja nije pokazivala strah. Čim mu je prvi razbojnik ušao u domet, Androva ruka zgrabila ga je za čelo i brzim mu trzajem slomila vrat. Drugi nije ni shvatio što se dogodilo, već je umirao u agoniji jabučice zabijene u dušnik. Treći je silovito udario sjekirom, ali Andro se izmaknuo pa se oštrica zabila u slabine njegova konja. Bolno rzanje ranjene živine poklopilo se s vrištanjem razbojnika kojemu je Andro iščupao obje ruke. Krv je prskala na sve strane.

Dok su razbojnici buljili u gendroida, Muhlo je isukao Nićifora i najbližem razbojniku rasporio trbuh. Drugi je poskočio u stranu, nedovoljno brzo da spasi ruku koja se, još uvijek

držeći motiku, odijelila od tijela.

Vonomir si nije dao truda da izvuče ni mač ni luk. Samo je konjem i udarcima stopalom gurao razbojнике prema gendroidu koji ih je trijebio golim rukama. One koji su pokušali pobjeći sjekao je Muhlo koji se na njih obrušio kao oluja. Razbojници nisu imali šanse. Padali su kao vlati trave pred zamasima kose.

Jedan od razbojnika Hansa je srušio s konja i prslonio mu nož na grlo.

„Natrag iu bum ga ubiu!“

Muhlo nije ni trepnuo. „Samo daj.“

Razbojnik ga je gledao u čudu. Bolje bi mu bilo da je gledao Vonomira koji je ipak izvukao luk i ispalio strijelu. Pogođen u oko, razbojnik se srušio na zemlju.

„Svaka čast“, rekao je Muhlo.

„Gađao sam Hansa“, rekao je Vonomir spuštajući luk.

Napadača više nije bilo. Neki su uspjeli pobjeći, većina je ležala mrtva. Hans je, čučnuvši, dohvatio razbojnikov nož i počeo rezati užu kojim su ga vezali.

„Da vidimo što je s ostalima“, rekao je Vonomir i sjahao. Polako je vodio konja kroz grmlje zaobilazeći oborenu smreku. Probivši se na drugu stranu, otkrili su praznu cestu.

„Odveli su ih.“

„Ne brini, rođo, naći ćemo ih“, rekao je Muhlo. „Majstore, kojim putem?“ pitao je gendroida. Andro je proučio stanje okolnog grmlja, slomljene grančice i tragove u zemlji. Ubrzo je rekao: „Kola su, naravno, pošla cestom. A sve upućuje na to da su ostali ušli u šumu, i to onim smjerom. Vjerojatnost za to je...“

Glas mu se izgubio u pucketanju iskri sa stražnje strane vrata, probijene Nićiforom. Andro se srušio na koljena. Nije imao dovoljno snage da ustane pa je samo podigao glavu da pogleda u oči svome ubojici.

„Ovo... nisam... predvidio“, protisnuo je dok mu se tijelo treslo u nasumičnim grčevima. Lica poprskana krvlju razbojnika, izgledao je kao umirući čovjek. „Mogao sam vam... biti koristan.“

„Možda“, rekao je Muhlo i pljunuo. „Al bome si zakurac u iznenadnim napadima. Jebo ta tvoja pitanja.“

„Glupost je... vaš blagoslov... I vaše prokletstvo.“

„Što ste vi učinili?“ viknuo je Hans koji se uspio osloboditi.

Dotrčao je do Andra koji je klečao kao da se moli. I misionar je pao na koljena i kroz suze promumljao: „Vi ste jedan dobar kršćanin ubili.“

„Sklonost... štrcanju tekućine... iz očiju... uvijek mi je... bila nelogična.“

Dok je Hans mrmljao formule bolesničkog pomazanja, Andro ga je gledao svojim hladnim očima. Život, skriven u tajanstvenim žicama i pločicama, lagano se gasio.

„Imaj nikakvu strah, sinko“, kazao je Hans. „U kraljevstvo nebesko ćeš ti vječno živiti.“

„To srećom... nije vjerojatno... Već sam... vidio dio... vječnosti... Bilo je... predugo... Želim... nestati.“

„De da to malo ubrzamo“, rekao je Muhlo i zakrenuo oštricu. Androvo tijelo zgrčilo se zadnji put i srušilo na zemlju. Čulo se samo rzanje umirućeg konja s druge strane stabla. Dok je Muhlo vraćao mač u korice, Hans je ridao križajući se. Vonomir se sagnuo prema krutom tijelu i iz kožne futrole izvukao metalni štap koji ispaljuje gromove. Podigao ga je oprezno, kao da drži živu zmiju, i strpao u prljavu vreću što je visjela sa sedla.

„Ovdje nam se putevi razdvajaju“, rekao je Muhlo uzjahavši.

Hans je ispuhao nos i rekao: „Barem ostavite mi konj.“

„Eno ti ga preko, zove te“, rekao je Muhlo dok je umiruća životinja tužno cviljela, sve tiše. „A ti bi ovog?“ dodao je Muhlo primajući uzde pastuha na kojem je zadnjih dana jahao Hans. „To je Ladislavov konj. Nikad nije bio tvoj.“

„Učinite jedno dobro djelo za svoj bližnji“, cvilio je Hans.

„Ti nikad nisi bio nit ćeš bit jedan od nas“, rekao je Muhlo i pljunuo. Vonomir je slegnuo ramenima. Obojica su se zamutila u suzama koje su Hansu navrle na oči. Maknuli su se u stranu i mrmljali među sobom sve dok Muhlo nije viknuo: „Ha!“ Tada su konji potrčali cestom prema istoku.

Hans je ostao klečati u prašini. Kad je bol u koljenima postala neizdrživa, čak i za čovjeka s tolikim iskustvom u klečanju, ustao je, uzeo motiku ubijenog razbojnika i počeo kopati grob za prijatelja. Nikakve dvojbe nije bilo: Andro je imao dušu. Ako i nije, bio je prva osoba koju je krstio. Njegova jučerašnja radost i osjećaj postignuća nestali su pod grumenjem zemlje.

Stoljećima kasnije ostaci gendroida zbunit će skupinu arheologa i dovesti u pitanje sve što su ih učili kao povijest.

XXII.

Pitao sam se kako bi bilo znati čitati, steći čudesnu sposobnost da se odgonetnu simboli koji otvaraju druge svjetove. Što bih sve saznao, tko bih postao? Ako su moja maštanja i pretjerana, jer možda znati čitati nije ništa čarobnije nego znati plivati, u najmanju ruku imao bih mogućnost bijega od vlastitih misli u tuđe. Imao bih smrtonosno oružje protiv rutine i dosade.

Kukanjem zbog rutine isprovocirao sam sudbinu da učini ono što joj najbolje ide – promijeni stvari nagore. Mar Lonov uzvik („Plazite!“) nisam razumio sve dok ogromna smreka nije sletjela na cestu ispred nas. Dok sam smirivao konja, iz grmlja su iskakale odrpane spodobe naoružane kolcima, batinama i sjekirama u prilično lošem stanju, ali dovoljno oštrima da probiju ljudsko meso iako bi smrt prije došla od zaraze nego od rane.

Šestero napadača brzo nas je opkolilo tako da nije bilo prilike za bijeg. Mislav i Mar Lon, makar bez izgleda, izvukli su mačeve. Ja nisam stigao ni to. Prljave ruke zgrabile su me i povukle na tlo. Nisam meko sletio, no uspio sam ostati pri svijesti. Smrdljivi prsti plazili su po mojoj odjeći.

„Gdu je hrana?“ izašlo je iz krezubih usta. Smrad je bio nesnosan.

„Nemam na sebi ništa jestivo ni vrijedno.“

„Imaš pa kojna i mač“, ispravio me razbojnik dok su kroz guste redove iglica na oborenoj smreci dopirali glasovi. Zvučalo je kao Vonomir i Andro, isprekidani lavežom šugavih pasa koji su nas napali. Nisam mogao razabrati što govore. Šugave pse jedva sam razumio iz blizine.

„Ne znate kog ste napali“, prijetio je Kluk dok su ga trojica povlačila s kola. Tristan je ugrizao jednog od napadača, no nakon što je primio udarac nogom, zacvilio je i pobjegao u grmlje. „On je sin hrvatskog poglavnika“, nastavio je Kluk. „Ako nas odmah ne pustite, glave će vam završiti na kolcima!“

„Hrvacki puuguavnik?“ rekao je jedan od razbojnika sa sjajem u očima. „Pak bumo dobiui duabro nagrado.“

Vezali su mi ruke iza leđa i kao vreću bacili na konja. Od krvi što mi je navalila u glavu

postalo je vruće kao da sam zagnjurio u kotao vrelog variva. Premda je svijet postao naopak, mogao sam vidjeti što se zbiva. Kluk se, sputan debelim užetom, koprcao na kolima dok su se Mar Lon i Mislav klatili sa svojih konja poput mene. Mar Lonu se iz usta cijedila krv jer je pokazao previše junaštva u unaprijed izgubljenoj borbi. Mislav se crvenio. Prvo sam pomislio da je od izljeva krvi u glavu, zatim da se srami što kao poglavnikov sin nije pokazao očekivano junaštvo. Ugledavši kapljice koje su kroz Mislavovu nogavicu sipile na zemlju, shvatio sam da se sin Zdeslavov, nesuđeni vođa hrvatskih junaka, uneredio. Unatoč nevolji koja nas je snašla nisam se mogao ne smijati.

Onda se začuo vrisak. Ubrzo su slijedili novi. S druge strane smreke dopiralo je komešanje, zveket čelika i tupi udarci. Ako bih trebao pogađati, rekao bih da je gendroid ispunjavao svrhu postojanja. Zakoni rob-motike, ili kako su se već zvali, nisu štitili šugave zvijeri. Čulo se vrištanje konja i ljudi. Čekao sam da pokolj završi da budemo oslobođeni.

„Kaj se pa tam dagađa?“ pitali su razbojnika što je stajao najbliže zapreci na cesti. Ovaj je naglavačke prišao smreci – tako je izgledalo iz moje perspektive – i razmaknuo nekoliko grana.

„U kourac bugovski! Pobiui su ih!“

„Rekui smo da bumo ih uzeui žive. Zakaj se ne drže duogovora?“

„Ne, ne! Njihovi vbijaju naše!“

„Kok tu more bit?“ pitao je netko izvan vidnog polja.

„Ne znam, aui uskoro buju pršui tu.“

„Ne bumo ih pa čekaui“, rekao je najbliži šugavac i popeo se na sedlo ispred mene. Sudeći prema nesigurnom držanju uzda, s jahanjem nije imao mnogo iskustva.

„Brzo do skruovišta!“ viknuo je netko.

„A kaj bun ja?“ pitao je šugavac na kolima.

„Beiži natrag po ceiste“, odgovorio je ovaj ispred mene.

Kljusina je udarila u galop. Ako mi je dosad bilo neudobno, sada je postalo gore. Ne samo da mi se glava klatila i mlatila o oznojeni konjski trup, nego sam čitavo vrijeme čekao da padnem i slomim vrat. Tlo što se ubrzano odmotavalo poda mnom izazivalo je vrtoglavicu.

Kako bi se konj probijao kroz šipražje, tako bi me grančice šibale po obrazu. Jedna mi se zabila malo ispod oka. Okrenuo sam glavu prema konjskoj guzici. Nisam vidio kamo jašemo, no bar me ništa nije lupalo po licu. Mač mi se beskorisno klatio na boku. Kad bih ga dohvatio, mogao bih prerezati spone. Nažalost, bio je predaleko.

Šugavci su se prestali dovikivati. Čuo se samo topot kopita i šuška gaženoga lišća. Dvojica razbojnika koja su trčala za konjima nisu puno zaostala. Zavlačili smo se dublje u šumu. Ako nema potjere, a čini se da nema, teško će nas itko pronaći i spasiti, pogotovo bude li sve ovisilo o Vonomirovoj tragačkoj vještini. Moj otmičar sjedio je tik do konjskog vrata i nije me ničim pričvrstio za sedlo. Mogao sam se zakotrljati u stranu i pasti s konjske guzice u najjačem galopu. Ruku zavezanih iza leđa, to bi značilo grubo slijetanje i lom, ako ne vrata, onda bar pokoje kosti. Ako su nevidljivi ljudi i mogli liječiti takve ozljede, sada ih nije bilo u blizini. Odlučio sam se za onaj drugi rizik – prepuštanje na milost i nemilost otmičarima. Hrabrila me činjenica da bih već bio mrtav da je to ovima bilo u planu. Klukove riječi, za promjenu, ispale su mudre i korisne. Otmičari će misliti da sam važan pripadnik plemena i ostaviti me na životu, barem dok im se na spomen otkupnine netko u našem selu ne nasmije u lice.

Nakon iznenadne strmine zaustavili smo se. Razbojnik je sjahao, plašljivo i nespretno, jedva se dočekavši na nogama. Zgrabio je uzde i poveo konja prema uskom procjepu u stijeni prekrivenoj mahovinom. Ulaz u spilju vidio se samo s ove strane i to tek kad se priđe blizu. Ako naši spasitelji – a nadam se da je netko krenuo za nama – ne naprave nelogičan polukružni okret, teško da će ga primijetiti.

„Ovdje smo!“ zaurlah. „Ovdje...“

Šugavac mi je zalijepio odgojnu šamarčinu, kakvu nisam primio godinama. Nije boljelo ništa manje nego kad sam bio dijete. Na neke se stvari čovjek nikad ne navikne.

„Šankret pisni pak ti bum rasporiu uotrejbo“, siktao je razbojnik prskajući me kapljicama pljuvačke. Umalo sam mu obećao da ću učiniti sve, samo da se makne i svoj otrovni zadah usmjeri drugamo.

Mada mi se isprva činilo da je ulaz u pećinu preuzak za konja i mene prebačenog preko njegovih leđa, nekako smo se provukli i nestali u mraku. U spilji je bilo vlažno i hladnije nego vani. Vid je postao beskoristan jer nitko od razbojnika nije zapalio baklju. Ovo su mjesto tako dobro poznavali da im oči nisu bile potrebne. Prepustio sam se ostalim

osjetilima. Čuo sam kapanje vode i nervozno rzanje konja, udisao snažan miris zemlje. Kopita su šljapkala po blatu. Glavom i nogama svako bih malo strugnuo po zidovima.

Sudeći po zvuku kopita, tlo je odjednom postalo suše. Nakon oštrog zavoja činilo se da smo izbili u širi dio pećine. Razbojnik je zaustavio konja i spustio me na tlo. Prodrman i izubijan, nisam imao snage u nogama. Srušio sam se kao ona smreka i ispružio na hladnoj zemlji. Krv se naglo povukla iz glave pa se činilo da se cijela spilja vrti dok mi pred očima iskaču ljubičasti cvjetovi.

„Što sad?“ pitao sam kada sam se pribrao.

Doletio mi je još jedan šamar. „Sad buš pa šutiu kad te nič ne pitam.“

Pošteno. Ionako mi nije bilo do razgovora.

Premda i dalje ništa nisam vidio, osjećao sam prisutnost drugih ljudi. Čuo sam disanje u mraku, osjećao smradna isparavanja prljavih tjelesa.

„Miro“, šapnuo je netko s moje lijeve strane. Po drhtanju glasa prepoznao sam Mislava. „Što će se dogoditi s nama?“

Htio sam mu reći da će mu se dogoditi šamar ako ne bude tiho, ali nije bilo potrebe. Odgovor mu se već zalijepio za obraz.

XXIII.

Smrdljivi me udario šapom pa me boli. Bježim u grmlje. Skrivam se među lišćem. Grančice me šakljaju po leđima. Ležim. Njušim zemlju. Zanimljivo je. Zečja kakica. Svježa. Njušim njušim njušim. Buka s ceste. Podižem glavu. Čulim uši. Veliki odlaze. Debeli prijatelj je s njima. Odlazi bez mene. Možda želi da se igramo. Želim izaći iz grma, ali neću da me opet tuku. Njušim smrdljive. Ima ih puno i bježe na sve strane. Hoću se igrati i trčati za njima. Ali bojim se. Ostajem skriven. Svrbi me uho. Češem češem češem. Sad mi je super. Oblizujem se. Njušim dvojicu velikih. Poznajem ih! Onaj manji me ne voli, udario me dok debeli prijatelj nije gledao. Ostajem skriven. Dolazi još jedan veliki, onaj koji miriše čudno. Laju, ali ne razumijem. Čudni pada na pod. I ja se hoću tako igrati! Dolazi veliki bez dlaka na glavi i piški iz očiju. Neću da bude tužan, ali bojim se izaći. Veliki dlakavi dira čudnog svjetlucavim štapom. Čudni ostaje ležati. Izgleda kao da spava. Znam! Pravi se da je mrtav, to mogu i ja! Ali ostajem skriven. Veliki laju na onog bez dlake na glavi. Zatim se penju na konje i dolaze bliže. Onaj koji me udario laje, ali opet ne razumijem.

„Nije to bio dobar trenutak. Trebao si čekati da sredi ostale razbojнике.“

„Ne treba mi nikaka nemrtva pječka da razvalim ovu govnađ. Vako će bit zanimljivije.“

„Samo smo dvojica. Trebamo se držati zajedno.“

„Šta ćemo onda? Šumom ili drumom?“

„Ove u šumi teško ćemo naći. Idemo za kolima, brži smo.“

„Osim ak govance ne pobjegne u šumu il pusti kola i nastavi konjem. Hrak!“

„Taj nije osedlan, a sumnjam da ova bagra može jahati na golo.“

„Onda je naš.“

„Kad ga ulovimo, pitat ćemo ga kamo su odveli ostale. Bitno je da ga ne ubiješ prije nego progovori.“

„Bez brige.“ Veliki dlakavi pušta slinu iz njuške. „Kad budem gotov, on će mene molit da ga ubijem. Ha!“

Konji trče cestom i dižu oblake prašine. I ja hoću juriti! Mašem repom. Konji i veliki su otišli, više ih ne vidim. Miris im je slabiji. Izlazim iz grma. Mašem repom. Njušim njušim njušim. Čudni još spava, a veliki bez kose kopa rupu. Možda će otkopati kost. Prilazim i mašem repom. Hoću se igrati.

„Marš!“

Skoro me udario drvetom koje drži. Lajem. Dolazim do stabla koje je palo na cestu. Njušim. Podižem stražnju nogu i obilježavam. Mašem repom. Njušim. Hoću se igrati s debelim prijateljem, ali nema ga. Ne mogu ga namirisati. Ulazim u šumu. Njušim dobrog velikog koji me češkao po trbuhu. Prijatelj debelog prijatelja! Ja ga volim. Želim da se igramo. Idem ga naći. Njušim njušim njušim. Popišio se po lišću. Ovo je njegov teritorij. Ali on je dobar i nikad se ne ljuti. Smijem ovuda hodati. Mašem repom. Trčim po mrtvom lišću. Zabavno mi je. Njušim po tlu. Otkrivam novo mjesto gdje se dobri popišio. Dižem glavu. Njušim i osluškujem. Netko mi se približava iza leđa. Možda se želi igrati. Trčim dublje u šumu. Igramo se lovice. Zastajem. Mogu namirisati dobrog velikog. Osjećam da je blizu. Spuštam se niz nizbrdicu. Valjam se po lišću. Baš mi je super. Ležim na leđima i mašem repom. Sretan sam. Uspravljam se. Podižem njušku. Miris dobrog velikog je jači. Ustajem i njuškam. Hodam njuškam hodam. Dobri veliki je blizu. Ali nije sam. Osjećam konja i smrdljivog koji me tukao. Ima ih još. Strah me. Njušim i hodam. Dolazim do ulaza u mrak. Ništa se ne vidi, ali mirisi su jaki. Označavam zid. Čujem glasove iznutra. Mašem repom. Hoću se igrati, ali bojim se da me smrdljivi ne istuku. Bježim i skrivam se u grmlje. Liježem. Ne znam što da radim. Ližem si prednju šapu. Zbunjen sam.

XXIV.

Damnana se tiho probijala kroz raslinje uz lijevu stranu ceste. Hrvatske ratnike pratila je otkad su napustili ukletu šumu. Budući da je s njima jahao jedan od demonskih blizanaca, držala se na većoj udaljenosti. Vjerojatno je nije mogao namirisati (nije to, uostalom, uspjelo ni psu), no nije željela riskirati. Unatoč razmaku razbojnice je spazila i prije nego su oborili smreku. Kad je izbio metež, odlučila je oprezno prići bliže. Hrvati su se raspali na tri skupine, slijediti je mogla samo jednu. Nakon kraćega razmišljanja odlučila je slijediti, kako ga je debeli kurconosac maloprije nazvao, poglavnikova sina. Ako je ikoga morala zarobiti, on je bio najbolji izbor. Odrpanci su, uzevši zarobljenike, uzjahali i pobjegli u šumu, na stranu suprotnu od one na kojoj se skrivala tako da ih je ubrzo izgubila iz vida. Da je preživjeli ratnici – dlakavi, lukavi, nemrtvi i ćelavi – nisu svojim pojavljivanjem prisilili da ostane u zaklonu, lako bi uhvatila odrpance. Ovako su imali vremena da nestanu u šumi koju su poznavali bolje od nje. Hrvati su, umrtvivši nemrtvog, odjahali cestom, istim putem kojim su došli. Kod srušene smreke ostao je samo kršćanski vrač koji je plakao za poginulim demonom. Lako bi ga bilo ispitati i ubiti, ali nije joj mogao reći ništa što već nije znala, osim teoloških detalja koji je nisu zanimali. Pazeći da kobila ne bude glasna, prišuljala mu se iza leđa dok je kopao raku. Prešla je cestu i nestala u raslinju. Nije znala kamo da krene jer upravo je napustila jedini uređeni put, a nijedan dio neravnog terena nije izgledao izgaženije od ostalih. Iako to nikom ne bi priznala, u čitanju tragova nije bila tako vješta kao u borbi i prikradanju.

Pomirila se s činjenicom da joj ne preostaje drugo nego vratiti se na cestu i doći do dlakave ratnike koji su dosad vjerojatno oslobodili debeloga. Onda je zašuštalo lišće. Izvukla je mač i pripremila se na napad nekog od preživjelih razbojnika što su vrebali u žbunju. Ipak, ono što je izjurilo iz grma nije bio razbojnik nego tronogo pseto. Činilo se da je uhvatilo miris zarobljenih ratnika i krenulo njihovim tragom. Damnana se nasmijala i uprla pogled u krošnjama zaklonjeno nebo. Kako nakon ovog sumnjati u postojanje božica, i da su ženskog spola?

Tri su pseće šape šušale po vlažnom lišću. Budući da se džukac kretao brzo i nepredvidljivo, morala je napeti oči da ga ne izgubi iz vida. Prići preblizu ne bi bilo mudro jer bi ga omela u traganju.

Pas je nestao iza blage nizbrdice. Kad se i Damnana spustila niz padinu, nije ga mogla naći.

Niotkud nije dopiralo šušketanje grmova i lišća. Gdje li se mogao skriti? Tek kad je pogledom zatvorila puni krug, ugledala je stijenu obraslu mahovinom. Prišavši bliže, otkrila je uzak ulaz u pećinu. Iz otvora je dopirao miris mokre zemlje i ljudskih tijela što se dugo nisu prala. U ovako zatvorenom prostoru nije joj trebao pseći njuh.

Sjahala je i kobilu pomilovala po glavi.

„Tu me čekaj“, šapnula je vezujući životinju za debeli korijen što je stršao iz zemlje. Kobila ju je tupo gledala.

S mačem u ruci Damnana je zakoračila u mrak. Spilja je vodila blago nizbrdo i u stranu pa se procjep svjetla što je blistao za leđima ubrzo utopio u tami. Kretala se malim, nesigurnim koracima jer nije vidjela apsolutno ništa. Poželjela je izaći i vratiti se s bakljom, no to bi je koštalo previše vremena. Osim toga, ako oni koje je slijedila nisu nosili vatru, nije smjela ni ona.

Dok su joj noge gacale po blatu, trudila se da šljapkanje bude što tiše. Koža joj se ježila, što je pripisivala hladnoći, ali negdje iz dubine uma dopirao je okrutan glasić: „Bojiš se, Damnana, tim više što na to nisi navikla. Uvjerena si da nema muškarca ili zvijeri pod nebom koji bi u tebi izazvao strah. Ali sada nisi pod nebom. Zakopana si u ždrijelo zemlje, a zidovi se primiču.“

Što je brže disala, više joj se činilo da ostaje bez zraka. Od znojnih dlanova drška mača postala je klizava. Kada joj je rame dotaknulo zid, umalo je vrisnula. Zidovi su je počeli pritiskati! Zgnječit će je kao zrelo grožđe, uz razliku da se njezina krv neće pretvoriti u vino. Zgrušat će se u tami, hraniti stonoge i crve. U ušima joj je pištala tišina dok je klečala i drhtala. Neka bude brzo, mislila je iako je znala da je gušenje najsporija smrt. Osjećala je hladnoću kamena na čelu, no zid ju je odbijao dokrajčiti. Onda je shvatila da su zidovi ostali gdje su bili, samo je hodnik počeo skretati. Srce joj je tako ubrzano tuklo da je bila uvjerena da se čuje u svakom kutu spilje.

Nastavila se probijati u utrobu zemlje i shvatila da je tlo pod nogama postalo suho. Naćulivši uši, čula je samo lupetanje srca. Tu-tup tu-tup tu-tup. Ključno je pitanje mogu li ga čuti i drugi. Ukipila se, spremna za napadačke ruke. Svaki joj je mišić bio napet i spreman za obranu. Kad je zaključila da je ipak nitko nije čuo, nastavila je hod. Budući da zidova nije bilo blizu, izgubila je orijentaciju. Činilo se da je izbila u neki širi prostor.

Škljocnuo je udarac kamena o kamen popraćen malim bljeskom. Krpa natopljena mašću

primila je plamen. Iznenadena žarkim svjetlom, Damnana je oklijevala samo trenutak, no i to je bilo previše. Od snažnog udarca u trbuh ostala je bez zraka. Stisak joj je popustio i prljavi neznanač izbio joj je mač iz ruke. Još uvijek ne dišući, ugledala je bijeli bljesak nakon što ju je nečija šaka raspalila po čelu. Oteturala je unatrag. Kad se zrak napokon probio do pluća, a boje normalizirale, mogla je u treptavom svjetlu vidjeti da je okružuju petorica odrpanaca. Trojica su čuvala hrvatske zarobljenike, četvrti je držao baklju, a peti njezin mač.

Onaj s mačem počeo se naslađivati: „Muada pička se izgubiua u špijle. Nije znaua da postoje guadni maži kire se morajo skrivat v mraku. A niha uoči nutre vide kak da je dan.“

Damnana je procijenila svoje izgleda. Bila je brža od krezubice s mačem, ali i goloruka. Ako mu uspije prvi zamah, poginut će prije nego se približi na manje od dva lakta. Ovaj joj ni nije dao vremena za očajnički napad. Zamahnuo je i pustio da se čelik napije krvi.

Ugledavši ratnicu koju je smatrao mrtvom, Mislav je osjetio najveće uzbuđenje još od prvog izbacivanja sjemena u djetinjstvu. Umalo ga je izbacio i sad, no ratnicu su zaskočili, oteli joj mač i udarali je kao životinju. Sad kad joj je mogao vidjeti lice, shvatio je koliko su sjećanja slaba zamjena za stvarnost. Ako bi ga se pitalo, zamrznuo bi ovaj trenutak i neko je vrijeme samo milovao pogledom, ali ako nešto ne poduzme, moći će joj gledati samo posmrtna ostatke. Ratnica je za dlaku izbjegla prvi udarac. Uzmaknula je korak unatrag i dotaknula zid. Više nije mogla hježati. Odrpanac se smješkao i lizao usne dok joj se približavao kao životinji u zamci.

Mislavove ruke bile su vezane iza leđa i njegov čuvar držao ga je za nadlakticu, ali stajao je korak predaleko. Otkad je shvatio da se Mislav upišao, instinktivno je uzmaknuo. Mislav se trzajem uspio osloboditi. Razbojnik s mačem primijetio ga je i čekao njegov samoubilački juriš. Mislav je, međutim, želio živjeti. Nije dotrčao do razbojnika nego do ratnice i glavom joj pokazao prema svojem lijevom kuku.

„Zakaj mu niste uzeui mač, budaue?“ dreknuo je razbojnik s mačem. Za duži izljev gnjeva nije imao vremena jer ratnica je izvukla Milorada i napala. Spiljom se razlegao zveket čelika. Zbog jeke je zvučalo kao da se bore bogovi. Ratnica je napravila fintu s lažnim gornjim zamahom. Neiskusni borac podigao je mač u blok, na što ga je ratnica rasporila brzim bočnim trzajem. Zastenjao je i svalio se na koljena. Desnicom je stiskao mač dok je ljevicom pokušavao zadržati crijeva što su navirala iz rane.

Čovjek s bakljom podigao je sjekiru. Ratnica se izmaknula i gurnula ga nogom. Treći razbojnik, onaj koji je neuspješno čuvao Mislava, viknuo je: „Sveituo! Ugasi vatro!“

Sljedeće što je rekao izgubilo se u mlazu krvi koja je šiknula kroz prerezani vrat. Mar Lonov čuvar gurnuo mu je oštricu pod grlo.

„Aden korak pa je mrtav!“

„Ubij ga“, rekla je ratnica. „Imat ću manje posla.“

Dok je razbojnik oklijevao, Mar Lon je iskoristio jedinu prednost ruku vezanih na leđima. Čvrsto je stisnuo razbojnikova muda. Čim mu se oštrica odmakla od grla, zamahnuo je glavom i zatiljkom razbojniku smrskao nos. Nož je tresnuo na zemlju.

Ratnica nije gubila vrijeme. Brzinski je ubila Mirinog čuvara. Mar Lon je čučnuo i nožem si oslobodio ruke. Njegov čuvar, kojemu se krv prelijevala u usta, mumljao je: „Miuost.“

Mar Lon je nije imao. Zabio mu je nož u želudac i prepustio ga sporoj, bolnoj smrti. Posljednji preživjeli razbojnik stajao je kao hipnotiziran. Kad se napokon trgnuo i baklju bacio od sebe, bilo je prekasno jer ratnica je zapamtila gdje stoji. Cak! Glava mu se dokotrljala do plamena koji je uhvatio kosu i pojačao svjetlo u spilji.

„Super, dvije baklje“, rekao je Miro.

„Ćut, budalo“ rekla je ratnica.

Mar Lon joj se smiješio. „Ti nam spasi život. Hvala ti.“

„Dok sam klala ove pse, spašavala sam sebe. Ak iko ikom nešto duguje, onda ja njemu.“ Pogledala je Mislava koji si je brisao usta jer je, ugledavši odrubljenu glavu, morao povratiti. „Hvala“, rekla je.

„N-nema na čemu“, promumljao je Mislav.

„Kakot je ime?“ pitala ga je.

„Mislav. Sin Zdeslavov.“

„Mislave, spasios mi život.“ Zastala je kao da je ono što mora izgovoriti odvratna hrana koja se stavlja u usta samo zato što nema drugog izbora. „U mom plemenu imamo zakon koj kaže

da akt neko spas život, moraš ostat s njom dok ne uradiš isto.“

„Njom?“ pitao je Mislav.

„Zakon je zamšljen za žene, al kontam da važi i za kurconosce.“

„U tvom plemenu?“ slinio je Mar Lon. „Hoćeš reći da vas ima više?“

„Mar Lone, šuti i odveži me“, rekao je Miro.

„Samo čas“, rekla je ratnica. „Moram smislit šta ću s vama.“

„Što se tu ima misliti?“ pitao je Miro istežući utrnule dlanove. „Mislav ti je spasio život i sad moraš s nama dok ne spasiš njegov. Sama si rekla.“

„Ak pokušate da me napadnete, ništa me ne priječi da vas pobijem“, rekla je. „To važi i za njega.“

„Bez brige“, rekao je Mislav. „Ja te sigurno neću napasti. Možeš li me odvezati? Ako nije problem.“

Mislav se okrenuo i ratnica je oprezno prerezala uže.

„Tu smrd po pišalini“, rekla je, na što je Mislav ustuknuo prema konjima. Uznemirene vonjem krvi, životinje su glasno rzale. Mislav je pomilovao svoga pastuha i smirio ga nježnim riječima.

„Ti!“ viknula je ratnica. „Uzmi tu baklju.“

„S imenima je jednostavnije. Ja sam Miroslav, sin Vonomirov. A ovo je Mar Lon... sin šume.“

„Ja sam Damnana. To je sve što treba da znate. Miroslave, zaštom buljiš u sise?“

„Osim što su lijepe, zanimljivo mi je što imaš dvije.“

„Ne znam kako je u vašem selu, al žene u pravlu imaju dvije.“

„Naš vrač je uvijek govorio da si amazonke režu desnu sisu da bi bolje rukovale lukom.“

„Onda bis hrvatski ratnici trebali rezat jaja dab bolje jahali. Oš dat pomognem?“

„Ne hvala, ionako ne volim jahati“, rekao je Miro i pružio joj baklju. Zatim je goruću glavu

šutnuo na drugu stranu spilje. Iskre su letjele kao plamena prhut. Gledajući glavu kako se kotrlja između dvaju leševa i udara u zid, palo mu je na pamet da će njegovi suplemenici prije ili kasnije izmisliti igru u kojoj se odrubljena glava gura između mrtvih tijela ili, jednostavnosti radi, štapova dok bi je drugi igrač trebao u tome spriječiti.

„Uzmite konje i krente“, naredila je Damnana. Hodala je pored Mislavova konja i držala mu uzde. Ako bi i pokušali pobjeći, ne bi stigli daleko.

Mislav nije ni pomišljao na bijeg. Kako je Damnanina vještina poništavala njihovu brojčanu prednost, i dalje su bili zarobljeni, ali Mislav se osjećao sretnijim nego na slobodi. Što god Damnana s njima radila, bilo je svejedno, samo da to nastavi raditi i dalje.

Kad su stupili na danje svjetlo, uslijedio je šok. Mislav je mislio da krivo vidi jer mu se oči nisu privikle na svjetlo. Ubrzo nije moglo biti dvojbe. Damnanine vlasi imale su crvenu boju plamena i krvi. Bila je štriga, opako biće koje služi Crnobogu.

XXV.

Stupanje iz mraka na svjetlo podsjetilo me na rođenje. Zanimljivo kako se nitko ne sjeća tog trenutka, a reklo bi se da je prilično važan i nezaboravan. Unatoč kržljivosti dječjeg uma, čudi me da ne ostane nikakva slika, nikakav trag.

Koloplet misli presijeca dlakavo stvorenje koje mi skakuće oko nogu.

„Tristan!“ kliknuo je Mislav i čučnuo puštajući pseto da po njemu hopše i prlja ga blatom. Nije mi jasno kako je moguće toliko skakati kada ti nedostaje jedna noga.

Baklja koju sam držao postala je suvišna, svjetlo koje nitko ne treba. Bacio sam je na zemlju.

„Šta radiš?“ pitala je Damnana. Zlokobna crvena kosa još je više očaravala na danjem svjetlu.

„Ne očekuješ valjda da popravljam posao koji sunce obavlja bolje?“

Tabanima je utrнула plamen, zatim se sagnula, nehotice mi pokazala bjelinu sisa i podigla ugašenu baklju. „Ko prvo, tvoja neopreznost mogla je da izazove požar, a onaj ko ubija šumu ne zaslužuje da živi.“

Znači li to da onaj tko se posere u šumi zaslužuje barem šamar, umalo sam pitao.

„Ko drugo, ova baklja može da nam zatreba. Natopljena je mašću kojoj treba samo iskra.“

„Bez brige, sestro“, rekao je Mar Lon čeprkajući po svojoj smiješnoj vreći koju je nosio na leđima. „Imamo mi puno bolje stvari.“

Izvadio je proziran ćup ispunjen mutnom tekućinom. Sudeći po mirisu, radilo se o rakiji jačoj od svih koje sam dosad probao.

„Što je to?“ pitao je Mislav.

„Nešto što rabljahu stari Grci“, odgovorio je Mar Lon.

„Čemu služi?“ pitao sam.

„Kroz grlić se gurne ova krpa koja se zatim zapali. Boca se baci i – bum! Kad staklo prsne,

izlazi vatrena kugla.“

„Demon vatre“, divila se Damnana. „Kako ste uspjel da ga zarobite u posudi vode?“

„Duga priča“, odgovorio je Mar Lon. „Što je najbolje, ne moramo se gnjaviti s kremenom jerbo imam i ovo.“

Podigao je nešto što je izgledalo kao ukrasna kopča. Pogledavši bolje, shvatio sam da je riječ o metalnoj kutijici koja stane u dlan. Na pokret Mar Lonovog palca gornji se dio odvojio, ali nije otpao. Otkrio se uski rupičasti dio, kao malo sito.

„Predivna igračka“, rekao je Mislav.

„Nije to igračka“, nasmijao se Mar Lon i palcem prešao po metalnom kotačiću pričvršćenome na sito. Iz kutije je iskočio mali plamen.

„Kaka je to vradžbna?“ čudila se Damnana.

„Zapravo ni sam ne znam kako točno radi“, rekao je Mar Lon zatvarajući poklopac, zarobljavajući plamen u metalnoj unutrašnjosti. „Izradiše ga oni stari. Moji pretci naučiše da ga treba puniti zapaljivom tekućinom iz metalnih bačvi.“

„Metalna bačva?“ čudio se Mislav. „Zašto bi itko... I kako bi itko... Fascinantno.“

Nije bilo teško protumačiti svjetlucanje u Damnaninim očima. Zamišljala je kako uzima plamenu kutijicu iz Mar Lonovih hladnih prstiju. To što nam je spasila živote, ne znači da joj možemo vjerovati. Nije da trenutno imamo izbora jer nijedan od nas ne bi je mogao svladati u borbi. Eventualno bude li Mar Lon tako ljubazan da u svojim prsima zaglavi njezin mač i Mislavu i meni omogućiti napad. Ali zašto riskirati? Treba pričekati da nas Muhlo nađe i ukroti divljakušu. Ta ružna mršava žena neobjašnjivo me privlači, kao da je doista u stanju čarati. Možda je zbog zabranjene boje kose ili jer mi se sviđa njeno ime. Prvo žensko ime koje nije ni Tuga ni Buga. Skoro da je mogu čuti kako na moje pitanje „Daš mi?“ odgovara stenjući: „Dam, na, na!“ Dam i ja tebi, vještice crvena. Ufff.

„Što sad?“ prekinuo je Mislav moje maštarije.

„Idemo se naći s ostalima pa nastavljamo put“, rekao je Mar Lon.

„Kojim ostalma?“ pitala je Damnana. „Vašeg debelog druga otel su razbojnci. Druga dvojca su pošla za njim.“

„Koja dvojica?“ pitao je Mislav.

„Dvojca najdlakavijih.“

„To bi bili Muhlo i Vonomir“, ubacio sam se. „A što je s Androm i Hansom?“

„Ak misliš na nemrtvog i ćelavog, prvi je presto da bude nemrtav, a drugi je osto da plače za njim.“

„Taj nam ne treba“, rekao sam.

„Ne mogu vjerovati da ubiše gendroida“, rekao je Mar Lon. „Bez njegove pomoći bit će nam puno teže.“

„Zašto?“ pitao sam. „Ionako nam ne bi mogao pomoći protiv čarobnjaka. Andro je bio samo osiguranje na putu, odnosno onaj koji se trebao pobrinuti da obavimo zadatak.“ Šuma je odjednom postala ljepšom. Snažno poput svrbeža duboko u čizmi, osjetio sam fizičku potrebu da se smješkam. „Toliko o zadatku. Slobodni smo.“

„Kako slobodni?“ čudio se Mar Lon. „Obvezuje vas ratnička čast.“

„Ništa mene ne obvezuje“, uzvratio sam. „A ratnici i čast ne idu zajedno. Shvatit ćeš jednog dana.“

„Mar Lon je u pravu“, pobunio se Mislav. „Moramo obaviti zadatak, inače nam nevidljivi ljudi neće dati škrinju bogova i lijek za oboljele.“

„Ti stvarno misliš da će te pustiti da živiš?“ Moji me suplemenici uvijek zadive svježim manifestacijama iste vječne gluposti.

„Zašto me ne bi pustili?“ čudio se kreten.

„Gle, zovu se nevidljivi ljudi jer jako paze da ih nitko ne vidi. Moš mislit kako će dopustit hrvatskom debilu da ode i cijelom plemenu oda njihove tajne.“

„Zašto ne? Dragleila je rekla da prijestupnike kažnjavaju izgonom. Ako njih mogu pustiti...“

„To je zato što ih“, rekao sam tiho, a onda zaurlao: „puštaju da plutaju niz rijeku, a leševi ne laju uokolo! Zato!“

„Iznjani se ne ubijaju“, proturječio mi je Mar Lon. Na trenutak sam se osjećao glupo, kao

svaki put kad mi drugi dokažu da sam u krivu. Ipak, brzo sam kontrirao: „A ne? Ti si pratio ostatak njihovih sretnih života?“

„Ne, ali znam u čemu je stvar.“

„A u čemu je stvar s čarobnjakom? Njega ne moramo ubiti jer je pobjegao s vašim dragocjenim tajnama?“

„Kao prvo, trebamo pokušati vratiti ga živog. Kao drugo, njegov slučaj je poseban jerbo je zločinac i prijetnja. Normalni izgnanici drukčije se onesposobljavaju.“ Zastao je. „Ovo vam ne bih smio reći jerbo je najstroža tajna.“

„Nakon toga bi nas trebao ubiti?“ rekao sam posprdno. „O tom ti i govorim!“

„Vidim da je uspjeh misije doveden u pitanje, a ona je važnija od svega. Kad ti odam djelić tajne, sine Vonomirov, vidjet ćeš da se ne moraš bojati za svoj život. Naravno, pod uvjetom da obaviš misiju. Ako odlučiš dezertirati, osobno ću se pobrinuti da prestaneš disati.“

Izvukao je mač, bezimen i djevičanski čist.

„Prestani s junačkim sranjima i reci nam o čemu se radi“, odbrusio sam i sjeo. Svi su, osim konja, slijedili moj primjer. Mar Lon je oklijevao, nesiguran treba li zaista prekršiti tabu. Na kraju je progovorio.

„Ako je netko progнан ili poželi napustiti naše društvo, nema potrebe za barbarskim metodama. Imamo bolji način da osiguramo šutnju.“

„Režete im jezke?“ uključila se Damnana. Fasciniralo me što nije postavljala suvišna pitanja. Premda nije bila s nama u ukletoj šumi, iz našeg je razgovora uzimala komadiće i slagala ih u sliku koja je imala smisla.

„Naravno da ne“, odvratio je Mar Lon, „to bi također bilo barbarski. Postoji nešto učinkovitije.“

„A to bi bilo?“ pitao sam jer je opet zapeo.

„Voda zaborava.“

Ne znam kakvu je reakciju očekivao, ali nije ju dobio.

„Gurate im glavu pod vodu dok ne zaborave?“ pitao sam.

„Nešto kao krštenje?“ uključio se Mislav.

„Ne ne ne. Zapravo to uopće nije voda, nego tekućina koja potječe od starih. Pravi naziv joj je deengramator.“

„Ti stari su stvarno voljeli riječi koje se teško izgovaraju“, rekao sam.

„Engrami su tragovi sjećanja i nalaze se u mozgu“, nastavio je Mar Lon.

„Uvijek sam se pitao čemu služe svi ti ljigavi zavijuci“, dobio je Mislav, sretan što je, nakon toliko prosutih mozgova, naučio nešto novo.

„Napitak zaborava briše te tragove. Razumijete? Sjećanja su i dalje unutra, ali nema više staze koja bi vodila do njih.“

„I ljudi zaborave sve?“ pitao sam.

„Ne baš sve. I dalje umiju govoriti, čitati, jahati. Te neke svakodnevne stvari ostaju. Ono što se gubi je stari ja. Čovjek ne zna tko je i što sve proživje.“

„Kao da je opet rođen“, rekao sam dok mi se ubrzavao puls. Ako je Mar Lon govorio istinu, postojala je mogućnost da umrem i opet se rodim. Kao nevidljivi čovjek iz šume koji odlučuje o svojoj sudbini. Čovjek koji uživa u čarobnim gljivama i travi. Netko kome je život više od jahanja i klanja.

„Ako je tako, onda trebamo obaviti zadatak“, rekao sam naposljetku.

„Odlično.“ Mar Lon se nasmiješio. Ustavši, sjetio se Damnane i rekao: „Mislim da ona ne treba ići. Ova misija je muška stvar.“

Muška stvar, odnosno goli kurac, mislio sam.

Damnana ga je pogledala i rekla: „Mali, ja ne mislim, nego znam da ti nis taj koj ovdje odlučuje.“

„Mar Lone“, umiješao sam se, „zar ne želiš jahati u avanturu s istinskom ratnicom? Doživjeti uzbuđenje borbe dok rame uz rame vitlate čelikom?“

Izgovarajući te kretenarije, blago sam podrhtavao, kao da mi tijelo prosvjeduje što proljev

izbacujem kroz pogrešan otvor.

„Pa sad, istina je da bih uz njenu pomoć popravio tehniku“, rekao je Mar Lon. Damnana je već otvorila usta da mu spusti, ali prekinuo sam je: „Damnana naravno nije tu da nas podučava. Ali tvoja borbena vještina bit će veća sa svakim danom koji provedeš u njenom društvu.“

Mar Lon se ozario. Pitam se kako bi reagirao kad bi znao da je u mome plemenu koncept žene ratnice apsurdan i da je najbrutalnije što naše žene čine ubijanje kokoši i njihovo čerupanje.

Zajahali smo prema glavnoj cesti. Kad god bih se pokušao malo odlijepiti od Damnane, pojavila bi se nekoliko koraka iza mene. Pri ruci je imala bič za koji nisam htio da mi omota oko vrata, zato sam se suzdržao od gluposti.

Raduje me opcija novoga početka. U isto me vrijeme pomalo plaši da sve što sam ikad vidio, osjetio i pomislio nestane poput tragova u snijegu. Javlja se neki iskonski strah koji tjera na samoočuvanje, čak i kad samog sebe ne voliš. Ustvari, kad razmišljam o sebi, čini mi se da smo dvojica, onaj koji misli i onaj koji je predmet promišljanja. Koliko god prezirao ovog drugog, prvi osjeća snažan nagon za produljenjem postojanja, i to upravo u ovom izdanju – jadnom, ogorčenom i ograničenom. Možda sam sentimentaln, ali pri pomisli na novo rođenje počinjem si nedostajati. Glupo je, znam. Bez obzira na sve, uvjeren sam da ću to zbilja učiniti jer to je jedini pravi put. Pustiti da voda zaborava ispere stari talog. Umrijeti i roditi se opet, ovaj put kao čovjek.

Što god se dogodilo, izvjesno je da sadašnji ja jaše prema svome kraju. Ne rodnom, nego smrtnom. Ako ne onom željenom, kroz napitak zaborava, onda onom općeljudskom. Treba pošteno priznati da je druga mogućnost vjerojatnija. Teško da ću ikad više stupiti u ukletu šumu. Čeka me besmislena smrt nakon koje ne dolazi ništa osim olakšanja. Jer što nas drugo može čekati na misiji koju nisu mogli obaviti ni puno pametniji ljudi sa svim čudesima preuzetima od napredne rase? Ipak, ako je nagrada novo rođenje, moglo bi se reći da prvi put imam cilj koji je vrijedan rizika. Istina, tako razmišlja svaki krvolok u osvit ratnog pohoda. Dodatni razlog da pokopam starog sebe. Bez obzira na moje želje i trud, uvijek se ispostavi da sam u suštini isti kao oni koje prezirem.

Dojahali smo do srušene smreke. Na mjestu gdje su nas oteli nije bilo nikoga. Jedina promjena bila su dva štapa, privezana u znak križa, zabodena u svježe iskopanu zemlju

pored puta. Hansa nije bilo u blizini.

„Zanimljivije je s druge strane“, rekla je Damnana.

Dok sam se kroz grmove probijao do drugog dijela ceste, pripremao sam se na ono što me čeka. Nije pomoglo. Prizor je bio užasan. Posvuda su ležali leševi, udovi, čak i jedan uginuli konj. Na krutim licima skupljale su se muhe. Miris krvi bio je neizdrživ. Mislav se, iako je želudac ispraznio u spilji, opet uspio izrigati. Gledajući sva ta mrtva tijela, najviše mi je bilo žao konja. Pitao sam se što to govori o meni.

„Ja stvarno nemam sreće“, uzdahnuo je Mar Lon. „Da bijah s ove strane stabla, sudjelovao bih u borbi.“

Da si bio s ove strane ceste, mislio sam, sad bi na njoj ležao i družio se s muhama, a ja ne bih morao slušati tvoja sranja. Ja sam taj koji nema sreće.

„Vaši prijatelji su ošli istočno“, rekla je Damnana. „Ne računajte na njihovu pomoć.“

„Vratit će se“, rekao je Mislav.

„Neće“, rekao sam, „nemaju razloga. Gendroid je mrtav.“

Ipak, razmaknuo sam nekoliko smrekinih grana i zagledao se prema istoku.

„Kamo nas vodiš?“ pitao je Mislav.

„Za početak zapadno“, rekla je Damnana.

„Pa naravno“, rekao je Mar Lon. „Čarobnjak je u tom smjeru.“

„Onda krenimo“, rekao je Mislav. „Moramo požuriti jer teta Tuga je...“

„Imamo malu epidemiju u selu“, objasnio sam Damnani, „ništa strašno.“

Mislav mi se unio u lice. Odgurnuo sam ga govoreći: „Šalio sam se. Što si tako napet? Uopće nemaš smisla za humor.“

„Nemaš ni ti.“

„Momci, smirite se i pojedite nešto“, rekao je Mar Lon vadeći komade tvrdog kruha koje nam je dala Dragleila. Ispali su bolji od očekivanog. Bili bi i ukusniji da smo ih mogli

namazati medom. Nismo pojeli puno jer su, osim Mar Lonove vreće zobi, bili jedina hrana koju smo imali. Ostale zalihe otišle su s kolima.

Iako je za to bilo rano, mrtvački smrad kao da se pojačavao. Dosad je samo nekoliko lisica prišlo bliže, no rastjeralo ih je Tristanovo lajanje.

„Mislim da je vrijeme da krenemo“, rekao je Mislav.

„Lijepo da si podijelio svoje misli“, rekao sam ne mičući se. Gledao sam prema cesti. Iz nekog mi se razloga učinilo da će se na njoj svakog časa pojaviti Vonomir. Moj otac.

„Ja sam poglavnikov sin i kažem da nastavljamo put.“

„Kako ćeš me prisiliti?“

Gledali smo se kao mladi jeleni trenutak prije nego ukrste rogove. Prekinulo nas je pucanje biča. „Ja kažem da krenemo“, rekla je Damnana i uzjahala.

Poslušali smo.

XXVI.

Odvesti zarobljenike do kraljičina logora značilo bi njihovu smrt, a za to je još bilo rano. Nije saznala sve što je mogla koristeći metode alternativne mučenja. Glupavi kakvi jesu, već su joj odali više nego su trebali. Uostalom, prije povratka morala je Mislavu spasiti život. A imala je i još jedan razlog za oklijevanje. Nakon dana i noći provedenih u osami, godilo je čuti tuđe glasove, boraviti među ljudima, makar se radilo o muškarcima, i to najgoroj sorti – primitivnim huljama.

Jahali su dok nisu iskoristili zadnji tračak danjeg svjetla. Polumjesec na nebu bez oblaka omogućio bi im da još neko vrijeme nastave put, no naišli su na zgodnu čistinu gdje bi bilo dobro provesti noć – dovoljno blizu cesti da se čuje prolazak konja, dovoljno skriveno iza drveća da ih jahači ne mogu primijetiti u mraku, s dovoljno praznog prostora da im se nitko ne može prikrasti s leđa. Damnana je zabranila paljenje vatre, što nije naišlo na negodovanje budući da nije bilo hladno, a odojak je odavno bio samo sjećanje. Mislava je tištal samo to što joj neće moći promatrati lice u treptavom sjaju vatre. Cijelim ju je putem pogledavao ulažući velik trud da pritom bude suptilan. Sa svakim tajnim pogledom više mu se činilo da su žene ipak privlačnije bez brkova.

Dok je Mar Lon istezao mišiće, a Miro u grmu nanosio Dragleilinu kremu za prepone, Mislavu je sinula briljantna zamisao. Svukao je ogrtač, isukao Milorada i počeo mlatiti zrakom radeći uobičajene vježbe, s time da su mu pokreti bili brži i snažniji, a umor gotovo da nije osjećao. Dao bi jedno mudo kad bi Damnanu ičime mogao zadiviti, no glavni je cilj sada bilo nešto drugo.

„Napadaju te obadi?“ pitala ga je, kao što je očekivao.

„Jok, vježbam.“

„Ne radiš to dobro. Ne želim zamisliti na šta ličiš u borbi.“

Prekinuo je vježbu i pitao: „Možeš li mi objasniti što krivo radim?“

Damnana je šutjela. Ne bi bilo mudro kurconoscima prenositi ratničke vještine koje bi se mogle upotrijebiti protiv nje i njezinih sestara. Doduše, teško da će itko od ovih poživjeti dovoljno dugo da ikom išta otkrije. Mislavu samo treba spasiti život prije nego ga odvede Morani, što ne bi trebalo biti teško jer momak je prijetnja samom sebi i brzo će se naći

prilika. U međuvremenu bi dobro bilo kurconoscima pokazati što će se dogoditi ako budu tako glupi da je napadnu.

„Dobro“, rekla je, „al zapamti, jat nisam mama.“

„Naravno da nisi“, rekao je i pomislio kako bi joj svejedno cuclao sise.

„Ovo je Milorad. Kako se zove tvoj čelik?“

„Ne zoves nikako, to je samo oruđe. Čovjek je taj koj ubija.“

Mislav se osjećao glupo, a lekcija još nije ni počela.

„U redu. Ko prvo, prejako ga stišćeš. Opust prste, ne povlačiš uže.“

Na blijedoj mjesечеvoj svjetlosti nije se moglo vidjeti kako su se Mislavu zažarili obrazi.

„Tako ga primi“, rekla je.

Mislav je sanjao dan, ili noć, kada će on njoj izreći tu romantičnu rečenicu.

„U redu. Sad stan vako.“

Premda je u oponašanju njezinih kretnji bio trapav poput medvjeda, nije odustajao dok nije učinio upravo ono što je tražila.

„Dobro. Kads braniš, naprav ovo.“

Demonstrirala je nekoliko tečnih pokreta, prema gore i u stranu. Mislav ih je ponovio. „Tak nekako“, rekla je Damnana kad je zaključila da umjerena pohvala oduzima manje vremena od kritike.

„A napad?“ ohrabrio se Mislav.

„Za napad moraš pratit protivnika.“

Mislavu ništa nije bilo milije nego da je prati. Očima je upijao svaki djelić njezina tijela.

„Moraš uoč slabost“, govorila je nepomična, kao božica od kamena.

„Da?“ Mislav je lagano drhtao. Kako je krenulo, i mali Mislav uskoro će biti kao od kamena.

„Dalje je sve stvar brzine“, šapnula je.

Mada je znao da će navaliti, uhvatila ga je nespremno. Nije mu bilo jasno kako je mogla tako hitro zamahnuti. Udarac čelika o čelik prostrujao mu je rukom do ramena. Drška mu se istrgnula iz stiska i Milorad je završio na travi.

„Ajmo opet“, rekao je. Damnani nije promaklo da je mač podigao lijevom rukom da bi ga zatim prebacio u desnu.

„Znaš, pomoglo bi da ga držiš jačom rukom.“

„To je neprirodno.“

„Ko i preživljavanje nesposobnih.“

„Nisu me tako učili.“

„Nisu tebe nikako učili.“ Nasrnula je ne prekidajući razgovor. „Tvoji jarani se bore ko međedi.“ Mislav se ovaj put uspio obraniti. Puhao je i dahtao dok je Damnana govorila ležerno, kao da radi nešto opuštajuće poput čerupanja mrtve ptice. „To čak ima smisla ako snažan poput međeda.“

Mačevi su se sudarili uz glasan zveket. Dok su im oštrice bile priljubljene u zraku, lupila ga je koljenom u ruku. Milorad je opet odletio.

„Ak nis snažan ko međed, trebas borit glavom.“ Ali ne tom glavom, umalo je dodala pri pogledu na izbočinu među Mislavovim nogama.

„Ovo nije bilo fer.“

„Nije“, složila se. „Baš ko što u pravoj borbi neće da bude fer.“

Mislav se ugrizao za jezik jer opet je ispao glup. Zamislio je kako mu glava, nakon što ju je protivnik odrubio, dovikuje kotrljajući se: „Ovo nije bilo fer!“

Primio je dršku lijevom rukom i sjetio se jedinog savjeta koji mu je Muhlo dao. „*Kaka tehnika? To je za pječke. Muški zamahni i udri.*“

Napao je tako agresivno i žustro da je Damnana ostala zatečena. Na svako blokiranje životinjskih zamaha trošila je puno snage. Mislav, s druge strane, nije pokazivao umor. Nadirao je kao da mu o tome ovisi život. Damnana je čučnula, blokirala Mislavov napad pa ga, udarivši ga stopalom u gležanj, oborila na tlo. Prije nego se uspravio, nagazila mu je

ruku s mačem i svoju mu oštricu prislonila na vrat. Mogao je samo dahtati i proždirati je pogledom.

„Dobro je imat skriveno oružje“, rekla je gledajući među Mislavove noge, „al preporučam da to bude nož.“

Mislav je postao svjestan izbočine koja je prijetila da podere grube lanene hlače. Dok je želio da ga zemlja proguta, začuo se kratak pljesak.

„Bravo“, rekao je Miro, „s obzirom da ga nisi ubila, dal se to računa kao da si mu spasila život?“

„Ne računa“, rekla je pomažući Mislavu da ustane.

„Molim da daljnje lekcije odgodite za sutra. Malo ste prebučni.“

„Baš bijahu super“, rekao je Mar Lon keseći se kretenski punih usta dvopeka.

Damnana je spremila mač i počela ispitivati kožu u potrazi za ogrebotinama. Morao ju je negdje zahvatiti jer po čitavom je tijelu osjećala vrućinu kakva je spopada samo kod ozljeda i bolesti. Nije pronašla nikakvu ranu, samo stare ožiljke, one koje si je sama nanijela u davno probdjevenim noćima kad je htjela osjećati nešto jače od tupila, makar bol. Davno zarasle rane kao da su opet prokrvarile. Širom razjapljene gutale su zrak i hranile vatru koja ju je izjedala. Je li to bilo ono o čemu su pričale starije ratnice? Da se, dok dvije žene razmjenjuju tjelesne sokove, može doživjeti nešto više od naslade? Ova usplamtjelost zasigurno je proizlazila iz perversije, iz činjenice da je privlačnost bila neprirodna. Mislav je bio muškarac, a oni su služili samo kao davatelji sjemena, i to nekoliko puta u životu žene. Sjetila se kako su je kao djevojčicu upozoravali na nastranost raznospolne ljubavi. Životinjski nagoni su za životinje. Slobodno prepuštanje muško-ženskom općenju dovodi do prenapučenosti i propasti svijeta. Makar znala da to što osjeća nije prirodno, ipak je uživala u morbidnoj slatkoći, puštala misli da se igraju onako kako se stvarna tijela ne smiju. A i zašto ne bi? Samoći će se vratiti kad ova epizoda prođe. A proći će kad-tad.

„Moram isprazniti crijeva“, rekao je Mislav i nestao među stablima. Ukrućeni ud kao da je urlao Damnaninim glasom. „*Tako ga primi.*“

Je li ovo bila štrigina čarolija, vradžbina u Crnobogovu čast? Ako se i radilo o magiji, bila je presnažna, a Mislav preslab da bi joj se odupro. Budući da je Miro vjerojatno shvatio što smjera, Mislav je zašao dublje u šumu. Nije želio da ga uhvate na djelu, ne toliko zbog

sramote, koliko zbog toga što nije htio da ga se prekida. Potreba je postala neizdrživa. Ud samo što se nije probio kroz tkaninu.

Na nešto što je zvučalo poput lisice, zastao je i osluhnuo. Nije bilo ničega. A i da je bilo, bio je toliko napaljen da bi navalio na prvu živinu koja bi mu se približila i ševio je do smrti. Zakoračio je prema obližnjem grmu kad se zbilo nešto čudno. Nestalo mu je tlo pod nogama. Da stvar bude bizarnija, nije ni padao. Tonuo je u blatnjavoj kaši koja mu je sezala do struka. Probao se iskobeljati, ali od pokreta je propao još dublje. Sve ispod pupka nestalo je u žitkoj smjesi prekrivenoj trulim lišćem.

Bogova mu, što da radi?

Logično bi bilo vikati upomoć. Damnana bi, po svoj prilici, dotrčala prva, ali ako mu sada spasi život, znači da ih već sutra može napustiti, nakon čega je više nikad neće vidjeti. To nije dolazilo u obzir, trebalo je smisliti bolje rješenje. Osvrnuo se u potrazi za granom koju bi mogao zgrabiti. Nažalost, ništa nije bilo nadohvat ruke.

Živo blato popelo mu se do prsiju. Što god poduzeo, moralo je biti odmah.

„Miro“, progovorio je, onako kako se budi zamjena na noćnoj straži, dovoljno tiho da se ne probudi nitko drugi. Odgovora, naravno, nije bilo. Zašto je morao začu tako duboko u šumu? Počeo je vikati: „Miroslaveee! Doooodi!“

Okolna stabla šutjela su, kao da s velikim zanimanjem motre njegovo utapanje.

„Svarože, molim te, pomози mi. Žao mi je što sam brata koristio da mi kolje žrtvene životinje. Odsad ću ih uvijek ubijati sam, obećavam.“

Svarog mu nije poslao znak. Ramena su mu nestala u blatu.

Očajnička situacija tražila je očajničku molitvu: „Svarože, pomози mi i prestat ću misliti na štrigu.“

Činilo se da Svarog, unatoč ponudi da podanika nagradi samonametnutom patnjom, ima pametnijega posla kada se začulo šuškanje grančica. Na oskudnoj svjetlosti polumjeseca ukazala se Tristanova njuška. Pas je zalajao i počeo mahati repom kao da je sretan što se Mislav zabavlja.

„Tristan!“ obradovao se Mislav. Onda je shvatio da od džukca neće biti koristi. Mogao bi

reći: „Daj šapu!“ I Tristan bi poslušao. Ali bio je puno lakši, mogao ga je samo povući sa sobom.

Tristan je prišao do ruba živog blata i počeo njušiti.

„Tristane, dovedi pomoć.“

Tristan ga je pogledao i zijevnuo. Zatim se bacio na leđa i počeo si lizati jaja.

„Toliko o čovjekovom najboljem prijatelju.“

Kao da je čuo zajedljivu primjedb, Tristan je skočio na sve tri noge, zalajao i otrčao u nepoznato. Optimistični dio Mislavova uma nadao se da je otišao po pomoć. Realistični dio slutio je da je nanjušio vjevericu.

Iako se nije micao, Mislav je osjećao kako tone. Razina blata popela mu se do brade. Smiješila mu se krajnje neugodna smrt. Sjetio se igre na obali rijeke, u selu koje je sada bilo jedan čitav život dalje, onomad kad se s Bornom natjecao tko će dulje izdržati pod vodom. Sjećao se boli u prsima, glogotanja u ušima dok su pluća vapila za zrakom, a srce ubrzanim lupanjem prijetilo da će prsnuti. Kad je došao do točke na kojoj je tijelo vrištalo da više ne može, prisilio se da trpi još koji trenutak. Tek je onda, već na rubu nesvijesti, izronio i shvatio da je Borna opet izdržao duže. Sada nije bilo natjecanja, no gubitnik će opet biti on. Umirat će dovoljno sporo da stigne stotinu puta požaliti što nije stradao od mača. Ljudi prerezana grla patili su samo nekoliko otkucaja srca, ako i toliko. Njegovo će se nakucati prije nego dođe olakšanje. Ispod površine vrijeme je uvijek protjecalo sporije.

Blato mu je doprlo do usana. Crnobog ga je zgrabio za nogu i vukao prema Temnavi, otoku mrtvih. Podigao je glavu, ali sve je bilo uzalud. Odgađajući suočavanje s neizbježnim, samo si je produljivao agoniju. Pomiren sa smrću, šapnuo je: „Oče, žao mi je što sam te iznevjerio.“

„Bolje da mu to kažeš u lice.“

Otvorio je oči i ugledao Miroslava na rubu tekuće stupice. „Kako ti je ovo uspjelo?“ smijao se. „Nadmašio si samog sebe.“

„Hvala Svarogu! Izvuci me!“

„Mislim da neću moći sam. Možda da pozovem Damnanu.“

„Ne!“

Miro se nakesio. „Znači, ne želiš da prebrzo vrati dug? Poznajući tebe, to je ionako pitanje dana.“

„Molim te, izvuci me.“

„Zašto? Zato što smo iz istog plemena?“

„Zato što sam ti prijatelj.“

Miro se lecnuo kao da ga je nešto ubolo. „Prijatelj“, promrmeljao je i otišao.

„Miro!“

Blato mu je prodrlo u usta i počeo je kašljati. To je dakle bilo to.

„Drži!“ začuo je i ugledao granu koju je Miro pružio prema njemu. „Morat ćeš je primit sam jer ne znam gdje su ti ruke.“

Mislav ih je uspio iščupati iz blata i čvrsto se uhvatiti za granu. Nakon što ga je Miro privukao do čvrstoga tla, Mislav se mogao izvući sam.

Dašćući, Miro je dobacio: „Izgledaš kao da si ronio u govnama.“

„Bar ne smrdi“, rekao je Mislav njušeći se. „Ne previše.“

Opet se pojavio Tristan. Mislav je čučnuo, pomilovao dlakavog stvora i pustio ga da mu oblizuje prste. „Dobar pas. Znao sam da ćeš uspjeti.“

„Uspjeti u čemu?“ pitao je Miro.

„Dovesti pomoć.“

„Nerado ti urušavam iluzije, ali Tristan je natjeravao vjevericu. Htio sam mu je oteti i ispeći na ražnju.“

Tristan je, mašući repom, gledao u Mislava svojim toplim očima.

„Dobar si bio, mali.“ Šapnuo je da ga Miro ne može čuti: „Dobra ti je bila ideja s vjevericom. Ne bi te slijedio da si samo lajao.“

Kad su se vratili do logora, Mar Lon je pitao: „Što mu bi?“

„Noćno kupanje“, rekao je Miro i ispružio se na pripremljenom ležaju.

Mislav se brzo pokrio plaštem da Damnana ne primijeti smeđi sloj koji se počeo koriti na njemu. Sutra će već nešto smisliti, sada je samo bilo važno zaspati. Naravno, bilo što drugo bilo bi jednostavnije jer mučilo ga je previše misli. Ono što se upravo dogodilo bio je znak kojim mu bogovi poručuju da tone u moralni glib. Drznuo se pomisliti da može birati između žene i naroda. U takvim stvarima izbora nema, to je sada jasno. Dok se trudio da, onako kako je propao u živo blato, potone u san, Mislavovom sviješću zujale su crne misli i ujedale ga poput obada. Govorile su: „Zzzaboravi.“

Nesvijest možda nije bila blizu, ali morala je doći. Nadao se da će, kad napokon zaspi, sanjati Damnanu jer za snove nitko ga nije mogao kriviti. U budnosti, s druge strane, više neće imati ništa s njom.

XXVII.

„Božica je stvorila nebo i zemlju, šume i planine, biljke i životinje, ali sve je to bilo dosadno. Zato je od gline umijesila dvonožno stvorenje, pametnije od životinje i opakije od biljke. Stvorenje je svojim postojanjem zlostavljalo ostali živi svijet, no ubrzo je i ono postalo dosadno. Zato je Božica stvorila još jedno biće, jednako ovom prvom. Rekla im je: 'Učinite nešto zanimljivo.' Ne znajući što bi, jedno je stvorenje udarilo ono drugo. Božica se nasmijala. Kad su shvatili da Božicu zabavlja nasilje, stvorovi su se počeli mlatiti, čupati i gristi. Božica se previjala od smijeha. Stvorenja su si nanosila sve veću bol dok jedno nije svladalo drugo i prikucalo ga za zemlju. Sretno što je pokazalo nadmoć, snažnije stvorenje zadovoljno se smiješilo. Božica je odmahнула rukom i rekla: 'Nije me briga tko pobjeđuje, bitno je da patite.' Svladanom stvorenju dala je mogućnost rađanja. 'Zato što si slabija, bit ćeš jača u glavi. Budući da možeš podnijeti više boli, u mukama ćeš izbacivati nova stvorenja. Ako i odbiješ, svejedno ćeš krvariti.' Stvorenje je postalo žena i zaplakalo zbog svoje sudbine. Drugo stvorenje smijalo se zajedno s Božicom dok se ova nije uozbiljila: 'Što se ti kesiš?' Među nogama mu je stvorila batinu koja će ga mrcvariti dok bude živ. Ostavljat će ga na miru tek kad je gurne u ženu. 'Bit ćeš glup i beskoristan. Jedino vrijedno na tebi bit će tvoje sjeme.' Stvorenje je postalo muškarac i odmah potrčalo za ženom. Božica se smijala gledajući ih kako se naganjaju, svađaju i tuku, uživaju u kratkim trenucima sreće koji postoje samo da bi poslije mogli više patiti. Iz ženine utrobe iskakale su nove utrobe. Nakon nekog vremena namnožilo ih se kao mrava. Zvukom svoje patnje nadglasali su svijet i Božici više nikad nije bilo dosadno.“

Morana je zijevnula i kratko zapljeskala, onako reda radi. Pripovjedačica si je dala truda, ali priča nije bila posebno zanimljiva. Ostavit će je na životu samo zato što su i loše priče bolje od dosade, u trenucima kad nikakva aktivnost ne djeluje primamljivo, čak ni tjelesna zadovoljstva. Ovo je bio jedan od tih trenutaka. Gotovo da je zavidjela priprostim seljacima koji cijele dane rintaju u polju i ne znaju za koncept dosade.

Pucnula je prstima i služavak, muškarac bez dlake na tijelu, s uzicom oko vrata, ulio je vina u kraljičin pehar. Morana je kušala i napravila grimasu. „Karana, kom smo otele ovo vino?“

„Seljacma iz Zlatne doline, velčanstvo“, rekla je vojna zapovjednica koja je stajala na ulazu u šator.

„Teškom je vjerovat da piju takav bučkuriš“, gundala je Morana. „Podvalli su nam smeće i sad se smiju dok nazdravljaju pravim vinom, onim koje su nam skrili. Karana?“

„Da, velčanstvo?“

„Pošalj manji odred u Zlatnu dolinu, recmo desetak ratnica. Nekam donesu bolje vino, a seljake nek kazne. Nabijanje na kolac, paljenje koliba, silovanje žena, napastovanje muškaraca mrkvom, uobičajeno.“

„Šta ak nemaju boljeg vina?“

„Onda ih treba kaznit jer su nesposobni.“

„U redu, velčanstvo.“

„Paz da se ratnice ne zaigraju ko na Međeđoj planini. Ak pobiju sve, nećemo imat po šta dolazit.“

„Naravno“, rekla je Karana i izišla iz šatora.

„A štab vi?“ pitala je Morana služavka i pripovjedačicu koje su se naklonile i udaljile. U šatoru je ostala samo šepava Lizana.

Morana se zavalila u mekoću svile pitajući se što bi mogla raditi do večere. Za jahanje nije imala volje, za plivanje je bilo previše pijavica u rijeci, a pripovjedačica je bila dosadna poput muhe. Ako je rad stvorio čovjeka, dosada je stvorila vladajuću klasu. Podanice nisu imale pojma koliko joj je teško u životu.

Baš kad je namjeravala poslati po zarobljene djevojčice iz Zlatne doline, začula je bat kopita i rzanje nakon naglog zaustavljanja. Oslonila se na lakat čekajući da pridošlica uđe. Radilo se o izviđačici kojoj nije mogla zapamtiti ime.

„Velčanstvo“, rekla je i naklonila se, znojna i odvratna. Bolje joj je da to što ima reći bude važno jer nedopustivo je pred kraljicu doći u ovakvom stanju. Kad bolje razmisli, bile vijesti važne ili ne, podarit će joj higijensku lekciju u obliku biča.

„Kake vijesti nosiš?“

„Važne, velčanstvo.“

„Kako ti moš znat šta je važno?“ srdila se Morana. „Valjda ja prosuđujem o tom!“

„Naravno, velčanstvo, oprostite na nesmotrenom izboru riječi.“ Zašutjela je ponizno oborene glave.

„No? Rec što imaš, prijed na stvar.“

„Velčanstvo, hrvatska vojska je napustla selo.“

„Kako sad to? Misla sam da su Srbi na redu za osvetu. Čudno.“

„Velčanstvo, nisu pošli na Srbe. Krenli su prema zapadu.“

„Želš da kažeš...“

„Da, velčanstvo, čin se da idu prema našem taboru.“

„Kako je to moguće? Niko ne zna da smo tu.“

„Jutros su dvojca ratnika viđena kako iz smjera zapada jure prema hrvatskom selu. Konji su bil na rubu kolapsa, al svejedno su ih gonli punom brzinom. Imal su i prazna kola.“

„Znači, glasnici s važnim novostma. Jel moguće da su vidli naš tabor?“

„Ne, velčanstvo. Jahal su glavnom cestom. Jedna špijunka ih je pratla iz daljine. Čin se da su došli iz uklete šume.“

„Zanimljivo“, rekla je Morana mršteći se. „Tamo Hrvati nemaju neprijatelja. Ustvari, kolko kontam, na toj cesti uopšte nema sela kojeb mogli da opljačkaju. To je sve isto pleme.“
Ustala je. „Samo je jedno objašnjenje. Damnana je zakazala. Štas kesiš?“

„Ne kesim se, velčanstvo, samo sam u šoku. Kako to mislite zakazala?“

„To su kurconosci koje je pratla, kob drugi bio? Očto su je zarobli i mučili. Uvijek sam kontala da će prije umrijet, neg me izdat, al očto...“

U Moraninom grlu zapelo je nešto poput riblje kosti. Glasnici je okrenula leđa.

„Oglas uzbunu. Želim das sve ratnice spreme za bitku.“

„Da, velčanstvo.“

„Glasnice?“

„Da?“

„Rec Karani da otkáže pohod u Zlatnu dolinu.“

„Da, velčanstvo.“

Morana je ostala sama. Ne samo u ovom trenutku nego i u svakom koji će slijediti. Makar se nastojala tješiti prazninama u priči, nepoznavanjem pune istine, morala si je priznati da je jedno bilo izvjesno – njezina najbolja ratnica i nesuđena nasljednica poginula je na zadatku. Nadala se da nije dugo patila i da je u zadnjim trenucima mislila na nju.

„Damnana moja, teb u čast napit ću se hrvatske krvi“, rekla je i Lizani naredila da pripremi kraljičinski oklop.

XXVIII.

Jutarnje svjetlo prema Mislavu je bilo okrutnije od očekivanog. Obrastao blatnom korom od tabana do brade, izgledao je kao da je noćio u svinjcu. Čim ga je ugledala, Damnana je s gađenjem primijetila: „Izgldaš ko nešto šta je posro divovski međed.“

Dok smo mu se smijali, Mislav je imao zbunjeno i tužno lice, kao Tristan nakon što bi ga Vonomir, kad Kluk ne bi gledao, udario nogom. Vonomir koji nas možda upravo traži. Dio mene žalio je što nije bolji tragač, drugi dio slutio je da je odavno na putu prema selu.

Cestu je prekrila magla. Vidjelo se samo stotinjak koraka na svaku stranu, nakon čega je svijet nestajao u bjeličastom ništavilu. Premda nisu bili vidljivi, znao sam da se u praznini kriju grmovi i stabla. Palo mi je na pamet da, kao što postoji više stupnjeva tmine, postoji i više vrsta magli. Ovo je ona najblaža, koja napada samo vid. One gušće zalegle su mi na sva osjetila, teku mi u krvi i omataju um, ljuljaju me u nevidljivoj kolijevci i ne daju da prestanem biti dijete. Drže me odvojenog od višeg, stvarnijeg svijeta. Tješim se mudrošću da mi ne može nedostajati ono što nikad nisam imao. Naravno da ne pomaže.

Ako ništa, sada barem znamo kamo jašemo. Damnana je svečano obznanila da idemo zarobiti čarobnjaka. Naravno da ga namjerava odvesti u svoje pleme, ali s njom su nam bolje šanse da ga zgrabimo. Poslije ćemo već smisliti kako da joj ga otmemo. Ipak smo trojica na jednu.

Putovali smo što smo tiše mogli znajući da iz magle može iskočiti bilo što, u bilo kojemu trenutku. Držao sam se Damnane. Iskreno govoreći, kraj nje bih jahao i da je vidljivost bila savršena. Pratio sam njena mišićava bedra, duge tanke prste, savršene vlažne usne. Prizori su bili isprekidani jer se svako malo osvrnula oko sebe. Nikad nije bila opuštena, zato je valjda i preživjela sve što je preživjela. Iz šume su dopirali zvuci životinja, ali nijedna nas nije napala, uključujući one posebno krvoločne zvijeri koje nazivaju ljudima.

Kako se magla razilazila, tako je cesta postajala strmija.

„Uskoro nas čeka pravi uspon“, rekao je Mar Lon.

Bio je to najčvršći zakon života: uvijek može gore.

„Gdje je točno čarobnjakovo skrovište?“ pitalo je blatnjavo čudovište zvano Mislav. Mar Lon

je pokazao prema maglovitom vrhu u visini.

„Nemoj me jebat“, rekao sam.

„Bez brige, većinu puta možemo jahati“, tješio ga je Mar Lon.

„Samo većinu?“

„Zadnji dio je prestrm za konje. To ćemo morati pješice. Što se smrknuste? Dotad imamo još bar dan jahanja.“

„Što kad dođemo gore?“ pitao je Mislav. „Nisi nam rekao što nas točno čeka.“

„Koliko znademo, ima jednog gendroida kojeg bijaše reprogramirao.“

„Što god to značilo“, rekao sam.

„To znači da čovjeka redefinira kao biće koje ga ostavlja na miru. Gendroid smije ubiti svakog tko ga napadne.“

„Reci nam više o tom čarobnjaku“, rekao sam.

„Ne znam što da kažem. Zove se Koraks, trideset i tri su mu ljeta, rođen je u šumi kao ja. Nije on nikakav čarobnjak, tako ga zovu jerbo je najpametniji i sa starim stvarima katkad čini čuda. Još od djetinjstva pokazivaše bistrinu i sposobnost. Zanimahu ga predmeti koje bijasmo naslijedili od starih. Voljaše ih rastavljati u pokušaju da shvati njihovu bit.“

„Je li uspio?“ pitao sam.

„Kako kada. Neke predmete popravi samo da bi ih poslije upropastio. Na primjer, uvidje kako napuniti baterije na radiju. Ali nakon što ga bijaše otvorio, radio više nije radio.“

„Što nije radio?“ pitao je Mislav.

„Radio je stroj za razgovaranje na daljinu.“

Damnana je pokazala veliko zanimanje. „Kako je radio?“

„Postojahu dvije kutijice sa žicom koja stršaše na vrhu. Zahvaljujući njima, bijaše moguće čuti se na suprotnim krajevima šume.“

„Kako?“ pitala je Damnana.

„Jedan bi govorio u svoju kutijicu, drugi u svoju. Kutijice bi prenosile njihove riječi kroz zrak.“

„Znač, u kutijicama su bil demoni zraka kojib letjeli iz jedne u drugu?“

„Da, recimo. No nakon što ih Koraks bijaše otvorio, pokvariše se.“

„Pa naravno“, rekla je Damnana, „kad je pustio da demon pobjegne. Kad ga ulovte, stvar će da proradi.“

„Ne bijaše to velika šteta jerbo nam u šumi ni ne treba. Osim toga, zahvaljujući Koraksu, dobismo neke druge, važnije stvari. Na primjer, žarulju, odnosno hladnu vatru. A od nečeg za što mišljasm da je nepotrebno teška bačva uspje izraditi stroj za grijanje vode.“

„Štaš s tim, jadan ne bio?“ čudila se Damnana.

„Puno je ugodnije kad se pereš toplom vodom.“

„To bi Mislavu dobro došlo“, dobacio sam. Pokazao mi je srednji prst, pri čemu je zaškripalo skoreno blato na rukavima.

„Sve vam ovo govorim da shvatite da imamo posla s najpametnijim čovjekom za kojeg znam.“

„Ako je najpametniji, zašto je napustio šumu?“ pitao sam.

„O tome možemo samo nagađati. Svima bijaše jasno da je nezadovoljan, nitko ne zna zašto. Ljudi ga poštivahu više od Dragleile i Sofija, no nikad ne pokaza interes da pridobije plenum i vodi glavnu riječ. Očito već tada kovaše svoje mračne planove.“

„Kakve planove?“ pitao je Mislav.

„Nitko ne zna, to je ono najgore. Pretprošlog punog Mjeseca jednostavno nestade iz šume. Uze jedna kola ter dovoljno osobnih stvari da svima bijaše jasno da se ne namjerava vratiti. Zahvaljujući spravama za gledanje u daljinu, pukom ga srećom uočismo prije nego se izgubi iza horizonta. Danas znademo da planira uništiti cijelo naše društvo, samo čeka pravi trenutak. Moramo se pobrinuti da ga ne dočeka.“

„Kako znate da oće da vas uništi?“ pitala je Damnana.

„Za njim poslasm o najbolje ratnike.“

„Jebo ratnike“, reko h, „što niste poslali gendroide?“

„Ne bi imalo smisla. Ne mogu ga napasti jerbo se Koraks i dalje uklapa u njihovu definiciju čovjeka, a nitko u šumi ne znade ih reprogramirati. Zato poslasm o ljude. Vратиše se u dijelovima. Udovi bijahu strpani u vreće na konjima.“

„Čarobnjak i dalje voli rastavljati stvari“, primijetio sam.

„Bljak“, rekao je Mislav, ali nije povratio.

„Bez brige“, rekao sam, „ti si toliko zasran da neće htjeti prljati gendroida. Tvoj leš će ostati u jednom komadu.“

„Za razliku od tvog“, odbrusio mi je. Mrzim kad upadnem u zamku vlastitih riječi.

„S takim stavom garant nemate šanse“, rekla je Damnana.

„Jel taj čarobnjak čovjek il bog?“

„Čovjek, naravno“, rekao je Mar Lon.

„Onda ga se može ubiti i to ćemo uraditi.“

„Lako za čarobnjaka“, rekao sam, „mene više brine gendroid.“

„Ubla sam jednog nemrtvog, ubiti ću i ovog.“

„Živi bili pa o tome pričali“, rekao sam, „nadam se...“ Damnana me prekinula podignutom rukom i zaustavila kobilu.

„Što je bilo?“ pitao je Mislav.

„Ššš!“

Kad su svi konji stali, začuli smo tiho kloparanje u daljini. Netko je jurio cestom iza nas. Galop je postajao glasniji. Tko god bio, uskoro će se pojaviti iza zavoja.

„Brzo, dolje!“ rekla je Damnana i nestala preko desnog ruba ceste. Slijedili smo njezin primjer i spustili se niz blagu kosinu. Konje smo potjerali u žbunje, a onda zalegli na zemlju iza najdeblje raspoložve jele. Mislav se sa svojim blatnjavim slojem savršno stopio sa

zemljom. Na maglu se nismo mogli osloniti, kurva se razila baš kad je mogla biti korisna.

„Možda su Vonomir i Muhlo“, špnuo je Mislav.

„Možda“, šapnula je Damnana, „al slabe su šanse. Previše je vremena prošlo. Da su vaš pošli za nama, odavno nas stigli. Ovo je vjerovatno neprijatelj.“

„Koji neprijatelj?“ pitao je Mar Lon.

„Bilo koj. Svijet je pun neprijatelja. A sad tiho.“

Što je topot postajao glasniji, jasnije je bilo da nam se približava samo jedan jahač. To je pak značilo da to ne mogu biti naši. Tko god bio, zapravo je svejedno jer nas je četvero, čak petero ako računam džukelu.

A da na džukelu treba računati, pokazalo se kad je, baš dok je tajanstveni jahač prolazio iznad naših glava, skočila i jurnula prema cesti.

„Tristan, ne!“ viknuo je Mislav.

„Tiho!“ prekorila ga je Damnana, ali bilo je kasno. Nije bilo šanse da ga jahač nije čuo. Toliko o skrivanju dok ne prođe opasnost. Konj je njištao dok ga je jahač zaustavljao. Da je to napravio samo malo bliže rubu, mogli bismo ga vidjeti iz zaklona.

Tristan je lajao negdje gore, na cesti. Čulo se kako je jahač doskočio na zemlju. Sudeći po zvuku, bio je visok i snažan. Izvukao sam mač iz korica, tiho iako to više ništa nije značilo.

„Znam da ste dolje“, rekao je nepoznati hodajući prema rubu padine. Skrivanje više nije imalo smisla. Damnana je čučala u zaklonu, napeta poput strune na luku. Uskoro će poletjeti poput strijele, a ubrzo za njom i glava ovog pridošlice.

A bila je to velika glava. Klukova glava. Trapavo, poput životinje na stražnjim šapama, spustio se s ceste i prošao pored našeg zaklona. Nije nas primijetio.

„Stani, on je naš“, rekao je Mislav i zgrabio Damnanu za nadlakticu baš kad se spremala zamahnuti. Iz načina na koji ga je pogledala zaključio sam da je nikad nitko nije tako primio. Iz činjenice da ga nije udarila zaključio sam da joj se svidjelo.

„Štriga!“ dreknuo je Kluk ugledavši Damnaninu crvenu kosu. Prije nego je podigao toljagu, rekao sam: „Ona je s nama.“

„Miro?“

„Obojila je kosu da zavara neprijatelja“, bubnuo je Mislav.

„Mislav! To si ti!“ kliknuo je Kluk i zagrlio prijatelja. „Zar su te... zakopali živog?“

„Zaboravi, nije mi ništa.“

Osim što smo i dalje zarobljeni, pomislio sam.

„Što se dogodilo s tobom?“ pitao je Mislav.

Trebalo je čekati da Kluk dođe do daha jer je ovih nekoliko koraka nizbrdo bila najveća udaljenost koju je prevalio a da nije trčao prema hrani.

„Kad su nas napali... razbojnici... stavili su me na kola.“

„To smo vidjeli. Kako si uspio pobjeći?“ pitao sam. Lako ga je bilo zamisliti kako grize užad jer nema stvari koju neće staviti u usta. Ali ruke su mu bile vezane na leđima. Ako mu je uspjelo ono što meni nije, izgubit ću cijelo samopoštovanje.

„Stvarno, što si napravio?“ pitao je Mislav.

„Ništa. Ajde, recimo da sam svojom težinom usporio kola. Ubrzo su se pojavili Vonomir i Muhlo. Razbojnik je skočio s kola i pobjegao u šumu prije nego su nas sustigli. Oslobodili su me i to je bilo to.“

„Gdje su njih dvojica?“ pitao sam. „Kako to da si dojahao prije njih?“

„Vratili smo se do srušene smreke, ali tamo nije bilo nikog. Vonomir je pokušao pročitati tragove koji su vodili u šumu. Kako ih je bilo više, nije znao koji treba slijediti. Zaključio je da vas nema smisla tražiti jer ako ste mrtvi, nema vam pomoći. Ako ste živi, bit ćete dovoljno mudri da ubijete Mar Lona i sami se vratite u selo.“

„Mar Lon je ovdje.“

„O. Zdravo, Mar Lone.“

„Što je zatim bilo?“ pitao sam.

„Ništa, krenuli smo doma. Nakon nekog vremena počeo sam se osjećati krivo što nisam ni

pokušao slijediti tragove iako u tome nisam dobar. Rekao sam da vas idem naći. Vonomir mi se smijao i kazao da ne budem glup. Da ću samo tratiti vrijeme i još gore, izgubiti se i umrijeti od gladi.“

„Vonomir“, rekao sam, „topao kao uvijek.“

„To mi je uvijek bio najveći strah, da umrem od gladi“, nastavio je Kluk. „Ali Mislav mi je prijatelj, kao i Tristan, pa sam vas morao potražiti, kud puklo da puklo. Njih dvojica su uzeli kola, a meni su dali Ladislavovog konja. Vratio sam se do smreke i umalo umro od straha. Prizor leševa bio je strašniji jer sam bio sam. Samo sam čekao da ustanu, kao onaj Isus o kojem nam je Hans pričao, i da me odvuču u kraljevstvo mrtvih. Sišao sam s ceste u šumu i naslijepo tražio put kojim su vas odveli. Nije bilo nikog da mi kaže što da radim, sve sam morao sam. Užas. Molio sam Peruna da mi pokaže put, ali ako mi je išta i pokazivao, bio sam preglup da shvatim njegove upute. Prodirao sam dublje u šumu dok se nisam izgubio. Tada sam molio bogove da me vrate do ceste, samo da ne umrem od gladi ili vukova koji su zavijali sve glasnije. Lutao sam dok se nije smračilo. Baš kad sam pomislio da se nikad neću iskobeljati iz šume, nekako sam izbio na cestu. Zahvalio sam Perunu i odjahao kući.“

„Hoćeš reći“, rekao sam jedva zadržavajući smijeh, „da nijednom nisi primijetio da jašeš u krivom smjeru?“

„Bila je noć“, pravdao se Kluk.

„Nisi primijetio da je sunce izašlo na zapadu?“

Kluk je pocrvenio. „Bila je magla. I bio sam umoran i gladan.“

„Nema veze, prijatelju“, rekao je Mislav, „glavno da si sada s nama.“

„Kamo idemo?“

„Ščepat čarobnjaka“, rekla je Damnana i povela kobilu prema cesti.

Nismo daleko odmakli kad se začulo glasno kruljenje, a zatim i Klukov glas: „Imate što za jesti?“

XXIX.

Na Moranin znak vojska se pokrenula. Kraljica je jahala na čelu u srebrnome oklopu, s kacigom ukrašenom paunovim perjem. Pratilo ju je dvadeset i devet jahačica, a iza njih preko tristo strjelkinja i pješakinja. Za razliku od kraljice, nijedna ratnica nije nosila oklop, samo okrugli drveni štit. Strjelkinje, njih stotinjak, u rukama su nosile lukove, a na ramenima tobolce s debelim snopovima strijela. Tobolci, izrađeni od tvrde kože, imali su dodatno pojačanje na dnu jer vrhovi strijela bili su premazani zmijskim otrovom. Bilo je svejedno hoće li neprijatelja pogoditi u srce, ruku ili nogu. Sljepilo i paraliza bit će trenutačni, a smrt izvjesna i bolna. Za vrijeme borbe svaka bi strjelkinja držala u jednoj ruci luk, a u drugoj debeli snop strijela koje bi, zahvaljujući tehnici koja se vježba godinama, ispaljivala brzinom otkucaja srca. Sa svakim otkucajem strjelkinjina srca, jedno neprijateljsko prestalo bi kucati. One koji bi preživjeli čekale su pješakinje, njih dvjestotinjak, kojima se na jednom boku klatio dugačak uzak mač, a na drugom nož. U borbi prsa o prsa jedna bi ruka blokirala protivnikov napad, a druga probadala. U čelične oštrice nije bio utrjan otrov. Za tim nije bilo potrebe. Svaka je ratnica u bliskoj borbi sama po sebi nosila smrt.

Kretanje trupe bilo je glasno, što u ovoj fazi Morani nije smetalo. Nakon što postave zasjedu, neće se čuti ni disanje. Dotad se mogla prepustiti glazbi s kojom se nije mogla mjeriti nikakva lira ili ljudski glas. Uživala je u pjesmi rata.

Stigle su pred križanje gdje na glavnu cestu koja povezuje istok i zapad izbija šumski put od tabora u kojem su se krile. Ratnice su se rasporedile uzduž šumskog puta. Pješakinje su se zavukle u grmove s obje strane pazeći da ostave dovoljno mjesta konjici koja se zavukla dublje, spremna da izjuri na cestu i poput vala zapljusne one kurconosce koji prežive kišu strijela. Strjelkinje su se popele u guste hrastove i bukove krošnje. Vrijeme im je išlo na ruku – oblačno, bez vjetra. Božicama je trebalo zahvaliti dankom u krvi.

Morana je sjela na kamenu gromadu koja se, tko zna kad i kako, našla među drvećem i skinula kacigu. Nije to bio graciozan prizor jer glava joj se uznojila, a kosa slijepila za čelo kao seljaku usred žetve, ali poanta bivanja kraljicom bila je u tome da može napraviti što god joj padne na pamet. Provjetriti misli, udahnuti prije nego zaista krene u žetvu i počne pisati povijest kad već ne može ništa drugo.

Ptice su cvrkutale kao da ih se ništa od svega toga ne tiče. Za njih je ovo bio sasvim običan dan.

Na hitro tapkanje bosih nogu po zemlji sve su se oči okrenule prema putu. Izviđačica je sprintala iz smjera križanja. Utrčala je u grm, naklonila se i rekla: „Stižu.“

Morana je navukla kacigu i ustala. Izvukla je mač i podigla ga visoko. Ratnice koje su je vidjele sklonile su se i zauzele položaj za napad. Od jedne do druge signal se širio poput šumske vatre sve dok nije dostigao i zadnju ratnicu. Ako se izuzme cijuk ptica, šuma je utihnula.

Pjesma rata, slična onoj u kojoj je Morana nedavno uživala, tiho je dopirala s glavne ceste, iz smjera istoka. Konjanici. Buka kopita i zveckanja čelika postajala je glasnija. Ako je vjerovati izviđačicama, dolazilo je barem tristo kurconosaca. Zvučalo je kao da ih je dvostruko više. Morana je osjetila navalu uzbuđenja, skoro putenog. Neprijatelj je raspolagao s deset puta više konjanika, ali ona je imala strjelkinje i element iznenađenja. Na njezin zvižduk poletjet će stotine strijela i većina jahača naći će se na tlu prije nego shvate što se zbiva. Ako se i moglo promašiti čovjeka, s konjem je to bilo praktički nemoguće. Koliko god žalila što će pobiti desetke dragocjenih životinja, ovo je bio rat, a zna se što to znači. Tko se zamarao suosjećanjem, došao je na krivo mjesto.

Karana je dopuzala do ruba šumske staze i kroz zaklon grma pogledala prema križanju. „Eno ih!“ šapnula je. Morana je kimnula. Još samo da skrenu.

Karana se vratila na položaj i isukala mač. Negdje iza kraljičinih leđa kobile su rzale. Trebalo ih je brzo smiriti da ne upropaste zasjedu.

Cilik ptica izluđivao je kraljicu. Došlo joj je da naredi da se sve ptice u blizini pobiju strijelama, no naravno da to nije bilo moguće. Ne zato što ih strjelkinje ne bi umjele pogoditi, nego zato što bi bilo šteta strijela. Morana je napinjala uši čekajući konjski topot, ali čuo se samo prokleti cvrkut, opušten i postojan. Glava joj se znojila pod kacigom. Prstima je obrisala znoj iz nadražanih očiju.

Ajde, prokletnici, šta ste tako spori?

Čula su se kopita negdje u daljini, no ništa se nije pojavilo na putu. U jednom trenutku bat je zamro.

„Jesul nanjušli zamku?“ pitala je Morana.

„Ne znam“, rekla je Karana i dopuzala do ruba staze. Gurnula je glavu kroz raslinje i brzo je vratila natrag. „Nema ih.“

„Kako nema?“ čudila se Morana.

„Nisu skrenuli u šumu. Čin se da uopšte ne jašu prema nama.“

Ptice su vrištale kao da se smiju. Morana je kipjela, što zbog kacige, što zbog neutažene žeđi za krvlju. Izvukla je mač i počela kasapiti najbliže deblo. Karana je pričekala da se kraljica umori, baci mač i sjedne. Tek tada odvažila se reći: „Velčanstvo, sad je prilika da im spalmo selo.“

Morana ju je gledala sa sjajem u očima. Bilo je to od znoja koji joj se slijevao niz čelo. Odmahnula je glavom.

„To nam nije glavni cilj. Prvo moramo da pobjemo ratnike, a to je nabolje učint na prepad. Spaljeno selo bit će upozorenje.“

„Mislit će da su Srbi.“

„Karano, trenutno mi se ne kolju žene, djeca i starci. Nadala sam se pravoj muškoj krvi.“

„Velčanstvo, još uvijek mošte da je okuste. Nisu jahali prema nama, tim bolje. Znač da uopšte ne znaju za nas. Svejedno možemo da ih dočekamo iz zasjede. Ak požurmo, možemo da ih napadnemo kod potoka.“

„Karano, ak nisu krenli prema nama, znač da idu u bitku s nekim drugim. Ak se ne vrate, naš će problem da se riješi sam od sebe, kolko god ja žalla što se nisam kupala u njihovoj krvi. Hvala božcama, ima i drugih naroda koj su nam na putu. Ak pak Hrvati pobijede u boju, svejedno će ih se vratit manje i bit će umorni. Bit će to savršena prilika.“

Jedna od ratnica prišla im je, ponizno se naklonila i nešto šapnula Karani na uho.

„Ko je to? Šta kaže?“ pitala je Morana.

„Skrivalas najbliže raskršću i kaže da je vidla da hrvatski ratnici sa sobom vode dvadesetak zarobljenika.“

„Kakih zarobljenika?“

Došaptavanje.

„Kaže da ne zna, al misli da su Srbi.“

„Čudno“, rekla je Morana i zamislila se. „Ak žele da razmjenjuju zarobljenike, krenli su u krivom smjeru. Srbi žive jugoistočno.“

„Protiv koga onda ratuju?“

„Tob i ja voljela da znam“, rekla je Morana i označila povratak u tabor.

XXX.

Kako je planinska staza postajala strmija, konji su sve sporije hodali. Kad su naišli na potok pored puta, putnici su im se smilovali. Dok su konji pasli, Mislav je iskoristio priliku da se opere i prestane biti, prema Miroslovovim riječima, krepana krtica. Poželio se udaljiti, skinuti negdje gdje ga nitko neće vidjeti, ali ono blato bilo je živo i u njegovu sjećanju pa je ipak ostao u blizini. Uostalom, pravi muškarci nisu se sramili pokazati svoju muškost hihotajućim pječkama koje su na obali klečale i prale rublje. Ja sam pravi muškarac, kazao si je Mislav svlačeći se. Izuo je čizme, otkopčao teški kožni remen, zatim skinuo tuniku i hlače. Gledajući prljave komade tkanine, žalio je što nije pažljivije pratio kako to točno žene peru rublje. Ako bi pitao Damnanu, vjerojatno više ne bi izronio iz rijeke, zato je odlučio improvizirati. Hlače i tuniku natopio je vodom. Odjeća je postala blatnjava. Umočio ju je opet, lagano izmijesio i uočio neuspjeh. Od očaja je počeo udarati tkaninu dlanovima. To je pokazalo određeni učinak. Izmlatio je prljavštinu iz odjeće, isprao i ocijedio. Mokre komade zatim je nataknuo na glogove grane i pustio da se suše na suncu. Onda je zakoračio u vodu. Potok, koji mu je sezao do koljena, bio je brz i leden. Kad je shvatio da ga Damnana gleda, junački je uronio u hladnoću. Prvo mu se činilo da mu nožem gule kožu, onda je toliko obamrla da ništa nije osjećao. Brzo je izronio i doskakutao do obale dlanovima skrivajući smežuranu muškost.

Damnana se, skupljajući bobice, zapravo cijelo vrijeme napasala na Mislavovu golom tijelu. Na koži je osjećala nešto kao gmizanje stotina mrava. Tako je dakle izgledao goli muškarac. Prizor svakako ružniji nego onaj gole žene, pokušala se uvjeriti, no bez uspjeha jer ovo je tijelo bilo novo i uzbudljivo. Muškarac. Od tolikih sisavaca na dvije, četiri ili čak tri noge baš joj se morao svidjeti onaj zabranjeni. Pitala se bi li bilo u redu kada bi mu odrezala spol i učinila ga sličnim ženi. Ali nju je i privlačio njegov ud, sada doduše skupljen od hladnoće, ali kad bi ga se utoplilo... A željela ga je utopiti. Milovati. Staviti u usta. Prenula se s gađenjem i osjećajem nečistoće. Dlan joj je bio ljepljiv i crven od bobica koje je zdrobila u transu. Okrenula se na drugu stranu i ugledala Mar Lona koji se borio sa zamišljenim protivnicima. Za razliku od Mislava koji je brzo učio i samo je trebao više samopouzdanja, za Mar Lona nije bilo nade. Osmjehnula mu se i palcem dala znak da nastavi. Neće mu dati da joj čuva leđa, toliko je sigurno.

Miro je, odustavši od neuspješnog lova na pastrve, s mukom gutao komade zobene kaše i sanjao o odojku s početka puta. Bljeskanje Mislavove gole guzice nije ga uzbudilo, nego

podsjetilo na nešto što ga je već neko vrijeme zanimalo.

„Mar Lone?“

„Reci, sine Vonomirov.“

Nisam ja ničiji sin, mislio je Miro. „Rekao si da u vašem društvu nema vlasništva.“

„Jakako.“

„Kako to funkcionira... sa ženama?“

„Kako to misliš?“

„Lijepo. Znači li to da možeš spavati s kojom želiš?“

„Naravno. Svatko može spavati s bilo kojom odraslom ženom ili muškarcem, pod uvjetom da postoji obostran interes. Silovanje i pedofilija kažnjavaju se izgonom.“

Muhlo ne bi izdržao ni dan, mislio je Miro. „Znači, niste vezani za jednu ženu.“

„Nažalost nismo. Meni je to grozno.“

Kad si budala, mislio je Miro.

„Postoji djevojka koju volim“, rekao je Mar Lon. „Dugo je potajno gledah, a onda se ohrabrih ter spavasmo zajedno. Nakon toga htjedoh stalno biti u njezinoj blizini, a to ne bijaše moguće. Svaku noć provede s nekim drugim. Morah čekati da me se opet zaželi, a to ne bijaše lako.“

„Strašna stvar“, rekao je Miro. „U međuvremenu spavaj s nekom drugom.“

„Ali ja želim samo nju.“

„Želiš je posjedovati. Kao što plemenski ratnici posjeduju svoje žene.“

„Tako nekako.“

„Pravu ženu niko ne posjeduje“, uključila se Damnana.

„Što bi napravila ako bi to netko pokušao s tobom?“ pitao je Miro s vragolastim smiješkom.

„Čekalab da budemo sami. I goli.“ Njen podatan glas na muškarce je djelovao afrodizijački, uz iznimku Kluka koji se igrao s Tristanom i nije obraćao pažnju. „Nježnob ga milovala i pitala: tib da me posjeduješ?“

„Ako bi odgovor bio da?“ pitao je Miro zdjelom prikrivajući erekciju.

„Primlab ga za nadignutu kitu“, rekla je Damnana oponašajući pokret rukom dok su muškarci hipnotizirano gledali. „Ondab je iščupala i nabla mu je u šupak!“

Muškarci su okrenuli glave i potražili novu zanimaciju. Mislav se pitao bi li pristao na opisanu situaciju ako bi to bio jedini način da ga dotakne. Shvativši da ga opet opsjedaju zlodusi, opalio si je šamar.

„Šta mu je?“ pitala je Damnana.

„Teško djetinjstvo“, rekao je Miro stržući po dnu zdjele.

Damnana je, promatrajući opuštene ratnike, mislila: nisu svjesni da ih mogu vezati ili ubiti kad god poželim. Miroslav je, promatrajući Damnanu, mislio: nije svjesna da je ovako opuštenu nas četvorica možemo svladati kad god poželimo. Oboje su zaključili: nije još vrijeme.

Kad su konji završili s pašom, nastavili su put. Mislavu je bilo neudobno jahati u mokrim hlačama, ali barem je izgledao čisto. Zbog ogoljelih prsiju osjećao se kao Muhlo iako nije pokazivao toliko mišića, a kamoli dlaka.

Planinska cesta vijugala je paralelno s potokom sve dok nisu naišli na stijene iz kojih je izvirao. Po kamenju prekrivenom mekom mahovinom voda je prštala glasno, ali umirujuće.

„Ima li tamo nešto što ne vidim?“ pitao je Mar Lon Miroslava koji se zagledao u izvor.

„Lijepo je“, rekao je Miro i dodao u sebi: ako to ne vidiš, onda te žalim.

„Baaa.“

Super, mislio je Miro, ne samo da je glup kao ovca, nego ih je počeo i oponašati. Ispostavilo se da to nije bio Mar Lon, nego prava ovca.

„Meso!“ viknuo je Kluk dok ih je rudlava živina plaho gledala sa sredine puta. Kluk je sjahao s toljagom u ruci. „Dođi, janje moje.“

„Ima ih još“, rekao je Mislav i pokazao prstom. Ubrzo se iza zavoja pojavilo cijelo stado veselo ih pozdravljajući: „Baaa.“

Na začelju je hodao bosonogi pastir. Kluk je sakrio toljagu i namignuo Mislavu.

„Što mu to znači?“ pitao je Mar Lon šaptom. Miroslav je objasnio: „Dao je Mislavu signal da svladaju pastira. Nakon toga mogu mu uzeti ovcu ili cijelo stado.“

„Ali to je pljačka!“

„U našem plemenu to se zove junaštvo. Što si mislio, kako to funkcionira?“

„Postoji valjda neki kodeks časti“, rekao je Mar Lon. „Čovjeku treba nešto dati.“

„Ako ga ostavimo na životu, može reći da je dobro prošao.“

„Ne može to tako! To nije viteški.“

„Nego što ćemo? Ako preživimo napad na čarobnjaka, trebat će nam hrana za povratak. Seljačkih koliba nema u blizini, a lovačke vještine su nam nikakve.“

„Razumijem, ali čovjeku treba platiti.“

„Čime?“

„Otkud ja znam? Što imademo?“

„Ništa čega se možemo odreći.“

„Dobar dan, ratnici“, rekao je pastir škiljeći sumnjičavo. Premda je nastojao djelovati ležerno, jednom je rukom cijelo vrijeme držao štap, a drugom dršku noža zataknutoga o pojas.

„Zdravo, vrijedni čobane“, pozdravio je Mislav.

„Jako lijepo stado“, rekao je Kluk.

„Niš posebno“, rekao je pastir. „Jadne su i nikake. Žgoljave i pune uši.“

Miro se sjetio Hansovih baljezganja o dobrome pastiru. Možda je i nemrtvi Isus tako mislio o svome stadu. Jadno je i nikakvo.

„Nama izgledaju slasno... Hoću reći, krasno“, rekao je Kluk. „Cijenit ćemo ako nam podariš jednu od njih.“

„A ak ne podarim?“

Uzet ćemo ti sve, pomislio je Miro, a Mar Lon rekao: „Dobri čovječe, ne boj se. Ti naiđe na časne ratnike koji poštuju tvoj trud. Mi nismo lopovi i ubojice.“

Otkad to, pitao se Miro.

„Janjetinu ćemo pošteno platiti“, zaključio je Mar Lon.

„Čime?“ pitao je pastir, na što je nastupio muk, isprekidan nasumičnim baaa.

„Na primjer ovim“, rekao je Mislav i izvukao frulu.

„Momak, ja cijeli dan samo sviram. Imam već tri take.“

„Možemo ti dati mač!“ sjetio se Kluk. At pokojnoga Ladislava još je nosio njegov čelik, legendarnog Nemanju.

„Šta će mi mač?“ pitao je pastir. „Ne znam se mačevat, a čelik ne mogu pojest.“

„Ne moraš ga koristiti“, ubacio se Miro, „dovoljno je da ga imaš. Ako razbojnici vide da ga nosiš, dvaput će razmisliti prije nego te napadnu.“

„Ak me razbojnici vide, onda sam, s oproštenjem, ionako najebo.“

Miro nije znao što bi na to rekao.

„A kamo si krenuo?“ pitao je Mislav.

„U dolinu.“

„Tamo je trava puno bolja“, rekao je Mislav kimajući.

„Trava je ista ko i gore. Samo šta dolje nema zmaja.“

„Zmaja?“ pitala je Damnana.

„Zmaja“, ponovio je pastir.

„A da to malo pojasniš?“ pitao je Miro.

„Nema se tu šta objašnjavat. Išo sam s ofcama do vrha, sreo zmaja i jedva izvuko živu glavu.“

„Kako je izgledo?“ pitala je Damnana.

„Ne znam, bila je noć. Ofce su spavale kad sam nešto čuo. Reko, idem vidit, možda je vuk. Kreno ja prema drveću kad iz njih sukne plamen. Pao sam na dupe od straha. Ništ nisam vidio u mraku, a i vatra me zaslijepila. Reko, šta je ovo bilo kad evo ti ga opet. Zmaj je rigo vatru prema meni. Ovaj put mi je skoro ufatio bradu. Reko, neću čekat da pljune i treći put. Ofce su već bile budne, osjetile su opasnost. Nisam ih ni trebo tjerat, same su pobjegle. Dok sam trčo nizbrdo, još sam se jednom okreno, al ništ nisam vidio. Fala bogovima, čudovište se povuklo u šumu. Nastavio sam trčat i stao tek kad sam osjetio da ću crknut. Znam da zvuči glupo kad se priča po danu, al ja se gore ne vraćam. A i vama bi preporučio da se okrenete.“

„Tako znači“, rekao je Miro. „Ni manje ni više nego zmaj. Mar Lone, što nam imaš za reći?“

„Nije to nikakav zmaj“, pravdao se Mar Lon kroz usiljen smijeh. „To je samo bacač plamena. Stroj koji su izmislili oni stari.“

„Znači, vatra nije stvarna?“ pitao je Mislav. „Ne može nas opeći?“

„Pa sad... Vatra je stvarna. Ako dođete preblizu, spalit će vas, da.“

„Znači, moramo ubiti i zmaja“, rekao je Miro. „Super.“

„Ak se oćete tuć sa zmajem, ne trebaju vam moje ofce. Do zalaska sunca stić ćete do vrha. Poslije vam više neće trebat hrana.“

„To ćemo da vidmo“, rekla je Damnana.

„Daj jedno janje“, rekao je Kluk uz prijateljski osmijeh. „Samo jedno.“

„Ako ga mošte platit, nema problema.“

„Dat ćemo ti...“ počeo je Miro i našao rješenje. „...ovog psa!“

„To je moj pas!“ pobunio se Kluk, na što mu je Miro pokazao da šuti. „To je sjajan ovčar. Jako koristan protiv vukova i drugih zvijeri.“

Tristan je sjeo i isplazio jezičinu. Pitomo je gledao prema Mirolavu.

„Al ima samo tri noge“, rekao je pastir češkajući bradu.

„Izgubio ju je u borbi s kurjacima“, rekao je Miro. „Trebao si vidjeti na što je ličio kurjak. Nakon toga postao je beskurjak, ako me razumiješ.“

„Ne znam baš.“

„Kluče, pokaži mu kako je istreniran“, rekao je Mislav.

„Daj šapu!“ rekao je Kluk i Tristan je poslušao.

„Teško ćeš naći ovako pametnog ovčara“, rekao je Miro dok se s Tristanove jezičine cijedila slina.

„Ajđ dobro“, popustio je pastir. „Izaberite jednu ofcu, al meni ostaje jedna noga. Tri za tri.“

„Pošteno“, rekao je Miro i stisnuo pastiru ruku.

Kluk je na brzinu zaklao janje. Kad je iskrvarilo, sjekirom mu je odsjekao prednju desnu nogu i pružio je pastiru. Ovaj ju je primio pazeći da ga ne poškropi krv. Mislav je ostatak janjeta prebacio preko konja. Mrtvo janje mirno ga je gledalo staklastim očima.

„Oćete trampit i konje? Do vrha mošte pješke, a poslije je svejedno.“

„Hvala na ponudi, ali njih ćemo zadržati“, rekao je Miro.

„Onda zbogom. Nadam se da ćete umrijet od straha, a ne od vatre“, rekao je pastir i mahnulo im. „Ajmo, keru. Nazvat ću te Čađo. Odi, Čađo.“ Tristan mu je prišao i polizao ruku.

„Zbogom“, rekao je Miro i pokrenuo konja.

„A Tristan?“ zacvilio je Kluk osvrćući se za psom.

„Dovoljno je da zazviždiš“, rekao je Miro, što je Kluk i učinio. Tristan je podigao glavu i potrčao natrag prema konjima.

„Čađo, kamo ćeš? Vрати se!“

„Vratio se, vratio“, smijao se Miro.

„Prevarili ste me, prokleti bili!“

Miro mu je dobacio: „Stari, živ si i još imaš stado. Dobro si prošao, zato hodaj i šuti.“ Pastir je zamahnuo odrezanom janjećom nogom, kao da baca najgoru moguću kletvu, zatim se okrenuo i otišao.

„Ovo ne bijaše u redu“, rekao je Mar Lon.

„Znam“, rekao je Miro, „ali kom bi se sad dalo tući drskog gada?“

„Mislim na grabež.“

„Kakav grabež?“ smješкао se Miro. „Ne postoji vlasništvo. Kako je mogao izgubiti nešto što uopće nije njegovo?“

Mar Lon nije imao odgovor.

S Mislavova konja kapala je krv ostavljajući raspršeni trag u prašini. Ovo nije dobar znak, mislila je Damnana.

Kako se pokazalo, pastir je bio u krivu. Iako su imali konje, uspon je ispao mučan i spor. Do zalaska sunca nisu se popeli ni blizu vrha pa su njegovo osvajanje odgodili za jutro. Ne samo da zmaja ne bi željeli susresti u mraku, nego će mu se lakše oduprijeti odmorni. Kluk je namjeravao predložiti da ispeku janjca, ali zaspao je prije nego li je išta rekao. I ostali putnici raširili su se na zemlji i usnuli ubrzo nakon što su im glave dotaknule tlo. Damnana, koja je imala prvu stražu, razmišljala je o zmaju. Kako da ga ubije kada svaki korak bliže znači veću šansu da izgori? Imala je jednu zmiju, no ne bi joj puno pomogla. Rješenje je samo jedno: postati nevidljiva. Ali kako?

Začuvši šuškanje, skočila je na noge. Nitko od ostalih nije reagirao. Svi su plovili u dubokom snu. Zakoračila je prema drveću osluškujući. Vjetar je blago tresao grane, drugih zvukova nije bilo. Vjerojatno se radilo o sovi ili šišmišu. Krenula je natrag prema plaštu koji je prostrla na travi. Prolazeći pored Mislava, zastala je. Ležao je na leđima i ubrzano disao. Na oskudnom svjetlu nedovršenog Mjeseca izgledao je ljepši nego ikad. Tako topao i krhak, tako savršeno nesavršen. Zašto je morao obući tuniku? Gola muška prsa postala su ugodan prizor. Prišla mu je i ugledala izbočinu ispod donjeg dijela tunike. Iz Mislavovih usana isparavao je topli dah. Sjela je kraj njega i polako ispružila ruku. Dotakla je izbočinu i povukla ruku kao da se opekla.

„Da“, zastenjao je Mislav iz dubine sna.

Što to radi? Je li sasvim poblesavila? Ovo je protiv božica i prirode! Možda i jest, ali protiv ovolike požude božice i priroda nisu imali šanse. Donji dio Mislavove tunike zadigla je koliko je mogla da ne pukne. Zatim mu je hlače uhvatila s gornje strane i polako ih povukla prema dolje. Mislav je dahtao. Na mjesecini se sjajila njegova muškost, nabreknuta i vlažna kao prekrivena noćnom rosom. Damnana se približila čudnovatoj gljivi. Držati stražu značilo je reagirati na svaku kretnju u blizini. Ovo je bila jedina kretnja i najveća blizina. Napućila je usne i puhнула, na što je Mislavovo tijelo zadrhtalo. Damnana je osjećala kako joj koža gori. S obzirom na zmaja, sutra će možda doslovce izgarati. Ovo bi mogla biti posljednja noć njihovih života.

Tiho je svukla sve sa sebe. Uzela je Mislavove prste i položila ih na svoje grudi. Uspavane ruke blago su ih pritislule i donijele plamsaj ugone. Ono što se događalo u Mislavovu snu njegovo je tijelo prenosilo na javu. Damnana se dotaknula među nogama i umalo vrisnula od užitka. Bilo je toplo i vlažno. Prebacila je nogu preko Mislava i zajahala ga. Polako ga je uvela u sebe, od čega su oboje zastenjali. Mislav ju je, još uvijek zatvorenih očiju, primio za bokove. Ona je svoje ruke pritislula na njegove grudi. Počeli su se pomicati, najprije svatko za sebe, zatim kao jedno tijelo. Damnana se osjećala bespomoćno, potpuno predano drugom biću. Ranjivost ne samo da je nije smetala, nego ju je uzbuđivala.

Mislav je uzdahnuo: „Damnana.“

Spustila je glavu i duboko udahnula miris njegove kože. Ljubila ga je i grizla, milovala prstima. „Da“, šaptao je u snu.

„Da“, šapnula je i ona.

Svi razlozi zašto ovo ne bi smjeli činiti izgubili su se u vrtlogu koji ih je usisao. Nestao je čitav svijet, postojala su samo tijela u pokretu.

Kad je vatra na kojoj su se grijali dogorjela, Mislav je zagrlio ožnojeno tijelo koje mu se srušilo na prsa. Nikad ne bi rekao da zloduhovsko napastovanje u snu može biti tako ugodno. Grlio je meko žensko tijelo, privijao ga bliže. Znao je da će štriga nestati u zoru, zato ju je, dok je mogao, držao čvrsto, naivno se nadajući da se neće morati probuditi.

XXXI.

„Ali to je potrebno da ti spašen postaneš, razumiješ ti?“

„Ne.“

„Kako trebam ja ti objasniti?“ pitao je bradati putnik šireći ruke. Nazivanje Božje djece ovcima dosad je smatrao metaforom, ali sa svakim trenutkom izgubljenim u razgovoru sa seljacima sve mu se više činilo da mu Bog poručuje da su ljudi stoka. Seljak ga je dobrodušno gledao svojim velikim očima.

„Pokušajmo mi to ovako, je ti ikad jedno novorođenče umro?“

„Nije.“

„Kako nij... Naravno ne! A znaš ti zašto? Jer Isus te voli.“

Seljak je slušao i treptao.

„Idemo mi dalje. Sjećaš ti se na velika proljetna kiša?“

„Aha.“

„Eto vidiš ti. Da ti kršten bio si, bi ti to ne se dogodilo.“

„Kiša je bila dobra za njivu. Pšenica je dobro rodila.“

„Eto vidiš ti. To je bio jedan znak! Misli si za kako ona rodila bi da ti kršten bio si.“

„Ja sam zadovoljan sa svojim bogovima.“

„Ali oni su lažni, kako viđaš ti to ne u? Pazi vamo.“ Gost je iz vreće izvukao debelu knjigu, s gusto ispisanim listovima od jareće kože. „Ovo je dokaz. Ovdje stoji sve o djelovanje Isus Krist, naš Gospodin zapisano. Crno na bijelo, ajde žućkasto. Živa istina iz usta od svjedoci. Kad ti čitati znao bi, bilo bi ti sve jasno.“

Seljak je žmirkao i gledao u kaos nedokučivih simbola.

„Jawohl, moj prijatelj. Ti razumiješ ne što tu napisano je, ali nema veze, ti imaš oči i vidiš da slova tu su. Ti vidiš ih? Odlično. To su dokazi, prijatelj, nikakvi mitovi i legende. Materijalni

dokazi. A gdje je išta o tvoji lažni bogovi zapisano, ha?”

Seljak je šutio.

„Eto vidiš ti.“ Čim su se seljakovi prsti približili pergamentu, Hans je zatvorio knjigu. „Bog voli te tako puno da on svoj ljubljani sin poslao je da on za tebe umre. Zato...”

„Nije trebo.“

„Wie bitte?”

„Nije trebo sina slat da umre. Što se mene tiče.“

„Što se tebe tiče... To tiče te se, nego kako. Slušaj, moj sinko. Želiš ti nakon smrt u oganj završiti?”

„Pa... naravno.“

„Molim?” Ovdašnji seljaci ne samo da su maloumni, nego su ozbiljni duševni bolesnici. „Ti želiš u vatra pržiti? Čitava vječnost?”

„Ne čitavu vječnost. Samo do kraja pogreba, dok tijelo ne izgori.“

„Ach so, ja shvaćam, ti govoriš o vaš pogani posmrtni obred. Nema veze, to je najmanja briga. Slušaj. Tvoja duša je besmrtna. Smrt je ne kraj, razumiješ ti?”

„Zašto ne?”

„Kako zašto ne? Zato što ne. To je nikakva stvar od izbor, to je naprosto tako. Čovjek je stvoren da on vječno živi.“

„Ja ne želim živjet vječno.“

„Kako ne?”

„Ne želim cijelu vječnost kopat, orat i hranit stoku. Kad umrem, želim se odmorit.“

„Pa što ne kažeš? Slušaj. Ako ti jedan dobar kršćanin budeš, će tvoja duša nakon smrt u nebo ići.“

„U nebo?” Seljak se češkao iza uha. „Meni se ne čini da tamo ičeg ima, osim oblaka.“

„Raj je pre visoko da ga čovjek odavde vidjeti mogao. Tamo je predivno. Misli si za, čitav dan uživaš ti na suncu i moraš ni kopati ni orati.“

„Ni cijepat drva?“

„Ni to, moj prijatelj. Raj je blizu sunce tako da tamo uvijek toplo je.“

„Al ne smije bit pretoplo. Ne volim kad je vruće.“

„U raj je to uvijek ugodno. Znaš ti gdje vruće je, i to stvarno vruće? U paklena vatra, gdje nekrštene duše završavaju. U vječni oganj, gdje te đavao na ražanj nabija i vrti, vrti, vrti. Želiš ti da tvoja djeca cijela vječnost na ražanj okreću?“

„Ne.“

„Eto vidiš ti, sve jasno. Dopusti me tvoju obitelj krstiti i to će ne se desiti. Ti ćeš kako sebe tako i cijela obitelj spasiti. Što kažeš ti?“

„Ne znam. Meni su moji bogovi dobri. Lani su mi dali bogat urod.“

Hans je zaronio glavu u dlanove i promrmljao: „Otac, oprosti im jer oni znaju ne što oni čine.“

Seljak ga je i dalje gledao priprostim očima.

„Mogu ja bar jedan čaša vode dobiti?“

„Naravno“, rekao je seljak i posegnuo za vrčem koji su njegova djeca jutros donijela s izvora. Malu drvenu čašu napunio je do vrha. Hans ju je iskapio u jednom potezu. Voda je imala okus po zemlji, ali barem je utažila žeđ.

„Hvala, dobar čovjek, i razmisli o prelazak na kršćanstvo. Možda prođem ja u povratak ovuda.“

„Zbogom, čudni putniče“, rekao je seljak i vratio se uobičajenim dužnostima.

Pognute glave Hans je koračao preko njive. Posao je išao loše. Nakon Andra krstio je samo jednu dušu, a i ta se ne računa jer je otac tog dječaka, kad je dotrčao kući i obznanio da je postao *kršanin*, reagirao burno i doslovce ubio boga u njemu. Ovdje su ljudi tvrda i zatvorena srca, Bože mu prosti. Ali to je križ koji mu je namijenjen i nosit će ga koliko bude

trebalo. Nije bilo govora o odustajanju. Mada to možda neće doživjeti, ovdje će jednog dana stajati crkva do crkve. Ljudi će se ponositi što su djeca pravog Boga i živjeti u miru i slozi. Neće više biti pljačke i ratova. Neće biti mržnje i nerazumijevanja. Ljudi će slaviti Boga i živjeti u sreći i blagostanju.

Sanjarenje mu je davalo snage za naporan marš koji ga je čekao. Iako bez točno određenog cilja, znao je da će, kamo god ga cesta odvela, do tamo stići pješice, baš kao svaki dan. Noge su mu u međuvremenu toliko ojačale da je mogao satima hodati bez odmora.

Ušavši u šumarak, začuo je zvuke kopita i rzanje konja. Bez obzira na ojačale noge, uvijek se bolje ogrebatu za prijevoz. Potrčao je prema izvoru zvuka. Pljačkaša se nije bojao jer nije posjedovao ništa vrijedno krađe. Uostalom, Gospodin ga je čuvao. Umre li kao mučenik, izvući će maksimum iz svoje zemaljske egzistencije.

Iza grmlja dočekali su ga borbeni atovi, a na njihovim leđima kršni momci spremni za rat. Bilo ih je nekoliko stotina, povorci nije vidio kraj. Ratnici su bili goli do pojasa, neki i lica obojanih raznim bojama. Koplja, štitovi, močuge i sjekire, sve je zveckalo suptilnim glasom nasilja koje jedva čeka da se rodi.

Možda ovo ipak nije tako dobra ideja, pomislio je Hans i krenuo natrag prema njivi.

„Hej ti!“ viknuo je jedan od konjanika.

Hans se ukipio. Polako se okrenuo i pokazao prema sebi. „Tko, ja?“

„Vidiš li nekog drugog u blizini?“ pitao je ratnik kojega je crveni plašt razlikovao od ostalih. Bilo je jasno da je riječ o vojskovođi. „Dođi vamo.“

„Plemenit ratnik, ja sam samo jedan siromah koji...”

„Ne zanima me tko si. Postoji li u blizini seosko imanje gdje bi se mogla nahraniti četa junaka?“

„Zapravo da“, rekao je Hans i pomislio: Bog je velik. Njegova kazna brza je i pravedna. „Iza onaj šumarak prostire se polje od seljak i njegova obitelj. S konjovi je to blizu i...”

Prekinula ga je vlažna smjesa koja mu se zalijepila za čelo. Obrisao se i pogledao u smjeru iz kojega je došla.

„Neš me ni pozdravit?“

„Zdravo, Muhlo. Ti gađaš bolje nego ikad. Jesi ti puno vježbao otkad mi se razdvojili smo?“

Umjesto odgovora Muhlo je hračnuo i ispalio novu gnojnu smjesu koja mu je ovaj put završila na sandali.

„Ne mogu reć da si nam falio“, rekao je Muhlo.

„Vi se znate?“ pitao je vođa.

„To je poganski vrač o kojem sam ti pričo.“

„Tako znači? Možda nam bogovi poručuju da nisu zadovoljni što ste ga poštedjeli. Daju ti priliku za iskupljenje.“

Muhlo je sa smiješkom isukao Nićifora. Blago je povukao uzde i at je zakoračio prema Hansu. Misionar je podigao ruke prema licu. Bilo je to, naravno, sasvim uzaludno. Ako udari najjače što može, Muhlo će mu odsjeći obje ruke prvim udarcem. Hans je drhtao žaleći što će njegovo mučeništvo ostati bez krštenih svjedoka.

Muhlo je zamahnuo.

„Stani!“

Ratnici su se okrenuli prema čovjeku koji je viknuo. Hans je provirio preko podlaktice koju je još uvijek držao kao štit. Nasmiješio se i rekao: „Vonomir! Bog blagoslovi te!“

„Stari, poštedi me“, odbrusio je Vonomir i obratio se vođi. „Poglavniče, korisniji nam je živ.“

„Misliš?“

„Sa svakim dodatnim zarobljenikom šanse su nam bolje.“

„Hm. Imaš pravo. Smjestite ga među ostale.“

„Moment Mal“, započeo je Hans, ali snažne ruke ubrzo su ga zavezale i bacile u prva od triju kola natrpanih zarobljenim muškarcima.

„Bog daj“, pristojno je pozdravio druge zarobljenike.

„Ćao bre“, rekao je jedan od njih. Ostali su gledali u prazno.

Nije sve tako crno, mislio je Hans, bar mu nisu začepili usta. Nasmiješio se i pitao: „Želi

netko krštenje?“

XXXII.

I da nisam imao zadnju stražu prije zore, bio bih neispavan. Svaki put kad pogledam Damnanu, osjetim svrdlanje u želucu. Koliko god pokušavao, ne uspijevam iz glave izbiti ono što se sinoć zbilo. Došla je kao u mojim maštarijama, ali do krivog tijela. Iako je mislila da spavam, cijelo sam je vrijeme gledao. Ono što je počelo kao uzbudljiv prizor, s vremenom je postalo mučno. Prvo poniženje nastupilo je kad sam sjeme izbacio puno prije Mislava. Pravdao sam se pred samim sobom da je to zato što sam jedina intimna iskustva imao s desnom rukom i jednom seoskom ovcom (koja nije bila ni mekana) i što, za razliku od Mislava, nikad nisam vježbao silujući Srpkinje. Izgovori nisu pomogli, osjećao sam se bezvrijedno, kao poderana krpa ili, još gore, knjiga. Na mene se umjesto pokrivača spustila praznina, otprilike kad i Damnana na Mislava. Motrio sam gola, zadovoljna tijela kako se zibaju na mjesečini i drhtao.

Pokušao sam utonuti u blaženstvo nesvijesti, ali gorčina se uvukla pod moju kožu i ostavila me da plutam kao napuhnut leš na površini vode. Kao da sam preduboko udahnuo misao o svemu što bi moglo biti, a neće, razočaranje me priklještilo iznutra, gnječilo kao kamena gromada, žrtvenik na kojem netko drugi kolje moje snove, a oni vrište i odbijaju nestati, ni živi ni mrtvi, teški kao truplo, lagani kao zao vjetar dok me progone u težini budnosti, u prokletstvu neprekinute svijesti.

Kada je procijenila da joj je stražarska smjena gotova, Damnana je ustala i, odjenuvši se, probudila Mislava kao sljedećeg na redu. Skoro je vrisnuo kada ju je ugledao. Tek sam tada shvatio da je blesan spavao u trenucima slasti. Ni on večeras nije bio miljenik bogova, sve nas podjednako mrze.

Damnana je legla i pokrila se ogrtačem. Vjerojatno se pravila da spava dok je Mislav prilazio da bi je promatrao. Ako je i spavala, možda je s druge strane svijesti čekala da i on njoj uđe u san, ali mamlaz ništa nije pokušao. Samo se držao za glavu kao da je napravio ne znam kakvo zlo. Da, plemenski zakon kaže da je prokleta i da ne zasluhuje da živi. Nabio bih plemenski zakon tako što bih nabio nju. Ne znam što bi mi dalo više zadovoljstva.

Kako god bilo, Mislav ju je cijelo vrijeme gledao, onako kako gladno dijete gleda oca koji jede, čekajući da dođe na red, uz razliku da Mislav svoju glad očito neće zasititi. Kad je došlo vrijeme, prodrmao je Kluka, kasnije i ovaj mene iako sam bio budan. Znajući da za mene

neće biti sna, produžio sam svoju smjenu i pustio Mar Lona da spava. Ionako se ne možemo pouzdati u njega.

Kad se napokon čini da sam dovoljno izmoren da zaspim, sunce nam se smije nad dolinom. Pokušavam se razbuditi činjenicom da nas čeka odlučujuća bitka, a glupo bi bilo prespavati vlastitu smrt. Pada mi na pamet da čarobnjak, ako je stvarno tako pametan i moćan, mora znati da dolazimo. Ako je tako, trebao nas je pobiti u snu. To što smo živi govori mi da ili nije baš toliko sposoban, što sumnjam, ili želi da to mislimo. Tko zna kakvu nam je zamku pripremio. Još nekoliko sati i saznat ćemo.

Otkad su se probudili, Mislav i Damnana ponašaju se kao stranci. Zanimljivo je kako ljudi daju sve od sebe da si zakompliciraju život. Nisam, naravno, ni ja bolji, no ipak mi se čini da bih, kad bi mi se ukazala takva prilika, učinio više da je iskoristim i zgrabim tu famoznu sreću koja kao muha zuji oko glave, dovoljno glasna da izluđuje stalnim podsjećanjem da postoji i dovoljno brza da bude neuhvatljiva. Muha je tu idealan simbol. Objašnjava zašto govna imaju najviše sreće u životu.

„Imamo li kakav plan?“ pitam dok dovršavamo doručak.

„Doći gore ter ubiti gendroida“, odgovara Mar Lon s dječaćkim smiješkom. Oran je i svjež, spreman za nova junaštva.

„Pa ti si genij“, kažem, „kako se ja nisam toga sjetio?“

„Slušajte što smislih“, nastavlja Mar Lon. „Nas je petoro, njih su dvojica, jel tako? Kluk i Damnana napadaju gendroida, Mislav i ja čarobnjaka. Dok ne gleda, Miroslav ga ranjava strijelom. Zatim se i Mislav prebaci na gendroida, Miroslav i ja grabimo čarobnjaka i knjige ter svi skupa bježimo.“

„Jedini problem je što nemamo luk i strijele“, rekao je Mislav. „Ostali su kod Vonomira.“

„O.“

Mislio sam da će napokon zašutjeti, ali prevario sam se.

„Znam što ćemo! Improvizirati! To je ono što vaši stalno rade, obožavam to. Kod nas, kad stvari ne idu po planu, dolazi do raspada sistema.“

„Ovdje će doći do raspada naših mrtvih tijela“, promrmljao sam.

„Onaj prvi plan uopšte nije loš“, uključila se Damnana. „Kluk i Mislav nek zadrže nemrtvog, a Miroslav i Mar Lon čarobnjaka. Kad sredm jednog, prelazm na drugog.“

„Zvuči tako jednostavno“, rekao sam.

„Najbolja rješenja su jednostavna“, rekao je Mar Lon. „Tako govoraše napredna rasa.“

„Zato je jednostavno nestala“, rekao sam i popeo se u sedlo.

Jahanje je kratko trajalo jer put je postao uzak i strm. Ako se već trebalo poskliznuti i pasti u provaliju, radije bih da krivac budem ja, a ne životinja koja je već zbog broja nogu imala dvostruko veće šanse da se spotakne.

„Ovo nije dobro“, šapnula je Damnana. „Ostal smo bez zaklona šume. Ak gore iko gleda, lako će nas spaziti.“

„Nemamo izbora“, rekao je Mar Lon. „Samo je jedan put do vrha.“

Navukao sam ogrtač boje šume. Neće puno pomoći, djelomice zato što oko staze nije bilo drveća, djelomice zato što nitko od ostalih nije poradio na kamuflaži. Zagledao sam se preko ruba litice. Duboko dolje zelenila se crnogorica. Čisto sumnjam da bi nam ublažila pad.

„Nemoj hodati tako blizu rubu“, upozorila me Damnana. Tko zna, možda ću uskoro žaliti što nisam skočio dok je bilo prilike.

Tiho smo koračali kraj uznojenih konja kad se Mislav obratio Damnani: „Možda nevidljivi ljudi imaju nešto.“

„Ne kontam o čem pričaš.“

„Možda imaju nešto što nam može pomoći. Da obojiš kosu.“

„A da?“ rekla je i zaustavila se. Podsjećala me na vodu u kotlu iznad vatre, onaj trenutak prije nego izbiju mjehurići. Ne bih li opustio atmosferu, u šali sam dobacio: „Kakva boja, trebaš je oštrigati.“ Ukloniti štrigu.

„Može i to“, rekao je blesan mrtav ozbiljan.

„Znač, ne dopadat se to što jesam?“

„Ma dopada, ali... Želim te odvesti u svoje selo...“

„I učinit svojom?“ Mislav je šutio. „Dat čitav život rađam sinove i budem robnja? Tob htio?“

Još se mogao spasiti rezolutnim poricanjem.

„Pa... da?“

„Ma pička tebe materna! Mislav sam da ćet narast muda ak ih malo potaknem, al vidim da je bilo uzalud.“

„Nemoj mi vrijeđati majku“, ljutio se Mislav. Činilo se da bi se mogli potući.

„Vrijeđat ću kog god oću“, nastavila je. „I tvoju prokltu majku, i tvog prokltog oca, i cijelo prokltu pleme koje te napravilo glupavog!“

„Pječko otrovna!“ viknuo je Mislav i izvukao mač.

„Štaš s tim?“ cerila se Damnana. „Odrezat ta sitna muda i stavit ih u usta da ne moraš govorenjem pokazivat kolkos glup?“

Mislav je ljutito zamahnuo. Damnana se s lakoćom izmaknula i šutnula ga među noge. Kad je pao na koljena, primila ga je za zapešće da je ne može dohvatiti mačem. Drugom ga je rukom zgrabila za vrat.

„Paz vamo, kurconošče. Ovimes zaslužio smrt. Upravo sam te spasla od same sebe. Ništa više ne dugujem. Id svom čarobnjaku i crkni u vatri. Nadam se da će bit sporo.“

Pljunula mu je u lice i odgurnula ga. Zatim je uzjahala i, kao sve uostalom, krenula nizbrdo.

„Što ćemo sad?“ pitao sam. „Bez nje nemamo šanse.“

„Začepi tu otrovnu gubicu!“ zaderao se Mislav i pogledao me kako nisam mislio da je moguće. Bio sam siguran, još jedna provokacija i odrubit će mi glavu. Spustio sam pogled.

„Ta pječka nam ne treba“, rekao je spremajući Milorada. „Ima vas dovoljno da zadržite neprijatelje dok ih ne pobijem.“

Kako je to izgovorio, čak se činilo mogućim. Zadrži li do vrha ovaj gnjev, možda ipak imamo izgleda.

A vrh se pojavio brzo. Na kraju nisam stigao rekapitulirati svoj kratki život. Morao sam se zadovoljiti sa zaključkom da se od početka do kraja radilo o kolosalnome gubitku vremena.

Da sam se, kao Mar Lon, rodio u ukletoj šumi, imao bih za čime žaliti. Ovako je bilo svejedno.

Trava je opet postala gušća. Na drugoj strani prostranoga pašnjaka stajala je drvena koliba sa slamnatim krovom i crnim pločama kakve sam vidio u ukletoj šumi. Htio sam Mar Lona pitati čemu služe, no nije bio dobar trenutak. Ostavili smo konje i nastavili pješice. Iako je bilo blesavo u nedostatku zaklona, pogrbljeni smo se kretali uzbrdo.

Pred kolibom su stajala kola s mekanim kotačima, slična onima koja su onako oduševila moga oca. Poželio sam da je tu. Da kad već nismo mogli živjeti, barem umremo zajedno. Pored kola pasla su dva velika prašnjavo bijela konja. Iznad naših glava blještalo je svijetloplavo nebo, iz obližnjeg drveća dopirao ptičji pjev. Unatoč svemu ruke su mi se ježile, a krv pretvarala u led. Znao sam da nas promatraju zmajevе oči, da neprijatelj čeka da napravimo prvi potez.

Raširili smo se i počeli šuljati prema kolibi. Mislav, Mar Lon i ja izvukli smo mačeve. Kluk je držao u jednoj ruci toljagu, u drugoj sjekiru. Tristan je hodao pored njega. Niti je plazio jezik, niti je mahao repom. Oprezno je njušio i tiho režao.

Mar Lon je krenuo prema zatvorenim vratima. Mislav mu je čuvao leđa, a ja sam se prikrao do otvorenog prozora. Zavirio sam unutra, ali koliba je bila mračna i ništa se nije moglo razabrati. Prazna je, pomislio sam. Nema nikoga.

Tada je vatra suknula kroz prozor. Skočio sam u stranu, ali plamen mi je zahvatio donji dio plašta. Već sam se počeo valjati po zemlji kada mi je sinula bolja zamisao. Vratio sam se do kolibe i naslonio leđima o zid. Skinuo sam zapaljeni plašt, nekoliko puta zamahnuo da rasplamsam vatru. Prišao sam prozoru i u njega bacio zapaljenu tkaninu. Ako se plamen i ne proširi, barem će nakratko zaokupiti zmaja.

Baš kad je Mar Lonova ruka posegnula za kvakom, vrata su uz tresak poletjela naprijed. Mar Lon ih je izbjegao skakanjem u stranu. Iz kolibe je izašlo poznato lice, jednako mirno i bezosjećajno. Nečovjek je držao mač, što je bio neobičan prizor. Mar Lon je zamahnuo, ali pokušaj je bio slab. Gendroid je blokirao nekoliko udaraca, očito samo da ga izmori pa s nekoliko brzih zamaha zbunio Mar Lona koji je podigao blok. Gendroid mu je zabio mač u prsa. Čuo sam gnjecanje i krckanje dok se čelik probijao kroz meso. Gotovo čitavom dužinom oštrica mu je prodrila kroz leđa. Mar Lon nije vrištao. Bepomoćno se koprcalo dok mu je krv curila niz bradu. Gendroid je izvukao mač i pustio da umiruće tijelo klone na

travu. Zatim je zakoračio prema Mislavu i Kluku. Tristan je reżao, spreman da napadne.

Kleknuo sam kraj Mar Lona i pogledao ga u oči. Kroz suze se cijedio njegov mladi život i prelijevao preko pjegica.

„Jadna budalo“, rekao sam nježno. „Saznao si kako je to biti ratnik.“

Vratio sam se u borbu. Dok su Kluk i Mislav s naporom blokirali gendroidove napade, a Tristan lajao i reżao, prišuljao sam se nečovjeku iza leđa. Nisam znao imam li dovoljno snage da mu, kao Muhlo, jednim udarcem odrubim glavu, ali bogova mi nepostojećih, pokušat ću. Prije nego sam zamahnuo, ogroman vatreni jezik zaplesao mi je iznad glave.

„Sad bi bilo dosta“, rekao je glas iza mojih leđa. „Halide, stani.“

Gendroid se ukočio kao da je pretvoren u kamen. Okrenuo sam se i ugledao niskoga muškarca bez kose. Po godinama mogao nam je biti otac. Na leđima je nosio torbu s metalnim bačvama, a u ruci kratak štap na čijem je vrhu tinjao plamen. Kad bi želio, jednim bi nas pokretom mogao spaliti. Ništa nisam pokušao, nije imalo smisla. Bili smo poraženi.

Čarobnjak je zastao nad Mar Lonovim tijelom. Dotaknuo ga je nogom i odmahnuo glavom. „Nikad neće naučiti.“

Zatim se obratio nama: „Mali glupan dođe da me ubije. Pretpostavljam da vas nagovori da mu pomognete.“ Nasmiješio se. „Što sad kažete? Želite li me i dalje ubiti?“

„Ne“, ispalio sam prije nego su Mislav i Kluk dobili priliku da kažu nešto što bi nas koštalo glave. „Pogriješili smo i jako nam je žao. Je li tako, Mislave?“

Mislav je šutio i hladno gledao u čarobnjaka. Kluk je izgledao glupo kao uvijek, a Tristan reżao pognute glave. Izgledao je kao da će svakog trena skočiti u napad.

„Mali, mir“, rekao je Kluk ne mičući se.

„Ne poznajem vas“, nastavio je čarobnjak, „i što god vam ovaj bijaše ispričao, ja vam nisam neprijatelj. Da to htjedoh, bili biste mrtvi.“

Tome se nije moglo proturječiti.

„Što kažete na to da spremimo oružje i popričamo kao ljudi?“

Smatrao nas je ljudima, što je bio dobar znak. Možda se ipak izvučemo živi.

„Nije da imamo izbora“, rekao sam spremajući mač. Čarobnjak se nasmejao: „Plemenski ratnici su mudriji nego misljam. Gospodo?“

Mislav i Kluk izmijenili su poglede i polako spustili oružje. Tristan je i dalje režao.

„Uđite u moj skromni dom“, rekao je i pokazao prema vratima.

Krenuo sam prema njima. Očekivao sam zamku koja će mi na prvi krivi korak odrubiti glavu. Došao sam do praga, zastao, i zakoračio u zmajevo gnijezdo.

XXXIII.

Miro je udahnuo zrak koji nije bio otrovan, ali je u usporedbi s vanjskim djelovao ustajalo i suho. Kolibom je dominirala jedna središnja prostorija, nešto veća od onih plemenskih, ispunjena predmetima kojima su se mogli razabrati samo obrisi. Goli zidovi mirisali su na piljevinu, u ognjištu su tinjali ostaci žeravice. Vladala je atmosfera mira i ugodnosti. Kad su mu se oči privikle na polumrak, Miro je mogao prepoznati predmete. Stol i knjige bili su mu poznati koncepti, a na sličnom je ležaju spavao u ukletoj šumi. Većinu ostalog vidio je prvi put i mogao je samo nagađati čemu što služi.

Mislav i Kluk ušli su za Mirom, za njima gendroid i Tristan, koji je i dalje režao. Čarobnjak je ušao zadnji. „Bilo bi lijepo da pas ostane vani“, rekao je.

„Pas je naš prijatelj“, rekao je Mislav. „Ako mi ostajemo, ostaje i on.“

„Kako hoćete“, rekao je čarobnjak i skinuo sa sebe napravu koja je rigala vatru. „Teška mrcina“, dodao je istežući vrat.

Mislav je promatrao gendroida koji se od divlje zvijeri pretvorio u janje. Lice mu je bilo identično Androvom. Nije se mogla, kao kod ljudskih blizanaca, osjetiti razlika u karakteru jer karaktera nije bilo, kao ni emocija.

„Nisam znao da se bore mačevima“, rekao je Mislav.

„Misliš na Halida?“ pitao je čarobnjak. „To je novost koja mi pade na pamet nakon što bijasmo napustili šumu. Imah mač koji mi više bijaše ukras nego oružje. Kad nas napadoše trojica mačevalaca, Halidu naredih da oponaša njihove pokrete. Kad više ne bijaše ničeg što mogaše naučiti, pobi ih kao pse. No vidim da sam nepristojan. Halide, odloži, molim te, taj mač i daj nam malo svjetla.“

Halid je poslušao bez riječi. Spremivši mač, pomaknuo je visoko zrcalo što je stajalo ispred prozora, zbog čega se izvana nije moglo vidjeti u kolibu. Kroz prozor je prodrlo danje svjetlo i obasjalo zidove.

„Dobrodošli u moj dom“, rekao je čarobnjak. Usta su mu se smješkala, ali oči su bile tugaljive. „Nije neka raskoš, ali meni je ugodno. Joj, opet sam nepristojan. Još se ni ne predstavih. Ime mi je Koraks. A vi ste?“

„Mislav, sin Zdeslavov.“

„Kluk, sin Ljudemislov. I Tristan, sin ne znam čiji.“

„Miroslav.“

„Zanimljiva družina“, smiješio se Koraks. „Što li bi s crvenom ratnicom? Njoj se bijah najviše radovao.“

Miro i Mislav izmijenili su poglede. Znači, čitavo je vrijeme znao. Ni u jednom trenutku nisu imali izgleda.

„Došlo je do manjih nesuglasica“, rekao je Mislav.

„Nesuglasica?“ Koraks je prasnuo u smijeh. „Momče, odavde izgledaše kao da će ti rukama otkinuti glavu i baciti je s litice. Tc tc tc. Žene. S njima treba pažljivo.“

„Ako si toliki stručnjak, zašto si ovdje sam?“ obezobrazio se Mislav. „Ili ti ga Halid izdrka kad zatreba?“

„Mislave, ne pomažeš“, siknuo je Miro.

„Bez brige, Miroslave, sine oca koji te ne voljaše. Ja cijenim kada čovjek kaže ono što misli. Bljuje mi se od smješkanja podmuklih gadova poput Dragleile i Sofija. Sjednite i raskomotite se.“ Rukom je pokazao prema klupi za velikim četvrtastim stolom. Ratnici su sjeli i naslonili se na zid, Kluk u sredini, Mislav zdesna, Miro slijeva. Koraks je sjeo nasuprot gostima, a Tristan se zavukao pod stol.

„Sumnjičavi ste i to je pametno“, rekao je Koraks. „Da niste, ne biste stigli tako daleko. Što ćete popiti?“

„Nismo žedni“, rekao je Mislav.

„Inzistiram. Bez brige, da vas želim ubiti, upotrijebio bih Halida. Otrov me previše podsjeća na Sofija. Ajme, što mrzim tog čovjeka. Oprostite. Dakle, što ćete? Nudim vam šljivovicu, medovinu i vino.“

„Medovinu“, rekli su uglas.

„Nećete probati nešto novo, nešto divlje? Ovakvo vino još ne mogaste okusiti. Savršeno je,

kao s drugog svijeta, što je i istina jerbo ga bijahu napravili oni stari, čuste valjda za njih. Sigurno nećete? Dobro. Halide, donesi četiri čaše, bocu medovine i jedno crno vino.“

Nakon što je pročeprkao po ormarićima i policama na drugom kraju kolibe, Halid se vratio s pladnjem. Debele staklene čaše napunio je bistrom žućkastom tekućinom. Goste su više fascinirale prozirne posude nego ono što se u njima nalazilo. Halid je uzeo drugu bocu i zabio spiralnu oštricu u pluto. Nekoliko je puta okrenuo i izvukao čep (plok!). U Koraksovoj čaši zapjenila se tekućina koja podsjeća na krv.

„Nemojte mi reći da ne pijete vino. Vaši krajevi imaju bogatu tradiciju.“

Gosti su gledali u domaćina a da nitko nije taknuo piće.

„U čemu je problem? O, zaboga.“

Koraks je uzeo bocu medovine i potegao gutljaj. „Evo, zadovoljni? Nije otrovana.“ Kluk je, umiren demonstracijom, uzeo čašu i iskapio je.

„Fino?“ pitao je Koraks, a Kluk kimnuo, na što mu je domaćin smiješeći se opet natočio do vrha. Zatim je uzeo svoju čašu, drukčiju od njihovih utoliko što je imala postolje i usku dršku, protresao je, pomirisao i uzeo malen gutljaj.

„Mmm, sjajna berba. Stvarno bi bila šteta da su atomizirali taj podrum.“

Gosti su ga nijemo gledali.

„No dobro, vidim da želite prijeći na stvar. Takav sam i ja, samo htjedoh biti pristojan. U redu, dođoste da me otmete ili ubijete, a ja vas ni ne poznajem. Zašto biste onda to učinili? Što vam Dragleila ponudi?“

Gosti su šutjeli.

„Nije valjda da to radite besplatno? Vjerujte mi, unatoč tobožnjem nepostojanju vlasništva, svaki od ljudi iz šume dobiva plaću za ono što napravi.“

„I mi bismo dobili plaću“, rekao je Mislav. „Našu škrinju bogova.“

„Kako molim?“

„Škrinju bogova, koju je jedan od tvojih ukrao iz našeg sela.“

„Kao prvo, ne bijaše to nitko od *mojih* jerbo Halid i ja već dva mjeseca živimo ovdje, u planini. A od tih ljudi i pobjegoh jerbo ne htjedoh biti njihov. Kao drugo, nisam siguran što bi trebala biti škrinja bogova, ali da pokušam pogoditi. To je pravokutni predmet od drva i vama nepoznatog materijala otprilike ove veličine. S prednje strane nalazi se uska mreža, a straga tajanstvene rupe.“

„Kako si znao?“ čudio se Kluk. I Miru je zadivila Koraksova pamet. Pomislio je da čovjek nema kose zato što ju je spalila vrelna genijalnog uma. Kad se sjetio da je i Hans imao sličnu frizuru, odbacio je teoriju.

Koraks se nasmijao. „Prije nego pobjegoh, onespobnih gromobran koji bijaše stajao kraj razglasa – naše škrinje bogova – na južnom ulazu u šumu. Vjerojatno čujete za priče o glasovima mrtvih. To bijaše ljudski glas koji zabilježi moj pradjed.“ Počeo je oponašati jezive zvukove. „Naravno, s jekom je puno strašnije.“

„Ne znam za tvog pradjeda, ali zaista smo čuli glasove u šumi. Doduše, tek na odlasku“, rekao je Miro.

„Točno, dodoste prije nego stigoše staviti novi zvučnik. Stari se bijaše pokvario. Kao što predviđeh, udari ga grom pa se vrijedni mravi baciše u potragu za zamjenom prije nego im divlje životinje tijelima očiste minsko polje. Za koju godinu ukleta šuma više ne bi bila ukleta. I sad vam kao nagradu za moju glavu nude nešto što je ionako vaše. Tc tc tc.“

„Dobivamo i osvetu za poginulu braću“, rekao je Mislav.

„Molim?“

„Dobro si čuo. Znamo da si pobio naše drugove nevidljivim strijelama. Namjerno si zakuhao sukob sa Srbima.“

„Nije da tu bijaše potrebno išta kuhati, ali pretpostavka ti je pogrešna. S tim incidentom nemah nikakve veze.“

„Očekuješ da ti vjerujemo?“ pitao je Mislav.

„Ne očekujem ništa, ali razmislite. Zašto bih vam lagao? Vi ste u podređenom položaju, a mene boli briga za tuđe mišljenje. Ako nekog ubijem, nije mi to problem priznati. Ajde, kad to već spomenuste, da vas prosvijetlim. Zna li tko, kako ono rekoste, *nevidljivim strijelama* izrešeta vaše prijatelje? Pijana šumska mladež u potrazi za zabavom, za uzbuđenjem koje

kod kuće ne mogaše naći. Nije da me čudi jerbo mladi uvijek prkose autoritetu. Ako su im roditelji pacifisti, naravno da će ih privlačiti rat. Onaj debil koji mi krvari po dvorištu“, rekao je i pokazao prema otvorenim vratima kroz koja se vidjela Mar Lonova nepomična noga, „bijaše jedan od njih. Kad se sjetim da njemu i njegovim glupim prijateljima pomogoh da zataškaju stvar... Da je Dragleila saznala, svi bi dobili izgon. Što blenuste? Nemojte reći da ne primijetiste Mar Lonovu žarku želju da postane pseto rata? Na njegovu nesreću, danas zalaja na krivoga.“

Među gostima zavladao je muk.

„Dakle, osveta“, nastavio je Koraks. „Postoje i gori razlozi da se nekog ubije.“

„Nije to sve“, rekao je Mislav. „Trebali smo dobiti i lijek protiv bolesti koja je napala naše selo.“

„A tako? To već ima smisla. Plemeniti cilj i opće dobro. Nije loše.“

„Imam osjećaj da nam se rugaš“, rekao je Mislav.

„Nije ništa osobno, sine Zdeslavov. Vidiš, prema mojem dubokom uvjerenju, ne postoji dobro i zlo, visoki i niski ciljevi. Postoje samo događaji i moraju postojati jerbo ono što univerzalna svijest ne trpi je statičnost i dosada. A meni u šumi posta dosadno. To tobože savršeno društvo bijaše gušilo događaje. Kako će biti drame kad se zatiru sukobi? Kako će biti razvoja ako se svi stalno slažu? Kakvo je to otvoreno društvo koje se skriva u šumi? Da stvar bude gora, ti potomci filozofa bijahu totalni antitalenti za prirodne znanosti i nemahu smisla za humor, a s takvima ne mogu živjeti. Naprosto morah promijeniti sredinu. Ono što me definitivno pogura, bijaše rečenica koju nađoh u ostacima stare knjige, napisane prije kraja zadnje civilizacije. Zvala se *Čerupanje feniksa*. Netko je bijaše koristio za brisanje guzice tako da ostade samo naslovnica i jedan jedini list, od kojih samo prednja stranica bijaše čitka. Ipak, rečenica koju tamo nađoh utjecala je na mene više od svega što bijah pročitao prije nje. Redovi iznad bijahu zamrljani, a sve ispod otrgnuto kao da rečenica lebdi iznad provalije. Glasila je ovako: *Duh širok poput nabujale rijeke prestao se tiskati u koritu šumskog potoka, potekao je prema suncu napuštajući tamnu gnjilež, gdje je poznao samo sjene*. Fantastično, zar ne? Miroslave, vidim da razumiješ. Uglavnom, mogah pobiti cijelu šumu, i to bi bio događaj, ali odabrah otići. I kako mi zahvališ? Tako što za mnom poslaše svoje ubojice. Jadno ter predvidljivo.“

„Samo malo“, rekao je Miro, „ti si od dosade pobjegao ovamo? Meni se ne čini da se ovdje

može puno toga raditi.“

„Ovdje sam privremeno i zasad uživam. Zrak je predivan i nigdje nema nikog. Teško je zamisliti mjesto na kojem se mogu tako dobro odmoriti od ljudi. Znaite, to je moj najveći problem. Prokleto mi dosadiše ljudi.“

„Onda što prije razbij sva ogledala“, rekao je Miro.

„Vidi ti otrovne jezičine. Da smo zajedno odrasli u šumi, bili bismo prijatelji. Ne, Miroslave, sam sebi još uvijek ne dosadih. A ako se to i dogodi, imam rješenje.“ Ustao je, prišao jednoj od polica i izvadio bočicu ispunjenu prozirnom tekućinom. Zatim je uzeo predmet kakav gosti nikad nisu vidjeli, prozirnu cjevčicu veličine prsta. S jedne je strane bila plosnata dok je s druge stršila sićušna igla.

„Znadete li što je ovo?“

„Očito neko oružje“, rekao je Mislav.

„U mom slučaju, oružje protiv dosade, no zapravo ne. Pomoću ovog u tijelo se može ubrizgati bilo što. Lijek, otrov ili naprosto hrana.“

Gosti su ga zgroženo gledali.

„Što se prepadoste? Da, igla se zabije u kožu, ali nije da jako boli. Kladim se da vam Dragleila ne pokaza obećani lijek. Da, gospodo, izgledao bi ovako.“

Mislav i Kluk navukli su grimase užasa.

„Dobro, ova konkretna supstanca može se i popiti, ali onda treba duže da proradi.“

„To je voda zaborava!“

„Bravo, Miroslave. To je način da se, ako zatreba, pretvorim u novog čovjeka ter probudim u novom svijetu. Ako mi opet dosadi, nema problema. Imam dovoljne zalihe za ponovna rođenja dok se tijelo ne ugasi.“

„Samo malo“, rekao je Miro. „To možeš napraviti samo jednom. Ako ukloniš uspomene, zaboravit ćeš i vodu zaborava.“

„Mišljah i na to. Ne znam znadoste li, ali ovaj serum... Što je smiješno?“

Kluk je hihotao: „Sere um. Hehehe.“

„Ova... tvar ne utječe na sposobnosti poput čitanja i pisanja, što znači da novi ja neće izgubiti ništa što mu može zatrebati. Sva moja znanja, kao i mnoga starog svijeta zapisana su u svescima koje vidite na policama. Što me tako gledate? Vi to nikad ne biste napravili?“

Koraks im je bočicu prinio licima i rekao: „Što ako vam kažem da ste djeca ove tekućine?“

„Ti si lud“, rekao je Mislav. „Ja sam sin Zdeslava, odnosno njegovog sjemena, a to što držiš nije to.“

„A gdje je Zdeslavov otac? I očevi njihovih otaca?“

„To je bilo prije mog vremena. Svi su odavno mrtvi.“

„Naravno. I ne znaš gdje su im kosti.“

„Mi spaljujemo svoje mrtve.“

„Izvršno objašnjenje za nepostojanje grobova. Vidite, djedovi vaših djedova bijahu mladi znanstvenici, najučenije glave napredne civilizacije. Kad proučavahu umjetna sjećanja, udružise se sa sociolozima i antropolozima... ljudima koji htjedoše iz prve ruke saznati kako bijaše izgledao svakodnevni život starih Hrvata i Srba, plemenska interakcija prije preko trinaest stoljeća. Vaši pretci si, dakle, ubrizgaše vodu zaborava, a zatim vodu umjetnih sjećanja. Na njihovu žalost, uto izbi svjetski rat i ostadoše trajno zaglavljani u svom eksperimentu. Zanimljivo koliko vas se nakoti u međuvremenu.“

„Govoriš besmislice“, rekao je Mislav koji nije ni shvatio što im je Koraks upravo rekao, ali zvučalo je uvredljivo.

„Čekaj, sine Zdeslavov, najbolji dio tek slijedi. Projekt bijaše plod suradnje hrvatskih i srpskih mudraca. Hrvati si ubrizgaše umjetna sjećanja hipotetskih Prasnja, a Srbi ona Prahrvata.“

„Ne razumijem“, rekao je Kluk.

„Želi reći da smo mi Srbi, a Srbi Hrvati“, rekao je Miro.

„Nemoguće!“ viknuo je Kluk. „Da je tako, odmah bih se ubio.“

„Onda se ubij vani da ne moram čistiti. Uglavnom, iako bijahu učene glave, vaši pretci donesoše svu mržnju u kolektivnom nesvjesnom pa se odmah počeste klati premda to u prvoj verziji povijesti ne bijaše slučaj. Za to bijaše potrebno kršćanstvo kao plodno tlo za sađenje razlika i mržnje. Pa malo zalijevanja nacionalizmom i gnojenja fašizmom...”

„Čime?” pitao je Miro, ali prije nego je Koraks odgovorio, ubacio se Kluk: „Ne mogu biti Srbin. Osjećam se normalno.”

„Ajde da vas utješim”, nastavio je Koraks. „Pitanje narodnosti nema veze s krvlju. To je konstrukt. Ideja koja postoji samo u vašim velikim glavama. Nešto sasvim nebitno.”

„Što to lupetaš?” naljutio se Mislav. „Pitanje roda je najvažnije pitanje. Čovjek mora znati gdje su mu korijeni.”

„Ironično je da to kažeš ti koji o svojim ne znaš ništa”, cerio se Koraks. „Onaj tko je opsjednut korijenjem, vegetira na razini biljke ter uvijek stoji na mjestu. Zato moji drugovi iz šume ukinuše taj konstrukt, štoviše pretvoriše ga u ultimativni tabu. Zgodna ironija jerbo od glupih konstrukata najgori su tabui. Naprosto vape za time da ih se krši. Zato se smatram Grkom. Jučer bijah Bugarin, a sutra ću, vama u čast, biti Srbin. Šalim se, Hrvat. Što je, što se smrknuste? Ja vas ne osuđujem zbog primitivizma. Zlo što iz njega proizlazi pokreće događaje, a to je jedino bitno.”

„Znači da ipak služiš zlu”, rekao je Miro.

„Ja služim svemiru, ili ako hoćete, raspršenoj jednosti. Nisam ja kriv što je priroda okrutna, što se kaos i red moraju izmjenjivati, što evolucija duha uvijek ide ukруг. Nemojte me tako bljedo gledati. Stvar je krajnje jednostavna. Kod svake napredne civilizacije doimaše se da je pravedan svijet ne samo moguć, nego i nadohvat ruke. A do njega nikad ne dođe. Znaate zašto? Zato što to ljudi ne žele. Podsvjesno se užasavaju jednakosti, odgovornosti i, naravno, monotonije. Ljudima ne treba savršen svijet nego stalna želja za njim. Čemu će težiti ako ga dobiju? Sreća njihova da je svaki napredak iluzija. Znaate li što smjeraju ljudi iz šume, ta blistava nada novog čovječanstva? Napraviti dovoljne količine vode zaborava da vam natope bunare. Da vas unište bez ijednog ispaljenog metka. Da vas preodgoje u ime napretka. Sve je to, naravno, sasvim uzaludno jerbo će ljudi uvijek biti ljudi, dakle govna. Bića koja ili progone ili su progonjena, trećeg nema. Sukobi su neizbježni i bit će tim gori što se više budu potiskivali. Ono što meni smeta je što šumske ljude pojedinac zanima jednako malo kao vas. A ako treba birati između kolektivizma plemena ili kolektivizma plenuma, neka bude

ovo prvo. Šarmantnije mi je autentično barbarstvo nego hinjena čovječnost. Zato neka događaje šire neki novi osvajači koji stižu s istoka i zapada, netko tko ne glumi da je ugladen. Ustvari, boli me briga za ostatak svijeta. Ovamo sam se povukao jerbo se odbijam miješati u stvaranje povijesti. Zato sam sav serum i sve formule ponio sa sobom. Odlučujem svijetu uskratiti spoznaju. Odlučujem ga pustiti da grca u neizbježnom primitivizmu. Htjeli mi to ili ne, okrutnost i glupost sastavni su dio ljudskosti. Ne mogu se ukloniti kao što se ne može ukloniti disanje, spavanje i sranje. Naravno da uvijek ima pametnih iznimaka koje se vole zavaravati da su nešto bolje, ali to što im uspije uspavati mračni dio sebe, ne znači da ga se riješiše. Uostalom, iznimni pojedinci ne mogu promijeniti vrstu. Ako nekim čudom dovoljno iznimaka evoluirao i uspije promijeniti svijest, to više neće biti ljudi. Ali ne brinite, to se nikada neće dogoditi. Povijest nas uči da se mijenja samo tehnologija dok ljudi ostaju isti. Nekad vjerovao da možemo bolje, da povijest nije predvidljiva, no život me razuvjeri. Nema smisla da svojim genijem tobože ubrzam razvoj ljudske misli, odnosno da stvaram nove privide. Zaboravljalo se i zaboravljat će se. Feniksov let iz pepela i natrag ponavljat će se i bez mene. Svijet je prepušten kaosu i dobro da je tako. Jedino što mogu je pobrinuti se da meni samom život bude ugodan i zanimljiv.“

„Udisanjem planinskog zraka?“ pitao je Miro.

„Na primjer. A može i nečim drugim. Na primjer...“ ustao je i iz džepa izvukao pištolj. „... vašim pogubljenjem. Pretpostavljam da znate što je ovo.“

„Već smo ti dosadili?“ pitao je Mislav dok mu je ruka klizila prema maču.

„Jeste, ali nije samo to. Saznaste gdje se skrivam ter čime sam opremljen. Naravno da vas ne mogu pustiti žive.“

Gendroid je mirno stajao postrani.

„Što me tako gledate? Za ono što maločas govorah bijaše mi jasno vaše blejanje, ali ovo valjda shvaćate. Mi smo dva svijeta koji se međusobno isključuju. Na globalnoj razini pozdravljam bilo kakve događaje, štoviše navijam za vas. Na osobnoj razini preferiram preživljavanje. Ako ja ne uništim vas, vi ćete uništiti mene. Vrlo jednostavno.“

„Pametni čovječe, zaboravio si jednu stvar“, rekao je Mislav.

„A to bi bilo?“

„Kluk je u stanju dići ovaj stol. Sad!“

Kada je u pitanju nagon za preživljavanjem, Klukovi mišići brži su od misli. Čim je Mislav viknuo, stol je poskočio uvis i rubom udario Koraksa u podlakticu. Pištolj je opalio, no metak je proletio iznad ratničkih glava. Čim su mu napali gospodara, Halid se mogao umiješati. Pakao je mogao izbiti.

XXXIV.

Sjedim ispod zaklona i držim glavu na šapi. Veliki puno laju, ali ništa ne razumijem. Veliki koji miriše čudno stoji na drugoj strani. Ne vjerujem mu. Gledam mu u noge. Njušim. Uopće se ne miče. Spuštam glavu. Dosadno mi je. Zatvaram oči. Spavam. Nema me. Sanjam da ližem divovsku kost. Budim se. Dižem glavu. Osjećam nešto čudno. Njušim njušim njušim. Nešto se sprema. Nekakva opasnost. Režao bih, ali ne želim da se prijatelj ljuti. Ustajem. Veliki kojeg ne poznam isto ustaje. Veliki laju drugačije. Osjećam opasnost. Ne sviđa mi se ovdje. Osluškujem.

„Ako ja ne uništim vas, vi ćete uništiti mene. Vrlo jednostavno.“

Ne volim nepoznatog. Tiho režim.

„Pametni čovječe, zaboravio si jednu stvar.“

Ćulim uši.

„A to bi bilo?“

Nešto će se dogoditi.

„Kluk je u stanju dići ovaj stol. Sad!“

Zaklon se pomiče i čuje se udar groma. Bojim se. Lajem. Bježim u stranu. Čudni ide prema debelom prijatelju. Veliki izvlače svjetlucave predmete. Zveket zveket zveket. Opasno je. Prilazim trkom. Lajem. Režim lajem režim. Skačem oko čudnog. Ne vidi me. Debeli i mršavi prijatelj bore se protiv njega. Grizem ga za nogu. Tvrdi je kao drvo. Grizem opet. Čudni me ne vidi. Trza nogom. Lajem. Opet se čuje grom. Lajem. Čudni odguruje mršavog prijatelja, debelom prijatelju uzima štap i baca ga na pod. Stišće prijatelja za vrat. Prijatelja boli. Ljut sam. Grizem čudnoga za nogu. Opet ništa. Uzimam zalet. Skačem i zubima ga hvatam za ruku. Čudni pušta prijatelja. Ja ne puštam. Glasno režim. Stišćem zube najjače što mogu. Čudni me grabi za vrat. Cvilim. Bojim se. Čudni ima sjajni predmet. Udarit će me. Cvilim. Probio me sjajnim predmetom! Boli me. Padam na pod. Cvilim. Čudni se bori s mršavim prijateljem. Njušim to, ali ne mogu okrenuti glavu. Ide mi krv. Ližem. Boli me. Cvilim.

„Tristan!“

Debeli prijatelj saginje se prema meni. Pruža mi šapu. Ližem je. Boli me. Cvilim. Prijatelj me voli. Iz očiju mu ide voda i pada mi na šapu. Ližem. Slano je. Želim si lizati ranu, ali ne mogu se pomaknuti. Postaje tamno. Prijateljevo lice nestaje. Ne vidim ništa. Osjećam da mi prijatelj drži šapu. Volim prijatelja. Manje me boli. Ne osjećam šapu, ali znam da je prijatelj drži.

„Moj dragi mali pas.“

Razumio sam što mi prijatelj laje. Ne bojim se jer je prijatelj kraj mene. Prijatelj sve tiše laje. Želim i ja, ali ne mogu. Ne čujem ništa. Osjećam da ću zaspati. Prijatelj me draga po glavi. Sretan sam.

XXXV.

Dok se stol prevrće, bacam se na Koraksa. Čuje se grom, ali promašuje me. Ne dajem mu novu priliku. Hvatam Koraksa za ruku kojom drži oružje. Šakom ga udaram u trbuh. Ne vidim što se zbiva iza mene, zvuči kao da se Mislav i Kluk bore s gendroidom. Tristan laje. Koraks me udara u glavu. Snažniji je nego sam mislio. Vrti mi se, ali ostajem na nogama. Ne puštam mu ruku s oružjem. Još jednom udara grom. Ni ovaj put nije me pogodio. Čujem kako Tristan cvili, no ne mogu pogledati što se zbiva. Udaram Koraksa nogom, on mene rukom. Hrvajući se, padamo na pod. Dolijećem na njega. Ne dam mu da izmigolji. Moram mu izbiti prokleta oružje iz ruke. Kako je tako snažan? Udara me u lice i gubim ravnotežu. Okrećemo se tako da je sada on na meni. Lijevom me rukom drži prikovanog za pod, a u desnoj drži grom. Cijev je uperio prema mojoj glavi. Kažiprst je omotan oko malog metalnog dijela. Znam što će se dogoditi kada ga povuče.

„Zbogom“, govori i povlači prst. Zatvaram oči. Čuje se udar groma, nakon čega mi zvoni u ušima. Nisam osjetio kako mi je grom udario u tijelo. Ne bi li umiranje trebalo bar malo boljeti? Otvaram oči i vidim da se oko Koraksove ruke omotao bič. Na prozoru čuči Damnana. Snažnim trzajem povlači Koraksa s mene. Ustajem i jedva primjećujem Halida koji zamahuje. Saginjem se, ali mač me zarezuje po čelu. Nadam se da nije duboko. Tko zna, možda sam već ionako mrtav. Halid me hvata za ovratnik i baca prema vratima. Dolijećem grubo, ali ostajem pri svijesti. Koraks pokušava odmotati bič. Damnana mu ne dopušta. Jednom rukom povlači Koraksa, u drugoj drži mač kojim odbija Halidove napade. Mislav joj priskače u pomoć. Čudno je vidjeti mu mač u lijevoj ruci, no pokreti su mu tečni i precizni. Kluk sjedi i plače nad Tristanovim tijelom. Zajedničkim snagama Mislav i Damnana odupiru se gendroidu, ali neće dugo. Osvrćem se i vidim Mar Lona u lokvi krvi. Znam što mi je činiti. Okrećem Mar Lona na leđa i otvaram torbu što je nosio na leđima. Vadim bocu ispunjenu smrdljivom tekućinom. Mar Lon je pripremio sve: umjesto metalnim čepom, grlić je zatvoren komadom tkanine. Uzimam bocu i kutijicu s demonom vatre. Utrčavam u kolibu. Damnana ispušta bič i objeručke podiže mač. Koraks si oslobađa ruku. Otvaram metalnu kutijicu i palcem potežem kotačić, kako nam je Mar Lon pokazao. Demon se ukazuje u plavičastom plamenu. Prinosim ga vlažnoj tkanini na boci. Hvata je vatra.

„Hej, ružni!“ vičem. Halid se okreće prema meni. „Pozdravljaju te stari Grci!“

Boca leti i rasprskava se na Halidovim prsima. Iz razbijenog stakla iskače golem vatreni

cvijet i guta Halidovo tijelo. Ovaj začuđeno gleda kako mu se koža topi i nestaje. Ono što izbija na vidjelo nikako ne sliča na čovjeka. Mislav i Damnana zamahuju, svatko sa svoje strane. Dvije oštrice zasijecaju gendroidov vrat i spajaju se u sredini. Halidova glava, obješena o tanku nit, prevrće se prema leđima. Neljudsko tijelo strovaljuje se na pod. Koraks poseže za oružjem na podu, no Damnana mu stopalom prignječuje šaku. Čuje se pucanje koščica. Mislav stopalom odguruje grom prema mrtvom gendroidu. Damnana udara Koraksa u lice i ruši ga na pod. Čelavac dolijeće kraj cjevčice s iglom. Zabija si je u ruku i počinje se smijati.

„Niste me pobijedili. Stari ja nestaje, a novog ne možete ubiti jerbo vam ništa nije kriv.“

Pogled mu se magli, a tijelo leluja. Baš kad se čini da će se onesvijestiti, naglo se uspravlja. Sjedeći na podu, gleda nas nekim novim očima. Prokletnik je uspio pobjeći. Ovo više nije on.

Smrad spaljenog nečovjeka postaje neizdrživ. Vatra se širi na jedan od zidova. Krckanje postaje glasnije.

Koraks koji to više nije motri nas očima djeteta. U njima su strah i izgubljenost. Gleda u mene pa u Mislava i Damnanu.

„Što se dogodi?“ pita. „Tko sam ja?“

„Nevina žrtva“, govori Mislav i izmiče se Kluku s toljagom.

„Stani, treba nam živ!“ vičem, ali kasno je. Novorođeni ima vremena za jedan pogled ispunjen strahom. Čuje se nešto kao pucanje jajeta, baš kao u plemenskoj igri. Kapljice krvi raspršuju se u sitnom oblaku. Kluk udara opet. Gdje god da se stari Koraks sakrio, dohvatila ga je toljaga. Komadići blistavoga mozga, riznice sjećanja i pametnih ideja razlijeću se kolibom.

„Moramo van“, progovara Mislav i u pravu je. Vatra je uhvatila krov koji samo što se nije urušio. Nježno Kluk podiže crno krzneno klupko i kreće prema izlazu. Svi smo već vani kada mi na pamet pada nešto važno.

„Vraćam se odmah“, kažem i ulijećem u kolibu. Vatra je posvuda i unutrašnjost je puna dima. Dragocjene knjige gore kao trupla u plemenskom pogrebu. Umrlo znanje leprša u crnim pahuljama. Kašljem i, iako prekrivam oči, one peku i pune se suzama. Trčim do police i uzimam vodu zaborava, sve bočice koje mogu naći. Igle ostavljam jer me plaše. Odozgo padaju goreći komadi slame. Trčim prema izlazu. Strop se urušava dok iskačem na otvoreno.

Kašljući, mičem se od vreline ognja.

„Mislio sam da ideš po Koraksovo tijelo“, govori Mislav dahćući. „Bez njega nam nitko neće vjerovati da smo obavili zadatak.“

Okrećem se prema bukthinji. Ulazak više nije moguć.

„Spaljena lubanja morat će poslužiti“, govorim. „Ako je to ikom bitno. Ionako su glavne bile knjige.“

„Kakve knjige?“ čudi se Mislav.

„Upravo tako“, dobacujem.

Vatra hvata i Mar Lonovo tijelo, čime dobiva pravi ratnički pogreb. Ako mu to išta znači.

„Bome je bilo blizu“, govori Damnana i smiješi se. I Mislav je nasmijan dok je gleda. „Drago mi je da si se vratila.“

„Nije nikamo ni otišla“, progovaram dok komadiće slažem u cjelinu. „To je od početka bio njezin plan. Izazvati svađu dok čarobnjak gleda i iskoristiti našu jedinu šansu – iznenađenje.“

„Tis mudar, Miroslove“, govori Damnana. Umorno uzvraćam osmijeh.

„Znači“, javlja se Mislav, „nisi mislila ono što si rekla o mojoj majci?“

„Nisam puno glumla, Mislave. Finos me raspizdio.“

„Nemoj joj više spominjati brak i djecu“, govorim. Dok im ruke hitaju u zagrljaj, okrećem se na drugu stranu. Što god govorili mudri stari ljudi, tuđa sreća ponekad nije zarazna.

Prilazim Kluku čiji obrazi svjetlucaju od suza. Tapšam ga po ramenu.

„Bio je... tako dobar pas“, govori i davi se u jecajima.

„Najbolji“, kažem i gledam u Tristanove dlakave ostatke. Milujem ga prvi put. „Želiš da ga spalimo... Kao pravog ratnika?“

„Ne želim da gori s tim prokletnikom.“

„Možemo ga zakopati.“

Kluk me začuđeno gleda.

„Da ga zaštitimo od zvijeri“, objašnjavam.

„Nitko ne smije dirati mog Tristana!“

U kolima pokraj lomače, nekadašnje kolibe, nalazim lopatu. Hodam do najbližeg drveta, gorostasne jele što se nadvija nad provalijom. Čini mi se kao dobro mjesto, Tristan je volio drveće. Možda će kroz jeline grane osjećati toplinu sunca i gledati u dolinu. Počinjem kopati. Pomišljam na Hansa i pitam se što bi rekao na ovo. Vjerojatno bi mu bilo drago da preuzimam njegove ideje, makar pokapao psa.

Šutimo dok crno krzno nestaje pod zemljom. Opet se čuje cvrkut i shvaćam – nikada ni nije prestao.

Nakon što smo zasjeli na travu, pitam: „Je li itko gladan?“

„Ne baš“, odgovara Mislav, „a i nema vremena. Trebamo što prije krenuti.“

„A kamo?“ pita ga Damnana.

„U ukletu šumu po lijek za moje pleme. Osim ako nas ne misliš spriječiti.“

„Ne mslim.“

„Više mi ništa ne duguješ, ali volio bih da ideš s nama.“

„Tom je i bilo u planu. Bar neko vrijeme.“ Smiješi mu se.

„Odlično“, smiješi se i Mislav, „krenimo.“

„Polako“, ubacujem se, „čekaju nas bar dva dana jahanja. Treba nam hrana i odmor. Predlažem da ispečemo onog janjca. To će nam biti zalihe za put.“

Janjac je ubrzo oderan i vrti se iznad blage vatre, na mjestu gdje je nekad bila koliba. Čeprkajući štapom po zgarištu, Mislav izvlači Koraksovu lubanju. Potpuno je crna.

„Ubiti ili ne ubiti?“ govori Mislav zamišljeno.

„Tu nedoumicu smo riješili“, kažem.

„U biti da.“

„Misliš da će ga prepoznati po zubima?“

„Ne.“

Bacam kratak pogled na Mar Lonovu spaljenu lubanju i, ako se izuzme činjenica da njegova nije oštećena toljagom, ne primjećujem bitnu razliku u odnosu na Koraksovu. Sve je to ista smrt, isti prah.

Vrijeme prolazi dok ležimo na podnevnom suncu. Nestao je rezak zadah paljevine, zamijenili su ga ugodni mirisi šume i pečenja. Nebo je nježno plave boje, pogled na dolinu predivan. Svaki je detalj na mjestu, ali cjelina djeluje uznemirujuće. Jedva čekam da odemo.

Kad je janjac pečen, jedemo. Kluk odbija. Tronoga pečenka previše ga podsjeća na Tristana.

XXXVI.

Činilo se Miroslavu da će nakon dramatičnih zbivanja život na neki način stati, odati počast proživljenome i dati mu priliku da sredi dojmove, kao nakon plemenske legende ispričane pored vatre. Naravno da nije bilo tako. Život se, uporan i neumoljiv, odmah nastavio. Od njega je tražio da skuplja nova sjećanja dok ona stara blijede i nestaju. Već sada, u osvit novog dana, borba s čarobnjakom djelovala je daleko i nestvarno. Da nije bilo posjekotine na čelu, mislio bi da je sve to samo sanjao.

Potkraj prethodnoga dana uzeli su Koraksov dvopreg s cjelokupnim sadržajem, a uglavnom se radilo o alatima, u njih ubacili meso i prtljagu te, naravno, Kluka. Upregnuli su Koraksove konje, a Mar Lonovog i Klukovog pustili da slobodno jašu. Zahvaljujući mekanim kotačima, kola su vozila brzo i glatko. Zahvaljujući rezervnim konjima, pauze su bile kraće.

Malo su razgovarali. Kluk je tugovao za Tristanom, Miro bio distanciran kao inače. Čak su i Mislav i Damnana šutke jahali jedno pored drugog. Sporazumijevali su se tijelima, osobito noću. Prave riječi ionako nisu imali. Niti je on smislio rješenje za njezinu kosu, niti ona za njegov spol. A vremena je ponestajalo.

U popodnevним satima novog dana prošli su mjesto gdje su ih zaskočili odrpani razbojnici. Nije bilo ni leševa ni krvi. I u ovom dijelu svijeta život se pravio da se ništa nije zbilo. Jedino što je podsjećalo na zasjedu bila je srušena smreka pored puta i križ ispod kojega je ležao kršteni gendroid.

Jahali su izvučenih mačeva, osvrćući se na svaki šum iz guste mreže drveća. Ako su ih gladne oči gledale iz šume, tamo su i ostale. Nitko ih nije pokušao napasti.

Idućeg su dana, jašući poljanama između blagih brežuljaka, ugledali oblak dima iznad horizonta. Koliko god mu se približavali, činilo se da ostaje na istoj udaljenosti. Kao da je vatra bježala pred njima.

„To je neki velki požar“, rekla je Damnana.

„Nadam se da nije ono što mislim“, rekao je Miro.

Nitko ga nije pitao što misli, valjda da se ne ureknu. Do večeri se pokazalo da je bio u pravu. Tamo gdje je nekad stajala šuma koju su nazivali ukletom dočekao ih je nepregledan niz

izgorjelih stabala. Breze su bile crne kao ostalo spaljeno drveće. Iz mrtvih krošanja širio se rijedak dim.

„Zamisli ti to“, rekao je Kluk evocirajući njihovo posljednje jutro u šumi. „Žulj im je stvarno donio nesreću. Pogodio ga je grom i spalio šumu.“

„Ko zna štaš ovdje desilo“, rekla je Damnana.

„Toliko o nagradi za naš trud“, dobacio je Miro.

„O, bogovi“, rekao je Mislav.

„Budimo realni“, rekao je Miro, „ionako nismo donijeli ono što su tražili.“

Hodali su crnom travom na mjestu što je nekad ulijevalo strah. Šuma i njezine zamke više im nisu mogle nauditi. Koliko je pogled sezao, sve je bilo suho i mrtvo.

„Možemo se zavuć dublje“, rekla je Damnana, „al nema smisla. Ak je iko i preživio vatru, udavio se od dima.“

Mislav je tupo gledao u pepeo. Tolik trud uzalud. Osjećao se poput seljaka kojem nakon mjeseci muke čitav urod nestaje u oluji. Ili pljačkaškome pohodu.

„Napravili smo što smo mogli“, javio se Kluk i slegnuo ramenima. „Napokon možemo doma.“

„Doma“, rekao je Mislav i glasno izdahnuo.

„Ja ne idem“, javio se Miro.

„Kako to misliš?“ čudio se Mislav.

„Lijepo. Nemam dom kojem bih se htio vratiti.“

„Kamo ćeš onda?“

Miro je gledao u požarište. „Ostat ću ovdje.“

„Ovdje nema ničeg.“

„Upravo tako. Treba mi novi početak. Nemojte nikom reći gdje sam.“

„Čak ni Vonomiru?“

„Njemu pogotovo. Recite da sam poginuo.“

Mislav ga je zbunjeno gledao, a onda kimnuo. „Kako hoćeš.“

„Ne brinite, bit će mi dobro. Naći ću neki kutak koji je ostao zelen, izgraditi kolibu. Možda je Koraks bio u pravu kad se povukao u prirodu.“

„Uzmi sve alate“, rekao je Mislav i pokazao prema kolima. „Ustvari, uzmi cijela kola. Kluk se zaželio jahanja, zar ne?“

Kluk je odgovorio širokim zubatim osmijehom.

„Hvala ti“, rekao je Miro i Mislavu stisnuo ruku. Privukao ga je bliže i šapnuo: „Nemoj zasrati s Damnanom. Nema baš puno takvih.“

„Znam.“

Kluk mu je medvjedićem zagrljajem temeljito izmasirao trup.

„Čuvaj se, veliki.“

„I ti, mali.“

Pred Damnanom Miro je kratko zastao, onda je zagrlio i nju. Držeći je u rukama, na uho joj je šapnuo nešto što Mislav nije uspio razabrati. Nešto joj je tutnuo u vreću kao oproštajni dar. Mislav je želio pitati o čemu se radi, ali nije bio trenutak. Poslije je zaboravio.

Miroslav se smjestio na kolima, mahnuo i nestao među spaljenim stablima.

Mislav je zurio u šumu, kao da joj daje zadnju šansu da podijeli dio nekadašnje čarolije, dio svojih izgubljenih tajni.

„Nema tu ničeg za nas“, rekao je naposljetku. „Moramo dalje.“

„Tu nams putovi razilaze“, rekla je Damnana. Mislav je probljedio.

„Olad, bolan, to je samo privremeno. Moram hitno do svoje kraljce. Probat ću da je odgovorim od invazije na tvoje selo.“

„Invazije?“

„Ne pitaj, nemam vremena za objašnjenja. Bit ću brža ak jašem sama. Vas dvojca ćete bit

sigurni dok god se dršte zajedno.“

„Ali ako nas netko napadne...”

„Imaš mač i znaš se njime služiti.“

Mislav se nasmiješio. „Zbilja?”

Damnana je kimnula i pomilovala mu obraz. „Nać ćemo se u tvom selu.“

„Ako još postoji. Možda je invazija već počela.“

„Nadam se da nije. Al svakako moram požurit.“

„Čuvaj se“, rekao je privivši je uza se. Nos joj je čvrsto utisnuo u vrat ne bi li što duže zadržao njezin miris. Poljubila ga je i otišla. Dok ju je gledao kako jaše u sumrak, osjetio je bolnu slutnju da je više nikad neće vidjeti.

XXXVII.

Damnana je odlučila projahati noć. Putove, koji su joj sad već bili poznati, dovoljno je osvijetljavao Mjesec. Odmor je minimalizirala ravnaјуći se prema kobili. Kada životinja više ne bi mogla, sklonila bi se s puta i nakratko odspavala s mačem na grudima. San joj je bio lak i na svaki nagli zvuk bljesnula bi njena oštrica. Uglavnom se radilo o žirovima koji bi otpali s krošnje. Nije bilo napadača koji bi je usporili podsvjesnom željom za smrću. Kako god to čudno zvučalo, još od one pećine nije ubila nijedno živo biće.

Da bi prešla Savu, nije joj trebala ni skela ni most, jednostavno ju je projahala. Suhi dani snizili su vodostaj pa nije morala ni plivati. Dalje je slijedila glavnu, najbržu cestu.

Dok se na istoku nazirala zora, ušla je u dobro poznat kraj. Skrenula je s glavnog puta i nastavila šumskim stazama. Kobila je skakala preko potočića i probijala se kraj starih hrastova i bukvi. Prije nego se ukazalo sunce, stigla je do dobro poznatih šatora prekrivenih granama i lišćem. Šuma je bila tiša nego inače. Nije imala dobar osjećaj.

Logor je izgledao napušten. Kamo god je zavirila, nije našla nikoga. Sjahala je i krenula do kraljičinog šatora iako je slutila da neće naći nikoga. Razmaknula je krutu tkaninu i ušla. Kraljičine odaje zjapile su prazne. Na ležaljci su ležali jastuci presvučeni svilom. Bili su hladni.

„Vid ko se vratio“, začula je iza leđa. Okrenula se i ugledala šepavu Lizanu. S napetim lukom, ciljajući u Damnanine grudi, za promjenu je ona bila ta koja se smijala. „Nis baš u formi, Damnana. Nekadt se neb mogla prišuljat samo tako.“

„Spust taj luk i vod me do kraljce.“

„Ko što vidiš, kraljca je ošla.“

„Kamo?“

„Ti to dobro znaš. Kraljca je misla das mrtva, al neke od nas shvatle su istnu. Das izdajnica i daš se vratit.“

„Izdajnica?“

„Jašta. Kurva koja je prešla kurconoscma.“

„Nisam izdala Moranu“, rekla je Damnana oštro. No je li to bila istina? Spavanje s Mislavom nije se uklapalo u misiju. Kako god bilo, grizodušje je moralo pričekati. „Nosim važne vijest za kraljcu.“

„Ondaš, bona, lijepo čekat da se vrati. A sad bez naglih pokreta.“

„Znaš, neš još dugo moć da napinješ tu strijelu.“

„Kuš! Uvijek misla da tako pametna. Da se moš podsmjehivat iza leđa. E pa danas ne moš.“

„Nikad tis nisam podsmjehivala.“

„A ne? Kad je vepar probo nogu, neko je reko: ‘Skonto da mu ženka’ i sve su ratnice prasnule u smijeh. Ja sam dobro prepoznala glas, zatom nemoj pričat.“

„Lizana, rukat drhti. Nemoj čint nešto štaš da požališ.“

Lizana se nasmijala. „Tu su se promijenle neke stvari. Nis više kraljična miljenca. Ak te ubijem, možda me i nagradi.“

„To je velk rizik.“

„Ćut! Uzmi mač, s dva prsta, i bac ga u stranu.“

„Lizana...“

„Odma!“

Damnana je poslušala.

„Izađ iz šatora i kren prema kobli. Polako.“

Damnana je hodala unatrag razmišljajući kako da se izvuče. Lizanine ruke drhtale su, jedva čekajući da im Damnana naglom kretnjom podari izgovor da ispale strijelu. S ove blizine nije mogla promašiti, a bilo je dovoljno da je otrovni vrh dotakne bilo gdje na tijelu.

„Šta sad?“ pitala je Damnana stojeći pored kobile.

„Uzmi taj svoj bič i omotaj sredinu oko vrata.“

Damnana je znala da bi time postala bespomoćna, ali nije imala izbora. Učinila je kako je

Lizana tražila, vlastitim bičem vezala je omču oko vrata.

„Dobac mi oba kraja.“

Nakon kraćeg oklijevanja Damnana je učinila što se od nje tražilo. Lizana je pustila luk i posegnula za bičem. Damnana je iskoristila jedini trenutak koji je imala. Pojurila je prema Lizani. Baš kad joj je trebala zariti nokte u lice, Lizana je povukla oba kraja biča i omčom joj prekinula dovod zraka. Podignutim koljenom odbila je Damnanin napad. Damnana je pala na koljena i pokušala prstima odstraniti bič, ali stisak je bio prečvrst.

„Kakot se dopada, droljo?“ pitala je Lizana i dodatno stegnula omču.

Damnana se koprcala u borbi za zrak. Kad joj se već počelo mračiti pred očima, Lizana je popustila stisak. Damnana je dahtala i halapljivo gutala zrak. Znala je da svaki udah može biti posljednji.

Lizana je krenula prema vrećama na kobili. Damnanina jedina nada bila je da gurne ruku u onu sa zmijom.

„Da vidmo šta imaš“, rekla je Lizana i dršku biča stisnula ispod desnog pazuha. Slobodnu ruku zavukla je u vreću. Damnani je krv bubnjala u ušima.

„Šta je ovo?“ pitala je Lizana izvukavši cjevčicu ispunjenu prozirnom tekućinom. Damnana je opsovala u sebi, ali onda joj je sinula ideja.

„Pust to! To je otrov.“

„Ma nemoj?“ Lizana se nadmoćno nasmiješila. „Akot kažem da ga popiješ?“

Damnana je odmah posegnula za cjevčicom, a Lizana povukla lijevu ruku i stegnula omču. Damnana je grgljala u boli.

„Lažljivce“, rekla je Lizana. „Predvidljivas ko kuja kad se tjera. Saš mi reć šta je to zaista. Ak opet slažeš, bićet zadnji put. Jes me razumla?“

Damnana je kimala crvena u licu. Lizana joj je dopustila da udahne.

„Onda? Šta je to?“

„To je... napitak... koj daje... nadljudsku snagu... Za kraljcu...“

„Draga moja, kraljca nije tu“, rekla je Lizana zubima uklanjajući poklopac. „A uskoro možda dobijemo novu.“

Iskapivši tekućinu, napravila je grimasu. „Kolko treba da proradi?“

„Ne dugo“, rekla je Damnana nadajući se da je u pravu. Kod Koraksa je djelovanje bilo trenutačno, ali on je vodu zaborava ubrizgao iglom.

Lizana je nastavila kopati po vreći. Vrisnula je, ali na Damnaninu žalost, nije isпустиła bič. „Šta je ovo?“

Glava gendroida bila je svježā kao u trenutku kada je odsječena.

„Ne bīm vjerovala dat kažem.“

„Zašto nema krvi?“

„Ni tom neb vjerovala.“

Držeći je za kosu, Lizana je otkinutu glavu prinijela licu i pomirisala kožu koja niti je bila živa, niti je trunula. Odjednom, Lizana se stresla. Smrknuta lica pogledala je u Damnanu. „Štas mi to dala?“

„Zaboravi.“

Lizana je stegnula omču, a onda zastala kao da ne zna što radi. Oči su joj postale prazne i krute poput stakla. Čīm je stisak popustio, Damnana se oslobodila.

„Ko sam? Će sam?“ pitala je zbunjena djevojka.

„Tis šepava nakaza i sadas u kurcu“, kazala je Damnana i zalijepila joj šamar dobrodošlice u svijet u kojem je čeka samo bol. Hroma djevojka je pala i zaplakala.

Damnana se vratila u šator po mač. Pokupivši vreću i bič, luk i tobolac sa strijelama, skočila je na kobilu i pojurila. Možda još nije bilo kasno. Ostale su joj dvije bočice ispunjene vodom zaborava, dovoljno da stvori novu Moranu, uz malo sreće i novog hrvatskog poglavnika. To bi čak mogao biti Mislav jer bi, poznajući kurconosce, njegova oca brzo nakon zaboravljanja proglasili ludim i spalili na lomači. Ni rijeka zaborava ne bi bila dovoljna za cijelo pleme. Kad bi se divljacima dala mogućnost da se riješe trauma i proživljenih patnji, jamačno bi s gnušanjem odbili. Ljudima koji su rat smatrali svetinjom, a spaljena sela herojima, žrtve i

stradanja bili su smisao postojanja. Zato ih nije trebalo ništa pitati. Trebalo je samo neutralizirati vođu, navesti ga da nakratko zaboravi koga mrzi. Vojske, doduše, ne bi zaboravile svoju žeđ za krvlju, ali morale bi se suzdržati. Vojnici ionako nisu postojali da bi mislili, nego radili što im se kaže.

Čudno je bilo da za uspostavu mira jaše netko kome je ratovanje bilo jedina dotadašnja svrha, jedino u čemu se isticala. No osjećaj je bio dobar. Činilo se da to što radi ima smisla. Premorenu kobilu natjerala je u završni galop. Trebala je izdržati još samo malo.

Mislava je opekla Damnanina opaska da bi je Kluk i on usporavali. Zato je podigao tempo i unatoč Klukovim prigovorima inzistirao da jašu cijelu noć. Znao je da će, koliko god se trudio da ide do krajnjih granica, Damnana ipak biti brža. Život mu je, uostalom, uvijek iznova dokazivao da su drugi bolji. Ali logor Damnanine kraljice morao je biti skriven, zamučen u dubinu šume. Kako je njih dvojicu čekao kraći put, nadao se da bi do sela mogli stići malo nakon Damnane, možda čak istovremeno.

Samo da oboje ne zakasne. Grozio se invazije u kojoj bi izginula cijela njegova obitelj: majka, otac, brat i sestre, čak i teta ako je još bila među živima. Plašio ga je i suprotan ishod. Ako Hrvati dobiju bitku, Damnana će biti neprijatelj. A crvena kosa neće olakšati stvari.

Kluk se zadihao kao da je on taj koji trči. Od vibracija koje su ga bacale kao krpenu lutku morao se naprezati da ostane u sedlu. Dok su galopirali poznatom ravnicom, urlao je poput djeteta: „Ja sam gospodar vjetra!“

Mislavu je bilo drago vidjeti ga kako se smije.

Uznojeni i nažuljani, u sedlu su dočekali svitanje. Iznad istočnoga obzora nije se širio dim, što je bio dobar znak. Selo još nije bilo spaljeno. Možda je Damnana kraljicu nagovorila da umjesto Hrvata napadne Srbe. Ili je miješanje u kraljevske poslove drskost koja se kažnjava bičem? Što god da se dogodilo, želio je znati. Neizvjesnost ga je morila više od umora. Jedva je dočekao zadnji šumarak prije sela.

Konji su se, premoreni, probili na čistinu. Otvorio se pogled prema selu. Krvave neispavane oči imale su što vidjeti.

Neprijateljska trupa od nekoliko stotina ratnica polako se primicala kućama. Mislava je zaprepastilo kako je malo hrvatskih branitelja. Manje od stotinu muškaraca mirno je stajalo

kraj prvih koliba dok su ratnice zatvarale obruč. Vojska amazonki plela je svoju mrežu, poput divovskoga pauka koji ne brza jer zna da muha ne može pobjeći. Ove muhe nisu ni pokušavale, nisu čak ni zujale. U potpunom miru selo je čekalo smrt.

Gdje su strijelci, gdje su konjanici, pitao se Mislav očajavajući. Koliko god se napinjao, s ove udaljenosti nije mogao razabrati lica. Muhla je prepoznao po stasu i po količini dlaka. Ostali su bili manji, time i teže raspoznatljivi. Pogledom je tražio oca. Nitko od branitelja nije nosio crveni plašt.

Začuo je kopita na cesti iza sebe.

„Ne mogu vjerovati da smo bili brži“, rekao je Kluk.

„Neštom je iskrsnulo“, rekla je Damnana. „Šta se ovdje... O ne.“

„Moramo ih zaustaviti“, rekao je Mislav. Prije nego je dovršio rečenicu, odjeknuo je borbeni rog.

„Prekasno“, rekla je Damnana i gledala kako Moranine ratnice udaraju juriš prema hrvatskome stožeru. Iza kiše strijela koje su u dugom luku pljuštale na selo, nadirala je malobrojna konjica s kraljicom na čelu. Za njom je trčalo nekoliko stotina pješakinja urlajući u ekstazi. Hrvati su se iza drvenih štitova sklanjali od strijela. Mnogima nije pomoglo. Muška tijela padala su i previjala se po zemlji. Od svojih strijela branitelji nisu ispalili nijednu.

„Ne razumijem što rade“, rekao je Mislav.

„Ovo će bit pokolj“, rekla je Damnana i stisnula Mislavovu ruku. Prsti su mu drhtali. „Biće brzo gotovo. Nemoj gledat.“

Želio je poslušati, ali nije mogao. Očima je pratio kako se jahačice primiču kolibama.

„Danas je dobar dan za umiranje!“ viknuo je Kluk i pohitao prema selu.

„Što to radiš? Stani!“

Dok mu je najbolji prijatelj jahao u smrt, Mislav je ostao razapet između plemena i Damnaninog stiska.

„Neš im pomoć ak pogineš.“

Mislav je sumnjao da je smrt strašnija od onog što je osjećao. Dok je amazonska konjica utrčavala u selo, ugledao je muškarca s crvenim plaštem. Tata! Poput drugih ratnika, nije držao ni koplje ni mač.

„Bogovi, dajte da bude brzo i bezbolno.“

Umjesto šuškanja kasapljenog mesa začula se grmljavina. Hrvatski ratnici podigli su pokretne gromove, skrivene iza štitova, i usmjerili ih prema napadačicama. Trećinu jahačica pokosile su nevidljive strijele. Prvi red pješakinja izginuo je prije nego je ijedna ratnica shvatila što se događa. Deseci metalnih cijevi tresli su se uz glasno ritmično praskanje. Kroz blijedi oblak dima izlijetala je smrt. Jedna ratnica za drugom trzala se rastrgana po čitavom tijelu. Krv je špricala, mačevi su suhi padali na zemlju. Iz štitova je prštalo iverje, umiruća tijela valjala su se po travi.

Morana je, pritisnuta krepanom kobilom, ležala na zemlji i krvarila. Slomljenih udova, nije se bila u stanju pomaknuti. Mogla je samo promatrati kako njezina vojska nestaje zgažena nepoznatom čarolijom. Sa svakom ratnicom koja bi pala – a padale su poput zrelih jabuka kad se trese stablo – osjećala je sve jače stezanje u grlu. Ponosne duge kose razlijevale su se po travi natopljenoj krvlju. Kad su utihnuli gromovi, Morana je shvatila da vrišti. Oči bi si iščupala da joj ruke nisu bile slomljene. Vođa kurconosaca došetao je do nje. Pljunula ga je, ali njena slina jedva da mu je dotakla stopalo. Izvukao je mač i zamahnuo. Morana je odbila zažmiriti. S mržnjom je gledala još dugo nakon što joj se glava odvojila od tijela. Iz kacige su stršila paunova pera.

Damnana je prekrila lice dlanovima, ali pukotine među prstima bile su dovoljno široke da vidi kako ostaci razbijene vojske trče prema šumi dok četa hrvatskih jahača izlijeće iz dubine sela i siječe jednu ratnicu za drugom. Djevojke s kojima se donedavno smijala umirale su u krvi. Nikada nisu bile bliske, no bile su sve što je imala. Njih šaćicu Hrvati su ostavili životu, barem dok se ne izredaju na njihovim tijelima.

„Žao mi je“, rekao je Mislav.

„Nije. Al nema veze.“

Hrvatski poglavnik podigao je mač i odaslao pobjednički poklič. Odmah su mu se pridružili ostali ratnici. Kad je urlanje zamrlo, čuli su se i drugi zvuci. Jauk ranjenih ratnica, čelik koji se zabada u meso, topot konja bez jahačica. I cvrkut ptica iz obližnjeg šumarka.

„Navuci kapuljaču“, rekao je Mislav i krenuo prema selu. Nakon tolikih dana i noći bio je doma.

XXXVIII.

Na Mislavovu i Damnaninu sreću, hrvatski branitelji potrošili su pokretne gromove, inače bi pokosili i njih. Prije nego su ušli u domet kopljima, ratnici su prepoznali Zdeslavova sina kako vodi konja i tajanstvenu ženu s kapuljačom. Kluk, koji je na putu u junačku smrt pao s konja i preživio bitku, šepao je iza njih.

„To je Mislav!“

„Vratio se!“

„Slava bogovima!“

„Misliš, slava Kristu.“

„Daj ne gnjavi, nema dva dana da si kršten.“

„Tko mu je ova ženska?“

„Sva je mršava i nikaka. Mogo je i bolje proći.“

„Je je, umrijet će pri prvom porodu.“

„A noge glatke ko u djeteta.“

„Odvratno.“

Žamor im je zamirao za leđima. Mislav se Damnani nasmiješio u znak zahvalnosti što nikom nije izbila zube. Nije vidio kako je, dok nitko nije gledao, izvukla zmiju iz vreće i bacila je među kuće.

Hodali su dublje u selo. Nije tako dugo prošlo otkako je Mislav odjahao u avanturu, ali vratio se kao drugi čovjek. I selo je djelovalo drukčije. Mnoga lica koja je očekivao nisu bila prisutna.

„Gdje su svi?“ pitao je rođaka Domagoja.

„Di bi bili? Tu su, slave pobjedu.“

„Gdje mi je otac?“

„Veliki Zdeslav? Šta ne znaš?“

„Kako bi znao kad se upravo vratio?“ dobacio je začuđujuće trijezni Kosijenac.

„Mislio sam da je možda saznao na putu“, branio se Domagoj.

„Molim vas, recite mi što se dogodilo.“

„Mladiću, žao mi je, ali... Tvoj otac je mrtav.“

„Molim? Kako je to moguće? Maločas je pobjednički podigao mač.“

„Vidio si Vonomira, našeg novog poglavnika.“

„Vonomir poglavnik?“ Stvarnost je poprimala obilježja sna, jednog od onih gdje ništa nema smisla. „Otkad to?“

„Otkako se kao pobjednik vratio iz uklete šume.“

Mnoga su pitanja vapila za odgovorima, no neka su bila važnija od drugih. „Gdje mi je majka?“

„Jadnik ne zna ni to.“

„Nemoj ga mučit, nego mu reci.“

„Sine Zdeslavov, majka ti je podlegla bolesti. I nije jedina.“

„A teta Tuga? Moj brat i sestre?“

Domagoj je tužno odmahnuo glavom. „Žao mi je, Mislave. U selu skoro da nema čovjeka koji nije nekoga izgubio. Ali sad je vrijeme slavlja.“

Ostavili su ga da tupo gleda u prašinu. Nije izgubio nekoga, nego čitavu obitelj. Damnana mu je šapnula: „Jab te zagrlila, al ne znam šta će mislit ovi tvoji.“

„Koga briga“, rekao je Mislav i privio je uza se. Nije se obazirao na podsmijeh i začuđene poglede. Želio se utisnuti u toplu Damnaninu kožu i postati njezinim dijelom.

„O, Mislave, pa to je, je li, veliko iznenađenje, kako bi reko, jer se nitko, ali baš nitko nije nadao da, je li, a onda siva vrana, ali nije da više vjerujem u takvo znamenje, nego, lijepo da si tu.“

„Žulju“, rekao je Mislav pružajući mu ruku. Više od jedne ni ne bi mogao primiti. „Drago mi je da si bar ti još živ.“

„O da, kako da ne, itekako živ, malo osakaćen i to se vidi, je li, jer nedostaje, ali nije to sad kako bi reko, može se i s jednom i onda, pogotovo jer više ne smijem brati svete trave, hoću reći đavolje trave, ali mogu se prekrižiti, to jest skoro, uglavnom, sad se zovem Alojzije.“

„Molim?“

„Alojzije. Prešao sam na, kako bi reko, kršćanstvo i, jasno, potpuno svojevolutno, Višeslavovo pogubljenje nije imalo nikakve, ali baš nikakve, i eto, kao što možda znaš, a ako ne zato ti sada ja kažem.“

„Što se to svima dogodilo?“

„Sine Zdeslavov“, rekao je netko. Okrenuvši se, Mislav je ugledao Vonomira, zaogrnutog u crveni plašt, uspravnog kao nikad prije. „Drago mi je da si se vratio.“

„Vratio sam se kad sam obavio zadatak, za razliku od nekih.“

„Nemoj biti drzak, razgovaraš s poglavnikom.“

„Lijep plašt“, rekao je Mislav hladno. „Mislio sam da se prenosi s oca na sina.“

„Došlo je do zanimljivog razvoja situacije. Uđi u moju kolibu, puno ti toga moram ispričati. Tko je ona?“

„Zove se Damnana i nemoj je tako gledati.“

„Oprosti, ali udovac sam i ne mogu si pomoći.“

„Moja sućut. Je li i tvoja žena umrla od bolesti?“ pitao je Mislav ulazeći u svoj nekadašnji dom, kolibu kudikamo ružniju i manje mirisnu od Koraksove. Unutrašnjost je bila manje-više ista kao prije, ali nije osjećao da se vratio kući.

„Moja žena je uhvaćena u preljubu pa sam i njoj i ljubavniku odrubio glave. Višeslavu i zato što je branio lažne bogove.“

„Kako to da si prešao na kršćanstvo?“

„Što fali kršćanstvu?“ pitao je Vonomir i dao im znak da sjednu. „Imam osjećaj da ga čeka

blistava budućnost. A i u selu su ga dobro prihvatili. Pogotovo nakon što sam pogubio najglasnije nevjernike. Nego, zaboravio sam pitati: što je bilo s Miroslavom?”

Da se radilo o mome sinu, to bi bilo prvo što bih pitao, mislio je Mislav.

„Napustio nas je“, rekao je Mislav, a Damnana šutjela.

„Hoćeš reći da je...”

„Mrtav. Rastrgao ga je medvjed.”

Vonomir se smrknuo, ali nije pustio suzu. „Imao sam loš predosjećaj. Kao da sam znao.”

„Zašto onda nisi krenuo za njim?”

„Sine Zdeslavov, kao što znaš, imam još jednog sina. Kako bi mu pomoglo ako poginem na besmislenoj misiji, i to u službi tuđinaca?”

„Blago malom Ljudevitu s tako brižnim ocem.”

„Obezobrazio si se otkad smo se zadnji put vidjeli. Što ti se dogodilo?”

„Recimo da sam odrastao. Ali pusti mene, ti imaš više toga za objasniti.”

„Odakle početi?” Vonomir je motao brk oko kažiprsta. „Nakon one zasjede krenuli smo za jedinim izglednim tragom, to jest glavnom cestom. Oslobodili smo Kluka.”

„Rekao nam je. Zašto niste potražili i nas?”

„Šuma je velika, sine Zdeslavov. Uostalom, preživjeli ste, zar ne? Muhlo i ja smo požurili natrag u selo. Stigli smo već krajem drugog dana. Nagovorili smo poglavnika... bivšeg poglavnika da napadnemo ukletu šumu.”

„Kako vam je to uspjelo? On nikad nije volio tuđe prijedloge.”

„Nakon što sam mu pokazao napredno oružje, sam je došao na tu ideju. Skupili smo većinu ratnika i krenuli iste večeri. Iako nas je bilo mnogo, bili smo brži nego prvi put. Tko bi rekao da toliko kraće traje kada ideš glavnom cestom i ne pečeš odojak ili suplemenika? Oko podneva smo mostom prešli Savu pa se vratili južno do skele. Htio sam iskoristiti priliku i porazgovarati s onim slijepim gadom, ali mora da nas je nanjušio i zavukao se u neku rupu. Dalje smo nastavili istim putem kao kad smo tražili škrinju. Kad smo stigli do zadnje čistine

prije uklete šume, pritajili smo se i pričekali noć. Tek tada smo nastavili put. Držali smo se zaklonjenih staza jer nismo mogli znati kakve su naprave imali prokletnici iz šume. Kako god bilo, nisu nas vidjeli. Ispostavilo se da su u međuvremenu ukinuli noćne straže.“

„Kako to?“ čudio se Mislav.

„Saznat ćeš, ne budi nestrpljiv. Bila je mrkla noć kad smo se dokopali šume. Mnogi ratnici prestravili su se kad su čuli jezive glasove. Pored tog ti zaista ne treba straža. Ja sam znao da je u pitanju trik, no nitko mi nije vjerovao. Nisu se smirili dok se nisam probio do mjesta odakle su glasovi dopirali. I znaš što sam našao? Našu škrinju bogova! Iščupao sam rep koji je izlazio sa stražnje strane. To je ubilo demona i glasovi su utihnuli.“

„Kako te nisu ubili gromovi u travi?“

„Kao što rekoh, imao sam Dragleilinu hladnu vatru“, smiješio se Vonomir. „Zaista mi je bila svjetlo u tami. Zahvaljujući njoj našao sam tragove tronoge džukele.“

„Tristan“, uzdahnio je Mislav.

„Budući da nijedna druga živina ne ostavlja takav trag, lako sam našao siguran put kroz prvi dio šume. Naravno, to sad jako dobro zvuči, ali tada si baš nisam vjerovao. Zato sam imao Hansa da hoda ispred mene, a ostali ratnici koristili su srpske zarobljenike. Bilo je nekih nezgoda, ali tek u povratku. Do nastamba smo se prišuljali tiho. Kao što rekoh, nevidljivi ljudi toliko su vjerovali svojim vradžbinama da nisu imali nijednog jedinog stražara. Većinu smo poklali u snu. Kako je bilo puno koliba, a teško je klati u savršenoj tišini, u jednom trenutku izbila je vriska. Neki šumski ljudi uspjeli su se domoći oružja, dotrčao je i jedan gendroid – tako smo izgubili dio boraca, uključujući tvojeg vrlog oca.“ Napravio je kratku stanku radi pijeteta.

„Samo jedan gendroid? Kad smo bili u šumi, bilo ih je više.“

„Njih sam se najviše bojao, a na kraju nisu ispali neki problem. Umjesto da stražare, na jednoj čistini slagali su kamene blokove, ne pitaj me zašto. Sjećaš se dobrog starog Andra i njegove definicije čovjeka?“

„Nisam slušao.“

„Ali ja jesam. Zato je svaki naš ratnik na pitanje o najvrednijem narodu odgovorio kako nema najvrednijeg naroda. Dobro, skoro svaki. Nekoliko blesana je viknulo: ‘Bogovi i Hrvat’ i

ostalo bez glave, ali dugoročno gledano, bolje nam je bez njih. Većina naših mogla je prići gendroidima. Njih je bilo samo devet pa smo ih brzo svladali. Prije zore slomili smo svaki otpor. Preživjeli ljudi iz šume predali su nam se, između ostalog i onaj lažni trgovac koji nam je ukrao škrinju. Lopov je kumio da ga poštujemo, kukao da ima ženu i djecu. Da mu bude lakše, sve smo ih objesili na isto stablo. Kad nam je dala lijek protiv bolesti, i Dragleila je molila milost. Kazao sam joj da nikad ne podcjenjuje divljake, a ako im se smije, neka se pobrine da je ne vide.“

„Što je bilo s njom?“

„Recimo da je Muhlo dobio one dlačice, i još puno više. Kad joj je rekao da će je zadržati kao robinju, zgrabila je bodež i ubila se.“

„A Sofio?“

„On bi čak mogao biti živ, mada sumnjam. Iskopali smo mu oči i jezik i pustili ga da luta šumom. Ako je imao sreće, ubio ga je posađeni grom.“

„U šumi ste uzeli oružje.“

„Tako je, i kao što si mogao primijetiti, stvarno nam je dobro došlo. Ali napravili smo veliku grešku. Kad smo uzeli pokretne gromove, i velike i male, nismo znali da cijevi zapravo ispaljuju komadiće metala. Te zalihe smo uništili paleći šumu.“

„Znači, na to oružje više ne možete računati.“

„Možda je i bolje tako. Malo je prenapredno za nas. Maločas su neki idioti bili tako sretni zbog pobjede da su se ponosno okrenuli suborcima, prije prestanka paljbe. Tako smo izgubili osam ratnika, uključujući Muhla Srbosjeka.“

„Žao mi je.“

„Što se može? Za sljedeći pohod vraćamo se čeliku.“

„Nakon što Srbi opet napadnu?“

„Da. Čudi me što još nisu. Možda su zaboravili da su na redu. Ali tko zna? Možda se stvari primire.“

„Ne vjerujem. Čerupat ćemo se još.“

„Moguće, ali trenutno me više zabrinjavaju Avari. Opet su se počeli bahatiti. Za Srbe me nije briga jer namjeravam pleme preseliti na zapad. Ovdje se još osjeti zadah bolesti i smrti. Svidio mi se onaj kraj prije uklete šume, pogotovo ruševine gdje se Kupa ulijeva u Savu. One koje izgledaju kao sisa, sjećaš se da smo ih vidjeli iz daljine. Djeluju staro i moćno.“

„Sve je to lijepo“, rekao je Mislav. „Ali ništa ne objašnjava kako si postao poglavnik.“

„To je bilo zanimljivo. Nisam planirao, vjeruj mi. Kad su u šumi nakon bitke naši ratnici počeli s pljačkom, Hans se uvukao u jednu od koliba. Odjednom se zaorio moćan muški glas: ‘Ja sam Jahve, Bog jedini. Pogani, odbacite lažne bogove ili pripremite se na moj gnjev.’ Shvatio sam da to Hans govori u metalni tuljac koji pojačava glas, no nitko od ostalih nije. Mamlaz je valjda prvi put bez greške progovorio na našem jeziku. Mnogi su popadali na zemlju i molili strašnog boga da im se smiluje. Ne treba im zamjeriti, puno su čudesnih stvari vidjeli u kratko vrijeme i puno znakova da sa starim bogovima nešto nije u redu: bolest, pa nestanak škrinje, onda i smrt poglavnika. Nakon što je pripremio teren, Hans je izletio iz kolibe i počeo raditi što inače radi. Samo što je ovaj put bio uspješan. Prišao sam mu i rekao da znam što je učinio. Znaš li što mi je odgovorio? ‘Probaj to ostalima objasniti pa da vidimo mi što oni prije vjerovat će.’ Prije nego sam se snašao, počeo je trubiti kako nam je Gospod poslao novog poglavnika. I što da kažem? Ponijelo me. Jesam li ti pokazao naš novi grb?“

Iz neuredne hrpe izvukao je tanku ploču prošaranu tamnim i svijetlim kvadratima. „Ovo sam našao u šumi. Gore su stajale nekakve figurice, ali njih sam prepustio drugim ratnicima. Što kažeš? Malo je mračno, ali kad crnu zamijenimo crvenom, izgledat će super.“

„Bolje nego kurac od ovce.“

„To je i moja misao. Naravno, treba malo pričekati. Ljudi su još u šoku od kršćanstva. Ako pretjeramo s promjenama, prsnut će im glave.“

Smijao se.

„I tako si sada poglavnik. Znači li to da me moraš ubiti?“

„Što? Zaboga, ne. Bez uvrede, ali nisi mi baš neka prijetnja. Ipak, morat ću inzistirati da napustiš pleme. Sigurno je sigurno. Uostalom, pomrla ti je cijela bliža rodbina. Za nas te više ništa ne veže.“

„Imam Kluka.“

„Povedi ga sa sobom, još jedna briga manje.“

Damnana, koja je cijelo vrijeme šutjela, počela se komešati. Mislav je osjećao kako mu mnogo toga želi reći, ali čeka da ostanu sami. Ustao je i krenuo prema izlazu.

„Čemu žurba?“ pitao je Vonomir. „Nisi mi ispričao što je bilo s vama.“

„Pitaj Kluka“, rekao je Mislav i otišao.

Pred kolibom je začuo udaljenu vrisku. Zvučalo je kao: „Zmija! Zmija!“ Ne pazeći kuda hoda, umalo se sudario s Hansom.

„Sinko, to raduje me da ti živiš. To moramo mi s krštenje proslaviti.“

„Možda drugi put.“

Dvoje otpadnika odmicalo je od poglavnikove kolibe. Iza leđa dopirala je bujica praznih riječi koja ih se nije ticala.

„Herr poglavnik!“

„Što sad hoćeš?“

„U znak od križ si ti pobijedio.“

„Prije u znaku čudesnog oružja.“

„Ali Bog je ga ti dao, kao i pobjeda. Sjeti se na svoje obećanje.“

„U redu, Hans, izgradit ću crkvu u selu. Nakon selidbe na zapad.“

„I veliko križ na brdo. Da čovjek ga iz daljina vidi.“

„Dobro, naći ćemo ti neko brdo.“

„Mi ćemo i jedan veliki kip od Isus staviti.“

„Hans, mi nemamo kipare.“

„U redu, samo križ onda.“

„I ja imam jednu molbu. Prestani na misi koristiti krv. Uzmi nešto drugo. Na primjer, vino.“

„Hm, vino biva često u Biblija spominjano. Ja mislim da...”

Riječi su se gubile u bujici glasova koji su nadirali sa svih strana, poput mutne rijeke kad se izlije iz korita.

XXXIX.

Kluk je, nakon što mu je Mislav otkrio da planira s Damnanom odjahati na jug, nagovarao prijatelja da ostane. Kad je uvidio da to nije moguće, ponudio je da krene s njima. Dogovorili su zajednički polazak u svitanje. Mislav je znao da krupni prijatelj previše voli pleme da bi izvan njega bio sretan pa nije prihvatio njegovu žrtvu. On i Damnana otišli su usred noći, i to prema sjeveru. Kamo su išli i čemu su se nadali, ni samima im nije bilo jasno.

Damnana je danomice gledala kako Mislav pati. Dala mu je vremena za oplakivanje rodbine, proces koji je ona sama, u mnogo manjim dozama, obavljala cijelo djetinjstvo. Imala je i ona za kim tugovati. Kao dvoje siročadi, ljudi povezani gubitkom, Mislav i Damnana uzajamno su si lizali rane. Ipak, njegov problem bio je dublji. Suštinski se nije razlikovao od Kluka. I njemu je nedostajao rodni kraj, ljudi s kojima je upoznao život, bogovi koji su umrli kad i obitelj. Mogao je napustiti pleme, no pleme nije moglo napustiti njega. Odreći se poznate sredine značilo je odreći se sebe.

Na fruli je svirao sumorne melodije, sve dok svirka nije potpuno zamrla. Bacio bi sviralu u rijeku da ga nije podsjećala na mjesto gdje je nekad živio. Čuvao ju je kao sveti predmet. I više od toga – kao člana porodice.

U pitanju njihova odnosa Damnana nije mogla reći da se Mislav nije trudio. Davao joj je nježnost i strast, ali nikad cijelog sebe. U svakoj kretnji zvonila je neka tiha, duboka tuga. Kao da je progutao nevidljivu udicu. Što je dalje hodao, to ga je više razdirala i povlačila natrag.

Kad je Damnani postalo jasno da udica neće nestati, odlučila ju je izrezati. Jedino oruđe kojim se to moglo učiniti već je neko vrijeme nosila sa sobom.

Sunce je, stidljivo se probijajući iza obzora, zlatilo jutarnju rosu. Mislav mu je okrenuo leđa i šutke gledao u rijeku. Damnana mu je pružila drvenu čašu ispunjenu medovinom. Prije toga, dok Mislav nije gledao, u nju je izlila Mirin oproštajni poklon.

„U zdravlje“, rekla je.

„Čemu nazdravljamo?“ pitao je Mislav prinoseći čašu usnama.

„Budućnosti“, rekla je dok mu se jabučica dizala i spuštala.

„Hvala ti“, rekao je obrisavši usta. Smiješio joj se kako je povremeno činio, ali nikada onako kao prije povratka u selo. Onda mu se lice promijenilo. Pogledao je prema šumama koje su se prostirale oko njih. I shvatio.

„Ali... zašto?“

Šutjela je dok su navirale suze, njoj koja nikad nije plakala. Osjećala se kao da ubija biće koje voli, što je i bila istina.

Ustao je i krenuo prema njoj. Kad je već pomislila da će ga morati udariti, izgubio je ravnotežu i pao. Damnana je dlanovima pokrila lice i plakala za Mislavom kojeg je znala.

Ležeći na leđima, Mislav se borio.

„Sjeti se svega“, rekao je, ali glas mu je postao tih.

„Nemoj zaboraviti!“

Neću, mislila je Damnana. Gledao ju je bespomoćno poput djeteta, istom onom ranjivošću koja ju je osvojila.

„Ne daj da... nestane“, šaptao je samom sebi.

Gledala ga je kako se gubi.

„Ne daj da...“

Sklopio je oči. Tamo negdje iza, u nepoznatim i neistraženim dubinama, jedna su se vrata zalupila zauvijek. Pleme je bilo mrtvo.

„Što sam učinila?“ pitala se čupajući si kosu, crvenu i prokletu od rođenja.

Ležeći muškarac otvorio je oči. Kad ju je pogledao, znala je da to nije Mislav i da nikad neće biti. Izgubila ga je zauvijek.

Dok ju je stranac bunovno gledao, uzela je zadnju Koraksovu bočicu. Otvorila je poklopac i ispila sve. Iz Mislavova sedla izvukla je frulu i čvrsto je stisnula. Prinijela ju je usnama i zagledala se u jednu od sićušnih rupa. Čekala je da je usiše.

„Tko si ti?“ pitao ju je neznamac.

„Pitaj me za nekoliko trenutaka“, rekla je i, ubrzo zatim, nestala.

XL.

Uz neumorno kriještanje ptičurina počeo je moj treći dan u divljini. Grana na kojoj sam spavao dobro me nažuljala, ali bar me veprovi nisu isprepadali kao pretprošlu noć. Zahvaljujući maču, tada sam i ja preplašio njih – ipak sam najopasnija zvijer u ovoj šumi – pa smo zapravo izjednačeni, no ne mislim im dati priliku za novo iznenađenje. Život na visokoj grani plaća se žuljevima na mjestima koja i nakon jahanja ostaju čitava. Sreća da još imam Dragleilinu čudotvornu kremu. Ako me posluže vremenske prilike, moja će koliba biti dovršena do kraja dana, barem prva verzija, i više se neću morati verati na stabla. Uostalom, da je čovjek zamišljen da se ljulja po granama, imao bi perje ili kitnjast rep.

Gradim, dakle, kolibu a ne bolji svijet. Nevidljivi ljudi, koji su to nekoć pokušavali, postali su doslovce nevidljivi. Sve što su ikad stvorili ili kao hrčci skupili u ruševinama, nestalo je u vatri. Prošao sam spaljenom zemljom i vidio samo pougljenjene ostatke ljudi i predmeta kojima nikada neću znati svrhu. Na čitavom zgarištu nisam našao ništa upotrebljivo, samo napuklu crnu ploču s jednoga od krovova. Stvarno ne znam što bih s njome mogao raditi osim klanjati joj se i plesati lupajući nekom od razasutih kosti.

Trebalo je krenuti dalje. Doslovce dalje od vatrom poharanog područja. Šuma je srećom dovoljno velika da neka stabla uvijek opstanu. Kamo god se okrenem, drveće je posvuda. Kao da me želi podsjetiti da je ovdje bilo prije nego su se pojavili ljudi i da će ovdje biti jednom kada nestanu. Sa mnom dijeli kratak odsječak vremena, treptaj oka u povijesti svijeta.

Ali ne marim za prošlost i budućnost. Ovdje živim jedno veliko sada. Ne shvaćam to kao povratak nekakvom izvoru. Ovo je nova šuma i nov početak, to je sve. Uostalom, tko kaže da postoji jučer? Možda mi se nikad ništa nije ni dogodilo. Možda je ono što smatram prošlošću samo hrpa lažnih sjećanja koja su mi usadili tko zna koji ljudi ili bogovi. Možda uopće ne postoje odgovori. A možda su u šumi.

Čudno mi zvuči kad to samom sebi kažem, ali baš se dobro osjećam. Nestao je miris paljevine, prati me aroma smole i vlažnoga lišća. Iako sam tražio nasade čarobne trave, one koju mi je Mar Lon dao da udišem, nisam ih uspio naći. Vjerojatno su izgorjeli. To bi objasnilo zašto su ptice u zadnje vrijeme osobito dobre volje. Možda je i moje zadovoljstvo uvjetovano udisanjem čudesnih supstanci. Ali sumnjam. Nekako mi se čini da bi ova dobra

faza mogla potrajati.

Za ovo što ću učiniti mislio sam čekati do punog Mjeseca ili drugog simboličnog trenutka, ali događaj je i bez toga dovoljno značajan. Uostalom, jebo simboliku. Vadim prozirnu bočicu i gledam u kapi što skrivaju novi život, Koraksova vrata u ponovno rođenje. Uklanjam čep i tekućinu prosipam na travu. Neka šuma zaboravi zvjerstva kojih se nagledala. Šalim se, naravno, to je samo glupo drveće. Doduše, budući da stalno šuti, nikad neće, za razliku od ljudi, pokazati koliko je glupo. No kada vidim čitavo to zelenilo, bude mi toplo oko srca. Da, čini se da ga ipak imam.

Sve u svemu, još sam uvijek tu, onaj stari šugavi ja. Istodobno star i nov. Previše se volim da bih pustio da sve što sam ikad bio nestane i previše mrzim da bih pustio gada da se izvuče. Drugi mi ljudi ne nedostaju, barem zasad, niti sam počeo razgovarati sa životinjama. Učili su me da čovjek ne može živjeti izvan plemena. To mi daje dodatni poticaj da ustrajem dok sa sebe čupam smrdljivo perje takozvane ljudskosti. Na kraju krajeva, svaki je čovjek u suštini sam. Više se ne zavaravam pokušavajući s drugima podijeliti ono neuhvatljivo.

Jedan, ali predan. Novi dan je nova borba koja niti me raduje, niti me plaši. Trenutno mi je glavna briga zidove od privezanih trupaca koji neuredno izviru iz zemlje pokriti pristojnim krovom. Glavno da mi kiša ne pada na glavu, sve ostalo ću podnijeti. Izazov dana je pokušati čekićem promašiti prste. Nakon posla nagradit ću se pečenom vjevericom, što znači da danas kunići mogu odahnuti. Skoro da ih čujem kako plešu od veselja.

EPILOG

Mladić i djevojka stajali su pored rijeke. Neko su se vrijeme pogledavali, pokušavajući ustanoviti odakle se poznaju. Ispostavilo se da se sreću prvi put. Mladić je pitao djevojku kamo ide, na što je rekla da ne zna, možda uz rijeku, uzvodno. Pitala ga je kamo će on, rekao je da nije siguran, možda pored rijeke nizvodno.

Voda je ravnodušno šumila, bistra i hladna, ne mareći što će biti s ljudima koji su stajali na obali. Mladić je, pokazujući prema svjetlucavoj površini, pitao: „Kamo ovo vodi?“

„Nemam pojma“, rekla je.

Pozdravili su se i otišli svatko na svoju stranu.

Mladić je bez razmišljanja uskočio u sedlo iako se nije mogao sjetiti gdje je i kada naučio kako se to radi. Nije se sjećao kako je ovdje dospio ni odakle je došao. Zapravo, nije se sjećao ničeg. Osjećao se prazno i prozirno poput vode što je uporno protjecala pored njega.

Odjednom je pomislio na ovce i njihova spolovila, tko bi znao zašto.

Dok je pitoma životinja gazila po rosnoj travi, osjećao je snažnu potrebu da pogleda preko ramena i vikne nešto što je, neuhvatljivo, titralo ispod površine, kao riječi za melodiju frule koja mu je svirala u glavi.

HVALA

dr. sc. Hrvoju Gračaninu na pametnim odgovorima na glupa pitanja, Ministarstvu kulture na stipendiji, Benetijima (Živom darmaru) na ustupanju svoje inspirativne zadarske rezidencije, Branku Ožboltu i baki na lekcijama iz čabarskog, Vukasu na fotki, Koki na pomoći i potpori, primitivcima na inspiraciji, svima koji su kupili ovu knjigu ter time podržali pisca i pismenost u Hrvata.

Franjo Janeš

Rođen 1982. u Zagrebu. Diplomirao njemački i engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagreb, a kasnije i doktorirao lingvistiku. Radi na Odsjeku za germanistiku kao viši lektor. Svira gitaru i pjeva u bendovima End or Fin i Astridian, a bavi se i glumom.

Igrao se jezikom u *Noći mrtvih živaca* (nagrada Kiklop za najbolju debitantsku knjigu 2009.), radnjom u *Formuli za kaos* (nagrada SFera za najbolji znanstvenofantastični roman 2011.) i alternativnom prošlošću u *Čerupanju feniksa*. Napisao je i pseudokrimiće *Tunel na kraju svjetla*, zapetljanu dramu *Petlja* baziranu na istoimenome filmskom scenariju (nagrada Ars Septima 2019.), slikovnicu *Čovjek i zvijer* (nagrada Gorančica 2022.) i roman *Strano tijelo*, koji se može čitati na 4.320 različitih načina.

Objavio: *Noć mrtvih živaca* (roman, 2009); *Formula za kaos* (roman, 2011); *Čerupanje feniksa* (roman, 2013); *Tunel na kraju svjetla* (roman, 2016); *Petlja* (roman, 2021); *Čovjek i zvijer* (slikovnica, s ilustratorom Markom Burićem, 2021); *Strano tijelo* (roman, 2022).

Biblioteka Online

knjiga 255

Franjo Janeš

ČERUPANJE FENIKSA

© 2024 Franjo Janeš

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Life-Of-Pix / Pixabay.com

Objavljeno

15. rujna 2024.

ISBN 978-953-374-277-9 (HTML)

ISBN 978-953-374-278-6 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-279-3 (PDF)

ISBN 978-953-374-280-9 (MOBI)

Prvo izdanje

Algoritam, Zagreb, 2013.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**